

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-виховного
комплексу «Домінанта»

Світлана УФІМЦЕВА

2023 року

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

**Навчально-виховного комплексу «Домінанта»
(дошкільний навчальний заклад-спеціалізована школа І ст. -
суспільно-гуманітарна гімназія – СШ №204 з поглибленим
вивченням фізичної культури) Дніпровського району м. Києва**
1-4 класи
НА 2023-2024 НАВЧАЛЬНИЙ РІК

Схвалено

на засіданні педагогічної ради
(протокол № 1 від 29.08.2023р.)

1-4 клас Пояснювальна записка

Мова навчання українська.

У 2023-2024 навчальному році в 1-4х класах передбачено п'ятиденний робочий тиждень.

Початкова освіта – це перший рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Організація освітнього процесу в закладі освіти в 2023/2024 навчальному році здійснюватиметься відповідно до:

Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про внесення змін до деяких законів України в сфері освіти щодо врегулювання окремих питань освітньої діяльності в умовах воєнного стану» (№7325 від 28.04.2022), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та інших;

Указу Президента України від 16 березня 2022 року № 143 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України»;

постанови Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 року №711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні»; розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988- р «Про схвалення **Концепції** реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти **«Нова українська школа»** на період до 2029 року»;

Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 №2205, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10 листопада 2020 р. за №1111/35394;

Наказів Міністерства освіти і науки України:

від 28.03.2022 № 274 «Про деякі питання здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану»;

від 20.02.2002 № 128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 6 березня 2002 р. за № 229/6517 (зі змінами);

Положення про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 12.01.2016 № 8 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2021 року № 160), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2016 р. за № 184/28314;

Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 р. за № 941/35224);

Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 16.04.2018 № 367, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 05 травня 2018 р за № 564/32016;

Порядку переведення учнів (вихованців) закладу загальної середньої освіти до наступного класу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 14.07.2015 № 762 (у редакції наказів Міністерства освіти і науки України № 621 від 08.05.2019, № 268 від 01.03.2021), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 30.07.2015 за № 924/27369;

Листів Міністерства освіти і науки України:

від 16.08.2023 № 1/12186-23 «Про організацію 2023/2024 навчального року в закладах загальної середньої освіти»;

від 16.03.2022 №1/3472-22 «Про виконання Указу Президента України Володимира ЗЕЛЕНСЬКОГО від 16.03.2022 №143/2022».

У 2023/2024 навчальному році освітній процес у 1–4-х класах спрямовано на реалізацію Державного стандарту початкової освіти з урахуванням досягнень та викликів за результатами впровадження реформи загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа».

Пріоритетності набуває організаційне забезпечення таких напрямів освітньої діяльності:

- організація освітнього процесу в умовах очної/дистанційної / змішаної форм навчання;
- підвищення результатів навчання учнів 1-4 класів засобами компетентісно орієнтованого навчання на засадах індивідуального й диференційованого підходів;
- посилення національно-патріотичного виховання, формування громадянської позиції;

- посилення заходів безпеки життєдіяльності, зокрема просвіта щодо цивільного захисту;
- психологічний супровід освітнього процесу в умовах воєнного й післявоєнного часу.

Початкова освіта передбачає поділ на два цикли – 1–2 класи і 3–4 класи, що враховують вікові особливості розвитку та потреб дітей і дають можливість забезпечити подолання розбіжностей у їхніх досягненнях, зумовлених готовністю до здобуття освіти.

Освітню програму для 1-4 класів на 2023-2024 н.р. розроблено на основі:

- типової освітньої програми для учнів 1-2 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко, затвердженої наказом МОН України від 12.08.2022 №743;
- типової освітньої програми для учнів 3-4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко, затвердженої наказом МОН України від 12.08.2022 №743;
- методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти, затверджених наказом МОН України від 13.07.2021 №813.

Освітня програма для учнів 1-4 х класів окреслює рекомендовані підходи до планування і організації закладом початкової освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової освіти.

Освітня програма визначає:

- загальний обсяг навчального навантаження та *очікувані результати навчання* здобувачів освіти, подані в рамках освітніх галузей;
- перелік та пропонований зміст освітніх галузей, укладений за змістовими лініями;
- орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, дисциплін тощо, зокрема їхньої інтеграції, а також логічної послідовності їхнього вивчення;
- рекомендовані форми організації освітнього процесу та опис інструментарію оцінювання ;
- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією освітньою програмою.

Перелік та пропонований зміст освітніх галузей.

Освітню програму укладено за такими освітніми галузями:

Мовно-літературна освітня галузь

Іншомовна освітня галузь

Математична освітня галузь

Технологічна освітня галузь

Мистецька освітня галузь

Фізкультурна освітня галузь

Програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
  - узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
  - науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
  - наступності і перспективності навчання;
  - взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
  - логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
  - можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Зміст програми має потенціал для формування у здобувачів таких ключових компетентностей:

1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

3) математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини;

4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

5) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;

6) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства;

7) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

8) навчання впродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі;

9) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, вміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

10) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;

11) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі **вміння**: читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації Типової освітньої програми використовуватимуться **внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки**, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації.

Вимоги до дітей, які розпочинають навчання у початковій школі, враховують досягнення попереднього етапу їхнього розвитку.

Період життя дитини від п'яти до шести (семи) років (старший дошкільний вік) визначається цілісною зміною її особистості, готовністю до нової соціальної ситуації розвитку. Пріоритетом цього процесу є формування і розвиток базових особистісних якостей дітей: спостережливості, допитливості, довільності поведінки, міжособистісної позитивної комунікації, відповідальності, діяльнісного і різнобічного освоєння навколишньої дійсності та ін. Потенційно це виявляється у певному рівні готовності дитини до систематичного навчання – *фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої*.

Відповідно до рішення педагогічної ради закладу освіти від 29.08.2023 за №1 до 1 класу зараховуються діти, яким на 1 вересня поточного навчального року виповнилося 6 років.

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочати здобуття початкової освіти з іншого віку.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я.

Розподіл навчальних годин за темами, розділами, вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюються на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відстеження їхнього індивідуального розвитку у процесі навчання. За цих умов контрольно-оцінювальна діяльність набуває для здобувачів формувального характеру. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів поступу кожного здобувача у навчанні, а визначення особистих результатів здобувачів не передбачає порівняння із досягненнями інших і не підлягає статистичному обліку з боку адміністративних органів.

Упродовж навчання в початковій школі здобувачі освіти опановують способи самоконтролю, саморефлексії і самооцінювання, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

Відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту» оцінювання ґрунтується на принципах дитиноцентризму, об'єктивності, доброчесності, справедливості, неупередженості, систематичності, критеріальності, гнучкості, перспективності, диференційованості та конфіденційності, а також плановості, чіткості, прозорості, відкритості, доброзичливості.

Відповідно до пункту 28 Державного стандарту початкової освіти отримання даних, їх аналіз та формулювання суджень про результати навчання учнів здійснюються у процесі:

формувального оцінювання, метою якого відстеження особистісного розвитку учнів й ходу опанування ними навчального досвіду як основи компетентності та побудову індивідуальної освітньої траєкторії особистості; результати формувального оцінювання виражається **вербальною оцінкою учителя, учнів** що характеризують процес навчання та досягнення учнів

підсумкового оцінювання, метою якого є співвіднесення навчальних досягнень учнів з обов'язковими/очікуваними результатами навчання, визначеними Державним стандартом/освітньою програмою.

Відповідно до п.8 ст.12 Закону України «Про освіту» наприкінці 4 класу з метою моніторингу якості освіти проводиться **державна підсумкова атестація** результати якої не впливають на підсумкову оцінку за рік.

Результат оцінювання особистісних надбань учня/учениці у 1-4 класах виражатиметься вербальною оцінкою, а об'єктивних результатів навчання учня/учениці у 1-2 класах - **вербальною оцінкою**, у 3-4 класах –**рівневою оцінкою**, на підставі рішення педагогічної ради від 29.08.2023 р. №1.

Оцінювання передбачає організацію діяльності учнів задля **отримання даних** про стан сформованості очікуваних результатів навчання, визначених учителем для певного заняття/системи занять з певної програмової теми на основі освітньої програми закладу освіти.

З метою неперервного відстеження результатів початкової освіти, їх прогнозування та коригування можуть проводитися моніторингові дослідження навчальних досягнень на шкільному рівні, а також на рівні окремих класів. Аналіз результатів моніторингу дасть можливість відстежувати стан реалізації цілей початкової освіти та вчасно приймати необхідні педагогічні рішення.

Очікувані результати навчання, окреслені в межах кожної галузі, досяжні, якщо використовувати інтерактивні форми і методи навчання – дослідницькі, інформаційні, мистецькі проекти, сюжетно-рольові ігри, інсценізації, моделювання, ситуаційні вправи, екскурсії.

Години фізичної культури в 1-4 класах не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження.

При визначенні гранично допустимого навантаження учнів ураховані санітарно-гігієнічні норми та нормативну тривалість уроків у 1-х класах – 35 хвилин, 2-4 класах – 40 хвилин.

Загальний обсяг навчального навантаження та орієнтовна тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, дисциплін. Загальний обсяг навчального навантаження для учнів 1-4-х класів закладів загальної середньої освіти складає 3500 годин/навчальний рік: для 1-х класів – 805 годин, для 2-х класів – 875, для 3-х класів – 910 годин, 4-х - 910 годин/навчальний рік. Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальному плані.

Рекомендовані форми організації освітнього процесу

Основними формами організації освітнього процесу є різні типи уроку, екскурсії, віртуальні подорожі, спектаклі, квести, які вчитель організує у межах уроку або в позаурочний час.

Форми організації освітнього процесу можуть уточнюватись та розширюватись у змісті окремих предметів за умови виконання державних вимог Державного стандарту та окремих предметів протягом навчального року.

Вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах окремих предметів.

Враховуючи особливості епідеміологічної ситуації, військового стану у закладі освіти може бути запроваджене змішане навчання (поєднання очної та дистанційної форми) та/або навчання із використанням технологій дистанційного навчання. Зокрема можна організовувати дистанційне навчання за допомогою: поєднання онлайн занять через Zoom, Skype, Instagram, Google, Hangouts.

Особливості організації освітнього процесу

Відповідно до ст.23 Закону України «Про освіту» держава гарантує академічну, організаційну, фінансову і кадрову автономію закладів освіти. Автономія - право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності. Враховуючи зазначене та відповідно до запитів батьків у 1-В, 2-Б, В; 3-Б, В та 4-В класах зміст іншомовної галузі реалізовуватиметься через навчальний предмет «Французька мова»

Зміст мовно-літературної освітньої галузі у 1-му класі реалізується через навчальний предмет «Українська мова», у 2-4-х класах через окремі навчальні предмети «Українська мова» і «Літературне читання».

Громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна, природнича освітні галузі реалізуються через інтегрований курс «Я досліджую світ» в межах однієї галузі за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів.

Зміст технологічної освітньої галузі реалізується через навчальний предмет «Дизайн і технології».

Мистецька освітня галузь реалізується навчальними предметами «Образотворче мистецтво» та «Музичне мистецтво».

Враховуючи кадрове та матеріально-технічне забезпечення 1 година на тиждень з фізичної культури у 1-4-х класах використовуватиметься на вивчення хореографії, що забезпечить рухову активність учнів.

Для недопущення перевантаження учнів буде враховуватись їх навчання в закладах освіти іншого типу (художніх, музичних, спортивних школах тощо).

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах» № 128 від 20.02.2002, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 06 березня 2002 р. за № 229/6517 (зі змінами), поділ класів на групи при вивченні окремих предметів у навчальному закладі запроваджуватиметься:

- при вивченні української мови з кількістю учнів у класі більше ніж 27 (на 2 підгрупи);
- при вивченні іноземної мови (англійської, французької) клас ділиться на 2 підгрупи;
- при проведенні практичних занять з інформатики з використанням комп'ютерів (клас ділиться на 2 групи, але не менше ніж 8 учнів у групі).

Обґрунтування розподілу навчального часу між предметами, передбаченого варіативною складовою Типового навчального плану

За рахунок годин варіативної складової заплановано збільшення годин на вивчення іноземних мов:

Клас	Навчальний предмет	Кількість годин на тиждень
1-А, 1-Б, 1-Г, 1-Д, 2-А, 2-Г, 2-Д, 3-А, 3-Г, 3-Д, 4-А, 4-В, 4-Г, 4-Д.	Англійська мова	+1

Клас	Навчальний предмет	Кількість годин на тиждень
1-В, 2-Б, 2-В, 3-Б, 3-В, 4-Б	Французька мова	+1

Очікувані результати навчання здобувачів освіти.

Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті початкової освіти, визначено завдання, які має реалізувати вчитель/ вчителька у рамках кожної галузі. Очікувані результати навчання здобувачів освіти подано за змістовими лініями, визначеними Державним стандартом початкової освіти.

Змістові лінії кожної освітньої галузі реалізуються паралельно та розкриваються через «Зміст навчання», який окреслює можливий навчальний матеріал, на підставі якого будуть формуватися очікувані результати навчання та відповідні обов'язкові результати навчання.

Типова освітня програма ґрунтується на компетентнісному підході, теми/тези рубрики «Зміст навчання» не передбачають запам'ятовування учнями визначень термінів і понять, а активне конструювання знань та формування умінь, уявлень через досвід практичної діяльності.

Навчальний план для 1-4 класів

Назва освітньої галузі	Навчальний предмет	Кількість годин на тиждень							
		1-А, 1-Б, 1-Г, 1-Д	1-В	2-А, 2-Г, 2-Д	2-Б 2-В	3-А, 3-Г, 3-Д	3-Б, 3-В	4-А, В, Г, Д	4-Б
	Інваріантний складник								
Мовно-літературна	Українська мова	210 (6)	210(6)	245 (7)	245 (7)	245 (7)	245 (7)	245(7)	245(7)
Іншомовна	Англійська мова	105 (3) + 35 (1)	-	105 (3) + 35 (1)	-	105 (3) + 35 (1)	-	105(3)+ 35(1)	-
	Французька мова	-	105 (3) + 35 (1)	-	105 (3) + 35 (1)	-	105 (3) + 35 (1)	-	105 (3) + 35 (1)
Математична	Математика	140 (4)	140 (4)	140 (4)	140 (4)	175 (5)	175 (5)	175(5)	175 (5)
Я досліджую світ (природнича, соціальна, громадянська й історична, здоров'язбережувальна галузі)	Я досліджую світ	105 (3)	105 (3)	105 (3)	105 (3)	105 (3)	105 (3)	105(3)	105(3)
Технологічна	Дизайн і технології	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35(1)	35(1)
Інформатична	Інформатика	-	-	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35(1)	35(1)
Мистецька	Образотворче мистецтво	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35(1)	35(1)
	Музичне мистецтво	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35(1)	35(1)
Фізкультурна	Фізична культура	70 (2)	70 (2)	70 (2)	70 (2)	70 (2)	70 (2)	70 (2)	70 (2)
	Фізична культура. Хореографія	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)	35 (1)
Усього		700 (20) + 105 (3)	700 (20) + 105 (3)	770 (22) + 105 (3)	770(22) +105 (3)	805 (23) + 105 (3)	805(23) + 105(3)	805 (23) + 105 (3)	805 (23) + 105 (3)
	Варіативний складник								
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, проведення індивідуальних консультацій та групових занять		-	-	-	-	-	-	-	-
Гранично допустиме навчальне навантаження на учня		700 (20)	700 (20)	770 (22)	770(22)	805(23)	805(23)	805(23)	805(23)
Сумарна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)		805 (23)	805 (23)	875 (25)	875(25)	910(26)	910(26)	910(26)	910(26)

Директор

Світлана УФІМЦЕВА

Мовно-літературна освітня галузь Українська мова і літературне читання

Пояснювальна записка

Метою початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, читання, дитячої книжки, формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- розвиток мислення, мовлення, уяви, пізнавальних і літературно-творчих здібностей школярів;
- формування повноцінних навичок читання і письма, уміння брати участь у діалозі, інсценізаціях, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення;
- формування вмінь працювати з різними видами та джерелами інформації;
- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики й жанрів, формування прийомів самостійної роботи з дитячими книжками;
- формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти);
- дослідження мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- залучення молодших школярів до практичного застосування умінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Відповідно до зазначених мети і завдань у початковому курсі мовно-літературної освіти виділено такі **змістові лінії**: «Взаємодіємо усно», «Читаємо»,

«Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища».

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно»** спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія **«Читаємо»** передбачає формування в учнів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися раціональними прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді.

Змістова лінія **«Взаємодіємо письмово»** спрямована на формування в молодших школярів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** передбачає формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її для збагачення власного досвіду, створювати прості медіапродукти.

Змістова лінія **«Досліджуємо мовні явища»** спрямована на дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил українського правопису, формування в молодших школярів умінь послуговуватися українською мовою в усіх сферах життя.

Змістові лінії реалізуються через такі інтегровані курси і навчальні предмети:

1 клас – інтегрований курс «Навчання грамоти»;

2-4 класи – навчальні предмети «Українська мова», «Читання».

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p>з увагою <i>сприймає</i> усні репліки співрозмовника, <i>доречно реагує</i> на них; [1 МОВ 1.1]</p> <p><i>виконує</i> навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції; [1 МОВ 1.1]</p> <p><i>слухає</i> й <i>розуміє</i> коротке монологічне висловлення; [1 МОВ 1.1]</p> <p><i>відповідає на запитання</i> за змістом прослуханого (<i>хто? що? де? коли? як?</i>) □ [1 МОВ 1.2], [1 МОВ 1.4]</p> <p><i>розповідає</i>, про що мовиться в тексті, який прослуховувався □ [1 МОВ 1.2], [1 МОВ 1.4]</p> <p><i>ділиться</i> своїми почуттями та емоціями від почутого; [1 МОВ 1.5]</p> <p><i>розповідає</i>, що зацікавило в усному повідомленні; [1 МОВ 1.3]</p> <p><i>відтворює</i> у ролях (з учнями або вчителем) діалог із прослуханих казок, розповідей □ [1 МОВ 1.2]</p> <p><i>вступає</i> в діалог на теми, які викликають зацікавлення; [1 МОВ 1.6], [1 МОВ 1.7]</p> <p><i>самостійно формулює</i> репліки (запитання) до співрозмовника за змістом попередньо підготовленої короткої бесіди на добре знайому тему □ [1 МОВ 1.6], [1 МОВ 1.7]</p> <p><i>уважно слухає</i> співрозмовника й <i>адекватно відповідає</i> на його запитання; [1 МОВ 1.1]</p> <p><i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету в ситуаціях навчального та побутового спілкування (вітання, прощання, вибачення, подяка, звернення з проханням); [1 МОВ 1.8]</p> <p><i>дотримується</i> правил спілкування з людьми різного віку; [1 МОВ 1.8]</p> <p><i>використовує</i> відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо); [1 МОВ 1.7]</p> <p><i>регулює</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування; [1 МОВ 1.8], [1 МОВ 4.2]</p>	<p>Сприймання усної інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого. Оцінювання усної інформації.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p>

<p><i>повторює</i> усвід за вчителем зразок зв'язного висловлення (обсягом 2-3 речення) зі збереженням його змісту та інтонаційних особливостей [1 МОВ 1.2]</p> <p><i>переказує</i> знайому казку, короткий прослуханий текст з опорою на подані малюнки, словосполучення, запитання, план; [1 МОВ 1.2], [1 МОВ 1.3]</p> <p><i>самостійно будує</i> коротке зв'язне висловлення за поданим початком, малюнком (ілюстрацією, серією малюнків), на основі прослуханого тексту або випадку з життя [1 МОВ 1.6], [1 МОВ 1.7]</p>	<p>Створення усних монологічних висловлень</p>
<p>Змістова лінія «Читаємо»</p>	
<p><i>читає вголос</i> доступні тексти переважно цілими словами (окремі слова ускладненої структури – складами); [1 МОВ 2.1]</p> <p><i>виявляє</i> у процесі читання <i>розуміння</i> значень більшості слів, <i>звертає увагу</i> на незнайомі слова, запитує у дорослих їх значення; [1 МОВ 2.1]</p> <p><i>правильно інтонує</i> речення, у кінці яких стоять різні розділові знаки (після попередньої підготовки); [1 МОВ 2.1]</p> <p><i>читає і називає</i> нескладні за змістом і формою фольклорні та літературні тексти (загадка, лічилка, казка, вірш, оповідання); [1 МОВ 2.1]</p> <p><i>виділяє</i> в структурі тексту заголовки; [1 МОВ 2.2]</p> <p><i>пояснює</i> зв'язок заголовка та ілюстрацій зі змістом твору (у прозорих випадках); [1 МОВ 2.2]</p> <p><i>виявляє розуміння</i> фактичного змісту невеликих за обсягом і нескладних текстів: <i>пояснює</i>, яка подія відбулася, <i>називає</i> персонажів твору, <i>відповідає на запитання</i> за змістом прочитаного; [1 МОВ 2.2]</p> <p><i>пояснює</i>, якими словами в тексті автор описує характер героя, його зовнішність, передає красу природи і т. ін.(з допомогою вчителя); [1 МОВ 2.3]</p> <p><i>переказує</i> близько до змісту прочитаний твір чи окремі його епізоди з опорою на ілюстрації, запитання вчителя; [1 МОВ 2.2]</p> <p><i>висловлює власне ставлення</i> до прочитаного: хороший / поганий вчинок, хто сподобався / не сподобався в творі, які епізоди найбільше запам'яталися, вразили; [1 МОВ 2.4]</p> <p><i>читає в ролях</i> діалоги з казок, оповідань, віршів (після попередньої підготовки); [1 МОВ 2.7]</p> <p><i>має уявлення</i> про найважливіші джерела інформації: дитячі книжки, журнали, енциклопедії, телебачення, бібліотека, Інтернет; [1 МОВ 2.5]</p> <p><i>розрізняє</i> вербальну і візуальну інформації в тексті; [1 МОВ 2.1]</p> <p><i>знаходить</i> за завданням учителя потрібну візуальну інформацію в дитячій книжці, дитячому журналі, пояснює її зміст; [1 МОВ 2.1], [1 МОВ 2.6]</p> <p><i>знаходить і називає</i> елементи дитячої книжки (прізвище автора, заголовки, ілюстрації), спираючись на них, <i>висловлює</i> здогади, про що може розповідатися в книжці (творі); [1 МОВ 2.1]</p> <p><i>розрізняє</i> дитячі книжки казок, оповідань, віршів у виданнях з чітко вираженим поліграфічним оформленням (ілюстраціями, заголовком, графічним представленням тексту); [1 МОВ 2.1]</p> <p><i>дотримується правил</i> збереження книжки та гігієни читання (під керівництвом дорослого);</p> <p><i>пояснює</i> свої читацькі вподобання (яким темам надає перевагу); [1 МОВ 2.5]</p> <p><i>відповідає</i> на запитання, про що (про кого) любить читати; [1 МОВ 2.5]</p> <p><i>називає</i> своїх улюблених літературних героїв [1 МОВ 2.4]</p>	<p>Формування і розвиток навички читання.</p> <p>Сприймання і практичне розрізнення художніх текстів.</p> <p>Аналіз та інтерпретація змісту тексту.</p> <p>Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.</p> <p>Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації.</p> <p>Робота з дитячою книжкою.</p> <p>Орієнтовний зміст літературного матеріалу: <i>дитяча література в авторській, жанрово-тематичній різноманітності</i>: –твори усної народної творчості (казки, лічилки, загадки, скоромовки, пісеньки та ін.), –доступні віку художні твори відомих письменників України та зарубіжжя на актуальні теми для дітей: літературні казки, оповідання, вірші, комікси; –науково-художні дитячі тексти; –дитяча періодика;</p> <p><i>теми дитячого читання</i>: про Батьківщину, сім'ю, живу й неживу природу,</p>

	дітей, шкільне життя, дружбу, пригоди, винаходи, фантастика та ін.
Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
<p><i>називає і розбірливо пише</i> всі рукописні малі й великі літери українського алфавіту, дотримуючись графічних, технічних, гігієнічних вимог; [1 МОВ 3.1]</p> <p><i>розрізняє</i> друковане і рукописне письмо; [1 МОВ 3.1]</p> <p><i>списує</i> слова і речення з друкованого і рукописного тексту; [1 МОВ 3.1]</p> <p><i>пише</i> під диктування слова, речення з 3-4 слів; [1 МОВ 3.1]</p> <p><i>добирає й записує</i> назву малюнка, заголовок до тексту (з допомогою вчителя); [1 МОВ 3.1]</p> <p><i>складає й записує</i> речення за ілюстрацією, життєвою ситуацією (самостійно та з допомогою вчителя); [1 МОВ 3.1]</p> <p><i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт; [1 МОВ 3.1]</p> <p><i>перевіряє</i> написане; [1 МОВ 3.3]</p> <p><i>виявляє і виправляє</i> недоліки письма (графічні, орфографічні, пунктуаційні) самостійно чи з допомогою вчителя [1 МОВ 3.3], [1 МОВ 4.2]</p>	<p>Формування і розвиток навички письма.</p> <p>Створення власних письмових висловлень.</p> <p>Перевірка письмових робіт</p>
Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
<p><i>сприймає</i> зміст і форму простих медіапродуктів (малюнки, світлини, комікси, дитячі журнали, мультфільми тощо), бере участь в їх обговоренні; [1 МОВ 1.1] [1 МОВ 2.1]</p> <p><i>бере участь</i> в обговоренні змісту і форми медіапродуктів; [1 МОВ 1.4], [1 МОВ 2.2]</p> <p><i>розповідає</i> про свої враження від прослуханих / переглянутих медіапродуктів [1 МОВ 1.5], [1 МОВ 2.4]</p>	Робота з медіапродукцією
Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»	
<p><i>має уявлення</i> про мовні звуки; [1 МОВ 4.1]</p> <p><i>розрізняє</i> голосні і приголосні звуки за звучанням та способом вимовляння □ [1 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно вимовляє</i> тверді й м'які, дзвінкі й глухі приголосні звуки □ [1 МОВ 4.1]</p> <p><i>відтворює</i> ланцюжок звуків у почутому слові (без явищ асиміляції) □ [1 МОВ 4.1]</p> <p><i>пояснює</i> зміну значення слова в результаті заміни одного зі звуків □ [1 МОВ 4.1], [1 МОВ 4.2]</p> <p><i>має уявлення</i> про букви, <i>розрізняє</i> звуки і букви; [1 МОВ 4.1]</p> <p><i>позначає</i> мовні звуки буквами на письмі □ [1 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно записує</i> слова, вимова й написання яких збігаються; [1 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно позначає</i> на письмі м'якість приголосних звуків; [1 МОВ 4.1]</p> <p><i>відтворює</i> алфавітні назви букв; [1 МОВ 4.1]</p> <p><i>має уявлення</i> про склад, <i>вимовляє</i> слова по складах; [1 МОВ 4.1]</p> <p><i>пояснює</i> співвідношення між звуками і буквами у складі, слові □ [1 МОВ 4.1]</p> <p><i>поділяє на склади</i> слова під час переносу їх частин в інший рядок □ [1 МОВ 4.1]</p>	<p>Дослідження мовних звуків, правильна їх вимова.</p> <p>Позначення звуків буквами.</p> <p>Вправлення у поділі слів на склади.</p>

<p><i>має уявлення про наголос, визначає на слух склад, який вимовляється з більшою силою голосу; [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>розрізняє наголошений і ненаголошені склади в слові; [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>правильно наголошує загальноживані слова; [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>пояснює залежність значення слова від зміни наголосу в ньому (в окремих випадках) □ [1 МОВ 4.1], [1 МОВ 4.2]</i></p> <p><i>має уявлення про номінативну функцію слова; [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>співвідносить слово і зображення відповідного предмета, дії, ознаки, числа □ [1 МОВ 4.1], [1 МОВ 4.2]</i></p> <p><i>розрізняє близькі й протилежні за значенням слова; [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>розпізнає слова, які мають кілька значень; [1 МОВ 4.1], [1 МОВ 4.2]</i></p> <p><i>доповнює тематичні групи слів; [1 МОВ 4.1], [1 МОВ 4.2]</i></p> <p><i>встановлює відповідність між родовою і видовими назвами; [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>упізнає і розрізняє слова – назви предметів, ознак, дій, чисел, службові слова (з допомогою вчителя) □ [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>ставить до слів питання хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки? (з допомогою вчителя) □ [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>має уявлення про речення; [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>розпізнає речення за графічними орієнтирами (велика буква на початку, розділовий знак у кінці); [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>визначає кількість слів у реченні, яке складається з 1-4 слів □ [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>інтонаційно правильно вимовляє (читає) розповідні, питальні й окличні речення і відповідно оформлює їх на письмі (використовує відповідні розділові знаки) □ [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>дотримується правила вживання великої літери на початку речення; [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>доповнює речення 1-2 словами за змістом □ [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>складає речення за малюнком, з поданих слів, на задану тему; [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>має уявлення про текст (практично відрізняє його від речення); [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>добирає заголовок до тексту (з допомогою вчителя) □ [1 МОВ 4.1]</i></p> <p><i>визначає кількість речень у тексті (з 2-4 речень), виявляє їх межі за графічними орієнтирами [1 МОВ 4.1]</i></p>	<p>Дослідження ролі наголосу в словах.</p> <p>Спостереження за лексичним значенням слів.</p> <p>Ознайомлення зі словами – назвами предметів, ознак, дій, чисел, службовими словами.</p> <p>Дослідження і конструювання речень.</p> <p>Дослідження тексту.</p>
---	---

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p>з увагою <i>сприймає</i> усні репліки співрозмовника, <i>перепитує, доречно реагує</i> на них; [2 МОВ 1.1] <i>виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; [2 МОВ 1.1] <i>сприймає</i> монологічне висловлення й <i>використовує</i> усну інформацію з конкретною метою; [2 МОВ 1.1] <i>відповідає на запитання</i> за змістом прослуханого і <i>ставить</i> запитання до усного повідомлення; [2 МОВ 1.4] <i>відтворює</i> основний зміст усного повідомлення; [2 МОВ 1.2] <i>вибирає</i> інформацію з почутого і <i>пояснює</i>, чому вона зацікавила, <i>обговорює</i> її з іншими особами; [2 МОВ 1.3], [2 МОВ 1.4] <i>висловлює</i> своє ставлення до почутого: до подій, персонажів тексту; [2 МОВ 1.5], [2 МОВ 1.6] <i>розповідає</i> про власні почуття, які викликав прослуханий текст; [2 МОВ 1.8] <i>пояснює</i>, чому щось подобається, а щось ні; [2 МОВ 1.4], [2 МОВ 1.5] <i>бере участь</i> у розігруванні діалогів за змістом малих фольклорних форм, казок, віршів, <i>використовує</i> доречно силу голосу, темп мовлення, міміку, жести, рухи; [2 МОВ 1.7] <i>вступає</i> в діалог, <i>підтримує</i> й <i>ініціює</i> діалог на добре відому тему та на теми, які викликають зацікавлення; [2 МОВ 1.6] <i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету (ввічливими словами); [2 МОВ 1.8] <i>дотримується</i> правил спілкування; [2 МОВ 1.8] <i>використовує</i> відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо); [2 МОВ 1.7] <i>регулює</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування; [2 МОВ 1.7] <i>усно переказує</i> текст з опорою на допоміжні матеріали (ілюстрація, план, опорні слова, словосполучення); [2 МОВ 1.2] <i>створює</i> власне висловлення за ілюстраціями; [2 МОВ 1.6] <i>розповідає</i> про свої спостереження, враження, події з власного життя; [2 МОВ 1.6], [2 МОВ 1.7], [2 МОВ 1.8] <i>певнено висловлює</i> свої думки [2 МОВ 1.6]</p>	<p>Сприймання усної інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Оцінювання усної інформації.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень</p>

Змістова лінія «Читаємо»

читає вголос правильно, свідомо, плавно, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти; [2 МОВ 2.1]

виявляє початкові уміння читати мовчки; [2 МОВ 2.1]

пояснює значення більшості слів, ужитих у прямому та переносному значеннях; [2 МОВ 2.1]

знаходить у тексті незнайомі слова, з'ясовує їх значення, користуючись виносками, тлумачним словником, а також через контекст (з допомогою вчителя); [2 МОВ 2.1]

правильно інтонує прості речення будь-якого виду; [2 МОВ 2.1]

користується найпростішими прийомами регулювання темпу читання, сили голосу, дихання залежно від змісту тексту (самостійно та за завданням учителя); [2 МОВ 2.1]

самостійно читає, практично розрізняє з опорою на найпростіші жанрові особливості тексти малих фольклорних форм, що опрацьовувалися під час навчання, а також літературних жанрів (казка, вірш, оповідання, уривки з повістей-казок), *правильно їх називає, визначає* емоційний настрій; [2 МОВ 2.1]

самостійно читає та розрізняє нехудожні тексти за відсутністю у їх змісті діалогів, яскравих образних висловів, наявністю наукових понять, фактів, історичних дат, передачі інформації; [2 МОВ 2.1]

виділяє в структурі художнього і нехудожнього текстів заголовки, ілюстрації, схеми, таблиці, *використовує їх* для прогнозування орієнтовного змісту тексту та кращого його розуміння; [2 МОВ 2.1], [2 МОВ 2.2]

Формування і розвиток навички читання.

Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів.

Аналіз та інтерпретація змісту текстів.

виявляє розуміння фактичного змісту тексту та основних думок художніх і нехудожніх текстів (з допомогою вчителя); [2 МОВ 2.2]

пояснює, які, де, коли відбулися події;

визначає, правильно називає персонажів художнього твору, виділяє серед них головного; [2 МОВ 2.2]

перераховує цікаві факти, важливі ідеї в інформаційному тексті; [2 МОВ 2.2]

встановлює зв'язки між подіями, дійовими особами; [2 МОВ 2.2]

ставить запитання за фактичним змістом прочитаного з метою уточнення свого розуміння; [2 МОВ 2.2]

розпізнає, називає в тексті яскраві, образні слова, вислови, пояснює їх роль у творі (з допомогою вчителя); [2 МОВ 2.2]

передає зміст (детально або вибірково) твору чи окремих епізодів з дотриманням логіки викладу, а також з урахуванням структурних елементів тексту: зачину, основної частини, кінцівки; [2 МОВ 2.2]

пояснює вчинки персонажів у творі, висловлює щодо них найпростіші оцінні судження; обґрунтовує свої висновки (з допомогою вчителя); [2 МОВ 2.2]

розповідає про свої загальні враження, почуття від прочитаного, (що саме сподобалося / не сподобалося, що було цікаво / нецікаво, що нового дізнався / дізналась), підтверджує свої думки фактами з тексту; [2 МОВ 2.3]

пов'язує зміст прочитаного зі своїми знаннями, попереднім читацьким, а також власним життєвим емоційно-чуттєвим досвідом; [2 МОВ 2.3]

передає власне ставлення до подій, вчинків персонажів через ілюстрування, декламацію, рольові ігри, інсценізацію твору чи окремих його епізодів (з використанням вербальних і невербальних засобів художньої виразності);

імпровізує з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, оповідань; [2 МОВ 2.3], [2 МОВ 2.7]

бере участь у колективному обговоренні прочитаного: зацікавлено й уважно слухає співрозмовників, толерантно ставиться до їхніх думок, пояснює своє розуміння дискусійних питань; [2 МОВ 2.4]

знає і називає найважливіші інформаційні ресурси: бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі газети, журнали, книжки, довідкові видання;

знаходить у нехудожніх і навчальних текстах відповіді на запитання, поставлені вчителем; [2 МОВ 2.2]

здійснює пошук потрібної інформації у дитячих довідкових виданнях; [2 МОВ 2.2]

виявляє в тексті і пояснює зміст графічної інформації (таблиця, схема, емотикони тощо); [2 МОВ 2.2], [2 МОВ 2.6]

аналізує одержану інформацію, звертається до дорослих (коли є сумнів) за підтвердженням її правдивості, достовірності; [2 МОВ 2.2]

застосовує одержану інформацію в навчальній діяльності та практичному досвіді; [2 МОВ 2.2]

перетворює вербальну інформацію із суцільного тексту у візуальну (малюнок, кадри до мультфільму, таблиця, схема тощо); [2 МОВ 2.6]

розпочинає ознайомлення з новою дитячою книжкою з розглядання її структурних елементів: обкладинки, титульного

Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.

Робота з різними джерелами і видами інформації.

Робота з дитячою книжкою. Орієнтовний зміст літературного матеріалу:

<p>аркуша, ілюстрацій, змісту (переліку)творів, <i>правильно їх називає</i>; [2 МОВ 2.1] <i>передбачає</i> орієнтовний зміст твору, дитячої книжки за вказаними елементами; [2 МОВ 2.1] <i>розрізняє</i> дитячі книжки за типом видання: книжка-твір, книжка- збірка, енциклопедія, дитячий журнал, словник; [2 МОВ 2.1] <i>добирає</i> для читання дитячі книжки на відповідну тему: казки про тварин, пригоди, фантастика та ін.; [2 МОВ 2.5] <i>визначає</i> мету свого читання (для проведення цікавого дозвілля, знаходження потрібної інформації та ін.), <i>обирає, читає</i> відповідні книжки, <i>пояснює</i> свій вибір; [2 МОВ 2.5] <i>перечитує</i> книжки, окремі їх епізоди для кращого розуміння змісту та вдосконалення навички читання; [2 МОВ 2.1] <i>має уявлення</i> про жанри й теми дитячого читання; [2 МОВ 2.1] <i>називає</i> твори, дитячі книжки, що сподобалися, <i>розповідає</i>, які епізоди справили найбільше враження; [2 МОВ 2.3] <i>називає</i> кілька улюблених прочитаних творів; [2 МОВ 2.4] <i>називає</i> державні символи України й окремі національні символи, традиції українського народу</p>	<p><i>дитяча література в авторській, жанрово-тематичній різноманітності:</i> –твори усної народної творчості, дитячий фольклор; –твори відомих письменників-класиків України та зарубіжжя на актуальні теми для дітей; –художня вітчизняна і зарубіжна література сучасних письменників: казки, легенди, оповідання, вірші, повісті-казки, комікси; –науково-пізнавальна література для дітей: книжки, енциклопедії, довідники; –дитяча періодика; <i>теми дитячого читання:</i> про Батьківщину, сім'ю, на героїко-патріотичну тематику, про живу й неживу природу, дітей, дружбу, шкільне життя, пригоди, фантастика, дитячі детективи, винаходи, відкриття, сучасні технології та ін.</p>
Змістова лінія «Взасмодіємо письмово»	
<p><i>тише</i> розбірливо, охайно з однаковим нахилом букв; [2 МОВ 3.1] <i>дотримується</i> свідомо гігієнічних правил письма; [2 МОВ 3.1] <i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт: <i>розташовує</i> самостійно заголовки у рядку, <i>дотримується</i> поля, правого і лівого краю сторінки, абзаців, <i>робить</i> акуратні виправлення; [2 МОВ 3.1] <i>розташовує</i> слова й віршові строфи в колонку; [2 МОВ 3.1] <i>записує</i> слова в таблицю; [2 МОВ 3.1] <i>обмінюється</i> елементарними письмовими повідомленнями (записка, лист, вітальна листівка та ін.); [2 МОВ 3.2] <i>обирає</i> для написання повідомлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір тощо); [2 МОВ 3.2] <i>відновлює</i> деформований текст з 3-4 речень; [2 МОВ 3.1] <i>створює і записує</i> коротке зв'язне висловлення на добре відому та цікаву тему; [2 МОВ 3.1] <i>перевіряє</i> (з допомогою вчителя), чи грамотно написаний власний текст; [2 МОВ 3.3] <i>виправляє</i> орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила (самостійно і з допомогою вчителя); [2 МОВ 3.3]</p>	<p>Формування і розвиток навички письма.</p> <p>Створення власних письмових висловлень.</p> <p>Перевірка й редагування текстів</p>
<p><i>удосконалює</i> текст із часто повторюваними словами шляхом заміни їх синонімами та займенниками (без уживання термінів) [2 МОВ 3.3]</p>	

Змістова лінія «Досліджуємо медіа»

сприймає й обговорює прості медіапродукти; [2 МОВ 1.1], [2 МОВ 2.1], [2 МОВ 1.4], [2 МОВ 2.2]
обговорює зміст і форму простих медіапродуктів, *розповідає*, про що в них ідеться; [2 МОВ 2.2]
визначає, кому і для чого призначений медіапродукт; [2 МОВ 1.4]
пояснює зміст вербальної і невербальної інформації в медіапродуктах; [2 МОВ 1.4], [2 МОВ 2.2]
висловлює свої думки і почуття з приводу прослуханих / переглянутих медіапродуктів (коміксів, дитячих журналів, реклами); [2 МОВ 1.5], [2 МОВ 1.8], [2 МОВ 2.3],[2 МОВ 2.4]
створює прості медіапродукти (листівка, sms-повідомлення, фотоколаж тощо) з допомогою інших осіб [2 МОВ 1.7], [2 МОВ 3.2]

Робота з медіапродукцією

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»

аналізує звуко-буквений склад слова; [2 МОВ 4.1]
експериментує зі словами: змінює, додає, вилучає один звук (букву), склад у словах так, щоб вийшло інше слово; [2 МОВ 4.2] *правильно вимовляє* слова з дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим □ [2 МОВ 4.1]
правильно вимовляє й записує слова з апострофом; [2 МОВ 4.1]
правильно наголошує загальноживані слова □ [2 МОВ 4.1]
експериментує з наголосом: *порівнює і пояснює* значення слів, які відрізняються лише наголосом; [2 МОВ 4.2]
ділить слова на склади; [2 МОВ 4.1]
переносить слова з рядка в рядок складами; [2 МОВ 4.1]
не відриває при переносі від слова склад, позначений однією буквою; [2 МОВ 4.1]
правильно переносить слова зі збігом приголосних, з літерами *ь, й*, буквосполученнями *дж, дз, йо, ьо*, апострофом; [2 МОВ 4.1]
правильно читає (напам'ять або із запису) український алфавіт □ [2 МОВ 4.1]
розташовує 5-6 слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру □ [2 МОВ 4.1]
користується алфавітом у роботі з навчальними словниками; [2 МОВ 4.1]
розпізнає слова, близькі і протилежні за значенням □ [2 МОВ 4.1] *розрізняє* пряме й переносне значення слів; [2 МОВ 4.1] *пояснює* різні значення багатозначних слів (з допомогою вчителя); [2 МОВ 4.1]
розподіляє ряд слів на 2 групи за смисловою ознакою, *доповнює* кожену групу 2-3 словами □ [2 МОВ 4.1]
доречно вживає слова різних лексичних груп у власному мовленні; [2 МОВ 4.1]
розрізняє слова, які відповідають на питання *хто?* і *що?* □ [2 МОВ 4.1]
правильно вживає велику / малу літери у власних / загальних назвах; [2 МОВ 4.1]

Дослідження звуко-буквеного складу слів, правильна їх вимова і написання.

Користування правилами переносу слів.

Користування алфавітом.

Дослідження лексичного значення слова.
Використання лексичного багатства української мови у власному мовленні.

змінює іменники за числами (один – багато) □ [2 МОВ 4.1]
впізнає слова, які відповідають на питання *який? яка? яке?*
які? окремо та в реченнях, у тексті □ [2 МОВ 4.1]
утворює словосполучення іменників з прикметниками □
[2 МОВ 4.1]
добирає до відомого предмета відповідні ознаки □
[2 МОВ 4.2]
впізнає слова-назви дій, *ставить* до них питання □
[2 МОВ 4.1]
добирає влучно дієслова для висловлення власних думок;
[2 МОВ 4.2]
розрізняє слова, які називають числа, *ставить* до них питання
скільки?; [2 МОВ 4.1]
утворює словосполучення числівників з іменниками;
[2 МОВ 4.1]
розрізняє слова, що називають предмети, ознаки, дії, числа,
ставить до них питання □ [2 МОВ 4.1]
добирає самостійно 4-6 слів, які відповідають на питання *хто?*
що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки? □
[2 МОВ 4.1]
розподіляє слова на групи за значенням та питаннями
(за частинами мови) □ [2 МОВ 4.1]
впізнає в реченні службові слова; *пише* їх окремо від інших
слів □ [2 МОВ 4.1]
пов'язує між собою слова за допомогою службових слів □
[2 МОВ 4.1]
розпізнає речення за його основними ознаками;
[2 МОВ 4.1]
пояснює роль різних видів речень для досягнення мети
спілкування; [2 МОВ 4.2]
правильно відтворює інтонацію розповідних, питальних і
спонукальних, окличних та неокличних речень □ [2 МОВ 4.2]
використовує відповідні розділові знаки в кінці речень під час
письма; [2 МОВ 4.2]
поширює речення словами за поданими питаннями □ [2 МОВ
4.2]
складає і записує речення за малюнком, на задану тему;
[2 МОВ 4.2]
розпізнає текст за основними ознаками;
[2 МОВ 4.1]
розрізняє текст-розповідь і текст-опис та *пояснює* їх
призначення; [2 МОВ 4.1]
добирає заголовок до тексту □ [2 МОВ 4.2]
визначає в тексті зачин, основну частину, кінцівку □
[2 МОВ 4.1]
знаходить у художніх текстах виражальні засоби мови, *пояснює*
їх роль; [2 МОВ 4.1], [2 МОВ 4.2]
складає і записує невеликий текст (3-4 речення) за ілюстрацією,
серією малюнків, про події з власного життя; [2 МОВ 4.2]
використовує займенники, прислівники, контекстні синоніми
(без уживання термінів) для зв'язку речень у тексті та
унікнення повторів □ [2 МОВ 4.2]
перевіряє і вдосконалює власні тексти, усуваючи
лексичні повтори [2 МОВ 3.3]

Дослідження ролі іменників у мовленні і використання їх у власних висловленнях.

Дослідження виражальних можливостей прикметників, використання їх з метою увиразнення мовлення.
Спостереження за роллю дієслів у мовленні і застосування їх у власних висловленнях.
Дослідження числівників і використання їх у мовленні.
Спостереження за словами, які служать для назви предметів, ознак, дій, чисел.
Дослідження значення в мовленні службових слів і використання їх для зв'язку слів у реченні.
Дослідження і конструювання речень.

Дослідження і складання текстів.

Удосконалення текстів

**Мовно літературна освітня галузь
(3-4 клас)**

Українська мова

Мета – формування мотивації вивчення української мови; розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності; формування комунікативної та інших ключових компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; розвиток логічного, критичного та образного мислення, мовленнєво-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української мови в гімназії.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- розвиток зв'язного мовлення, уяви, пізнавальних здібностей, логічного, критичного та образного мислення школярів;
- формування повноцінної навички письма, уміння брати участь у діалозі, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення;
- дослідження мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- залучення молодших школярів до практичного застосування умінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Реалізація зазначених мети і завдань здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Взаємодіємо усно», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища».

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно»** спрямована на формування в учнів початкової школи умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія **«Взаємодіємо письмово»** передбачає формування в учнів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** спрямована на формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її для збагачення власного досвіду, створювати прості медіапродукти.

Змістова лінія **«Досліджуємо мовні явища»** передбачає дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил українського правопису, формування у школярів умінь послуговуватися українською мовою в усіх сферах життя.

На вивчення української мови в 3- 4х класах виділено 122 години (3,5 години на тиждень). Рекомендовано 3,5 години на тиждень проводити уроки української мови, 1 годину на два тижні – урок розвитку зв'язного мовлення.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p><i>уважно слухає</i> репліки співрозмовника, <i>уточнює</i> почуте в діалозі з огляду на ситуацію спілкування; [3 МОВ 1.1]</p> <p><i>сприймає уважно</i> монологічне висловлення з конкретною метою; [3 МОВ 1.1]</p> <p><i>розуміє й адекватно виконує</i> навчальні дії відповідно до прослуханої інструкції, настанови вчителя; [3 МОВ 1.1] <i>передає</i> зміст почутого (послідовність подій у розповіді, перелік ознак в описі, наведені аргументи в міркуванні); [3 МОВ 1.2]</p> <p><i>добирає</i> заголовки до частин прослуханого тексту; [3 МОВ 1.2]</p> <p><i>визначає</i> тему і мету усного повідомлення; [3 МОВ 1.4]</p> <p><i>вибирає</i> інформацію з почутого з певною метою, <i>використовує</i> її для створення власних висловлень; [3 МОВ 1.3]</p> <p><i>визначає</i> позицію мовця, погоджується з нею або <i>заперечує</i>; [3 МОВ 1.5]</p> <p><i>висловлює</i> власні думки з приводу почутого, <i>аргументує</i> їх, <i>спираючись</i> на власний досвід; [3 МОВ 1.6]</p> <p><i>вступає і підтримує</i> діалог на теми, пов'язані з важливими життєвими ситуаціями; [3 МОВ 1.7]</p> <p><i>аргументує</i> свої думки під час розмови; [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.7]</p> <p><i>виявляє</i> доброзичливе ставлення до думок інших; <i>дотримується</i> етичних норм спілкування, правил етикету; [3 МОВ 1.8]</p> <p><i>вживає</i> у процесі спілкування правильні форми звертань, слів, що виражають прохання, пропозицію, побажання, вибачення; [3 МОВ 1.7], [3 МОВ 1.8]</p> <p><i>формулює</i> розгорнуту відповідь на поставлене запитання; [3 МОВ 1.6]</p> <p><i>доводить</i> аргументовано свою думку; [3 МОВ 1.6]</p> <p><i>будує</i> усне зв'язне висловлення (розповідь, опис, міркування) за малюнком, ситуацією з опорою на допоміжні матеріали (частиною тексту, планом, опорними словами, словосполученнями) □ [3 МОВ 1.6]</p> <p><i>бере участь</i> у створенні есе під керівництвом учителя; [3 МОВ 1.6]</p> <p><i>використовує</i> виражальні засоби мови; [3 МОВ 1.7]</p> <p><i>висловлює</i> власну думку про предмети, явища, події [3 МОВ 1.6]</p>	<p>Сприймання усної інформації.</p> <p>Робота над розумінням діалогічного й монологічного мовлення.</p> <p>Сприймання і розуміння навчальних інструкцій, настанов.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Відтворення змісту прослуханого своїми словами.</p> <p>Визначення теми і мети почутої інформації.</p> <p>Вибір необхідної інформації з почутого.</p> <p>Оцінювання усної інформації.</p> <p>Вираження власної думки щодо змісту прослуханого.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе) самостійно та з опорою на дидактичні матеріали (даним початком, основною частиною або кінцівкою, складеним планом).</p> <p>Використання виражальних засобів мови</p>
Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
<p><i>дотримується</i> загальних правил письма; [3 МОВ 3.1]</p> <p><i>дотримується</i> пропорційної висоти, ширини, нахилу великих і малих букв та пунктуаційних знаків (! ?) у зошиті в одну лінійку; [3 МОВ 3.1]</p> <p><i>нарощує</i> швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи букв та букви між собою; [3 МОВ 3.1]</p> <p><i>прискорює</i> письмо в міру своїх психофізіологічних можливостей, не спотворюючи форми букв та їх поєднань; [3 МОВ 3.1]</p>	<p>Розвиток навички письма.</p> <p>Дотримання графічних, гігієнічних і технічних правил письма.</p> <p>Формування навички письма в графічній сітці в одну лінію.</p> <p>Розвиток швидкості письма: безвідривне поєднання елементів букв <i>и, л, п; н, р, ф</i> та 3-4 букв</p>

<p><i>пише</i> розбірливо; [3 МОВ 3.1] <i>оформлює</i> охайно письмову роботу в зошиті в одну лінію; [3 МОВ 3.1] <i>дотримується</i> абзаців, полів зошита; [3 МОВ 3.1] <i>записує</i> слова в колонку; [3 МОВ 3.1] <i>обирає</i> для оформлення повідомлення відповідний шрифт, розмір і колір букв тощо; [3 МОВ 3.1] <i>створює</i> письмове висловлення (розповідь, опис) на добре відому й цікаву тему, на основі вражень від прочитаного твору, переглянутого фільму, ситуації з життя; [3 МОВ 3.1], [3 МОВ 3.2] <i>висловлює</i> своє ставлення до того, про що пише; [3 МОВ 3.1] <i>складає і записує</i> художні і науково-популярні описи за поданим зразком, використовуючи інформацію з різних джерел; [3 МОВ 3.1] <i>будує</i> текст-міркування за зразком та поданим початком; [3 МОВ 3.1] <i>письмово переказує</i> текст розповідного змісту; [3 МОВ 3.1] <i>використовує</i> у власних текстах виражальні засоби мови; [3 МОВ 3.1] <i>оформлює</i> власне висловлення так, щоб воно було грамотним (у межах вивченого) і зрозумілим; [3 МОВ 3.1] <i>знаходить</i> і акуратно <i>виправляє</i> у власному тексті помилки (графічні, орфографічні, граматичні, лексичні і стилістичні), орієнтуючись на пам'ятку, підготовлену вчителем; [3 МОВ 3.3] <i>обговорює</i> письмові роботи (власні й однокласників) у парі, невеликій групі, <i>визначає</i> позитивні характеристики [3 МОВ 3.3]</p>	<p>між собою типу <i>дим, мили, ориз, трив</i> без викривлення графем. Дотримання культури оформлення письмових робіт. Побудова зв'язних текстів (розповідь, опис, міркування). Письмове переказування тексту розповідного змісту. Висловлення власного ставлення до змісту написаного. Використання виражальних засобів мови. Перевірка та редагування текстів. Обговорення письмових робіт</p>
Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
<p><i>сприймає</i> доступні медіатексти; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 2.1] <i>визначає</i> мету простих медіаповідомлень; [3 МОВ 1.4], [3 МОВ 2.2] <i>інтерпретує</i> медіаповідомлення на основі власного досвіду; [3 МОВ 1.4], [3 МОВ 2.2] <i>виділяє</i> цікаву для себе інформацію; [3 МОВ 1.3] <i>намагається виявити</i> приховану інформацію в медіапродуктах; [3 МОВ 1.4] <i>пояснює</i> свою реакцію на медіаповідомлення (як буде реагувати у відповідь); [3 МОВ 1.5] <i>створює</i> прості медіапродукти (листівка, запрошення, sms-повідомлення, фотоколаж, книжечка тощо); [3 МОВ 1.7], [3 МОВ 3.2] <i>пояснює</i>, кому і для чого призначені створені ним медіапродукти [3 МОВ 1.7]</p>	<p>Сприймання простих медіатекстів, виявлення в них очевидних ідей та прихованої інформації. Висловлення власного ставлення до медіаповідомлень. Створення простих медіапродуктів</p>
Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»	
<p><i>правильно вимовляє</i> слова з апострофом, звуками [ґ], [дж], [дз], [дз'] , дзвінкими приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим, ненаголошеними голосними [е], [и], подовженими приголосними звуками; [3 МОВ 4.1] <i>правильно наголошує</i> загальнонавчальні слова; [3 МОВ 4.1] <i>відтворює</i> напам'ять український алфавіт [3 МОВ 4.1]</p>	<p>Дослідження фонетичних закономірностей української мови. Дотримання орфоепічних вимог у власному мовленні. Застосування алфавіту.</p>

<p><i>розташовує</i> 7-9 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу і другу літери □ [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>користується</i> алфавітом під час роботи з навчальними словниками; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>пояснює</i> пряме і переносне значення слів; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>добирає</i> до поданого слова 1-2 найуживаніші синоніми, антонім; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>користується</i> навчальними словниками синонімів, антонімів; [3 МОВ 2.5]</p> <p><i>розпізнає</i> найуживаніші багатозначні слова і <i>пояснює</i> їх різні значення; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>знаходить</i> і <i>пояснює</i> роль синонімів, антонімів, багатозначних слів у тексті; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>доречно використовує</i> у власних висловленнях слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова; [3 МОВ 4.2]</p> <p><i>визначає</i> і <i>пояснює</i> роль закінчення, кореня, префікса, суфікса в слові; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розрізняє</i> спільнокореневі слова і форми того самого слова (з допомогою вчителя); [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>пояснює</i>, що таке орфограма; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> слова з орфограмами і перевіряє їх; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно записує</i> слова з ненаголошеними голосними [е], [и] в корені, які перевіряються наголосом; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>користується</i> орфографічним словником для перевірки написання слів з ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно записує</i> слова з префіксами <i>роз-</i>, <i>без-</i>, <i>з-</i> (<i>с-</i>); [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> в тексті і <i>самостійно добирає</i> іменники, <i>ставить</i> до них питання; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> іменники, які називають опредмечені дії, ознаки; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розрізняє</i> іменники – назви істот і неістот, <i>правильно ставить</i> до них питання; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розрізняє</i> власні і загальні іменники; [3 МОВ 4.1] <i>записує</i> власні іменники з великої букви; [3 МОВ 4.1] <i>визначає</i> рід іменників; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>змінює</i> іменники за числами; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>доречно вживає</i> іменники у власному мовленні; [3 МОВ 4.2]</p> <p><i>розпізнає</i> прикметники в тексті; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>пояснює</i> роль прикметників у мовленні; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>будує</i> словосполучення прикметників з іменниками, <i>встановлює</i> між ними граматичний зв'язок за допомогою питань; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>змінює</i> прикметники за родами і числами у сполученні з іменниками; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> граматичну форму прикметника за родовим закінченням, поставленим питанням, за іменником, з яким він зв'язаний; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>вживає</i> прикметники у власних висловленнях з метою їх увиразнення; [3 МОВ 4.2]</p> <p><i>розпізнає</i> серед слів числівники, які відповідають на питання <i>скільки?</i>; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно вимовляє, наголошує</i> і <i>записує</i> числівники, які використовуються для запису дати в зошиті; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно читає</i> числові вирази; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> дієслова в тексті, <i>ставить</i> до них питання; [3 МОВ 4.1]</p>	<p>Користування навчальними словниками.</p> <p>Спостереження за лексичним значенням слова.</p> <p>Вживання у власному мовленні слів різних лексичних груп (слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова).</p> <p>Дослідження будови слова. Розрізнення форм слова і споріднених слів.</p> <p>Дослідження орфограм, пов'язаних з будовою слова.</p> <p>Спостереження за номінативною функцією іменників у мовленні. Розрізнення назв істот і неістот, власних і загальних іменників.</p> <p>Визначення роду іменників. Змінювання іменників за числами.</p> <p>Вживання іменників у власних висловленнях.</p> <p>Дослідження ролі прикметників у мовленні. Встановлення зв'язку прикметників з іменниками.</p> <p>Змінювання прикметників за родами і числами.</p> <p>Використання прикметників у власному мовленні.</p> <p>Засвоєння правильної вимови і правопису найуживаніших числівників.</p>
---	--

<p><i>розрізняє</i> часові форми дієслів; [3 МОВ 4.1] <i>змінює</i> дієслова за часами; [3 МОВ 4.1] <i>правильно записує не</i> з дієсловами; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>добирає</i> дієслова-синоніми, антоніми, з прямим і переносним значеннями і <i>доречно вживає</i> їх у власних висловленнях; [3 МОВ 4.1], [3 МОВ 4.2]</p> <p><i>правильно інтонує</i> речення, різні за метою висловлювання та вираженням почуттів; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно будує і записує</i> розповідні, питальні, спонукальні, окличні і неокличні речення; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно інтонує і записує</i> речення зі звертанням; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>використовує</i> форми кличного відмінка під час звертань; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>визначає</i> в реченні головні (підмет і присудок) та другорядні (без поділу на види) члени речення; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>виділяє</i> словосполучення в групі підмета і групі присудка; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>встановлює</i> зв'язок між головним і залежним словом у словосполученні; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>встановлює</i> граматичні зв'язки між словами в простому реченні за допомогою питань; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>будує</i> різні види простих речень; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>визначає</i> в тексті зачин, основну частину і кінцівку; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> текс-розповідь, опис, міркування, есе; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розрізняє</i> за характерними ознаками художні, науково-популярні та ділові тексти; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>визначає</i> тему і мету тексту; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 4.1] <i>добирає</i> заголовки відповідно до теми тексту; [3 МОВ 4.1] <i>складає</i> плану тексту; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>дотримується</i> абзаців у оформленні текстів на письмі; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>використовує</i> для зв'язку речень у тексті займенники, прислівники, близькі за значенням слова [3 МОВ 4.2]</p>	<p>Дослідження ролі дієслів у мовленні. Змінювання дієслів за часами. Правопис <i>не</i> з дієсловами. Вживання дієслів у власному мовленні.</p> <p>Дослідження речень, різних за метою висловлювання, інтонацією, зі звертаннями. Визначення в реченні головних і другорядних членів. Встановлення зв'язків між словами в словосполученні і реченні. Побудова різних видів речень.</p> <p>Дослідження будови тексту. Розрізнення різних типів і стилів текстів (художні, науково-популярні, ділові). Визначення теми і мети тексту. Складання плану тексту</p>
---	---

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Змістова лінія "Взаємодіємо усно"	
<p><i>сприймає уважно</i> усну інформацію; [4 МОВ 1.1] <i>ставить</i> уточнювальні запитання відповідно до мети слухання; [4 МОВ 1.1] <i>виконує</i> усні інструкції й настанови вчителя щодо навчальних завдань; [4 МОВ 1.1] <i>передає</i> зміст почутого творчо (змінює оповідача в тексті-розповіді, послідовність наведених ознак в описі, послідовність аргументів у міркуванні, доповнює опис іншими ознаками, а міркування іншими аргументами); [4 МОВ 1.2] <i>вибирає</i> з почутого інформацію для створення власного висловлення з конкретною метою (усне оголошення, усний відгук, усний стислий переказ); [4 МОВ 1.3] <i>узагальнює</i> і <i>систематизує</i> почуту інформацію; [4 МОВ 1.4] <i>прогнозує</i>, як отриману інформацію можна використати з користю; [4 МОВ 1.4] <i>зиставляє</i> тему й головну думку усного повідомлення з власними спостереженнями, поведінкою, досвідом; [4 МОВ 1.4] <i>висловлює</i> власне ставлення до усного повідомлення; [4 МОВ 1.5] <i>обґрунтовує</i> своє ставлення до почутого, спираючись на набуті знання, власний досвід; [4 МОВ 1.5] <i>визначає</i> позицію мовця, погоджується з нею чи заперечує; [4 МОВ 1.5] <i>ініціює</i> спілкування на тему, яка зацікавила; [4 МОВ 1.6] <i>бере участь</i> у дискусії, наводить докази; [4 МОВ 1.6] <i>висловлює</i> доброзичливо своє ставлення до думок інших співрозмовників (поділяє їх повністю, частково чи аргументовано відхиляє); [4 МОВ 1.6] <i>висловлює</i> й <i>аргументує</i> свою позицію; [4 МОВ 1.6] <i>обирає</i> вербальні й невербальні засоби спілкування для досягнення мети; [4 МОВ 1.7] <i>дотримується</i> мовленнєвого етикету, норм літературної вимови; [4 МОВ 1.8] <i>будує</i> самостійно усне зв'язне висловлення (розповідь, опис, міркування, есе) за спостереженнями в навколишньому світі, ілюстрацією, поданим зачином або кінцівкою, за опорними словами, за поданим або колективно чи самостійно складеним планом; [4 МОВ 1.6] <i>використовує</i> виражальні засоби мови; [4 МОВ 1.7] <i>виражає</i> своє ставлення до висловлюваного; [4 МОВ 1.6] <i>дає загальну оцінку</i> почутому діалогу або розповіді, опису, есе чи міркуванню; [4 МОВ 1.5] <i>пропонує</i>, як можна вдосконалити або доповнити зв'язне висловлення [4 МОВ 4.2]</p>	<p>Сприймання усної інформації з певною метою.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого. Відтворення змісту почутого творчо. Вибір і використання інформації з почутого для створення власних висловлень. Зіставлення теми й головної думки усного повідомлення з власним досвідом.</p> <p>Оцінювання усної інформації.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, вербальними і невербальними засобами, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе). Використання виражальних засобів мови. Удосконалення власних висловлень</p>
Змістова лінія "Взаємодіємо письмово"	
<p><i>самостійно контролює</i> виконання загальних правил письма; [4 МОВ 3.3] <i>нарощує</i> швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи букв та букви між собою, зберігаючи розбірливість; [4 МОВ 3.1] <i>спрощує</i> окремі форми букв, їх поєднання, зберігаючи розбірливість читання написаного; [4 МОВ 3.1] <i>пише</i> в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; [4 МОВ 3.1] <i>пише</i> розбірливо; [4 МОВ 3.1] <i>робить</i> охайні виправлення; [4 МОВ 3.3] <i>дотримується</i> абзаців, полів зошита; [4 МОВ 3.1] <i>записує</i> слова в колонку; [4 МОВ 3.1] <i>заповнює</i> таблицю; [4 МОВ 3.1]</p>	<p>Удосконалення навички письма. Самоконтроль за виконанням графічних, технічних, гігієнічних правил письма. Розвиток швидкості письма: безвідривне поєднання елементів букв <i>х, ж, ю</i> та 4 - 6 букв типу <i>день, злива, очерет</i>, спрощення окремих форм букв та їх поєднань.</p> <p>Дотримання культури оформлення письмових робіт.</p>

<p><i>складає</i> тексти для письмового спілкування (оголошення, запрошення, афіша тощо); [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>створює і записує</i> загадки, невеликі казки тощо з орієнтацією на читача; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>обирає</i> для власного повідомлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір букв тощо); [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>складає</i> самостійне письмове висловлення (розповідь, опис, міркування) на добре знайомі й цікаві теми; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>пише</i> переказ (докладний, вибірковий) тексту розповідного змісту з елементами опису або міркування; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>використовує</i> у власних висловленнях виражальні засоби мови; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>висловлює</i> своє ставлення до того, про що пише; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>записує</i> власні висловлення грамотно (у межах вивченого) і зрозуміло; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>бере участь</i> в обговоренні письмових робіт у парах, групах; [4 МОВ 3.3]</p> <p><i>відзначає</i> позитивні сторони, <i>висловлює</i> поради щодо можливого удосконалення тексту, спираючись на пам'ятку; [4 МОВ 3.3]</p> <p><i>удосконалює</i> письмовий текст [4 МОВ 3.3]</p>	<p>Створення коротких письмових повідомлень, малих фольклорних форм.</p> <p>Побудова зв'язних текстів різних типів (розповідь, опис, міркування).</p> <p>Написання різних видів переказів тексту (докладного, вибіркового).</p> <p>Використання виражальних засобів мови.</p> <p>Записування власної думки про предмет висловлення.</p> <p>Перевірка та редагування текстів</p>
Змістова лінія "Досліджуємо медіа"	
<p><i>сприймає</i> критично доступні медіатексти; [4 МОВ 1.1], [4 МОВ 2.1]</p> <p><i>визначає</i> мету й цільову аудиторію окремих медіапродуктів; [4 МОВ 1.4], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>декодує</i> (тлумачить) повідомлення у простих медіатекстах, виявляє очевидні ідеї; [4 МОВ 1.4]</p> <p><i>висловлює</i> власні погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені в медіатексті; [4 МОВ 1.5], [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>пояснює</i>, чи змінилися під впливом медіатексту власні уявлення або думки про предмет повідомлення, як саме; [4 МОВ 1.5]</p> <p><i>створює</i> прості медіапродукти, <i>враховує</i> мету й аудиторію; [4 МОВ 1.7]</p> <p><i>обговорює</i> (в парі чи групі) враження від створеного медіапродукту [4 МОВ 1.8]</p>	<p>Критичне сприймання доступних медіапродуктів.</p> <p>Виявлення впливу медіапродуктів на власні думки й погляди.</p> <p>Створення простих медіапродуктів (книжечка, стіннівка, реклама тощо)</p>
Змістова лінія "Досліджуємо мовні явища"	
<p><i>дотримується</i> правил вимовляння слів з ненаголошеними голосними [е], [и], дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим, подовженими приголосними звуками; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно наголошує</i> загальноживані слова; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>розташовує</i> 10 - 12 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу, другу і третю літери в слові; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>знаходить</i> потрібне слово в навчальному словнику (тлумачному, орфографічному, синонімів, антонімів, фразеологічному тощо), користуючись алфавітом; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>утворює</i> словосполучення з прямим і переносним значеннями; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>добирає</i> до поданого слова 2 - 3 найуживаніші синоніми, антонім, користуючись відповідними навчальними словниками; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>розкриває</i> значення найуживаніших багатозначних слів, <i>вводить</i> їх у словосполучення, речення; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>пояснює</i> значення найуживаніших фразеологізмів; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>добирає</i> до фразеологізмів близькі за значенням слова; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>знаходить</i> синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми в тексті і <i>пояснює</i> їх роль; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> застарілі й нові слова в текстах; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>досліджує</i> походження слів; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>використовує</i> у власному мовленні слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми для досягнення мети спілкування; [4 МОВ 4.2]</p> <p><i>правильно записує</i> слова із сумнівними приголосними, що</p>	<p>Дотримання орфоепічних вимог у власному мовленні.</p> <p>Користування алфавітом.</p> <p>Дослідження ролі в мовленні лексичних груп слів (слова з прямим і переносним значеннями, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми, застарілі й нові слова).</p> <p>Дослідження походження окремих слів (запозичення з іншої мови, словотворення).</p> <p>Вживання слів різних лексичних груп у власному мовленні.</p>

піддаються асиміляції (*просьба, боротьба, нігті, кігті*); [4 МОВ 4.1]

розрізняє і правильно записує слова зі співзвучними префіксами і прийменниками; [4 МОВ 4.1]

правильно пише слова з апострофом після префіксів; [4 МОВ 4.1]

розрізняє і правильно записує слова з префіксами *пре-* і *при-*; [4 МОВ 4.1]

утворює нові слова за допомогою префіксів, з найуживанішими суфіксами зменшення, здрібнілості, пестливості тощо; [4 МОВ 4.1]

розпізнає іменники з абстрактним значенням; [4 МОВ 4.1]

визначає рід і число іменників; [4 МОВ 4.1]

відтворює назви відмінків і відмінкові питання; [4 МОВ 4.1]

змінює іменники за числами і відмінками; [4 МОВ 4.1]

визначає початкову форму іменника (називний відмінок однини); [4 МОВ 4.1]

визначає відмінок іменника в реченні; [4 МОВ 4.1]

змінює у процесі словозміни іменників приголосні [г], [к], [х] перед закінченням *-і* на [з'],[ц'],[с'], голосний [і] на [о], [е]; [4 МОВ 4.1]

правильно вживає в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого роду закінчення *ом, -ем (єм)*, в іменниках жіночого роду закінчення *-ою, -ею (-єю)*; [4 МОВ 4.1]

перевіряє за словником закінчення іменників чоловічого роду в родовому й орудному відмінках; [4 МОВ 4.1]

використовує в мовленні паралельні форми іменників чоловічого роду - назв істот у давальному й місцевому відмінках однини; [4 МОВ 4.1]

правильно записує іменники жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини; [4 МОВ 4.1]

правильно вживає літературні форми іменників у місцевому відмінку множини з прийменником *по*; [4 МОВ 4.1]

змінює прикметники за родами і числами; [4 МОВ 4.1]

змінює прикметники разом зі зв'язаними з ними іменниками за відмінковими питаннями; [4 МОВ 4.1]

правильно записує прикметники з м'яким кінцевим приголосним основи у різних відмінкових формах; [4 МОВ 4.1]

визначає граматичну форму прикметника (рід, число, відмінок) за іменником, з яким він зв'язаний; [4 МОВ 4.1]

утворює форми ступенів порівняння прикметників; [4 МОВ 4.2]

правильно вимовляє і записує прикметники на *-ський, -цький, -зький*; [4 МОВ 4.1]

використовує у власних зв'язних висловленнях прикметники в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми; [4 МОВ 4.2]

розпізнає в мовленні числівники, які відповідають на питання *скільки? котрий?*; [4 МОВ 4.1]

ставить питання до кількісних і порядкових (без уживання термінів) числівників; [4 МОВ 4.1]

правильно вимовляє і пише форми родового відмінка числівників 50, 60, 70, 80, 90, 100; [4 МОВ 4.1]

уживає правильні форми числівників на позначення часу протягом доби; [4 МОВ 4.1]

розпізнає серед слів особові займенники, *ставить* до них питання; [4 МОВ 4.1]

пояснює роль займенників у мовленні; [4 МОВ 4.1]

відмінює особові займенники за зразком; [4 МОВ 4.1]

правильно вживає займенники з прийменниками; [4 МОВ 4.1]

використовує займенники у власному мовленні для зв'язку речень у тексті та з метою уникнення повторів тих самих слів; [4 МОВ 4.2]

розпізнає неозначену форму дієслів, *доречно використовує* її в мовленні; [4 МОВ 4.1], [4 МОВ 4.2]

вживає дієслова у відповідних часових формах; [4 МОВ 4.1]

Дослідження і засвоєння правопису слів із сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції, з апострофом після префіксів, з префіксами *пре-* і *при-*.

Утворення нових слів за допомогою префіксів і суфіксів.

Дослідження різних граматичних форм іменників.

Відмінювання іменників.

Спостереження за явищем чергування приголосних і голосних.

Правопис закінчень іменників в орудному відмінку однини.

Вживання іменників у власному мовленні в правильних граматичних формах.

Дослідження граматичних форм прикметників.

Змінювання прикметників за відмінками.

Утворення ступенів порівняння прикметників.

Вимова і написання прикметників на *-ський, -цький, -зький*.

Уживання прикметників у власному мовленні як засобу виразності.

Дослідження ролі числівників у мовленні.

Уживання числівників у правильних граматичних формах

Дослідження ролі займенників у тексті.

Відмінювання особових займенників за зразком.

Уживання займенників у власних

<p><i>правильно записує</i> особові закінчення дієслів у теперішньому і майбутньому часі, користуючись алгоритмом з опорою на третю особу множини; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>ставить</i> дієслова минулого часу у відповідну родову форму за питаннями <i>що робив?</i> (-ла, -ло), <i>що зробив?</i> (-ла, -ло); [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно вимовляє і записує</i> дієслова на -ся; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>добирає</i> дієслова, що найбільше відповідають мовленнєвій ситуації; [4 МОВ 4.2]</p> <p><i>розпізнає</i> серед слів прислівники і <i>ставить</i> до них питання; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>добирає</i> до найуживаніших прислівників синоніми й антонім; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно пише</i> найуживаніші прислівники; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>доречно</i> вживає прислівники у власних зв'язних висловленнях; [4 МОВ 4.2]</p> <p><i>правильно інтонує і записує</i> речення, різні за метою висловлювання та інтонацією; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>знаходить</i> головні і другорядні члени речення у найпростіших випадках; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>встановлює</i> зв'язки між словами в реченні за допомогою питань; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>виявляє</i> в реченні однорідні члени; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>складає</i> речення з однорідними членами, <i>правильно їх інтонує і записує</i>; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>використовує</i> різні за структурою і метою висловлювання речення для вираження власних думок і почуттів; [4 МОВ 4.2]</p> <p><i>знаходить</i> у тексті його структурні частини; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>формулює</i> тему і мету тексту; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>добирає</i> заголовок, який відповідає темі або головній думці тексту; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>складає</i> план тексту; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>будує</i> текст за поданим планом; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>розрізняє</i> різновиди текстів (розповідь, опис, міркування, есе) і <i>пояснює</i> їх призначення; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>знаходить</i> у тексті-міркуванні твердження, доказ і висновок; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>будує</i> розповіді, описи, міркування, есе; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>розрізняє і будує</i> тексти художнього і науково-популярного стилів; [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>використовує</i> засоби зв'язку речень у тексті [4 МОВ 4.2]</p>	<p>висловленнях.</p> <p>Дослідження граматичних форм дієслів.</p> <p>Застосування алгоритму перевірки правопису особових закінчень дієслів з опорою на третю особу множини (без уживання термінів).</p> <p>Вимова і написання дієслів на -ся.</p> <p>Вживання дієслів у власному мовленні в правильних граматичних формах.</p> <p>Дослідження ролі прислівників у тексті. Уживання прислівників у власному мовленні.</p> <p>Дослідження речень, різних за структурою і метою висловлювання.</p> <p>Виявлення в реченні однорідних членів.</p> <p>Використання різних видів речень у власному мовленні.</p> <p>Дослідження текстів різних типів і стилів.</p> <p>Визначення теми і мети тексту.</p> <p>Складання плану тексту.</p> <p>Побудова текстів різних типів і стилів</p>
---	---

Мовно-літературна освітня галузь

3-4 класи

Літературне читання

Пояснювальна записка

У Типовій освітній програмі мовно-літературну галузь структуровано через впровадження навчальних предметів «Українська мова», «Літературне читання».

Назва предмета – «**Літературне читання**» зумовлює необхідність визначення його мети і завдань, що вимагає відповідної конкретизації змістових ліній і очікуваних результатів.

Мета – розвиток особистості молодшого школяра засобами різних видів читацької діяльності; формування читацької, комунікативної та інших ключових компетентностей; збагачення емоційно-ціннісного, естетичного, соціального та пізнавального досвіду; розвиток образного, критичного і логічного мислення та літературно-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української та зарубіжної літератури в освітньому закладі II ступеня.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів;
- формування в учнів повноцінної навички читання як універсального інструменту функціональної грамотності;
- розвиток інтересу і здатності до самостійної читацької діяльності для задоволення різних потреб читача;
- формування умінь опрацьовувати художні, науково-художні тексти;
- оволодіння прийомами структурно-сміслового і образного аналізу текстів різних видів;
- розвиток образного, критичного, логічного мислення та мовлення;
- формування умінь самостійної роботи з різними видами і джерелами інформації;
- формування прийомів роботи з дитячою книжкою, періодичною, довідковою літературою;
- формування вмінь безпечного і критичного використання медіапродукції, здатності створювати медіапродукти і спілкуватися за допомогою медіазасобів;
- розвиток уяви і здатності виявляти себе у різних видах літературно-творчої діяльності.

*Відповідно до мети і завдань предмета «Літературне читання» визначено такі **змістові лінії**:*

«Пізнаємо простір дитячого читання»; «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»; «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»; «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»;

«Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»; «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією»; «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти». Реалізація змістових ліній програми з літературного читання здійснюється у процесі особистісно зорієнтованої розвивальної читацької і комунікативної діяльності учнів. Враховуючи потреби та інтереси молодших школярів у пізнанні світу людей, природи, самопізнанні, залучаючи їх до вдумливого читання найкращих дитячих книжок, текстів, різних видів учитель виховує україномовну особистість, компетентного, критично мислячого читача, який розуміє цінність книги, відчуває красу рідного слова, збагачує свій читацький, мовленнєвий і пізнавальний досвід.

Змістова лінія «**Пізнаємо простір дитячого читання**» створює передумови для ознайомлення учнів 3-4 класів з різноманітною за темами і жанрами дитячою літературою, з різними видами довідкових, навчальних і медіа текстів, способами здобуття інформації у сучасному медіа просторі. Простір дитячого читання передбачає взаємодію організованої і самостійної читацької діяльності учнів, що сприяє формуванню дитини-читача, який на завершення початкової школи має належний читацький кругозір, розуміє цінність читання і виявляє до нього інтерес, набуває достатній досвід використання з різною метою текстів різних видів.

Змістова лінія «**Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного**» охоплює такі основні змістові блоки: удосконалення й розвиток якісних характеристик технічної і смислової сторін навички під час читання вголос і мовчки; самостійне застосування мовленнєвих та позамовних засобів художньої виразності; оволодіння, з поступовим нарощуванням ступеня складності, прийомами смислового читання (прийоми самостійного розуміння лексичного значення слів, словосполучень; повноцінного усвідомлення в тексті фактичної, концептуальної, підтекстової (з допомогою вчителя) інформації); застосування видів читання: аналітичного, переглядового, вибіркового відповідно до мети читання.

Змістова лінія «**Взаємодіємо усно за змістом прослуханого**» спрямована на формування в учнів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати

її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися з іншими людьми в діалогічній і формі заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія **«Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»** передбачає цілісне сприймання учнями художніх, науково-художніх текстів, їх аналіз, інтерпретацію з використанням літературознавчих понять (практично); формування умінь висловлювати рефлексивні судження у зв'язку з прочитаним, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів та використовувати її для збагачення особистого читацького досвіду.

Змістова лінія **«Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»** передбачає формування і розвиток в учнів прийомів розрізнення дитячих книжок за жанрово-тематичними ознаками, типом видання (книжка-твір, книжка-збірка, довідник, словник і т.ін.); прогнозування орієнтовного змісту книжки (твору) з опорою на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; прийомів самостійного вибору книжок з використанням інформаційних ресурсів дитячої бібліотеки; умінь зв'язно висловлювати власні емоційно-оцінні враження щодо змісту прочитаного, складати короткий відгук на прочитану книжку та ін.

Змістова лінія **«Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією»** має на меті формування і розвиток в учнів понять про різні види медіа та використань них вербальні і невербальні засоби впливу на читача; формування умінь і навичок сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати і безпечно користуватися медіазасобами; виражати себе і спілкуватися з іншими за допомогою власних медіапродуктів.

Оволодіння медіаграмотністю є поліпредметним процесом, який передбачає зв'язок із щоденним життям дітей не лише в школі, а й поза нею, створення можливостей набувати досвід критичного осмислення різної медіапродукції, що має позитивно вплинути на розширення їхнього читацького і соціального досвіду, вироблення умінь відрізняти корисну інформацію від шкідливої, уникати імовірних для цього віку ризиків взаємодії з медіапродуктами.

Змістова лінія **«Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти»** передбачає розвиток уяви, художньо-образного мислення і мовлення дітей, оволодіння вербальними і невербальними засобами створення творчих продуктів з різним ступенем самостійності (зміни, доповнення, продовження тексту, ілюстрування; участь в інсценізаціях, дослідницьких проєктах; складання есе, казок, віршів, закличок, загадок, оповідань та ін.).

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Пізнаємо простір дитячого читання	
<p>Учень/учениця: <i>правильно називає та практично розрізняє фольклорні і авторські твори; [3 МОВ 2.2]</i> <i>співвідносить</i> вивчені твори з відповідними жанрами (казка, вірш, художні і науково-художні оповідання; байка); [3 МОВ 2.1] <i>самостійно визначає</i> жанрові ознаки казок, віршів, оповідань, називає основні жанрові ознаки п'єси; [3 МОВ 2.1] <i>розуміє</i>, яку інформацію можна одержати в творах різних жанрів; [3 МОВ 2.4] <i>називає</i> основні теми прочитаного; прізвища, імена відомих українських письменників, твори яких вивчалися на уроках літературного читання; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.5] <i>розповідає</i> епізоди з життя відомих письменників, про їхні твори, з якими неодноразово ознайомилися під час навчання; [3 МОВ 1.3] <i>вміє</i> розповісти сюжети кількох казок (фольклорних і авторських); <i>знає напам'ять</i> 5-6 віршів, кілька прислів'їв, скоромовок; <i>виявляє ставлення</i> до прослуханого прочитаного; [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4] <i>знає і називає</i> найважливіші інформаційні ресурси; [3 МОВ 2.5] <i>знаходить</i> в них потрібну інформацію. [3 МОВ 2.5]</p>	<p>Доступний і цікавий дітям навчальний матеріал різноманітний за жанрами, персоналіями і джерелами здобуття інформації: усна народна творчість (малі фольклорні форми: лічилки, скоромовки, загадки, приказки, прислів'я; казки героїко-фантастичні, легенди, байки, пісні); художні твори відомих українських і зарубіжних письменників: поезія (вірші пейзажні, сюжетні, фантастичні, гумористичні; вірші-загадки, акровірші); проза (оповідання, уривки з повістей, казки; п'єси); байки(вірші і проза). Науково-художня, довідкова, література з різних джерел, тексти із ЗМІ.</p> <p>Тематика дитячого читання: твори про почуття дітей, їхні захоплення, мрії, взаємини в сім'ї, школі; про стан природи у різні пори року; ставлення до Батьківщини, рідної мови, народних традицій, про історію рідного краю, видатних людей; відкриття; про життя письменників, створення книг; медіатексти.</p>

Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного

читає вголос, правильно, цілими словами і групами слів у темпі, який дає змогу розуміти прочитане; [3 МОВ 2.1]
оволодіває продуктивними способами читання мовчки (самостійно та з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2]
оволодіває та самостійно застосовує прийоми виразного читання та декламування напам'ять (для художніх текстів); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2]
виділяє у тексті і пояснює значення незнайомих слів, висловів, термінів (самостійно та з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2]
самостійно розуміє фактичний зміст текстів різних видів та основні думки (самостійно, а також з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.4]
застосовує різні види читання під час опрацювання змісту текстів різних видів (самостійно та за завданням учителя), а також перечитування як засіб поглибленого розуміння змісту. [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]

Формування і розвиток якісних характеристик навички читання вголос і мовчки: виконання вправ і завдань на регулювання дихання, розвиток уваги, пам'яті, темпу, фонематичного слуху, зорового сприймання, оперативного поля читання.
Застосовування під час читання вголос, декламування напам'ять відповідно до змісту художнього твору інтонаційні мовленнєві засоби виразності (тон, сила голосу, логічний наголос, темп мовлення).
Тлумачення значень незнайомих слів, висловів за допомогою виноска, тлумачного словника, а також спираючись на контекст.
Знаходження в тексті конкретних відомостей, фактів, понять, пояснення їх змісту (суті); виділення та пояснення важливих думок, які висловив автор.
Застосування різних видів читання: аналітичне
– для детального й поглибленого ознайомлення із змістом тексту (самостійно); вибіркоче – з метою знаходження потрібної інформації, фактів; переглядове – для загального ознайомлення із змістом тексту (за завданням учителя).

Взаємодіємо усно за змістом прочитаного

сприймає і розуміє усне висловлення, художній чи науково-художній текст; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.1]
уточнює інформацію;
виконує сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.2]
відповідає на запитання за змістом прослуханого тексту; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]
ставить запитання до усного повідомлення та за змістом прослуханого тексту; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]
називає персонажів, місце і час дії, послідовність подій у прослуханому тексті; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]
вибирає інформацію з прослуханого тексту і *пояснює* чому зацікавила інформація; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]
визначає тему сприйнятого на слух твору;
бере участь у колективному обговоренні почутого;
зацікавлено й уважно слухає співрозмовників, *толерантно ставиться* до їхніх думок; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]
розпізнає ключові слова і фрази в усному висловленні; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]
висловлює власне ставлення до змісту прослуханої текстової інформації; [3 МОВ 1.6]

Сприймання-розуміння усної інформації.
Аналіз та інтерпретація почутого.
– розвиток умінь запитувати і відповідати на запитання за змістом прослуханих текстів; визначити послідовність подій, головного героя; виокремлювати цікаву для себе інформацію; визначити тему твору; брати участь в обговоренні інформації, яка зацікавила;
– розвиток умінь розпізнавати ключові слова і фрази в усному повідомленні;
Формування умінь висловлювати оцінювальні судження:
– вербалізація своїх перших вражень щодо прослуханого: що сподобалось, здивувало, який настрої викликав твір і т. ін.;
– висловлення власної думки про факти, події у сприйнятому на слух тексті.

<p><i>підтримує діалог з учителем, однокласниками на основі прослуханого; [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.7]</i> <i>користується формулами мовленнєвого етикету; дотримується правил спілкування, найважливіших правил літературної вимови.[3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.7]</i></p>	<p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p>
<p>Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів</p>	
<p><i>самостійно читає, практично розрізняє художні, науково-художні тексти, визначає їх особливості та мету опрацювання, перераховує ознаки, які вказують на приналежність тексту до художнього чи науково-художнього; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ2.5]</i> <i>відповідає на запитання щодо прочитаного твору; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]</i> <i>знаходить і пояснює зв'язки між реченнями, абзацами і частинами тексту; [3 МОВ 2.2], [3МОВ 2.4]</i> <i>самостійно визначає послідовність подій у творі; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]</i> <i>самостійно складає план до невеликих за обсягом і нескладних за будовою художніх текстів; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6]</i> <i>користується планом і малюнками для переказу прочитаного; устанавлює (із допомогою вчителя і самостійно) причиново-наслідковий зв'язки; [3 МОВ 2.2]</i> <i>визначає у творах елементи розповіді, описи; [3 МОВ 2.2]</i> <i>визначає у структурі епічного твору початок, основну частину, кінцівку; пояснює їх взаємозв'язок після аналізу твору; [3 МОВ 2.2]</i> <i>самостійно знаходить слова, вислови, речення, які є ключовими для розуміння подій, характеристики персонажів (самостійно та з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.3]</i> <i>самостійно визначає тему твору; основну думку – з допомогою вчителя; [3 МОВ 2.4]</i> <i>самостійно переказує текст (детально, стисло, вибірково); [3 МОВ 2.7]</i> <i>розпізнає, називає, виділяє в художньому тексті яскраві, образні вислови, художні описи природи, зовнішності людини, інших живих істот; пояснює їх роль у творі; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.3]</i> <i>знаходить у тексті самостійно і з допомогою вчителя слова, які мають переносне значення, порівняння, епітети, метафори (без вживання термінів); пояснює їх роль у тексті, використовує у власному мовленні; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.3]</i> <i>визначає з допомогою вчителя настрої, загальну тональність твору; [3 МОВ 2.4]</i></p>	<p>Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів (художні, науково-художні).</p> <p>Дослідження побудови і змісту художнього тексту:</p> <p>1) смисловий і структурний аналіз тексту:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвиток умінь відповідати на запитання за змістом прочитаних текстів; – знаходження в тексті зв'язків між реченнями, абзацами і частинами тексту та пояснення їх; – самостійне визначення послідовності подій у творі; – самостійне складання простого плану до невеликих за обсягом і нескладних за будовою оповідань; – користування планом для переказу прочитаного твору; – устанавлення причиново-наслідкових зв'язків; – формування умінь розрізняти у творах елементи розповіді, опису; – орієнтування у структурі тексту: зачин (початок), основна частина, кінцівка; – формування умінь знаходити в тексті слова, вислови, речення, які є ключовими для розуміння тексту, характеристики персонажів; самостійно визначати тему твору та основну думку з допомогою вчителя; співвідносити головну думку прочитаного із заголовком, прислів'ям, ілюстраціями; – розвиток умінь застосовувати різні види переказу відповідно до мети (докладний, стислий, вибірковий); <p>2) дослідження засобів художньої виразності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвиток умінь виділяти в тексті яскраві, точні, образні вислови, художні описи, з'ясовувати їх роль у творі: допомагають передати загальну емоційну тональність твору, відтворити в уяві картини природи, її стан, місце події; показати зміну

	<p>емоційного настрою персонажів та ін.;</p> <ul style="list-style-type: none"> – розширення і поглиблення уявлень про епітет, порівняння, метафору; їх роль у тексті; – самостійне знаходження у тексті слів, що мають переносне значення, пояснення їх значень на прикладах; – використання у власному мовленні засобів художньої виразності;
--	--

розрізняє, правильно називає жанри творів, що опрацьовувалися під час навчання (практично); [3 МОВ 2.1]

самостійно визначає жанрові ознаки казок про тварин, віршів, оповідань; [3 МОВ 2.1] *визначає* жанрові ознаки героїко-фантастичних казок, байок, п'єс із допомогою вчителя; [3 МОВ 2.1]

самостійно визначає головних персонажів; *пояснює*, які вчинки персонажів є позитивними, а які негативними; [3 МОВ 2.3]

самостійно ставить запитання до тексту; [3 МОВ 2.4]

висловлює здогадки щодо орієнтовного змісту твору, можливого розвитку подій (до і під час читання); [3 МОВ 2.1]

розуміє авторську позицію: як автор ставиться до зображуваних подій і вчинків персонажів (з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4]

висловлює оцінні судження морального й естетичного характеру про події, вчинки персонажів, описи у художньому творі; [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4]

самостійно орієнтується у фактичному змісті твору, *знаходить і пояснює* у ньому слова-терміни; [3 МОВ 2.2]

визначає тему прочитаного тексту; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2]

виділяє, пояснює зміст графічного матеріалу; [3 МОВ 2.6]

поділяє текст на смислові частини, *встановлює* між ними зв'язки, *виокремлює* новий науково-пізнавальний матеріал (з допомогою вчителя);

самостійно складає словесний, малюнковий план до невеликих за обсягом і нескладних за будовою науково-художніх текстів; *передає* зміст тексту; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6]

перетворює текстову інформацію у графічну (схеми, таблиці); [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6] *висловлює* особисте ставлення до прочитаного. [3 МОВ 2.4]

– формування умінь визначати настрої, загальну тональність твору;

3) дослідження жанрових особливостей:

- розвиток умінь самостійно визначати, усвідомлювати жанрові особливості творів, що вивчалися;
- розширення та поглиблення знань та умінь про жанрові особливості казок про тварин, віршів (наявність рими, ритму, поділ на строфи – без вживання терміну), оповідань;
- спостереження за структурними особливостями героїко-фантастичних казок (таємничі, зачаровані, незвичайні місця, предмети, істоти; надзвичайна сила, дивовижні перетворення та ін.), байок (невеликий за обсягом, здебільшого віршований твір, у якому в гумористичній, алегоричній формі зображуються людські вчинки, характери, недоліки), п'єс (драматичний твір, написаний для вистави);
- розвиток умінь правильно визначати і називати головного персонажа твору, аналізувати їхні вчинки, мотиви поведінки;

4) діалогічна взаємодія з текстом:

- розвиток умінь самостійно ставити запитання за змістом тексту про факт, подію, час, місце події, героїв твору;
- розвиток умінь висловлювати смислові здогадки щодо орієнтовного змісту твору, можливого розвитку подій з опорою на заголовок, ілюстрації, ключові слова; шляхом відповідей на запитання, які виникають у читача по ходу вдумливого читання твору;
- ставлення письменника до зображуваних подій і вчинків персонажів;
- розвиток умінь висловлювати оцінні судження, почуття щодо подій, вчинків персонажів, описів у художньому творі.

Дослідження побудови і змісту науково-художнього тексту.

- орієнтування у фактичному змісті твору, знаходження і пояснення слів-термінів;
- самостійне визначення теми науково-художнього тексту;
- формування умінь виділяти, усвідомлювати зміст графічного матеріалу: схем, таблиць, діаграм; пояснювати, до яких частин тексту вони відносяться;
- розвиток умінь самостійно здійснювати смислову компресію

текстового матеріалу: визначати і поділяти текст на смислові частини, добирати заголовки, складати словесний і малюнковий план, відтворювати зміст тексту з опорою на види плану;

- формування умінь створювати нескладні схеми, таблиці з метою ілюстративного супроводу відповідного текстового матеріалу (з допомогою вчителя);
- розвиток умінь висловлювати власне ставлення до змісту: пояснювати, які факти в науково-художньому тексті зацікавили найбільше, чим саме; що було новим та ін.

Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою

практично розрізняє дитячі книжки з текстами різних видів, називає основні теми дитячого читання; [3 МОВ 2.5], [3 МОВ 2.4] *самостійно розглядає та прогнозує* орієнтовний зміст незнайомої книжки з опорою на ключові слова, ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5]

пояснює, які дитячі книжки найбільше подобається читати; формулює свій читацький запит у бібліотеці; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5]

самостійно здійснює вибір дитячих книжок відповідно до власних читацьких інтересі; [3 МОВ 2.5]

користується під час вибору книжок, різними інформаційними ресурсами дитячої бібліотеки (самостійно та з допомогою дорослого); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5] *висловлює* емоційно-оцінні враження про прочитану книжку; [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4] *складає* короткий відгук на прочитану книжку (усно, з допомогою вчителя). [3 МОВ 3.1], [3 МОВ 3.3]

Розрізнення дитячих книжок, які містять різножанрові, різнотематичні художні твори, науково-пізнавальні тексти, довідкову літературу, дитячу періодику.

Прогнозування орієнтовного змісту дитячої книжки з опорою на ключові слова, структурні елементи книжки, опрацьовані в попередніх класах, а також на анотацію, відомості про письменника, заголовки розділів (наприклад, в повісті-казці); вербалізація своїх припущень у короткому зв'язному висловленні.

Формування умінь усно оформляти свій читацький запит за таким алгоритмом: автор, назва книжки, енциклопедії; тема читання.

Усвідомлений вибір дитячої книжки (книжок) з числа запропонованих бібліотекарем; вибір потрібної книжки у відкритому фонді бібліотеки (із застосуванням знання алфавіту).

Користування різнотематичними книжковими виставками, рекламними плакатами, Інтернет-ресурсами бібліотеки.

Розвиток умінь висловлювати власні враження щодо прочитаної книжки: ділитися з однолітками, дорослими думками, що саме найбільше сподобалося; переконливо пояснювати, чому цю книжку варто прочитати, чим вона цікава, які емоції викликала, які події, описані в книжці, нагадали ситуації із власного життєвого досвіду та ін.

Навчання складати короткий відгук на прочитану книжку за алгоритмом.

Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією

знає і пояснює значення поняття медіа; [3 МОВ 2.2]

розрізняє види медіа за джерелами і способами одержання інформації; [3 МОВ 2.2]

аналізує медіатексти за критеріями-факти і судження про них; [3 МОВ 2.2]

формулює висновки за прочитаним, побаченим; [3 МОВ 2.2]

знає правила безпечної поведінки в Інтернеті;

створює (за вибором) медіа-продукт і пояснює свій вибір; [3 МОВ 2.7], [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.1]

пояснює роль ілюстрації як джерела розуміння тексту. [3 МОВ 2.4]

Сприймання, аналіз, інтерпретація, рефлексія різних видів медіа-продукції: візуальної (текст, малюнок, фотографія); аудіальної (музика, радіо); аудіовізуальні (ТБ, кіно, анімація Інтернет, гаджети); практичні роботи з ілюстрування медіатекстів; створення медіапродуктів до важливих дат і подій (в країні, в родині, класі). Рольові ігри: диктор, журналіст,

	розповсюджувач візуальної інформації.
Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти	
<p><i>придумує</i> словесну картину за прочитаним твором; [3 МОВ 2.7] <i>виразно виражає</i> себе у групових і колективних інсценізаціях прочитаного;</p>	<p>Завдання на розвиток уяви в зв'язку з прочитаним, власними спостереженнями; вправи на комбінування, акцентування якоїсь виразної, незвичайної ознаки; заохочення до</p>
<p><i>доповнює</i> тексти (за орієнтирами вчителя); <i>продовжує</i> діалог; [3 МОВ 2.7] <i>придумує</i> текст за аналогією до прочитаного; <i>творчо переказує</i> прочитане. [3 МОВ 3.1], [3МОВ 3.4], [3 МОВ 3.2]</p>	<p>відкриття невидимих і непочутих у процесі читання дійств; Інтерпретація ілюстрацій до текстів; придумування словесних картин; аналіз тексту (абзацу) з метою його доповнення, розширення (з допомогою вчителя); пошуку незвичних образів, слів; висловів; створення ситуацій вибору учнями творчих завдань за темою уроку. Індивідуальне і колективне складання нових кінцівок прочитаних казок, оповідань; знаходження рим у віршах, придумування ланцюжків римованих слів; створення творчих переказів і творів за аналогією; складання розповідей від імені одного з персонажів; практичне засвоєння (у співпраці з вчителем) прийомів складання казок, загадок, лічилок; (ігрові ситуації за прочитаним; «Живі» картини, сценки, інсценізація текстів); виконання творчих завдань на основі сприймання різних творів мистецтва (з допомогою вчителя).</p>

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Пізнаємо простір дитячого читання	
<p><i>пояснює</i>, з яких джерел складається простір його читання; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>розрізняє</i> твори усної народної творчості і авторські наводить приклади; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>називає</i> імена і прізвища відомих українських письменників, з творами яких неодноразово зустрічався на уроках; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>знає назви, сюжети</i> кількох фольклорних і літературних творів; <i>знає напам'ять</i> 5 - 6 віршів, кілька прислів'їв, скоромовок, загадок; <i>пояснює</i> цінність книг, читання, бібліотек; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>розповідає</i> про свої читацькі уподобання; <i>знає</i>, яким чином можна задовольнити потреби у знаходженні нової інформації. [4 МОВ 2.4], [4 МОВ 2.5]</p>	<p>Жанрове і авторське розмаїття навчального матеріалу, з яким учні ознайомлюються на уроках літературного читання, самостійного читання відповідно до індивідуальних інтересів і можливостей доступу до джерел інформації:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>усна народна творчість</i> (малі фольклорні форми; прислів'я, приказки, усмішки, притчі; героїко-фантастичні і соціально-побутові казки; пісні; міфи про створення світу і людей); - <i>художні твори</i> письменників-класиків, відомих українських і зарубіжних письменників; - <i>поезія</i> (вірші пейзажні, ліричні, сюжетні, фантастичні, гумористичні; вірші-загадки, скоромовки, акровірші); - <i>проза</i> (оповідання, уривки з повістей, автобіографічних творів, спогадів; легенди; п'єси); - <i>байки</i> (вірші і проза); <p><i>Науково-художня, науково-популярна літературна з різних джерел, навчальні тексти; тексти із ЗМІ.</i></p> <p><i>Тематика дитячого читання:</i> світ думок, почуттів, прагнень дітей; родинні стосунки; ставлення людей до рідної землі, рідної мови; пошанування праці; події життя української діаспори; події минулого і сучасного; життя видатних людей, винаходи, фантазії, пригоди, фантастика; бібліотеки, музеї тощо.</p>
Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного	
<p><i>володіє повноцінною навичкою читання вголос і мовчки</i> текстів різних видів як загальнопредметним умінням; [4 МОВ 2.1]</p> <p><i>усвідомлює</i> важливість уміння вправно читати для успішного навчання тепер і в майбутньому;</p> <p><i>самостійно застосовує</i> прийоми виразного читання та декламування напам'ять (для художніх текстів); [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.7]</p> <p><i>самостійно виділяє</i> у тексті і пояснює значення незнайомих слів, висловів, термінів; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>самостійно й усвідомлено застосовує</i> різні види читання під час опрацювання змісту текстів різних видів; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>здійснює</i> самоконтроль, самооцінку якості свого читання і розуміння змісту; за потреби <i>застосовує</i> прийом перечитування тексту чи окремих частин, фрагментів. [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]</p>	<p>Удосконалення прийомів смислової та технічної сторін навички читання вголос і мовчки: застосування прийомів розуміння змісту текстів різних видів; виконання вправ, завдань з розвитку технічної сторони навички; читання вголос правильно, в індивідуальному темпі, з дотриманням основних норм орфоєпії.</p> <p>Самостійний добір і застосування під час читання вголос, декламації прозових художніх (уривки), поетичних творів та інсценізації відповідні мовленнєві та позамовні засоби виразності: тон, гучність, логічний наголос, темп, жести,</p>

	<p>міміка та ін. Передача з їх допомогою загального емоційного настрою змісту твору, зміну емоційного настрою персонажа, стану природи та ін.</p> <p>Пояснення значень незнайомих слів, висловів, термінів у текстах різних видів; користування виносками, глумачними словниками, довідниками, спираючись на контекст, а також шляхом добору контекстуальних синонімів.</p> <p>Застосування різних видів читання: аналітичне/поглиблене, переглядове, вибіркоче/пошукове - відповідно до мети читання (для всіх видів текстів).</p> <p>Формування умінь здійснювати самоконтроль, самооцінку власної читацької діяльності. Застосування прийому перечитування з метою удосконалення, корекції техніки читання, повнішого розуміння змісту, пошуку відповідей на поставлені запитання.</p>
Взаємодіємо усно за змістом прослуханого	
<p><i>критично сприймає</i> усну інформацію; <i>аналізує й уточнює</i> її; [4 МОВ 1.1]</p> <p><i>сприймає і розуміє</i> художній, науково-художній текст; [4 МОВ 1.4]</p> <p><i>виконує</i> усні інструкції і настанови вчителя щодо навчальних завдань;</p> <p><i>відтворює</i> зміст усного повідомлення відповідно до мети; [4 МОВ 1.2]</p> <p><i>бере участь</i> у колективному обговоренні змісту почутого (<i>уважно слухає й розуміє</i> запитання вчителя, думки, міркування однокласників, <i>аргументовано доповнює</i> їхні відповіді, <i>обстоює</i> власну позицію); [4 МОВ 1.2], [4 МОВ 1.3], [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>висловлює</i> власне ставлення, оцінні судження до усного повідомлення, змісту тексту; <i>обґрунтовує</i> думки, спираючись на власний досвід;</p> <p><i>визначає</i> позицію співрозмовника, погоджується з нею або <i>заперечує</i> її;</p> <p><i>обґрунтовує</i> власні погляди, підтверджує їх прикладами або власними спостереженнями, <i>враховує</i> думки інших осіб; [4 МОВ 1.2], [4 МОВ 1.4], [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>бере участь</i> у розігруванні діалогу, створенні діалогу на задану тему, за ілюстрацією, використовуючи мовленнєві і позамовні засоби; [4 МОВ 1.1], [4 МОВ 1.7]</p> <p><i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету; <i>дотримується</i> норм культури спілкування під час дискусії, найважливіших правил літературної вимови. [4 МОВ 1.1], [4 МОВ 1.7]</p>	<p>Сприймання-розуміння усної інформації</p> <p>Аналіз та інтерпретація почутого.</p> <ul style="list-style-type: none"> - розвиток умінь відтворювати зміст усного повідомлення; - колективне обговорення усної інформації, доповнення її, обґрунтування власної думки; <p>Формування умінь висловлювати оцінювальні судження:</p> <ul style="list-style-type: none"> - висловлення власної думки про факти, події у сприйнятому на слух тексті; - розвиток умінь висловлювати оцінні судження щодо змісту прослуханого тексту. <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p>
Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів	
<p><i>повноцінно сприймає, практично розрізняє</i> тексти різних видів; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>повноцінно розуміє</i> текст, <i>пояснює</i>, який художній образ / образи створив письменник; що основне хотів передати; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>визначає і характеризує</i> події, явища, мотиви вчинків дійових</p>	<p>Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів (художні, науково-художні).</p> <p>Дослідження побудови і змісту художнього тексту:</p> <p>1) смисловий і структурний аналіз тексту:</p>

<p>осіб; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>установлює і пояснює</i> смислові зв'язки між частинами тексту; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>складає план</i> оповідання, казки, статті; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.6]</p> <p><i>користується</i> планом для переказу твору;</p> <p><i>знаходить і пояснює</i> причиново-наслідкові зв'язки; [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>самостійно визначає</i> тему і основну думку твору; [4 МОВ]</p> <p><i>самостійно застосовує різні види</i> переказу (залежно від мети); [4 МОВ 2.7]</p> <p><i>пояснює</i>, які словосполучення, вислови допомагають краще уявити картини природи, місце події, зовнішність персонажів, їхні характери, вчинки, стосунки з іншими героями; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>знаходить</i> у тексті засоби художньої виразності (епітет, метафору, гіперболу (без вживання термінів) порівняння; з'ясовує їх роль; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.3]</p> <p><i>використовує</i> яскраві, образні вислови у власному мовленні (під час опису, розповіді); [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.7]</p> <p><i>називає</i> основні теми та жанри творів письменників, з творами яких неодноразово зустрічалися під час навчання; [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>визначає</i> основні події у творі, <i>установлює</i> їх послідовність, зв'язки, динаміку розвитку; [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>самостійно визначає</i> головних і другорядних персонажів твору; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.1]</p> <p><i>характеризує</i> персонажа за його вчинками; <i>визначає</i> мотиви, наслідки його вчинку;</p> <p><i>співвідносить</i> вчинок із загальноприйнятими нормами людської моралі; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.3]</p> <p><i>виявляє</i> внутрішній стан героя, його почуття, зміну емоційного настрою; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.3]</p> <p><i>визначає, самостійно розрізняє</i> жанрові ознаки літературних творів, які опрацьовувалися під час навчання в 2 - 4 класах; <i>наводить</i> приклади; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>формулює</i> продуктивні запитання до тексту;</p> <p><i>виокремлює</i> в тесті авторські запитання, звернення до читача; <i>пояснює</i> їх суть; [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>пояснює</i> мотиви вчинків героїв, авторське ставлення до них; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>висловлює</i> емоційно-оцінні судження до вчинків персонажів (морально-етичного і естетичного характеру); <i>обґрунтовує</i> свою думку; [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>самостійно ознайомлюється</i> з текстом;</p> <p><i>орієнтується</i> у його змісті; <i>визначає</i> тему; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>називає</i> ознаки, які вказують на приналежність тексту до науково-художнього; [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>виділяє і розкодовує</i> графічну інформацію, що міститься в тексті; <i>перетворює</i> графічну інформацію в текстову; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.6]</p> <p><i>знаходить, розрізняє</i> у текстах різномірну інформацію, <i>пояснює</i> її суть; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>здійснює</i> смисловий аналіз змісту тексту;</p> <p><i>складає</i> план; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.6]</p> <p><i>висловлює</i> власне судження щодо змісту тексту. [4 МОВ 1.8], [4 МОВ 1.6]</p>	<ul style="list-style-type: none"> - сприймання художнього образу твору, розуміння основного смислу описаних фактів, подій, вчинків персонажів; - знаходження і пояснення ознак певних подій, явищ, персонажів із метою їх характеристики і підготовки до виразного читання, а також читання в особах; - розуміння смислових зв'язків, істотних ознак, понять, висновків; - самостійне складання плану оповідання, казки, статті; використання плану для переказу твору; - установлення причиново-наслідкових зв'язків; - розвиток умінь самостійно усвідомлювати та визначати тему і основну думку твору; - розвиток умінь застосовувати різні види переказу залежно від мети (докладний, стислий, вибірковий); 2) дослідження засобів художньої виразності: <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлене сприймання засобів художньої виразності відповідно до їх функцій у творі; - спостереження за авторським вибором слова у творах різних жанрів під час діалогів, описів природи, зовнішності персонажів, характеристики героїв; - знаходження і з'ясування ролі епітетів, порівнянь, метафор, повторів, гіпербол в усній народній творчості та у творчості поетів і прозаїків; - використання у власному мовленні засобів художньої виразності; 3) дослідження жанрових особливостей: <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення взаємозв'язків: - письменники - теми; письменник - жанр; - удосконалення умінь визначати основні події у творі, пояснювати динаміку їх розвитку; - установлювати взаємозв'язки між подіями фактами, спираючись на зміст тексту; - визначення головних і другорядних героїв твору; розрізнення персонажів у ставленні їх до головного героя; - розвиток умінь характеризувати персонажа за його вчинками, поведінкою, висловлювати власні оцінні судження щодо цього; - формування умінь виявляти
---	---

емоційний стан, настрої інших людей, сприймаючи жести, міміку, інтонацію мовлення, окремі елементи поведінки героїв твору;

- удосконалення умінь практично розрізняти твори різних жанрів, які опрацьовувалися раніше;

називати ознаки, які вказують на приналежність твору до того чи іншого жанру.

4) діалогічна взаємодія з текстом:

- розвиток умінь формулювати пізнавальні запитання на виявлення загального, емоційного сприймання змісту;

на поглиблене розуміння тексту, встановлення смислових зв'язків між окремими частинами тексту та ін.; пояснювати, що авторські запитання чи звернення спонукають до діалогічної взаємодії читача з текстом, автором твору;

- розуміння мотивів вчинків персонажів, виявлення авторської позиції щодо зображеного;
- виявлення й оцінювання стану героїв твору шляхом формулювання власних оцінних суджень (моральних, естетичних).

Дослідження побудови і змісту науково-художнього тексту.

- розвиток умінь самостійно усвідомлювати зміст заголовка, виділяти нові поняття, терміни, з'ясувати їх суть; визначати тему тексту;
- формування й розвиток умінь розуміти особливості науково-художнього тексту: відсутність емоційних оцінок, наявність наукових фактів, понять, термінів, графічної інформації;
- виділення й усвідомлення суті графічної інформації (схеми, моделі, графіки, таблиці); пояснення того, які частини змісту тексту супроводжує ілюстративний матеріал;
- розвиток умінь знаходити і розрізняти інформацію природничого, історичного, культурознавчого характеру; пояснювати явища природи, історичні факти, події, співвідносити їх з текстом;
- удосконалення умінь самостійно здійснювати смислову компресію змісту тексту: виділяти ключові поняття, поділяти текст на смислові частини, робити узагальнення

	<p>інформації, у т. ч., що міститься в різних частинах тексту; визначати мікротеми, добирати до них заголовки, складати план; стисло відтворювати зміст тексту з опорою на план;</p> <p>- удосконалення умінь формулювати власні думки за змістом тексту, доводити і підтверджувати їх фактами з посиланням на текст; пояснювати, які нові знання, цікавий досвід здобув/здобула.</p>
--	---

Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою

<p><i>самостійно розрізняє</i> та наводить приклади книжок за тематичною, жанровою, авторською приналежністю; приклади довідкових видань; <i>пояснює</i> мету їх читання, використання; [4 МОВ 2.5]</p> <p><i>самостійно користується</i> довідково-інформаційним апаратом дитячих книжок, видами бібліотечно-бібліографічної допомоги під час прогнозування орієнтовного змісту книжки, її вибору відповідно до мети та теми читання; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.5]</p> <p><i>пояснює</i> свої читацькі уподобання, наводить приклади книжок, яким надає перевагу; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.5]</p> <p><i>самостійно читає, розуміє</i> зміст значних за обсягом книжок (повісті, повісті-казки, фантастика); пояснює їх відмінність від оповідань; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>висловлює</i> власні аргументовані зв'язні емоційно-оцінні судження про прочитану книжку; [4 МОВ 1.5], [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>бере участь</i> у колективній дискусії за змістом прочитаних книжок, виявляє активну читацьку позицію; дотримується етичних норм культури спілкування; [4 МОВ 1.6], [4 МОВ 1.7]</p> <p><i>самостійно складає</i> письмовий відгук на прочитану книжку (за власним вибором). [4 МОВ 3.1]</p>	<p>Розвиток умінь усвідомлювати власні читацькі мотиви (для задоволення, проведення цікавого дозвілля; знаходження потрібної інформації, розширення знань та ін); пояснювати мету читання книжок з текстами різних видів.</p> <p>Удосконалення умінь самостійного використання довідково-інформаційного апарату дитячих книжок, видів бібліотечно-бібліографічної допомоги як важливих засобів під час вибору книжок на відповідну тему, прогнозування їх змісту та кращого розуміння.</p> <p>Розвиток умінь аргументувати власні читацькі переваги; пояснювати, що саме у таких книжках є найважливішим і найцікавішим; наводити приклади улюблених дитячих книжок, тем читання.</p> <p>Формування умінь утримувати увагу, послідовно читати за розділами, главами й розуміти цілісний зміст таких книжок та окремих частин: визначати тему, основну сюжетну лінію, головних та другорядних персонажів; тривалість подій у часі і т. ін.</p> <p>Розвиток умінь будувати зв'язні аргументовані оцінні судження щодо загального змісту книжки, вчинків персонажів (що у книжці сподобалось / не сподобалось, чий вчинки героїв заслуговують / не заслуговують схвалення і чому; що у змісті було новим, цікавим); підтверджувати свої думки прикладами з тексту; пов'язувати зміст прочитаного з власним життєвим досвідом.</p> <p>Удосконалення умінь брати активну участь у колективному обговоренні змісту прочитаного: поважати іншу</p>
--	---

	<p>точку зору; аргументовано доповнювати відповіді учнів; предметно ставити запитання учасникам діалогу/полілогу; обстоювати власну позицію; усвідомлювати, що колективна дискусія може збагачувати власний читацький досвід, сприяти кращому розумінню змісту.</p> <p>Формування умінь готувати письмовий відгук на прочитану книжку (за власним вибором)</p>
Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією	
<p><i>знає</i> права дітей на одержання інформації; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.6]</p> <p><i>розрізняє і пояснює</i> особливості передачі інформації у різних видах медіапродукції;</p> <p><i>створює</i> медіапродукт (кадри мультфільма, замітка до газети, виступ на шкільному радіо тощо) за вибором; [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.3]</p> <p><i>наводить приклади</i>, де і як можна перевірити одержану інформацію; [4 МОВ 1.5], [4 МОВ 1.7]</p> <p><i>створює</i> рекламу за аналогією;</p> <p><i>знаходить і пояснює різницю</i> між фактами і думками про них; [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>обстоює власну думку</i>, дотримуючись культури спілкування. [4 МОВ 1.6]</p>	<p>Опрацювання доступних дітям джерел і способів передачі інформації (тексти, малюнки, фотографії); аналіз ситуацій з життєвого і шкільного досвіду, які учні відображають у медіапродукції; Створення розповідей, історій за прочитаним, побаченим з різним ставленням (доведення своєї думки);</p> <p>Групова робота (створення анімацій, коміксів; ігри, дискусії; створення реклами книги, вистави, події за алгоритмом (у групі, індивідуально) аналіз впливу реклами на вчинки людей.</p>
Перетворюємо та інсценізуємо прочитане, створюємо власні тексти	
<p><i>самостійно виконує</i> завдання на зміну, доповнення, словесне ілюстрування твору; [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>доповнює</i> твір новим персонажем, новою подією; [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>передає</i> прочитане в інсценізації, поєднуючи різні засоби виразності (слово, жест, міміка, рухи); [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>використовує</i> відомі прийоми для створення казки. [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2], [4 МОВ 3.4]</p>	<p>Заохочення дітей до творчості виконання різноманітних завдань, вправ для розвитку фантазії, образного мислення і мовлення.</p> <p>Конкретизація, доповнення прочитаного новою інформацією, новим баченням через залучення ілюстративного матеріалу (малюнок, картина, музика).</p> <p>Завдання на образне уявлення прочитаного; розвиток фантазії через взаємодію мистецтв ("Бачу картину намальовану поетом" та ін.).</p> <p>Придумування словесних картин; творчий переказ; вправи на римування, оволодіння прийомами складання казок; розвиток образного мовлення (комбінування відомого з невідомим; акцентування деталі; зупинення або прискорення часу; перевтілення, аналогія та ін.); загадок, лічилок та ін.</p> <p>Знаходження у текстах образних засобів (добір порівнянь, епітетів, метафор, багатозначних слів, фразеологічних зворотів), пояснення їх ролі у сприйманні прочитаного.</p>

Іншомовна освітня галузь
Іноземна мова (англійська)
Пояснювальна записка

Головна мета навчання іноземної мови у початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів.

Початковий етап навчання іноземної мови у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати у межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Зміст навчання іноземної мови у початковій школі добирається відповідно до психо-фізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку.

У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Завдання іноземних мов у реалізації мети початкової загальної середньої освіти

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 2-го класу учні досягають рівня Pre A1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Завдання полягає у формуванні вмінь:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;
- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення; ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування.

Функції іноземних мов у реалізації мети початкової загальної середньої освіти

У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня, виховна і розвивальна функції.

Освітня функція спрямована на:

- усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя у мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі;
- оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країн виучуваної мови;
- залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної);
- розуміння власних індивідуальних особливостей як психофізіологічних засад для оволодіння іноземною мовою;
- формування вміння використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів (працювати з підручником, словником, довідковою літературою, мультимедійними засобами тощо).

Виховна функція сприяє:

- формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу, носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя;

- розвитку культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому суспільстві;
- емоційно-ціннісному ставленню до всього, що нас оточує;
- розумінню важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування.

Розвивальна функція сприяє розвитку в учнів:

- мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей;
- готовності брати участь в іншомовному спілкуванні;
- потребу подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови;
- здатності переносити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності.

Компетентнісний потенціал галузі «Іноземні мови» у початковій школі

Провідним засобом реалізації вказаної мети є компетентнісний підхід до організації навчання у загальноосвітній школі на основі ключових компетентностей як результату навчання.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленнєвої діяльності; • засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • гордість за Україну, її мову та культуру; розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; • готовність до міжкультурного діалогу.
2	Спілкування іноземними мовами	Реалізується через предметні компетентності.
3	Математична компетентність	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних і навчальних проблем.
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження.
5	Інформаційно-цифрова компетентність	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; • створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; • спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; • застосовувати ІКТ відповідно до поставлених завдань. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • готовність дотримуватись мережевого етикету.

6	Уміння вчитися упродовж життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; • організовувати свій час і навчальний простір; • оцінювати власні навчальні досягнення. Ставлення: • впевненість у спілкуванні іноземною мовою; • подолання власних мовних бар'єрів; • наполегливість; • внутрішня мотивація та впевненість в успіху.
7	Ініціативність і підприємливість	Уміння: ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. Ставлення: дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих ситуацій; комунікабельність та ініціативність; креативність.
8	Соціальна та громадянська компетентності	Уміння: формулювати власну позицію; співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою. Ставлення: толерантність у спілкуванні з іншими.
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	Уміння: висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження. Ставлення: усвідомлення цінності культури для людини і суспільства; повага до багатства і розмаїття культур.
10	Екологічна грамотність і здорове життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови. Ставлення: сприймання природи як цілісної системи; готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища; відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки.

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх навчальних предметів і є метапредметними. Виокремлення в навчальних програмах таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Інтегровані змістові лінії реалізуються під час вивчення іноземної мови у спеціалізованих школах із поглибленим вивченням та у загальноосвітніх навчальних закладах. Діяльність та уміння із змістових ліній добираються відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості учнів.

Інтегровані змістові лінії та орієнтовні способи їх реалізації у початковій школі

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування основ соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- сприймання природи як цілісної системи;
- взаємозв'язок людини й навколишнього середовища;
- готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища;

Реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприяє формуванню основ відповідального ставлення до громади і суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на уміння:

- усвідомлення дитиною власних прав і обов'язків;
- формування толерантного ставлення до інших;
- уміння співпрацювати та приймати спільні рішення.

Реалізація змістової лінії «Здоров'я і безпека» сприяє формуванню безпечного життєвого середовища та основ здорового способу життя.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- розуміння правил безпечної поведінки;
- усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини;
- дотримання здорового способу життя.

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на: усвідомлення власних фінансових потреб;

- продукування ідей та їх реалізацію;
- уміння визначати пріоритети та планувати дії.

Тема	Змістова лінія			
	Екологічна безпека та сталий розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я і безпека	Підприємливість та фінансова грамотність
Я, моя родина і друзі		Розуміє важливість допомоги батькам та розповідає про свої обов'язки.	Виявляє відповідальне ставлення до власного здоров'я.	Виявляє ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня.
		Оцінює власні вчинки та вчинки інших людей.		
		Вибудовує товариські стосунки з оточуючими людьми.		
Відпочинок і дозвілля	Розуміє необхідність приведення в порядок місця відпочинку.	Враховує думку товаришів при виборі того чи іншого виду відпочинку.	Розуміє базові правила безпечної поведінки.	
Природа та навколишнє середовище	Цінує та бережливо ставиться до природи.	Висловлюється про важливість допомоги тваринам та збереження природи.		
Людина	Розуміє наслідки нерациональних дій людини на навколишнє середовище.	Виявляє толерантне ставлення до людей.	Розпізнає позитивні та негативні чинники, що впливають на здоров'я людини.	

			Розуміє важливість дотримання правил гігієни, рухового режиму та фізичного навантаження.	
Помешкання			Розуміє необхідність дотримання чистоти та порядку у власному помешканні.	

Харчування			Розрізняє здорову та шкідливу їжу.	Складає просте меню з корисних продуктів.
				Раціонально розподіляє кошти під час покупки.
Подорож	Виявляє ціннісне ставлення до природи під час подорожі.		Обирає безпечний шлях пересування.	Обирає оптимальний вид транспорту.
Свята й традиції				Розуміє необхідність планування покупок на святкування у межах бюджету.
Школа та шкільне життя		Використовує модель поведінки, яка не суперечить правилам шкільного життя.		

Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (Комунікативна компетентність)

Комунікативні види	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання
		1 – 2 класи
		Pre A1
Рецептивні	Сприймання на слух	Розуміє короткі, прості запитання та твердження, які вимовляються повільно та чітко, за потреби повторюються, та супроводжуються візуальними опорами або жестами задля покращення розуміння.
		Розпізнає знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке.
Зорове сприйняття	Зорове сприйняття	Розпізнає числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке.
		Розпізнає знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад, у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або у книжці з малюнками, де використовується знайома лексика.
Інтерактивні	Усна взаємодія	Ставить та відповідає на запитання про себе та щоденні справи, вживаючи короткі, формульні вирази та покладаючись на жести для підкріплення інформації.
		Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), в анкет або записці, використовуючи словник.
		Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання. Розміщує прості онлайн вітання, вживаючи основні формульні вирази. Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн перекладачем.
Продуктивні	Усне продукування	Продуктує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (напр., ім'я, адреса, родина, національність)
		Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), з можливим використанням словника.

Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 2-го класу

Pre A1
Дескриптори відсутні

Лінгвістична компетенція на кінець 2-го класу

Лінгвістичний діапазон	Pre A1
Загальний	Вживає окремі слова та базові вирази задля надання простої інформації про себе.
Лексичний	Дескриптори відсутні
Граматичний	Дотримується дуже простих принципів порядку слів у коротких реченнях.
Фонологічний	

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (Комунікативна компетентність)

Навчальна програма є рамковою, а відтак проміжні результати за класами визначають вчителі, орієнтуючись на кінцевий результат.

Комунікативні види мовленнєвої	Комунікативні уміння		Горі володіння іноземною мовою на кінець 2-го класу
			Pre A1
Рецептивні	Сприймання на слух	В цілому	Розуміє короткі, прості запитання та твердження, які вимовляються повільно та чітко, за потреби повторюються, та супроводжуються візуальними опорами або жестами задля покращення розуміння. Розпізнає знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке. Розпізнає числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке.
		Розуміння розмови між іншими людьми	Дескриптори відсутні
		Слухання наживо	Дескриптори відсутні
		Слухання оголошень та інструкцій	Розуміє короткі прості інструкції до дій як, наприклад, «Зупинись», «Закрий двері» тощо, які промовляються повільно, адресуються персонально, супроводжуються малюнками або жестами та за потреби повторюються.
		Слухання радіо та аудіозаписів	Розпізнає вже знайомі слова, імена та числа у простих, коротких записаних текстах, що промовляються дуже повільно та чітко.
		Аудіо-візуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи)	Дескриптори відсутні
		Рецептивні	Зорове сприймання
Читання кореспонденції	Розуміє з листа, листівки або електронного повідомлення інформацію про подію, на яку його/її запросили, а також інформацію про день, час та місце події. Розпізнає інформацію про час та місце у дуже простих записках та текстових повідомленнях від друзів (наприклад, «Повернусь о четвертій»), якщо в них немає абревіатур.		
Читання для орієнтування	Розуміє прості знаки, що зустрічаються щоденно (наприклад, «Парковка», «Зупинка», «Їдальня» тощо). Знаходить інформацію про місце знаходження, час та ціни на афішах, флаєрах та об'явах.		
Читання для отримання інформації та аргументування	Розуміє найпростіший інформаційний матеріал, що містить знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад, у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або ілюстровані оповідання, де використовується знайома лексика.		

		Читання інструкцій	Розуміє дуже короткі прості інструкції, що вживаються у знайомому щоденному контексті (наприклад, «Не паркуватись», «Заборонено» тощо), особливо, якщо вони супроводжуються ілюстраціями.
		Читання для задоволення	Дескриптори відсутні
Інтеракційні	Усна взаємодія	В цілому	Ставить та відповідає на запитання про себе та щоденні справи, вживаючи короткі, формульні вирази та покладаючись на жести для підкріплення інформації.
		Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника	Розуміє прості запитання, що стосуються його/її безпосередньо, наприклад про ім'я, вік та адресу, або схожі речі, якщо людина питає чітко та повільно.
			Розуміє просту особисту інформацію (наприклад, ім'я, вік, місце проживання, країна походження), коли люди представляють себе, за умови, якщо вони говорять чітко та повільно і звертаються безпосередньо, а також розуміє запитання на цю тему, спрямовані безпосередньо та особисто, хоча, можливо, питання необхідно буде повторити.
			Розуміє певну кількість знайомих слів і вітань та вирізняє ключову інформацію, наприклад, числа, ціни, дати та дні тижня, за умови, що мовлення дуже повільне, та за необхідності повторюється.
			Розуміє та використовує деякі базові, формульні вирази, на кшталт «Так», «Ні», «Вибачте», «Прошу», «Дякую».
			Розпізнає прості вітання.
			Вітається, називає своє ім'я, прощається.
		Цілеспрямована співпраця	Дескриптори відсутні
		Отримання товарів та послуг	Здійснює прості покупки та/або замовляє їжу або напій, користуючись жестами для підкріплення своїх слів.
		Обмін інформацією	Називає своє ім'я та запитує інших про ім'я.
Вживає та розуміє прості числа у щоденному спілкуванні.			
Запитує про день, час дня та дату, та може їх назвати.			
Запитує про дату народження та може назвати свою.			
Запитує про номер телефону та може назвати свій.			
Запитує про вік людини та може назвати свій.			
Ставить дуже прості запитання для отримання інформації (наприклад, «Що це?») і розуміє відповіді з 1-2 слів.			
Інтеракційні	Писемна взаємодія	В цілому	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), в анкетах або записці, використовуючи словник.
		Листування	Пише, користуючись словником, короткі фрази та речення, надаючи базову персональну інформацію.
		Записки, повідомлення, бланки	Заповнює дуже прості реєстраційні форми з персональну інформацією: ім'я, адреса, національність.

	Онлайн взаємодія	В цілому	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання.
		Онлайн спілкування та дискусія	Розміщує прості онлайн вітання, вживаючи елементарні формульні вирази. Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн перекладачем.
		Цілеспрямована онлайн співпраця	Робить вибір із спадного меню під час простого замовлення онлайн (наприклад, продукт, розмір, колір) або заповнення анкети (наприклад, особисті дані) за умови наявності візуальної опори.
Продуктивні	Усне продукування	В цілому	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (напр., ім'я, адреса, родина).
		Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує себе (наприклад, ім'я, вік, родина), вживаючи прості слова та формульні вирази, за можливості попередньої підготовки. Виражає свої почуття, вживаючи прості слова (наприклад, «щасливий», «стомлений» тощо), супроводжуючи їх невербально.
		Тривалий монолог: надання інформації	Дескриптори відсутні
		Тривалий монолог: обґрунтування власної думки	Дескриптори відсутні
		Виступ перед аудиторією	Дескриптори відсутні
	Писемне продукування	В цілому	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), з можливим використанням словника.
		Творче письмо	Дескриптори відсутні
		Доповіді	Дескриптори відсутні

Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас	
	1	2
Сприймання на слух (Аудіювання)	Обсяг прослуханого у запису матеріалу (у межах)	
	1 хв	1-1,5 хв
Зорове сприймання (Читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах)	
	20-50	50-80
Усна взаємодія (Діалог)	лення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах)	
	1-3	3
Усне продукування (Монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах)	
	1-3	3-4
Писемне продукування (Письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах)	
	5-10	10-25

Англійська мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому граматичні структури засвоюються імпліцитно шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. Більшість граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

1-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа від 1 до 10 вік молодших членів сім'ї	привітатися попрощатися вибачитися
Дозвілля	кольори іграшки дії дні тижня	подякувати представити себе/когось називати/описувати когось/щось
Природа	домашні улюбленці	ставити запитання і відповідати на них
Свята (в Україні та у країні виучуваної мови)	назви свят вітання	розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди
Харчування	просте меню	розуміти прості інформаційні знаки
Школа	шкільне приладдя шкільні меблі	вітати зі святом виражати настрій

Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Clause	'have' in the present tense 'be' in the present tense
Determiner	'this is' for an introduction 'a/an' with single countable nouns possessive adjectives 'my, your, his, her, its, our, their' 'how' questions for time, measurement, size and quantity
Modality	'can' for ability
Noun	regular nouns – singular and plural
Phrase	'be' + adjective (size, colour, emotional state)
Pronoun	personal pronouns 'I, you, he, she, it, we, they' wh-questions
Verb	Imperatives

2-ий клас
Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 20 вік молодших членів родини і друзів щоденні справи	привітатися попрощатися вибачитися подякувати представити себе/когось;
Відпочинок і дозвілля	прогулянка хобі	називати/описувати когось/щось ставити запитання і відповідати на них
Природа	пори року дикі та свійські тварини	розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди
Людина	частини тіла предмети одягу	розуміти прості інформаційні знаки
Свята та традиції	день народження час (години) святкове меню	вітати зі святом виражати настрій
Харчування	фрукти овочі напої ціна	
Школа	моя класна кімната	

Мовний інвентар – граматика

Категорія	Структура
Clause	agreement between nouns and verb 'be'
Conjunction	'and' to link nouns and noun phrases basic 'but' to link clauses and sentences
Determiner	'this'/'these' and 'that'/'those' as determiners (general) 'how' questions for time, measurement, size and quantity 'the' for specific examples and back reference
Noun	regular nouns – singular and plural
Phrase	'be' + adjective 'it' + 'be'
Preposition	basic prepositions of place and movement basic time expressions with 'o'clock'
Pronoun	wh-questions
Verb	'have got' in the present tense imperatives negative imperatives present simple for opinions, likes and dislikes present continuous for time of speaking tag responses (short answers to present simple yes/no questions)

3-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар - лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати / описувати когось / щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрої • висловлювати уподобання • розуміти інформаційні вказівники
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	
Людина	зовнішність людини	
Помешкання	дім квартира моя кімната умеблювання	
Харчування	посуд назви продуктів	
Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

Мовний інвентар - граматика

Категорія	Структура
Clause	there is(n't)/are(n't)
Conjunction	basic connectors 'but/and/or'
Determiner	'a/an' with jobs 'some' and 'any' in questions and negative statements 'how' questions for time, measurement, size and quantity
Noun	irregular nouns - plural 's' for possession
Preposition	basic prepositions of place and direction
Pronoun	object personal pronoun
Verb	present simple for daily routines, facts and states regular/irregular past simple for finished time was/were with complement

4-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар - лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	місцепроживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати / описувати когось / щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрій • висловлюювати уподобання
Помешкання	види помешкань умеблювання	
Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини і покупки	
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа і навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	довкілля природні явища	
Подорож по Україні та до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	

Мовний інвентар - граматика

Категорія	Структура
Adjective	comparative and superlative forms of adjectives
Adverb	adverbs and adverbials of frequency and movement
Clause	statements with subject + verb + object
Conjunction	basic connectors 'but/and/or' 'because' for causes and reasons
Determiner	'how' questions for time, measurement, size and quantity 'a/an' with jobs
Modality	'would like to' + infinitive
Verb	Present Continuous, Future Simple for plans and intentions

Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (Комунікативна компетентність)

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання
		3 клас
		A1
Рецептивні	Сприймає	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого.
	Зорове сприймання	Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке.
		Розуміє дуже короткі, прості тексти, читаючи їх пофразово, впізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби.

Інтеракційні	Усна взаємодія	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення.
		Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем.
	Писемна взаємодія	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), в анкет або записці, використовуючи словник.
	Онлайн взаємодія	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання.
		Розміщує прості онлайн вітання, вживаючи основні формульні вирази.
		Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн перекладачем.
Продуктивні	Усне продукування	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (напр., ім'я, адреса, родина, національність)
	Писемне продукування	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), з можливим використанням словника.

Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 4-го класу

A1
Встановлює базовий соціальний контакт, використовуючи найпростіші форми ввічливості: привітання та прощання; представлення.

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (Комунікативна компетентність)

Навчальна програма є рамковою, а відтак проміжні результати за класами визначають вчителі, орієнтуючись на кінцевий результат.

Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас	
	3	4
Сприймання на слух (Аудіювання)	Обсяг прослуханого у запису матеріалу (у межах)	
	1,5-2 хв	2 хв
Зорове сприймання (Читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах)	
	80-100	100-150
Усна взаємодія (Діалог)	Висловлення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах)	
	4	5
Усне продукування (Монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах)	
	4-5	5-6

Писемне продукування (Письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах)	
	25-40	40-50

3-й клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	привітатися попрощатися вибачитися подякувати представити себе/когось;
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	називати/описувати когось/щось ставити запитання і відповідати на них
Людина	зовнішність людини професії	розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди
Помешкання	дім квартира моя кімната	вітати зі святом
Харчування	умеблювання посуд назви продуктів	виражати настрій висловлювати уподобання розуміти інформаційні вказівники
Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Clause	there is(n't)/are(n't)
Conjunction	basic connectors 'but/and/or'
Determiner	'a/an' with jobs 'some' and 'any' in questions and negative statements 'how' questions for time, measurement, size and quantity
Noun	irregular nouns – plural 's' for possession
Preposition	basic prepositions of place and direction
Pronoun	object personal pronoun
Verb	present simple for daily routines, facts and states regular/irregular past simple for finished time was/were with complement

Французька мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому частина граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати

морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

1-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа від 1 до 10 вік молодших членів сім'ї	привітатися попрощатися вибачитися подякувати представити себе/когось називати/описувати когось/щось ставити запитання і відповідати на них розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди розуміти прості інформаційні знаки вітати зі святом виражати настрій
Дозвілля	кольори іграшки дії дні тижня	
Природа	домашні улюбленці	
Свята (в Україні та у країні виучуваної мови)	назви свят вітання	
Харчування	просте меню	
Школа	шкільне приладдя шкільні меблі	

Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Adjectif	Les adjectifs possessifs (ma, mon, ta, ton, sa, son)
Article	Les articles indéfinis
Nom	L'accord: le masculin et le féminin
Nombre	Les nombres cardinaux
Présentateurs	C'est... Voici... Voilà...
Pronom	Les pronoms sujets
Verbe	Les verbes usuels: être et avoir L'impératif positif

2-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 20 вік молодших членів родини і друзів щоденні справи	привітатися попрощатися вибачитися подякувати представити себе/когось; називати/описувати когось/щось ставити запитання і відповідати на них розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди розуміти прості інформаційні знаки вітати зі святом виражати настрій
Відпочинок і дозвілля	прогулянка хобі	
Природа	пори року дикі та свійські тварини	
Людина	частини тіла предмети одягу	
Свята та традиції	день народження час (години) святкове меню	
Харчування	фрукти овочі напої ціна	
Школа	моя класна кімната	

Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Adjectif	Les adjectifs demonstratifs (ce/cet, cette, ces)

	L'accord: le masculin et le féminin
Nom	L'accord : le masculin et le féminin, le singulier et le pluriel
Nombre	Les nombres cardinaux
Préposition	Les prépositions de lieu
Présentateurs	C'est... Ce sont...
Verbe	Le présent (verbes réguliers + usuels) Le questionnement (Est-ce que +S+V)

Математична освітня галузь

Математика

Пояснювальна записка

Метою навчання математики є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій засобами математичної діяльності, формування математичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування в учнів розуміння ролі математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу;
- формування у дітей досвіду використання математичних знань та способів дій для розв'язування навчальних і практичних задач;
- розвиток математичного мовлення учнів, необхідного для опису математичних фактів, відношень і закономірностей;
- формування в учнів здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для розв'язування навчальних і практичних задач.

Реалізація мети і завдань **початкового курсу математики** здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Числа, дії з числами. Величини», «Геометричні фігури», «Вирази, рівності, нерівності», «Робота з даними», «Математичні задачі і дослідження».

Змістова лінія «**Числа, дії з числами. Величини**» охоплює вивчення у 1 –

4 класах питань нумерації цілих невід'ємних чисел у межах мільйона; формування навичок виконання арифметичних дій додавання і віднімання, множення і ділення; ознайомлення на практичній основі зі звичайними дробами; вимірювання величин; оперування величинами.

Змістова лінія «**Вирази, рівності, нерівності**» спрямована на формування в учнів уявлень про математичні вирази – числові та зі змінною; рівності і рівняння; числові нерівності та нерівності зі змінною; про залежність результату арифметичної дії від зміни одного з її компонентів. Ця змістова лінія є пропедевтичною до вивчення алгебраїчного матеріалу.

Змістова лінія «**Геометричні фігури**» націлена на розвиток в учнів просторових уявлень; формування здатності розрізняти геометричні фігури за їх істотними ознаками; формування практичних умінь будувати, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури від руки та за допомогою простих креслярських інструментів. Ця змістова лінія має пропедевтичний характер.

Змістова лінія «**Робота з даними**» передбачає ознайомлення учнів на практичному рівні з найпростішими способами виділення і впорядкування даних за певною ознакою.

Змістова лінія «**Математичні задачі і дослідження**» спрямована на формування в учнів здатності розпізнавати практичні проблеми, що розв'язуються із застосуванням математичних методів, на матеріалі сюжетних, геометричних і практичних задач, а також у процесі виконання найпростіших навчальних досліджень.

До програми кожного класу подано **орієнтовний перелік** додаткових тем для розширеного вивчення курсу. Додаткові теми не є обов'язковими для вивчення. Учитель обирає окремі теми із пропонувананих або дібрати теми самостійно з огляду на методичну доцільність та пізнавальні потреби учнів. Результати вивчення додаткових тем не підлягають оцінюванню.

Досвід математичної діяльності застосовується у вивченні інших предметів (освітніх галузей) шляхом використання учнями математичних методів чи інших засобів для пізнання дійсності. Рекомендовано раз на два тижні проводити уроки для організації та виконання міжпредметних навчальних проектів, міні-досліджень тощо.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Числа, дії з числами. Величини	
<p><i>відтворює</i> послідовність чисел у межах сотні; [1 MAO 4.2] <i>читає</i> і <i>записує</i> числа, <i>утворює</i> числа різними способами; [1 MAO 4.2] <i>визначає</i> десятки й одиниці у складі двоцифрового числа; [1 MAO 4.1] <i>порівнює</i> числа різними способами; [1 MAO 4.2] <i>виконує</i> додавання та віднімання на основі нумерації чисел; [1 MAO 4.3] <i>розуміє</i> сутність арифметичних дій додавання і віднімання; [1 MAO 4.1] <i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання; [1 MAO 1.3] <i>володіє</i> навичками додавання і віднімання одноцифрових чисел у межах 10; [1 MAO 4.3] <i>використовує</i> у мовленні назви компонентів та результатів арифметичних дій додавання і віднімання; [1 MAO 4.3]</p>	<p>Числа 1 – 10. Число 0. Десяток. Числа 11 – 100.</p> <p>Арифметичні дії додавання і віднімання. Додавання і віднімання чисел у межах 10.</p>
<p><i>коментує</i> виконання обчислень; [1 MAO 2.3], [1 MAO 4.3] <i>знаходить</i> число, яке на кілька одиниць більше (менше) за дане; [1 MAO 4.3] <i>розуміє</i> сутність різницевого порівняння чисел; [1 MAO 4.3] <i>знаходить</i>, на скільки одне число більше або менше за інше; [1 MAO 4.3] <i>користується</i> в обчисленнях переставним законом додавання; [1 MAO 4.3] <i>встановлює</i> взаємозв'язок між діями додавання і віднімання, <i>використовує</i> його під час обчислень; [1 MAO 1.2] <i>визначає</i> невідомий компонент дії додавання і <i>знаходить</i> його значення; [1 MAO 4.8], [1 MAO 4.1] <i>вимірює</i> і <i>порівнює</i> величини: довжину, масу, місткість; [1 MAO 1.1], [1 MAO 4.7] <i>використовує</i> короткі позначення величин (сантиметр – см, дециметр – дм, метр – м); маси (кілограм – кг); місткості (літр – л); часу (година – год, доба, тиждень); [1 MAO 4.7] <i>додає</i> і <i>віднімає</i> іменовані числа, подані в одних одиницях величини; [1 MAO 4.3] <i>користується</i> інструментами й допоміжними засобами для вимірювання величин; [1 MAO 4.7] <i>користується</i> годинником (у межах цілих годин) і календарем для відстеження подій у своєму житті, спостережень у природі тощо; [1 MAO 4.7] <i>оперує</i> грошима в уявному (ігровому) процесі купівлі-продажу, <i>використовує</i> їх короткі позначення (гривня – грн, копійка – к.) [1 MAO 4.3]</p>	<p>Назви компонентів та результатів додавання і віднімання.</p> <p>Збільшення (зменшення) числа на кілька одиниць. Різницеве порівняння.</p> <p>Переставний закон додавання. Взаємозв'язок між додаванням і відніманням. Знаходження невідомого доданка.</p> <p>Величини: довжина, маса, місткість, час.</p> <p>Гроші</p>
Вирази, рівності, нерівності	
<p><i>читає</i> і <i>записує</i> математичні вирази: сума і різниця; [1 MAO 4.8] <i>обчислює</i> значення виразів на 1 – 2 дії; [1 MAO 4.3] <i>встановлює</i> відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами [1 MAO 4.2], [1 MAO 4.8]</p>	<p>Сума. Різниця. Вирази на 1 – 2 дії. Числові рівності і нерівності.</p>
Геометричні фігури	

<p><i>орієнтується</i> на площині і в просторі, описує або зображає схематично розміщення, напрямок і рух об'єктів; [1 MAO 4.4]</p> <p><i>розпізнає</i> геометричні фігури за істотними ознаками; [1 MAO 4.5]</p> <p><i>співвідносить</i> реальні об'єкти з моделями та зображеннями геометричних фігур; [1 MAO 1.1], [1 MAO 4.5]</p> <p><i>моделює</i> геометричні фігури; [1 MAO 4.6]</p> <p><i>вимірює</i> довжину відрізка; [1 MAO 4.7]</p> <p><i>креслить</i> відрізки заданої довжини [1 MAO 4.6]</p>	<p>Трикутник, чотирикутник, квадрат, круг. Точка, пряма, промінь, відрізок, ламана. Куб, куля, циліндр, конус, піраміда.</p>

Математичні задачі і дослідження	
розв'язує прості сюжетні задачі, які є моделями реальних ситуацій; [1 MAO 3.1], [1 MAO 2.2] створює допоміжну модель задачі різними способами; [1 MAO 2.1]	Прості сюжетні, в тому числі компетентнісно-зорієнтовані задачі.
оцінює з допомогою вчителя правильність розв'язання задачі; [1 MAO 3.3], [1 MAO 3.4] складає прості сюжетні задачі; [1 MAO 1.2] виконує елементарні дослідження математичних закономірностей з допомогою вчителя [1 ПРО 1.1 – 1.6]	Навчальні дослідження
Робота з даними	
читає дані, вміщені на схематичному рисунку, в таблиці; [1 MAO 2.1] вносить дані до схем; [1 MAO 2.1] користується даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач і в практичних ситуаціях. [1 MAO 2.1], [1 MAO 2.3]	Виділення і впорядкування даних за певною ознакою.
<p>Додаткові теми: Ознаки і властивості об'єктів. Спільні та відмінні ознаки, істотні ознаки. Об'єднання об'єктів у групу за спільною ознакою (узагальнення). Розбиття групи об'єктів на підгрупи за спільною ознакою (класифікація). Додавання і віднімання двоцифрових чисел без переходу через розряд. Заміна більших одиниць величини меншими. Заміна менших одиниць величини більшими. Використовує співвідношення між одиницями величини при виконанні математичних та практичних завдань. Істинні та хибні (правильні і неправильні) висловлювання. Симетрія в геометричних фігурах. Коло. Модельовання змісту завдань за допомогою рисунків, графів, таблиць. Прості задачі на знаходження невідомого зменшуваного, від'ємника. Задачі на знаходження суми трьох доданків. Задачі з логічним навантаженням. Лінійні діаграми, таблиці.</p>	

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Числа, дії з числами. Величини	
<p><i>відтворює</i> послідовність чисел у межах сотні; [2 MAO 4.2] <i>читає</i> і <i>записує</i> числа, утворює числа різними способами; [2 MAO 4.2] <i>порівнює</i> числа різними способами; [2 MAO 4.2] <i>визначає</i> розрядний склад двоцифрового числа; [2 MAO 4.2] <i>подає</i> числа у вигляді суми розрядних доданків; [2 MAO 4.2] <i>виконує</i> додавання та віднімання на основі нумерації чисел; [2 MAO 4.3] <i>володіє</i> навичками додавання і віднімання чисел у межах 100; [2 MAO 4.3] <i>обчислює</i> усно зручним для себе способом; [2 MAO 4.3] <i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання; [2 MAO 1.3] <i>перевіряє</i> правильність обчислень; [2 MAO 3.4] <i>визначає</i> невідомий компонент дії віднімання і <i>знаходить</i> його значення; [2 MAO 4.3], [2 MAO 4.8] <i>коментує</i> виконання обчислень; [2 MOB 1.6] <i>розуміє</i> сутність дій множення і ділення; [2 MAO 4.1] <i>використовує</i> у мовленні назви компонентів та результатів дій множення і ділення; [2 MOB 1.6] <i>використовує</i> в обчисленнях взаємозв'язок між множенням</p>	<p>Нумерація чисел першої сотні</p> <p>Додавання і віднімання чисел у межах 100.</p> <p>Знаходження невідомого компонента дії віднімання</p>
<p>і діленням [2 MAO 4.8], [2 MAO 3.2] <i>використовує</i> в обчисленнях переставний закон множення, взаємозв'язок між множенням і діленням, правила множення і ділення з числами 1 і 0, ділення рівних чисел; [2 MAO 3.2], [2 MAO 4.3] <i>розуміє</i> неможливість ділення на нуль; [2 MAO 4.3] <i>застосовує</i> в обчисленнях знання таблиць множення чисел 2 і 3 та відповідних випадків ділення; [2 MAO 4.3] <i>обчислює</i> значення виразів, що містять інші табличні випадки множення і ділення, з опорою на таблиці; [2 MAO 4.3] <i>прогнозує</i> результат множення і ділення, [2 MAO 1.3] <i>перевіряє</i> правильність обчислень; [2 MAO 3.3], [2 MAO 3.4] <i>знаходить</i> число, яке у кілька разів більше (менше) за дане; [2 MAO 4.3] <i>розуміє</i> сутність кратного порівняння чисел; [2 MAO 4.3] <i>обчислює</i> результат кратного порівняння чисел; [2 MAO 4.3] <i>визначає</i> невідомий компонент дій множення і ділення, <i>обчислює</i> його значення; [2 MAO 4.8] <i>коментує</i> виконувани дії; [2 MOB 1.6] <i>вимірює</i> і <i>порівнює</i> величини: довжину, масу, місткість, час, <i>використовує</i> їх короткі позначення (міліметр – мм, сантиметр – см, дециметр – дм, метр – м); маси (кілограм – кг, центнер – ц); місткості (літр – л); часу (хвилина – хв, година – год, доба, тиждень); [2 MAO 1.1], [2 MAO 4.7] <i>користується</i> інструментами для вимірювання величин; [2 MAO 4.7] <i>користується</i> годинником і календарем для визначення часу та планування своєї діяльності, спостережень за явищами природи тощо; [2 MAO 4.7] <i>оперує</i> грошима в уявному процесі купівлі-продажу та в практичній діяльності, <i>використовує</i> їх короткі позначення [2 MAO 4.3]</p>	<p>Арифметичні дії множення і ділення. Назви компонентів та результатів множення і ділення. Взаємозв'язок між множенням і діленням. Переставний закон множення. Особливі випадки множення і ділення. Табличне множення і ділення.</p> <p>Збільшення або зменшення числа у кілька разів. Відношення кратного порівняння. Знаходження невідомого компонента дій множення і ділення</p> <p>Величини: довжина, маса, місткість, час.</p> <p>Гроші</p>
Вирази, рівності, нерівності	

<p><i>записує</i> математичні твердження, подані в текстовій формі, з використанням математичних символів; [2 MAO 2.1] <i>встановлює</i> відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами; [2 MAO 4.2], [2 MAO 4.8]</p> <p><i>знаходить</i> значення числового виразу та буквеного виразу із заданим значенням букви; [2 MAO 4.3], [2 MAO 4.8] <i>встановлює</i> залежності між компонентами і результатом арифметично дії; [2 MAO 4.8]</p> <p><i>застосовує</i> правило порядку виконання дій у виразах без дужок та з дужками [2 MAO 4.3]</p>	<p>Числові вирази. Буквені вирази. Числові рівності. Числові нерівності</p>
Геометричні фігури	
<p><i>орієнтується</i> на площині і в просторі, описує або зображає схематично розміщення, напрямок і рух об'єктів; [2 MAO 4.4]</p> <p><i>розпізнає</i> і <i>класифікує</i> геометричні фігури за істотними ознаками; [2 MAO 4.1], [2 MAO 4.5]</p> <p><i>співвідносить</i> реальні об'єкти з моделями геометричних фігур; [2 MAO 1.1], [2 MAO 4.5]</p> <p><i>називає</i> елементи геометричних фігур; [2 MAO 4.5]</p> <p><i>моделює</i> геометричні фігури; [2 MAO 4.6]</p> <p><i>креслить</i> відрізки заданої довжини; [2 MAO 4.6]</p> <p><i>будує</i> прямокутник (квадрат) на аркуші в клітинку; [2 MAO 4.6]</p> <p><i>розрізняє</i> круг і коло; [2 MAO 4.5]</p> <p><i>вимірює</i> сторони геометричних фігур; [2 MAO 4.7]</p> <p><i>обчислює</i> довжину ламаної, периметр многокутника [2 MAO 4.7], [2 MAO 4.3]</p>	<p>Геометричні фігури об'ємні та плоскі. Прямокутник. Квадрат. Круг. Коло.</p>
Математичні задачі і дослідження	
<p><i>розв'язує</i> прості і складені сюжетні задачі, у тому числі задачі з геометричним змістом; [2 MAO 2.3]</p> <p><i>створює</i> допоміжну модель задачі різними способами; [2 MAO 2.1]</p> <p><i>обирає</i> числові дані, необхідні і достатні для відповіді на запитання; [2 MAO 2.3]</p> <p><i>планує</i> розв'язування (розв'язання) сюжетної задачі; [2 MAO 2.2]</p> <p><i>створює</i> математичну модель задачі; [2 MAO 2.3]</p> <p><i>оцінює</i> з допомогою вчителя правильність розв'язку задачі; [2 MAO 3.3], [2 MAO 3.4]</p> <p><i>шукає</i> різні способи розв'язування (розв'язання задачі); [2 MAO 3.2]</p> <p><i>складає</i> сюжетні задачі на одну і дві дії; [2 MAO 1.2] <i>виконує</i> елементарні дослідження математичних закономірностей і залежностей з допомогою вчителя [2 ПРО 1.1 – 1.6]</p>	<p>Прості та складені сюжетні задачі, в тому числі геометричні, компетентнісно-зорієнтовані.</p> <p>Навчальні дослідження</p>
Робота з даними	
<p><i>виділяє</i> дані, вміщені в таблицях, графах, на схемах, лінійних діаграмах; [2 MAO 2.1]</p> <p><i>вносить</i> дані до таблиць; [2 MAO 2.1] <i>визначає</i>, чи достатньо даних для розв'язання проблемної ситуації; [2 MAO 3.1]</p> <p><i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач, в інших життєвих ситуаціях. [2 MAO 2.3], [2 ІФО 1.2]</p>	<p>Виділення і впорядкування даних за певною ознакою</p>

Додаткові теми:

Раціональні способи додавання і віднімання (порозрядне додавання кількох чисел, прийом округлення кількох доданків тощо).

Таблиця Піфагора.

Подвійні числові нерівності. Рівняння з одним невідомим.

Нестандартні задачі, які розв'язуються способом міркувань без виконання арифметичних дій; способом добору; процесуальні задачі; задачі на опрацювання даних, отриманих у процесі спостережень подій навколишнього світу (в житті суспільства, школи, природні явища). «Магічні фігури». Математичні ребуси.

Моделювання описаної в задачі ситуації за допомогою графів або таблиць

3 клас

Дані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
<p style="text-align: center;">Числа, дії з числами. Величини</p> <p><i>відтворює</i> послідовність чисел у межах тисячі; [3 MAO 4.2] <i>читає</i> і <i>записує</i> числа, утворює числа різними способами; [3 MAO 4.2] <i>визначає</i> розрядний склад трицифрового числа; [3 MAO 4.2] <i>визначає</i> загальну кількість сотень, десятків, одиниць у числі; [3 MAO 4.2] <i>подає</i> числа у вигляді суми розрядних доданків; [3 MAO 4.2] <i>порівнює</i> числа різними способами; [3 MAO 4.2] <i>виконує</i> додавання та віднімання, множення і ділення на основі нумерації чисел; [3 MAO 4.3] <i>володіє навичкою</i> усного додавання і віднімання круглих чисел; [3 MAO 4.3] <i>обчислює усно</i> зручним для себе способом; [3 MAO 4.3] <i>володіє навичкою</i> письмового додавання і віднімання чисел у межах 1000; [3 MAO 4.3] <i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання, [3 MAO 1.3]</p>	<p>Нумерація чисел у межах тисячі.</p> <p>Додавання і віднімання чисел у межах 1000.</p>

<p><i>перевіряє</i> правильність обчислень; [3 MAO 3.3], [3 MAO 3.4] <i>розуміє</i> сутність арифметичних дій множення і ділення; [3 MAO 4.1] <i>застосовує</i> в обчисленнях переставний закон множення, взаємозв'язок між діями множення і ділення; правила множення і ділення з числами 1 і 0, ділення рівних чисел, множення на 10; [3 MAO 3.2], [3 MAO 4.3] <i>володіє навичкою</i> табличного множення і ділення; [3 MAO 4.3] <i>володіє навичкою</i> позатабличного множення і ділення чисел у межах тисячі; [3 MAO 4.3] <i>виконує</i> ділення з остачею; [3 MAO 4.3] <i>розуміє</i>, що остача має бути меншою за дільник; [3 MAO 4.3] <i>перевіряє</i> правильність ділення з остачею; [3 MAO 3.3], [3 MAO 3.4] <i>застосовує</i> прийоми раціональних обчислень; [3 MAO 3.2] <i>прогнозує</i> результат множення і ділення, [3 MAO 1.3] <i>перевіряє</i> правильність обчислень; [3 MAO 3.3], [3 MAO 3.4] <i>розуміє</i> сутність кратного порівняння чисел; [3 MAO 4.3] <i>обчислює</i> результат кратного порівняння чисел; [3 MAO 4.3] <i>знаходить</i> число, яке у кілька разів більше/менше за дане; [3 MAO 4.3] <i>застосовує</i> в обчисленнях правила знаходження невідомих компонентів арифметичних дій; [3 MAO 4.8] <i>розуміє спосіб</i> утворення частини як однієї з кількох рівних частин цілого; [3 MAO 4.2] <i>розуміє</i> поняття чисельник і знаменник дроби; [3 MAO 4.1] <i>читає і записує</i> частини у вигляді дроби з чисельником 1; [3 MAO 4.2] <i>порівнює</i> дроби з чисельником 1 за допомогою засобів наочності; [3 MAO 4.2] <i>застосовує</i> в обчисленнях правило знаходження частини від числа та числа за величиною його частини [3 MAO 3.2], [3 MAO 4.3] <i>знає</i> одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр); маси (кілограм, центнер), місткості (літр); часу (доба, тиждень, година, хвилина, секунда), проміжки часу (місяць, рік) та співвідношення між ними; [3 MAO 1.1], [3 MAO 4.7] <i>користується знанням</i> співвідношень між величинами у навчально-пізнавальних і практичних ситуаціях; [3 MAO 4.3] <i>вимірює і порівнює</i> величини: довжину, масу, місткість, час; [3 MAO 4.2], [3 MAO 4.7] <i>обирає</i> доцільну мірку для вимірювання величини; [3 MAO 4.7] <i>користується</i> для вимірювання величин інструментами, приладами та іншими засобами; [3 MAO 4.7] <i>перетворює</i> величини, виражені в двох одиницях найменувань; [3 MAO 4.3], [3 MAO 4.7] <i>виконує</i> арифметичні дії з іменованими числами; [3 MAO 4.3] <i>визначає</i> в навчальних і практичних ситуаціях групи взаємопов'язаних величин; [3 MAO 1.2] <i>розуміє</i>, що ситуація купівлі – продажу описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: ціна, кількість, вартість; [3 MAO 1.2] <i>розуміє</i>, що робота описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: продуктивність праці, час роботи, загальний виробіток; [3 MAO 1.2] <i>застосовує</i> для розв'язування практичних задач правила знаходження однієї з величин за двома відомими іншими; [3 MAO 1.2] <i>користується знанням</i> залежності між величинами у навчальних і практичних ситуаціях, [3 MAO 1.2]</p>	<p>Множення і ділення чисел. Табличне множення і ділення. Особливі випадки множення і ділення.</p> <p>Позатабличне множення і ділення.</p> <p>Відношення кратного порівняння. Збільшення або зменшення числа у кілька разів.</p> <p>Знаходження невідомого компоненту множення і ділення.</p> <p>Частини величини. Дріб з чисельником 1. Порівняння дробів з чисельником 1.</p> <p>Знаходження частини від числа. Знаходження числа за величиною його частини. Величини: довжина, маса, місткість, час. Дії з величинами.</p> <p>Групи взаємопов'язаних величин. Взаємопов'язані величини, які характеризують ситуацію купівлі – продажу; роботу.</p>
---	---

<p><i>прогнозує</i> очікуваний результат; [3 MAO 1.3] <i>зиставляє</i> одержаний результат із прогнозованим; [3 MAO 3.3] <i>розуміє</i> сутність периметра многокутника; [3 MAO 4.7], <i>користується</i> формулою обчислення периметра прямокутника (квадрата) в навчальних і практичних ситуаціях [3 MAO 4.3]</p>	<p>Залежність величин. Периметр многокутника. Периметр прямокутника (квадрата).</p>
Вирази, рівності, нерівності, рівняння	
<p><i>читає і записує</i> математичні вирази, подані в текстовій формі, з використанням математичних символів; [3 MAO 2.1], [3 MAO 4.8] <i>встановлює</i> відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами; [3 MAO 4.8] <i>розрізняє</i> істинні та хибні числові рівності й нерівності; [3 MAO 4.8] <i>знаходить</i> значення числового виразу та буквеного виразу із заданим значенням букви; [3 MAO 4.3], [3 MAO 4.8] <i>застосовує</i> правила порядку виконання дій під час обчислень значень виразів без дужок та з дужками; [3 MAO 4.3] <i>розуміє</i> сутність понять «рівняння», «розв’язок рівняння»; [3 MAO 4.8] <i>розв’язує</i> рівняння на основі правил знаходження невідомого компоненту арифметичної дії та іншими способами; [3 MAO 4.8] <i>розрізняє</i> числові нерівності та нерівності зі змінною; [3 MAO 4.1], [3 MAO 4.8] <i>знаходить</i> окремі розв’язки нерівності зі змінною зручним для себе способом [3 MAO 4.3], [3 MAO 4.8]</p>	<p>Математичні вирази: числові і буквені. Числові рівності і нерівності. Правила порядку дій у числових виразах. Рівняння. Розв’язок рівняння. Нерівності зі змінною. Розв’язки нерівності зі змінною.</p>
Геометричні фігури	
<p><i>орієнтується</i> на площині і в просторі, <i>рухається</i> за визначеним маршрутом; <i>планує</i> маршрут пересування; [3 ГЮ 2.1] <i>співвідносить</i> реальні об’єкти з моделями геометричних фігур; [3 MAO 4.5] <i>називає</i> елементи геометричних фігур; [3 MAO 4.5] <i>моделює</i> геометричні фігури; [3 MAO 4.6] <i>будує</i> прямокутник/квадрат; [3 MAO 4.6] <i>розрізняє</i> коло і круг, <i>позначає</i> на рисунку елементи кола і круга (центр, радіус, діаметр); [3 MAO 4.5] <i>будує</i> за допомогою циркуля коло [3 MAO 4.6]</p>	<p>Геометричні фігури на площині і у просторі.</p>
Математичні задачі і дослідження	
<p><i>розв’язує</i> прості і складені сюжетні задачі, задачі з геометричним змістом, компетентісно зорієнтовані задачі; [3 MAO 3.1], [3 MAO 2.3] <i>розв’язує</i> задачі на знаходження четвертого пропорційного, на подвійне зведення до одиниці, на спільну роботу; [3 MAO 1.2], [3 MAO 2.3] <i>складає</i> вираз до задачі з буквеними даними; [3 MAO 2.2], [3 MAO 4.8] <i>розв’язує</i> прості задачі на визначення тривалості події; [3 MAO 3.1], [3 MAO 2.3] <i>розуміє</i> сутність процесу і <i>складає</i> обернені задачі до даної задачі; [3 MAO 2.3] <i>створює</i> допоміжну модель задачі різними способами; [3 MAO 2.1] <i>обирає</i> числові дані, необхідні і достатні для відповіді на запитання задачі; [3 MAO 3.1] <i>планує</i> розв’язування /розв’язання задачі; [3 MAO 2.2] <i>створює</i> математичну модель задачі; [3 MAO 2.3]</p>	<p>Прості та складені сюжетні задачі. Типові задачі. Задачі геометричного змісту. Компетентісно зорієнтовані задачі. Задачі з буквеними даними. Задачі і дослідження на визначення тривалості події, часу початку та закінчення. Обернені задачі. Процес розв’язування задачі.</p>

<p><i>перевіряє</i> правильність розв'язку задачі: складає і розв'язує обернену задачу, <i>розв'язує</i> задачу іншим способом тощо; [3 MAO 3.2], [3 MAO 3.4]</p> <p><i>складає</i> сюжетні задачі; [3 MAO 1.2]</p> <p><i>виконує</i> елементарні дослідження математичних залежностей з допомогою вчителя; [3 ПРО 1.1 – 1.6]</p> <p><i>використовує</i> досвід математичної діяльності під час виконання дослідницьких завдань міжпредметного характеру, роботи над навчальними проектами, у проблемних ситуаціях повсякденного життя [3 ПРО 1.1 – 1.6]</p>	Навчальні дослідження.
Робота з даними	
<p><i>читає</i> нескладні таблиці, <i>зчитує</i> дані з графів, схем, діаграм; [3 MAO 2.1], [3 ІФО 1.2]</p> <p><i>обирає</i> дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; [3 MAO 2.3]</p> <p><i>вносить</i> дані до таблиць; [3 MAO 2.1]</p> <p><i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач [3 MAO 2.1], [3 MAO 2.3], [3 ІФО 1.2]</p>	Виділення і впорядкування даних за певною ознакою.
<p>Додаткові теми:</p> <p>Рациональні способи позатабличного множення і ділення.</p> <p>Ознаки подільності на 2 та 5. Ознака подільності на 10.</p> <p>Розв'язування рівнянь, в яких права частина або один з компонентів поданий числовим виразом.</p> <p>Розв'язування рівнянь, в яких один з компонентів поданий виразом зі змінною.</p> <p>Розв'язування нерівностей зі змінною.</p> <p>Складені задачі, що містять збільшення або зменшення числа на/у кілька одиниць, сформульовані у непрямій формі.</p> <p>Складені задачі з буквеними даними.</p> <p>Розв'язування складених сюжетних задач алгебраїчним методом.</p> <p>Нестандартні задачі. «Магічні фігури».</p> <p>Добудовує лінійні діаграми.</p>	

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Числа, дії з числами. Величини	
<p><i>відтворює</i> послідовність чисел у межах мільйона; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>читає</i> і <i>записує</i> числа, утворює числа різними способами; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>порівнює</i> числа різними способами; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>визначає</i> розрядний склад багатоцифрового числа; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>визначає</i> загальну кількість одиниць певного розряду; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>подає</i> числа у вигляді суми розрядних доданків; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>виконує</i> додавання та віднімання, множення і ділення на основі нумерації чисел; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>володіє</i> навичками письмового додавання і віднімання чисел у межах мільйона; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання, [4 MAO 1.3]</p> <p><i>перевіряє</i> правильність обчислень; [4 MAO 3.3], [4 MAO 3.4]</p> <p><i>володіє</i> навичками письмового множення і ділення багатоцифрового числа на одноцифрове; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>володіє</i> обчислювальними навичками письмового множення і ділення на двоцифрове число; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>розуміє</i> спосіб множення і ділення на трицифрове число; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>виконує</i> письмове ділення з остачею; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>планує</i> послідовність виконання дій у письмових обчисленнях; [4 MAO 2.2]</p> <p><i>прогнозує</i> кількість цифр у добутку, частці до знаходження результату; [4 MAO 1.3]</p> <p><i>перевіряє</i> правильність обчислень; [4 MAO 3.4]</p> <p><i>розуміє</i> спосіб одержання дробу; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>розуміє</i> суть чисельника і знаменника дробу; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>читає</i> і <i>записує</i> дроби; [4 MAO 4.2]</p>	<p>Нумерація чисел першого мільйона</p> <p>Додавання і віднімання чисел у межах мільйона.</p> <p>Множення і ділення чисел у межах мільйона.</p> <p>Поняття "дріб".</p> <p>Порівняння дробів.</p>

<p><i>розрізняє дроби, які дорівнюють 1; [4 MAO 4.1]</i> <i>порівнює дроби з однаковими знаменниками; [4 MAO 4.2]</i> <i>застосовує правила знаходження дроби від числа та числа за величиною його дроби під час розв'язування практично зорієнтованих завдань [4 MAO 4.3],</i> <i>знає одиниці вимірювання довжини (міліметр, сантиметр, дециметр, метр, кілометр); маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр); часу (доба, тиждень, година, хвилина, секунда), проміжки часу (місяць, рік, століття) та співвідношення між ними; [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.7]</i> <i>користується знанням співвідношень між величинами у навчально-пізнавальних і практичних ситуаціях; [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.3]</i> <i>вимірює і порівнює величини: довжину, масу, місткість, час; [4 MAO 4.3], [4 MAO 4.7]</i> <i>обирає доцільну мірку для вимірювання величини; [4 MAO 2.2]</i> <i>користується для вимірювання величин інструментами, приладами та іншими засобами; [4 MAO 4.7]</i> <i>перетворює величини, виражені в двох одиницях найменувань; [4 MAO 4.3]</i> <i>виконує арифметичні дії з іменованими числами; [4 MAO 4.3]</i> <i>користується у навчальних і практичних ситуаціях знанням залежності між величинами; [4 MAO 1.2]</i> <i>розуміє, що рух тіл описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: шлях, швидкість і час; [4 MAO 1.2]</i> <i>розуміє швидкість рухомого тіла як шлях, пройдений ним за одиницю часу; [4 MAO 1.2]</i> <i>знає назви і позначення одиниць швидкості;</i> <i>користується формулами для знаходження швидкості, подоланого шляху, часу під час розв'язування практично зорієнтованих задач [4 MAO 1.2]</i> <i>прогнозує очікуваний результат; [4 MAO 1.3]</i> <i>зіставляє одержаний результат із прогнозованим; [4 MAO 3.3]</i> <i>знаходить периметр багатокутника в навчальних і практичних ситуаціях; [4 MAO 4.3], [4 MAO 4.7]</i> <i>знаходить довжину сторони квадрата за відомим периметром; [4 MAO 1.2], [4 MAO 4.3]</i> <i>розуміє площу як властивість плоских фігур; [4 MAO 4.7] знає одиниці площі; [4 MAO 4.7]</i> <i>визначає площу фігури за допомогою палетки; [4 MAO 4.7]</i> <i>користується в навчальних і практичних ситуаціях формулою обчислення площі прямокутника (квадрата); [4 MAO 1.2], [4 MAO 4.3]</i> <i>знаходить довжину однієї сторони прямокутника за відомими площею та іншою стороною [4 MAO 1.2], [4 MAO 4.3]</i></p>	<p>Знаходження дроби від числа. Знаходження числа за величиною його дроби.</p> <p>Величини: довжина, маса, місткість, час.</p> <p>Дії з величинами.</p> <p>Групи взаємопов'язаних величин.</p> <p>Взаємопов'язані величини, які характеризують рух тіла. Залежність між величинами.</p> <p>Геометричні величини периметр багатокутника, площа фігури.</p>
Вирази, рівності, нерівності	
<p><i>записує математичні вирази і твердження, подані в текстовій формі, з використанням математичних символів; [4 MAO 2.1], [4 MAO 4.8]</i> <i>встановлює відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами; [4 MAO 4.8]</i> <i>знаходить значення числового виразу та буквеного виразу із заданим значенням букви; [4 MAO 4.3], [4 MAO 4.8]</i> <i>застосовує правила порядку виконання дій під час обчислень значень виразів без дужок та з дужками; [4 MAO 4.3]</i> <i>розв'язує рівняння з однією змінною на основі правил знаходження невідомого компонента арифметичної дії; [4 MAO 4.8], [4 MAO 4.3]</i> <i>перевіряє, що одержане числове значення змінної є розв'язком рівняння; [4 MAO 3.4]</i> <i>розуміє, що нерівність зі змінною має один, кілька або безліч розв'язків, може не мати розв'язків; [4 MAO 4.8]</i></p>	<p>Числові вирази. Буквені вирази. Числові рівності. Числові нерівності.</p> <p>Рівняння.</p>

<p><i>знаходить</i> окремі розв'язки нерівності зі змінною зручним для себе способом [4 MAO 3.2], [4 MAO 4.8]</p>	<p>Нерівності зі змінною.</p>
<p>Геометричні фігури</p>	
<p><i>орієнтується</i> на площині і в просторі, <i>рухається</i> за визначеним маршрутом; планує маршрут пересування; [4 ГІО 2.1] <i>описує</i> або <i>зображує</i> схематично розміщення, напрямок і рух об'єктів; [4 MAO 4.4] <i>розпізнає</i> і <i>класифікує</i> геометричні фігури за істотними ознаками; [4 MAO 4.5], [4 MAO 4.1] <i>класифікує</i> кути (прямі, гострі, тупі); [4 MAO 4.1] <i>креслить</i> прямі кути за допомогою косинця; [4 MAO 4.6] <i>називає</i> істотні ознаки прямокутника (квадрата); [4 MAO 4.1] <i>використовує</i> властивість протилежних сторін прямокутника під час розв'язування практичних задач; [4 MAO 2.3] <i>будує</i> прямокутник (квадрат); [4 MAO 4.6] <i>будує</i> коло, круг за заданим значенням радіуса, діаметра; [4 MAO 4.6] <i>називає</i> елементи геометричних фігур у просторі; [4 MAO 4.1] <i>моделює</i> геометричні фігури; [4 MAO 4.6]</p>	<p>Геометричні фігури на площині. Кут. Види кутів: прямі, гострі, тупі. Прямокутник. Квадрат, трикутник. Круг. Коло.</p> <p>Геометричні фігури у просторі: конус, циліндр, піраміда, куля, прямокутний паралелепіпед (куб).</p>
<p>Математичні задачі і дослідження</p>	
<p><i>розв'язує</i> прості і складені сюжетні задачі (в тому числі з дробами), задачі з геометричним змістом, компетентісно зорієнтовані задачі; [4 MAO 3.1], [4 MAO 2.3] <i>розв'язує</i> задачі на знаходження четвертого пропорційного різними способами, на подвійне зведення до одиниці, на пропорційне ділення, на знаходження невідомого за двома різницями, на спільну роботу, на прямолінійний рівномірний двох тіл; [4 MAO 1.2], [4 MAO 2.3] <i>розв'язує</i> задачі з буквеними даними; [4 MAO 2.2], [4 MAO 4.8] <i>розв'язує</i> прості задачі на обчислення тривалості події, дати початку події, дати закінчення події; [4 MAO 2.3] <i>складає</i> і <i>розв'язує</i> обернені задачі; [4 MAO 1.2], [4 MAO 2.3] <i>створює</i> допоміжну модель задачі різними способами; [4 MAO 2.1] <i>обирає</i> числові дані, необхідні і достатні для відповіді на запитання задачі; [4 MAO 3.1] <i>планує</i> розв'язування/розв'язання задачі; [4 MAO 3.2] <i>створює</i> математичну модель задачі; [4 MAO 2.3] <i>перевіряє</i> правильність розв'язку задачі; [4 MAO 3.2] <i>складає</i> сюжетні задачі; [4 MAO 1.2] <i>виконує</i> елементарні дослідження математичних залежностей з допомогою вчителя; [4 ПРО 1.1 - 1.6] <i>планує</i> нескладні навчальні дослідження; [4 MAO 3.2] <i>використовує</i> досвід математичної діяльності під час виконання дослідницьких завдань міжпредметного характеру, роботи над навчальними проектами, у проблемних ситуаціях повсякденного життя [4 ПРО 1.1-1.6]</p>	<p>Прості та складені сюжетні задачі. Типові задачі. Задачі геометричного змісту. Компетентісно зорієнтовані задачі. Задачі з буквеними даними. Задачі і дослідження на визначення тривалості події, часу початку та закінчення.</p> <p>Обернені задачі.</p> <p>Процес розв'язування задачі.</p> <p>Навчальні дослідження.</p>
<p>Робота з даними</p>	
<p><i>читає</i> нескладні таблиці, лінійні діаграми; [4 MAO 2.1], [4 ІФО 1.2] <i>добудовує</i> лінійні діаграми; [4 MAO 2.1] <i>порівнює</i> її <i>узагальнює</i> дані, вміщені у таблицях, на діаграмах; [4 MAO 2.3] <i>обирає</i> дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; [4 MAO 2.3] <i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач [4 MAO 2.1], [4 MAO 2.3], [4 ІФО 1.2]</p>	<p>Виділення і впорядкування даних за певною ознакою</p>
<p>Додаткові теми: Рациональні прийоми обчислень. Усне множення і ділення на 5, 50, 500. Усне множення і ділення на 25, 250, 2500. Множення на 11, 101, 1001. Множення на 9, 99, 999. Письмове множення на трицифрове число. Письмове ділення на трицифрове число. Рівняння, в яких один із компонентів дії є виразом зі змінною.</p>	

Алгебраїчний метод розв'язування сюжетних складених задач.

Розв'язування нерівностей зі змінною.

Додавання та віднімання складених іменованих чисел, поданих в одиницях часу.

Множення і ділення іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини й маси, на двоцифрове число.

Залежність швидкості від зміни відстані при сталому часі; від зміни часу при сталій відстані.

Задачі на рух в одному напрямку.

Задачі на рух тіл за течією та проти течії річки.

Види трикутників за кутами. Види трикутників за сторонами.

Нестандартні задачі, задачі логічного характеру.

Кругові діаграми

Природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна освітні галузі «Я досліджую світ» Пояснювальна записка

Зазначені освітні галузі реалізуються в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузева; в межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, в процесі проектної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язання учнями практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

Метою навчальної програми «Я досліджую світ» є особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- формування дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе, предметів і явищ природи і суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація, класифікація, встановлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), встановлення зв'язків і залежностей в природі і суспільстві, між станом довкілля і діяльністю людини, впливу поведінки на здоров'я та безпеку, залежності результату від докладених зусиль, аналіз наслідків ризикованої поведінки);
- виховання активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України, інтересу до пізнання історії та природи свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної поведінки у громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій;
- розвиток толерантності у соціальній комунікації, ціннісного ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності у ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички щодо взаємодії і співпраці в різних видах діяльності;
- створення умов для самовираження учнів у різних видах діяльності, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості.

Тематичну основу курсу складають змістові лінії, які визначені Державним стандартом початкової освіти і охоплюють складники названих вище галузей в їх інтегрованій суті, а саме:

«**Людина**» (пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка);

«**Людина серед людей**» (стандарти поведінки в сім'ї, в суспільстві; моральні норми; навички співжиття і співпраці);

«**Людина в суспільстві**» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення);

«**Людина і світ**» (толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв);

«**Людина і природа**» (пізнання природи; взаємозв'язок об'єктів і явищ природи; рукотворний світ людини; відповідальна діяльність людини у природі; роль природничих знань і технологій у житті людини; залежність між діяльністю людини і станом довкілля).

Типова навчальна програма дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей Стандарту, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку). Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Педагогічна стратегія, яка опиралась на наслідувальні механізми у розвитку пізнавальних процесів молодших школярів, і передбачала пріоритетне використання зразків, алгоритмів, поетапного контролю й корекції, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів і явищ природного і соціального оточення, спрямовуються у сферу пошукової діяльності.

На основі Типової програми вчитель може створювати різні варіанти інтегрованої програми за таким алгоритмом:

- визначення цілей навчання;
- створення картки понять з інших предметів (асоціативної павутинки, курсів, галузей, які допоможуть досягти цілей);
- структурування програми за темами;

- вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання;
- розроблення показників досягнення очікуваних результатів.
Можливі засоби інтеграції в процесі реалізації програми «Я досліджую світ» передбачають включення учнів в практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як от:
- дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне – відмінне, до якого цілого воно належить);
- дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається?
Для чого призначене?);
- дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно – наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення).

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>усвідомлює</i> людину як частину природи і суспільства, її відмінності від інших живих істот; [1 ПРО 1.4], [1 ГЮ 1.2], [1 ГЮ 2.1]</p> <p><i>розповідає</i> про себе, називає адресу проживання; <i>складає</i> словесний портрет «Який (яка) Я», «Чим відрізняюся від інших», «Що я вмю», «Чого хочу навчитись»; [1 СЗО 2.1], [1 СЗО 3.3], [1 ГЮ 6.1]</p> <p><i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування; [1 СЗО 3.1]</p> <p><i>описує</i> можливі ризики для життя і здоров'я вдома, у школі, на вулиці; [1 СЗО 3.2]</p> <p><i>розуміє</i> переваги акуратності, доброзичливості, чесності; [1 СЗО 1.4]</p> <p><i>досліджує</i> свій організм [1 ПРО 4.3]</p>	<p>Людина – частина природи і суспільства. Пізнання себе, своїх можливостей; місце проживання, безпечна поведінка вдома і на вулиці. Органи чуття. Турбота про органи тіла, гігієнічні навички. Спостереження в докільлі. Організація досліджень.</p>
Людина серед людей	
<p><i>цікавиться</i> минулим своєї сім'ї; [1 ГЮ 1.2], <i>розрізняє</i> минуле, сучасне, майбутнє (було – є – буде); [1 ГЮ 1.3]</p> <p><i>знає</i> склад сім'ї, імена членів сім'ї, де працюють батьки, хто вони за професією; [1 ГЮ 4.2]</p> <p><i>знає</i>, хто працює в школі;</p> <p><i>має уявлення</i> про свої обов'язки як школяра, правила поведінки на уроці, на перерві; [1 ГЮ 6.2]</p> <p><i>доречно вживає</i> слова етикету (вітання, прохання, прощання, звертання, подяки, вибачення); [1 ГЮ 6.3] <i>доброзичливо спілкується</i> з іншими в спільній діяльності; [1 ГЮ 8.1]</p> <p><i>розрізняє вчинки</i>, дає їм оцінку з погляду моральності; [1 ГЮ 6.3]</p> <p><i>має уявлення</i> про необхідність доброзичливого і уважного ставлення до старших; [1 ГЮ 6.2]</p> <p><i>використовує правила</i> культурної поведінки в громадських місцях, що ґрунтуються на врахуванні інтересів інших [1 СЗО 1.4], [1 ГЮ 2.3]</p>	<p>Сім'я, школа. Поведінка в сім'ї, школі, громадських місцях. Моральні норми. Навички співжиття і співпраці</p> <p>Стандарти поведінки в суспільстві. Поведінка в громадських місцях (транспорті, на вулиці, в храмі, в театрі, в бібліотеці). Моральні якості (доброзичливість, правдомовність, щирість, подільчивість). Спостереження в докільлі. Організація досліджень. Розв'язання ситуацій морального вибору.</p>
Людина в суспільстві	

<p><i>знає</i> назву країни, її столицю; <i>має</i> уявлення про зміст символів держави (прапор, герб, гімн, українська мова), історичні пам'ятки свого краю; [1 ГІО 8.3] <i>виявляє</i> зв'язки між людьми в суспільстві (хто про кого дбає, значення праці людей для добробуту країни; [1 ГІО 2.2], [1 ПРО 3.1] <i>орієнтується</i> у найближчому просторі; [1 ПРО 1.4], [1 ГІО 2.1] <i>долучається</i> до корисних справ громади [1 СЗО 4.7], [1 ГІО 8.2]</p>	<p>Громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання історії свого краю, символів держави. Спостереження в довкіллі. Організація досліджень.</p>
Людина і світ	
<p><i>має</i> уявлення про різноманітність людей у світі, називає деякі країни; [1 ГІО 2.1] <i>усвідомлює</i> необхідність доброзичливого ставлення до інших країн та народів, <i>цікавиться</i> відповідною інформацією; [1 ГІО 7.1] <i>наводить</i> приклади виробів, які допомагають людині в побуті, приклади винаходів людства [1 ПРО 1.4], [1 ПРО 3.3]</p>	<p>Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів, які проживають в Україні та за її межами. Дослиди, спостереження в природі. Рукотворні тіла, матеріали та їх властивості. Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.</p>
Людина і природа	
<p><i>розпізнає</i> тіла неживої і живої природи, рукотворні об'єкти; [1 ПРО 1.1] <i>розуміє</i> значення сонячного світла і тепла на Землі; <i>має</i> уявлення про повітря, воду, ґрунт, їх властивості, про різноманітність живих організмів, <i>розповідає</i> про добові та сезонні зміни в природі, <i>усвідомлює</i> причини їх повторюваності; [1 ПРО 1.2] <i>групує</i> об'єкти природи за однією ознакою; [1 ПРО 4.3] <i>встановлює</i> найпростіші взаємозв'язки в живій і неживій природі, між живими організмами і навколишнім середовищем, між природними умовами та господарською діяльністю людей; [1 ПРО 3.1] <i>розуміє</i> цінність природи для життя людей, залежність якості життя людей від стану навколишнього середовища; [1 ПРО 3.2] <i>обирає</i> у найближчому оточенні те, що цікаво дослідити; [1 ПРО 1.1] <i>досліджує</i> об'єкти природи, використовуючи доступне обладнання (лупу, термометр, компас, лінійку тощо); [1 ПРО 1.4] <i>використовує</i> різні джерела для пошуку інформації про довкілля; [1 ПРО 2.1] <i>розпізнає</i> рукотворні тіла у найближчому оточенні; [1 ПРО 3.1] <i>називає</i> матеріали (деревина, гума, папір, метал тощо), з яких виготовляють рукотворні тіла; [1 ПРО 4.3] <i>дотримується правил</i> поведінки в природі, та <i>пояснює</i> їх іншим; [1 ПРО 3.4] <i>бере посильну участь</i> в природоохоронній діяльності [1 ПРО 3.2]</p>	<p>Що належить до природи. Жива і нежива природа. Сонце і його вплив на живу і неживу природу. Спостереження за рослинами, тваринами, явищами природи та діяльністю людей у різні пори року. Дослідження властивостей тіл природи. Рукотворні тіла, матеріали та їх властивості. Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини. Охорона і збереження природи.</p>

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>розповідає</i> про себе та інших, висловлює свої вподобання; [2 СЗО 3.3], [2 ГІО 5.1]</p> <p><i>описує</i> себе, свій характер, захоплення, що відрізняють від інших; [2 ГІО 6.1]</p> <p><i>розпізнає</i> та описує небезпеку вдома або в школі; [2 СЗО 2.1]</p>	
<p><i>ухвалює</i> рішення щодо простих побутових ситуацій з користю для здоров'я і безпеки; [2 СЗО 2.3]</p> <p><i>пояснює</i>, від чого залежить безпека на вулиці, вдома, у школі; [2 СЗО 2.4]</p> <p><i>визначає</i> здорові та шкідливі звички, правила догляду за органами тіла; [2 СЗО 3.1]</p> <p><i>досліджує</i> зміни, що відбуваються; [2 СЗО 3.2]</p> <p><i>досліджує</i> позитивні і негативні впливи на вибір здорової та безпечної поведінки; [2 СЗО 3.3]</p> <p><i>досліджує</i> зміни, що відбуваються з людиною [2 СЗО 3.4]</p>	<p>Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка.</p> <p>Частини тіла людини та їх функції.</p> <p>Гурбота про здоров'я. Організація досліджень.</p>
Людина серед людей	
<p><i>пояснює</i>, що може робити в сім'ї, серед однолітків, в школі; [2 ГІО 7.2] <i>дотримується</i> правил поведінки, що засвідчують повагу до інших; [2 ГІО 6.2]</p> <p><i>доречно вживає</i> слова чемності; [2 СЗО 4.4]</p> <p><i>надає допомогу</i>, коли просять та звертаються по неї; [2 СЗО 1.3],</p> <p><i>висловлює</i> оцінні судження щодо вчинку, події, явищ; [4 СЗО 2.2],</p> <p><i>добирає</i> докази до своїх висновків; [2 ГІО 5.1]</p>	<p>Стандарти поведінки в суспільстві.</p> <p>Моральні норми. Навички співжиття і співпраці.</p>
<p><i>не порушує права</i> інших дітей, виявляє і засуджує вчинки, які ображають або принижують інших; [2 ГІО 6.2], [2 ГІО 6.3]</p> <p><i>співпрацює</i> в групах для досягнення спільних цілей [2 ГІО 7.2]</p>	
Людина в суспільстві	
<p><i>розпізнає</i> державні символи України, шанобливо ставиться до них; [2 ГІО 8.3]</p> <p><i>розпитує і збирає</i> інформацію про свій край і державу, історичні події, відомих осіб; [2 ГІО 3.1]</p> <p><i>розпитує</i> старших про минуле, бере активну участь у спільних заходах державного значення; [2 ГІО 7.1] <i>дотримується</i> встановлених правил поведінки під час державних свят, класних, шкільних і громадських заходів [2 ГІО 2.3]</p>	<p>Громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, і символів держави.</p> <p>Внесок українців у світові досягнення.</p> <p>Славетні українці. Спостереження в довір'ї. Організація досліджень.</p>

Людина і світ	
<p><i>має</i> уявлення про різноманітність людей у світі, називає деякі країни; [2 ГЮ 3.1]</p> <p><i>усвідомлює</i> необхідність толерантного ставлення до інших країн і народів, цікавиться відповідною інформацією; [2 СЗО 2.2]</p> <p><i>виявляє</i> інтерес до інформації про інші країни і народи; [2 ГЮ 3.2]</p> <p>на конкретних прикладах <i>доводить</i> важливість взаємозв'язків і взаємодії між країнами; [2 ГЮ 3.2] <i>виявляє</i> доброзичливе ставлення до людей інших національностей, до їхніх культур і звичаїв [2 ГЮ 5.1]</p>	<p>Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв. Внесок українців у світові досягнення. Історичні події. Видатні історичні постаті. Розв'язання ситуацій морального вибору.</p>
Людина і природа	
<p><i>має</i> уявлення про форму Землі, вплив Сонця на сезонні явища в природі, причини змін пір року; [2 ПРО 3.1] <i>називає</i> пори року та відповідні їм місяці, явища в живій та неживій природі у різні пори року, умови вирощування рослин; [2 ПРО 1.5]</p> <p><i>наводить приклади</i> зв'язку людини і природи; [2 ПРО 3.1]</p> <p><i>розпізнає</i> зміни в живій та неживій природі; органи рослин; тварин різних груп; [2 ПРО 4.3]</p> <p><i>розрізняє</i> форми земної поверхні; [2 ПРО 1.5]</p> <p><i>класифікує</i> за певними ознаками рослини і тварин своєї місцевості, тіла неживої природи; [2 ПРО 4.3]</p> <p><i>визначає мету</i> дослідження, <i>обирає</i> послідовність дій і обладнання для його виконання; [2 ПРО 1.2]</p> <p><i>виконує дослідницькі завдання:</i> досліджує властивості повітря, води, ґрунту, гірські породи, рослини своєї місцевості; вимірює температуру повітря, води; спостерігає за тваринами, добовими і сезонними змінами у природі; визначає суттєві ознаки об'єктів неживої та живої природи на основі проведених досліджень; [2 ПРО 1.4]</p> <p><i>фіксує результати</i> досліджень доступними способами і <i>робить висновки</i>; [2 ПРО 1.5]</p> <p><i>дізнається</i> про природу, використовуючи різні джерела інформації; [2 ПРО 2.1]</p> <p><i>застосовує знання</i> про природу в навчальних і життєвих ситуаціях; [2 ПРО 3.1]</p>	<p>Повітря. Вода. Водойми рідного краю. Форми земної поверхні. Гірські породи. Ґрунт, його властивості і значення. Будова і різноманітність рослин. Умови вирощування рослин. Тварини дикі та свійські. Спостереження за тваринами. Земля та її форма. Обертання Землі. Рік. Місяць. Доба. Вплив Сонця на сезонні явища в природі</p> <p>Пори року та їх ознаки. Особливості життя рослин та тварин у різні пори року.</p> <p>Спостереження за добовими і сезонним змінами у природі. Охорона природи. Зв'язок людини і природи. Червона книга України. Рукотворні тіла та матеріали, їх властивості. Використання рукотворних матеріалів у побуті. Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.</p>
<p><i>наводить приклади</i> виробів, які допомагають людині у побуті; [2 ПРО 3.3]</p> <p><i>розповідає</i> про використання матеріалів на основі їх властивостей; [2 ПРО 3.4]</p> <p><i>знаходить</i> інформацію про найважливіші винаходи людства, використовуючи різноманітні джерела; [2 ПРО 2.1]</p> <p><i>робить висновок:</i> природа потребує охорони; [2 ГЮ 2.2]</p> <p><i>бере посильну участь</i> в природоохоронній діяльності. [2 ПРО 3.4]</p>	

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>знає</i>, що спільного та чим відрізняється людина від інших живих істот (мислення, мова, праця, спілкування і взаємодія з іншими людьми) [3 ГІО 2.2] <i>розповідає</i> про частини тіла людини, їх значення; правила догляду за ними; [3 ПРО 1.1], [3 ПРО 4.3], <i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 4.5]</p>	<p>Людина – частина природи і суспільства. Організм людини. Частини тіла людини та їх функції. Турбота про здоров'я. Гігієнічні навички. Навички самообслуговування.</p>
<p><i>називає</i> умови здорового способу життя (харчування, турбота про здоров'я, уникнення шкідливих звичок); [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 3.1], [3 СЗО 3.3] <i>пояснює</i>, як змінюється людина упродовж життя, наводить приклади з власного досвіду; [3 СЗО 3.2] <i>пояснює</i>, як суспільні групи (сім'я, дитячий колектив, друзі) впливають на розвиток людини [3 СЗО 4.3], [3 СЗО 4.7]</p>	<p>Розвиток людини протягом життя: від малюка до дорослої людини. Здоровий спосіб життя, турбота про здоров'я.</p>
<p><i>виявляє інтерес</i> до своєї зовнішності, <i>розповідає</i> про себе, свої захоплення; <i>прагне</i> до акуратності <i>розпізнає</i> риси характеру і <i>дає їм оцінку</i>; [3 ГІО 6.1] <i>називає</i> риси характеру, які сприяють і ті, що заважають досягненню успіху в житті, спілкуванню з іншими; [3 ГІО 8.2] <i>пояснює</i>, як досягнення мети залежить від наполегливості й старанності [3 ГІО 7.2]</p>	<p>Зовнішність людини. Риси характеру, які сприяють досягненню успіху в житті, забезпечують дружні взаємини з іншими, повагу (чесність, працьовитість, щедрість, чемність, чуйність). Риси характеру, що заважають досягненню успіху, спілкуванню (лінощі, неухажливість, байдужість, нетовариськість). Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка.</p>
<p><i>володіє прийомами</i> планування робочого часу, тренування уваги, пам'яті; [3 СЗО 4.1] <i>підтримує</i> порядок на робочому місці; [3 СЗО 1.1] <i>виявляє</i> пізнавальну активність на уроках; [3 СЗО 4.1] <i>співпрацює і взаємодіє</i> з іншими у різних ситуаціях (навчання, гра) [3 СЗО 2.3], [3 ГІО 8.1]</p>	<p>Навчання як складова життєвого успіху. Уміння вчитися. Планування робочого часу. Взаємодія та співпраця з іншими.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тренування уваги, пам'яті (прийоми, алгоритми, вправи). 	
Людина серед людей	
<p><i>називає</i> правила поведінки у сім'ї, школі, громаді; [3 СЗО 2.3], [3 ГІО 8.1], [3 ГІО 8.2] <i>розуміє</i> почуття відповідальності перед родиною [3 ГІО 6.2]</p>	<p>Сім'я. Склад сім'ї. Історія роду. Розподіл прав і обов'язків у сім'ї. Дозвілля у сім'ї. Родинні стосунки між поколіннями. Небезпечні ситуації в школі, вдома, на вулиці. Турбота про тих, хто її потребує.</p>

<p><i>пропонує</i> вирішення посильних проблем школи, громади; [3 СЗО 2.1], [3 ГЮ 8.1] <i>співпрацює і взаємодіє</i> з іншими у збереженні традицій школи; [3 ГЮ 7.1] <i>виявляє інтерес</i> до пізнання і збереження традицій школи; [3 ГЮ 7.1] <i>розуміє</i> переваги доброго ставлення до інших на прикладах вияву таких якостей: чесність, доброзичливість, подільчивість, працьовитість, ввічливість на протигагу хитрошам, байдужості, жадібності, ліношам, безкультурності; [3 СЗО 1.4] <i>вирішує</i> конфлікти мирним шляхом; [3 СЗО 4.4] <i>дотримується</i> правил шкільного розпорядку; правил поведінки під час шкільних і громадських заходів [3 ГЮ 2.3]</p>	<p>Школа. Правила шкільного розпорядку. Історія рідної школи. Збереження традицій. Ставлення до інших (товаришування, спільна гра, праця, навчання у групах, у класі). Моральні норми.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення). Моделювання способів поведінки чуйного ставлення до старших та інших членів сім'ї. Моделювання способів вирішення конфліктних ситуацій (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя)</p>	
<p><i>називає</i> об'єкти громадського простору своєї місцевості; [3 ГЮ 2.1] <i>демонструє</i> ставлення до приватної власності своєї та інших як до цінності; [3 ГЮ 2.2] <i>аргументує</i> неприпустимість порушення приватного простору; [3 ГЮ 2.3]</p>	<p>Приватний і громадський простір. Правила поведінки у громадських місцях.</p>
<p><i>бере участь</i> в обговоренні правил поведінки у громадському транспорті, кінотеатрі, бібліотеці та ін., <i>аргументує</i> їх доцільність на прикладах [3 ГЮ 2.3]</p>	
<p>Практичні роботи Обговорення правил поведінки, прийнятих у класі, школі, місцевій громаді. Моделювання (інсценізація) поведінки у громадських місцях (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя).</p>	

Людина у суспільстві	
<p><i>усвідомлює</i> свою належність до українського суспільства; необхідність толерантних взаємин між людьми; [3 ГІО 7.1]</p> <p><i>має уявлення</i> про державну символіку України; свою приналежність до України; [3 ГІО 8.3]</p> <p><i>ділиться з іншими інформацією</i> про права кожної дитини (право на навчання, медичну допомогу, відпочинок, захист від жорстокого поводження); [3 ГІО 6.2]</p> <p><i>виявляє інтерес</i> до пізнання минулого і сучасного України; участі у відзначенні пам'ятних подій, державних і народних свят; [3 ГІО 3.1], [3 ГІО 3.2]</p> <p><i>розпитує</i> старших і <i>збирає інформацію</i> про свій край, про минуле, історії назв; [3 ГІО 2.1]</p> <p><i>володіє</i> навичками поводження в урочистих ситуаціях, у пам'ятних місцях; [3 СЗО 3.3]</p> <p><i>розуміє</i> сутність правопорушень як порушень прав інших людей; [3 ГІО 6.2]</p> <p><i>міркує</i> на цю тему, <i>наводить приклади</i>; [3 ГІО 4.1]</p> <p><i>обґрунтовує</i> необхідність відповідати за свої вчинки; <i>встановлює взаємозв'язки</i> у соціальному житті (між вчинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю); <i>передбачає</i> наслідки своїх вчинків; [3 СЗО 1.4]</p> <p><i>розповідає</i> про значення праці людей різних професій для країни; [3 ГІО 4.2], [3 ГІО 3.3]</p> <p><i>усвідомлює</i>: себе громадянином України;</p> <p><i>виявляє</i> патріотичні почуття, шанобливе ставлення до символів держави традицій і звичаїв твого краю [3 ГІО 8.3]</p>	<p>Людина – частина суспільства. Сім'я, дитячий колектив, друзі.</p> <p>Залежність людей один від одного.</p> <p>Взаємодопомога.</p> <p>Суспільство як єдність людських спільнот, їх різноманітність.</p> <p>Стосунки людей у суспільстві. Україна – незалежна держава. Символи держави: Герб, Прапор, Гімн, державна мова їх значення.</p> <p>Права та обов'язки громадян.</p> <p>Пам'ятні події, державні й народні свята, їх історія.</p> <p>Праця людей різних професій. Знання й уміння необхідні для опанування цих професій.</p> <p>Господарська діяльність людей твого краю.</p> <p>Славетні українці.</p> <p>Правила поведінки у пам'ятних місцях, під час урочистих заходів.</p> <p>Права людини.</p> <p>Взаємозв'язки між вчинком і наслідком.</p> <p>Правопорушення як порушення прав інших.</p> <p>Сучасні народні ремесла твого краю.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).</p> <p>Створення альбому, портфоліо або облаштування тематичної виставки «Ми – громадяни України» (зображення символів, листівки, світлини).</p> <p>Розв'язання прогностичних задач «Що буде, якщо ...» (ситуації правопорушень)</p>	
Людина і світ	
<p><i>має уявлення</i> про різноманітність народів у світі;</p> <p><i>наводить приклади</i> звичаїв інших народів, світових досягнень; співробітництва країн;</p> <p><i>виявляє</i> інтерес і повагу до різних культур [3 ГІО 7.1]</p>	<p>Земля – спільний дім для всіх людей.</p> <p>Україна на карті світу.</p> <p>Україна – європейська держава.</p> <p>Різнманітність народів у світі.</p> <p>Співробітництво країн у питанні збереження природи, обміну культурою, товарами, безпечного життя, запобігання стихіям.</p> <p>Винаходи людства.</p> <p>Славетні українці, їхній внесок у світову науку, культуру, спорт</p>

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).	
<p>Дослідження «Що в моєму домі вироблено в інших країнах», складання мапи маршруту цих товарів (на плакаті тощо).</p> <p>Проект «Славетні українці». Накопичення даних про відомих українців із різних сфер життя (мистецтво, спорт, наука) та їх представлення у різних формах (тексти, світлини, розповіді та ін.</p>	
Природа	
<p><i>наводить приклади</i> тіл і явищ природи; [3 ПРО 1.1], [3 ПРО 1.5]</p> <p><i>розрізняє і називає</i> тіла неживої і живої природи; тіла природи і ті, що створила людина; [3 ПРО 1.2]</p> <p><i>складає перелік</i> тіл неживої/живої природи на основі власних спостережень; [3 ПРО 2.1]</p> <p><i>виявляє</i> у природному оточенні тіла неживої і живої природи, <i>встановлює зв'язки</i> між ними;</p> <p><i>описує</i> явища природи, <i>висловлює</i> своє враження від них; [3 ПРО 1.5]</p> <p><i>розповідає про</i> явища природи, що вивчалися і/або які доводилось спостерігати [3 ПРО 1.2]</p>	<p>Природа – частина навколишнього світу. Поняття про тіла та явища природи. Нежива і жива природа, зв'язки між ними. Явища природи (листопад, туман, вітер, світанок, зміна пір року, відліт птахів тощо).</p>
<p><i>називає</i> джерела інформації про природу; [3 ПРО 2.1]</p> <p><i>розрізняє і використовує</i> обладнання для дослідження природи; [3 ПРО 1.4]</p> <p><i>співвідносить</i> органи чуття/обладнання для вивчення природи з інформацією, отриманою з їх допомогою; [3 ПРО 2.1]</p> <p><i>тлумачить</i> необхідність вивчення природи; [3 ПРО 3.3]</p> <p><i>здійснює пошук та аналіз</i> інформації про тіла/явища природи у різних джерелах (виданнях природничого змісту, інтернет-ресурсах тощо), в тому числі з використанням технічних приладів і пристроїв; [3 ПРО 1.5]</p> <p><i>визначає</i> головне в інформації природничого змісту, <i>висловлює</i> враження щодо неї;</p> <p><i>презентує</i> інформацію про природу у вигляді повідомлення, малюнку, схеми, презентації тощо; [3 ПРО 2.2]</p> <p><i>проводить спостереження</i> тіл і явищ у найближчому природному оточенні за планом, <i>фіксує</i> результати, <i>презентує</i> їх; [3 ПРО 1.4]</p> <p><i>ставить і відповідає</i> на запитання щодо дослідження тіла/явища природи; [3 ПРО 1.2]</p> <p><i>аналізує</i> основні кроки дослідження, передбачені планом, <i>пропонує</i> власні ідеї; [3 ПРО 1.3]</p> <p><i>формулює</i> припущення і <i>перевіряє</i> їх у ході дослідження за наданим або самостійно складеним планом; [3 ПРО 1.2]</p> <p><i>визначає</i> самостійно або у групі, що необхідно для проведення дослідження (обладнання, інформація тощо); [3 ПРО 1.3]</p> <p><i>виконує</i> самостійно/у парі/у групі дослідження тіла/явища природи за планом/інструкцією (об'єкти дослідження обирає самостійно або надаються вчителем); [3 ПРО 1.5]</p> <p><i>обговорює</i> у парі/групі і <i>презентує результати</i> дослідження у різний спосіб (схеми, фото- чи відеозвіти, презентації, моделі та інші); [3 ПРО 1.4]</p>	<p>Дослідження природи. Значення дослідження природи. Джерела інформації про природу. Способи представлення інформації про природу. Дослідження як джерело знань про природу. Спостереження, вимірювання, експеримент. Обладнання для вивчення природи. Основні кроки під час дослідження тіла/явища природи: визначення мети, планування і виконання дій за планом, формулювання висновку.</p> <p>Аналіз проведеного дослідження. Моделювання у вивченні природи.</p>

<p>формулює з допомогою вчителя висновок за результатами виконання дослідження; аналізує виконання дослідження, виявляє помилки, пропонує способи їх виправлення, називає чинники успіху; [3 ПРО 1.5] робить висновок: нові знання про природу можна отримати із різних джерел, зокрема у результаті проведення досліджень; [3 ПРО 2.1] виявляє емоційно-ціннісне ставлення до природи та її вивчення [3 ГЮ 2.2]</p>	
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> Ознайомлення з джерелами інформації про природу (паперові видання природничого змісту, географічні карти, колекції мінералів, гербарії, аудіо- і відеозаписи, Інтернет-ресурси та ін.) Проведення вимірювань (об'єкт вимірювання обирає учень або визначає вчитель) Вправлення у розумінні інструкцій щодо проведення дослідження тіла/явища природи Вправлення у складанні плану спостереження/експерименту. Спостереження тіла/явища природи (об'єкт спостереження обирає учень або визначає вчитель) Ведення «Щоденника спостережень за природою» Дослідження тіла/явища природи (об'єкт дослідження обирає учень або визначає вчитель) Вивчення природи за допомогою моделей (акваріум, глобус, тощо). 	
<p>наводить приклади речовин; [3 ПРО 1.1] виявляє у своєму оточенні тіла неживої природи і класифікує їх за певними ознаками (формою, кольором, станом тощо); [3 ПРО 4.3] досліджує глину, крейду, молоко, повітря або інші тіла неживої природи і робить висновок про їхні властивості (колір, стан, твердість, прозорість, текучість, плавучість, крихкість, сипкість та інші); [3 ПРО 1.4] порівнює тіла неживої природи за зовнішніми ознаками/на основі досліджених властивостей; [3 ПРО 1.5] досліджує за інструкцією властивості речовин (води, заліза, цукру, кухонної солі, крохмалю); [3 ПРО 1.3] застосовує знання про основні дії під час дослідження властивостей тіл і речовин; [3 ПРО 1.6]</p>	<p>Нежива природа. Різноманітність тіл неживої природи. Властивості тіл неживої природи (на прикладі глини, крейди, молока, повітря). Уявлення про речовини. Властивості і застосування речовин (на прикладі води, заліза, цукру, крохмалю, природного газу, кухонної солі).</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення) Дослідження властивостей тіл неживої природи (за вибором учнів/вчителя). Дослідження властивостей речовин (за вибором учнів/вчителя) Дослідження розчинності у воді речовин, що використовуються у побуті (харчової солі, крохмалю, питної соди)</p>	
<p>наводить приклади водойм, гірських порід, корисних копалин та їх використання; [3 ПРО 1.1] розпізнає і називає гірські породи (пісок, глину, вапняк, граніт), корисні копалини у колекціях; складає розповідь про поширення води на планеті, використання води людиною, значення повітря для рослин, тварин, людини; [3 ПРО 1.5] пояснює значення води у природі; зміни станів води; значення гірських порід і корисних копалин у добробуті людини; [3 ПРО 3.3] необхідність охорони водойм і догляду за ґрунтом; [3 ПРО 3.4]</p>	<p>Вода у природі. Різноманітність водойм. Три стани води. Колообіг води у природі. Очищення води. Властивості повітря. Гірські породи, їхні властивості. Корисні копалини: види, використання і охорона. Ґрунт. Склад і утворення ґрунту. Догляд за ґрунтом. Значення води, повітря і ґрунту у природі і діяльності людини. Охорона води, повітря, ґрунтів.</p>

<p><i>описує</i> способи очищення води і <i>практикує</i> деякі з них (відстоювання, фільтрування); [3 ПРО 1.3] <i>досліджує</i> у парі/у групі властивості повітря; властивості ґрунту, гірських порід, складає колекції; [3 ПРО 4.3], [3 ГІО 7.2] <i>ділиться інформацією</i> з іншими щодо вживання достатньої кількості води щодоби, користі прогулянок на свіжому повітрі; [3 ПРО 2.2] <i>моделює</i> кругообіг води у природі; [3 ПРО 1.4] <i>застосовує</i> знання для економного використання води у побуті; [3 ПРО 3.4] <i>виявляє шану</i> до традицій українського народу у ставленні до води, повітря, ґрунту [3 ГІО 1.3]</p>	
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення) Способи очищення води. Спостереження дослідів, які демонструють властивості повітря. Ознайомлення з гірськими породами і корисними копалинами. Порівняння властивостей гірських порід (за вибором учнів/учителя). Дослідження складу і властивостей ґрунту.</p>	
<p><i>має уявлення</i> про організми – тіла живої природи: рослини, тварини, гриби; [3 ПРО 1.1] <i>називає</i> ознаки рослин і тварин, органи рослин і тварин, умови, необхідні для життя різних організмів (рослин, тварин, людини); природні угруповання; заходи охорони рослин і тварин; [3 ПРО 1.1] <i>наводить приклади</i> рослин і тварин Червоної книги України, <i>пояснює</i> необхідність їх охорони; [3 ПРО 2.1] <i>розуміє</i> значення води, повітря, світла, тепла для організмів; <i>описує</i> поведінку тварин на основі власних спостережень та інформації, отриманої з додаткових джерел; [3 ПРО 1.4] [3 ПРО 1.5], [3 ПРО 1.6], [3 ПРО 2.1] <i>розпізнає і називає</i> рослини, тварин, гриби різних груп (по 2-3 представники); [3 ПРО 4.3] <i>порівнює і класифікує</i> рослини, тварин за певними ознаками; [3 ПРО 4.3] <i>співвідносить</i> рослини і тварин (на зображеннях, у колекціях тощо) з умовами їх існування; [3 ПРО 1.5] <i>моделює</i> взаємозв'язки між рослинами і тваринами, організмами і навколишнім середовищем; [3 ПРО 3.2] <i>спостерігає та описує</i> розвиток рослин, які вирощено з різних частин рослини (насінини, бульби, живця, пагона); поведінку тварин; [3 ПРО 1.4] <i>доглядає</i> за рослиною (-ами)/твариною(-ами) і <i>ділиться</i> своїм досвідом з іншими; [3 ПРО 4.4] <i>робить висновки</i> про зв'язки організмів між собою і з неживою природою, <i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до представників живої природи, піклується про них [3 ПРО 3.1], [3 ГІО 2.2]</p>	<p>Жива природа. Організми – тіла живої природи. Рослини, тварини, гриби. Середовища існування організмів. Органи рослин і тварин. Різноманітність рослин. Розмноження і розвиток рослин. Загальне уявлення про основні групи тварин: комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, звірі. Дихання, живлення, рух, розмноження тварин. Поведінка тварин. Умови, необхідні для життя рослин і тварин. Догляд за рослинами і тваринами. Гриби. Роль рослин, тварин, грибів, природних угруповань у природі й житті людини. Природні угруповання: ліс, лука, річка, море. Різноманітність організмів в угрупованнях, зв'язки між ними і з неживою природою. Охорона рослинного і тваринного світу. Червона книга.</p>

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)

Виявлення пристосування рослин до певних умов існування.

Виявлення пристосування тварин до способу життя.

Розмноження рослин частинами їхнього тіла.

Спостереження розвитку рослини, яку вирощено з різних частин рослини (насінини, бульби, живця, пагона)

Дослідження умов росту рослин.

Спостереження за поведінкою тварин.

Моделювання зв'язків організмів між собою і з середовищем існування

Людина і природа

наводить приклади матеріалів та їх використання, технологій і винаходів людства, *аналізує* їх вплив на життя людини і природу; [3 ПРО 3.3]

дізнається з різних джерел про професії, пов'язані з діяльністю людини у природі; [3 ПРО 2.1]

обговорює використання людиною енергії води і повітря; [3 ПРО 3.4]

характеризує способи збереження й охорони природи на планеті; [3 ПРО 3.4]

висловлює і аргументує свою позицію щодо зв'язків людини і природи; [3 ПРО 3.2]

ідентифікує вивчені матеріали у виробках; [3 ПРО 1.1]

досліджує властивості матеріалів; [3 ПРО 1.4] *долучається* до природоохоронних заходів і *ділиться інформацією* про них з іншими; [3 ПРО 2.2], [3 ПРО 3.4]

пропонує способи повторного використання речей, економного використання води, електроенергії, зменшення витрат тепла в оселі; [3 ПРО 4.4]

дотримується правил безпечної поведінки у природі (у лісі, на воді тощо); [3 ПРО 3.2]

оцінює власну поведінку і поведінку інших людей у природі; [3 ПРО 4.4]

розуміє цінність природи для життя людей, залежність якості життя людей від стану навколишнього середовища; [3 ПРО 2.1], [3 ГЮ 2.2]

Взаємозв'язки людини і природи.

Людина – частина природи

Роль природи у житті людини.

Умови, необхідні для життя людини.

Вплив людини на природу.

Професії, пов'язані з діяльністю людини у природі.

Властивості і використання матеріалів.

Поняття про техніку і технології.

Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.

Правила поведінки у природі. Ощадливе використання ресурсів.

Охорона природи.

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)

- *Ознайомлення з різноманітністю матеріалів і виробів з них*

- *Дослідження властивостей матеріалів (за вибором учнів/учителя)*

- *Спостереження впливу діяльності людини на природу (на матеріалі своєї місцевості).*

- *Складання пам'ятки ощадливого використання води і електроенергії у побуті.*

- *Повторне використання матеріалів і речей у побуті.*

Правила безпечної поведінки у природному середовищі (моделювання та аналіз ситуацій перебування у природі).

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>має уявлення про неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер); [4 ПРО 1.1]</i> <i>аргументує неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим; [4 СЗО 1.1]</i> <i>пояснює</i> можливості людини; значення знань, освіти, працелюбства в досягненні успіхів і спілкуванні; [4 ПРО 1.6] <i>пояснює</i>, від чого залежить безпека вдома, в школі, в довкіллі [4 СЗО 2.1]</p>	<p>Неповторність кожної людини. Життя людини - найвища цінність. Благодійність як прояв добра і співчуття. Обговорення можливостей досягнення успіху, планів на майбутнє, переборення труднощів у житті</p>
Людина серед людей	
<p><i>має уявлення про культуру взаємин людей у сім'ї, школі, на вулиці; [4 ГЮ 7.1]</i> <i>наводить приклади</i> такої поведінки, де виявляються ці риси; [4 ГЮ 8.1] <i>розуміє</i> значення добрих взаємин, їх перевагу над конфліктами, сутність доброзичливості, милосердя, поступливості, наполегливості, відповідальності; [4 ГЮ 6.1] <i>вирішує</i> конфліктні ситуації мирним шляхом; [4 ГЮ 6.2] <i>пояснює</i> необхідність виробляти в собі такі риси; [4 СЗО 8.1] <i>вживає</i> доречно слова етикету; [4 СЗО 1.4] <i>встановлює</i> зв'язки між конкретними вчинками і ставленням людей, розуміє необхідність культурної поведінки в громадських місцях (транспорті, музеї, бібліотеці, тощо); [4 ГЮ 2.3], [4 СЗО 2.4] <i>уміє</i> поводитися в гостях; <i>знає</i> правила гостинності; [4 СЗО 4.4]</p>	<p>Роль спілкування в житті людини. Культура поведінки. Обговорення різноманітних ситуацій. Правила поведінки в громадських місцях, вдома. Уникнення конфліктів з іншими людьми. Моральні норми.</p>
Людина в суспільстві	
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення) Рольова гра "Супермаркет", "Я пасажир" та інші на вибір</p>	
Людина і світ	
<p><i>має уявлення про</i> Землю як спільний дім для всіх людей, та необхідність толерантного ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів; <i>виявляє інтерес</i> і повагу до різних культур і звичаїв; [4 ГЮ 3.1] <i>наводить приклади</i> співробітництва України з іншими країнами щодо проблем охорони природи, енергозбереження, безпечного життя, запобігання стихіям; <i>цікавиться</i> іншими країнами, країнами-сусідами; [4 ГЮ 3.2] <i>виявляє</i> патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГЮ 4.2]</p>	<p>Земля - спільний дім для всіх людей. Уявні подорожі в інші країни (проект). Найближчі сусіди України. Співробітництво людей у питаннях збереження природи і життя. Внесок кожної людини у збереження різних культур і природних багатств.</p> <p>Внесок українців у винаходи людства, інші досягнення.</p>
Природа	
<p><i>має уявлення про</i> Всесвіт і Сонячну систему; значення різних видів карт; [4 ПРО 1.1] <i>називає</i> способи орієнтування на місцевості; назви материків, океанів; правила поведінки під час землетрусів, повені; [4 ПРО 1.1] <i>наводить приклади</i> небесних тіл, водою своєї місцевості та їхні назви; <i>розпізнає</i>: рівнини, гори, пагорби, яри; <i>пояснює</i>, як рух нашої планети впливає на явища, що відбуваються у неживій і живій природі (зміни дня і ночі; нерівномірне нагрівання земної поверхні; колообіг води; сезонні зміни у природі); значення плану місцевості і карти; значення прогнозу погоди для людей і розповідає про його використання у власному житті; <i>спостерігає і фіксує зміни</i> елементів погоди (температуру повітря, вітру, хмарності, опадів); [4 ПРО 1.4]</p>	<p>Планета Земля - наш дім у Всесвіті.</p> <p>Уявлення про Всесвіт, Сонячну систему. Небесні тіла: зорі, планети. Сонце - джерело світла і тепла на Землі. Земля - планета Сонячної системи. Місяць - природний супутник Землі. Вплив Сонця і Місяця на Землю. Форма і рухи Землі. Наслідки обертання і руху Землі. Природні зони Землі. Прийняття рослин і тварин до умов існування в різних природних зонах. Погода. Прогноз погоди. Способи зображення поверхні Землі: глобус, план, карта.</p>

<p><i>розповідає</i> про вплив Сонця і Місяця на нашу планету, про різноманітність природи материків, мешканців океанів; [4 ПРО 2.1]</p> <p><i>знаходить і показує</i> на картах материки, океани та інші об'єкти відповідно до навчального завдання; [4 ПРО 2.2]</p> <p><i>дізнається</i> з різних джерел про методи передбачення погоди, народні прикмети про зміну погоди; [4 ПРО 2.1]</p> <p><i>орієнтується</i> на місцевості за допомогою компасу, Сонця і місцевих ознак; [4 ПРО 1.5]</p> <p><i>проводить</i> спостереження за погодою, сезонними змінами у природі своєї місцевості; [4 ПРО 1.2]</p> <p><i>визначає</i> сторони горизонту по компасу;</p> <p><i>моделює</i> Сонячну систему, сузір'я, зміни земної поверхні, обертання Землі; [4 ПРО 1.4]</p> <p><i>застосовує</i> знання для спостереження за погодою, складання плану приміщення, орієнтування на місцевості, <i>робить висновок</i> про різноманітність і цілісність природи Землі Г4 ПРО 1.41</p>	<p>Сторони горизонту. Способи орієнтування на місцевості. Форми земної поверхні. Зміни земної поверхні: різновиди, причини і наслідки. Землетруси, виверження вулканів, робота вітру. Материки та океани, їхні назви і розташування на карті. Особливості природи материків і океанів. Різноманітність і цілісність природи Землі.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Моделювання Сонячної системи • Моделювання форм земної поверхні, їх змін • Визначення сторін горизонту за допомогою Сонця. • Складання плану кімнати, пришкольньої ділянки. • Позначення на контурній карті материків і океанів 	
<p><i>показує</i> на карті України і <i>називає</i> місцевість свого проживання,</p> <p><i>називає</i> природні ресурси України (водні, ґрунтові, корисні копалини, рослинні і тваринні) і <i>пояснює</i> їх значення для громадян нашої держави; [4 ПРО 1.3]</p> <p><i>наводить приклади і описує</i> природні угруповання своєї місцевості за планом (назва угруповання, рослини і тварини угруповання, зв'язки між ними, значення угруповання для людини); [4 ПРО 1.5]</p> <p><i>розпізнає і називає</i> рослини, тварин, гриби своєї місцевості (по 3 - 4 представники), <i>моделює</i> зв'язки між ними; [4 ПРО 4.3]</p> <p><i>розповідає</i> про найважливіші природні об'єкти України, своєї місцевості; [4 ПРО 2.2]</p> <p><i>характеризує</i> значення 2 - 3 видів корисних копалин для економіки нашої країни і добробуту її громадян; природну зону України за планом; мешканців природного угруповання, їхні зв'язки між собою і неживою природою; [4 ПРО 3.1]</p> <p><i>пояснює</i> залежність між умовами природної зони та її мешканцями, особливостями праці і побуту людей, які в ній проживають; [4 ПРО 3.3]</p> <p><i>спостерігає</i> сезонні явища у природі своєї місцевості, <i>характеризує</i> зміни в неживій і живій природі та в діяльності людей, які при цьому відбуваються; [4 ПРО 2.2]</p> <p><i>аналізує</i> зв'язки в природних угрупованнях (організмів між собою, організмів із неживою природою); [4 ПРО 3.1]</p> <p>традиції, що відображують ставлення українців до природи; [4 ПРО 3.2]</p> <p><i>складає</i> ланцюги живлення; [4 ПРО 2.2]</p> <p><i>діє</i> у довкіллі, не завдаючи шкоди природі; [4 ПРО 3.2]</p> <p><i>висловлює</i> судження щодо різноманітності і цінності природи України; [4 ПРО 4.1], [4 ПРО 2.2]</p> <p><i>усвідомлює</i> відповідальність за стан природи у місцевій громаді; [4 ПРО 3.4], [4 ПРО 4.4]</p> <p><i>виявляє повагу</i> до досвіду українського народу у збереженні природи [4 ПРО 5.1]</p>	<p>Природа України.</p> <p>Україна на карті світу. Найважливіші природні об'єкти України, своєї місцевості. Природні ресурси України, їх різноманітність і значення. Природні зони України. Характеристика природної зони: природні умови, рослинний і тваринний світ, особливості праці і побуту людей. Вплив діяльності людини на природу. Сезонні зміни у природі України. Природні угруповання. Народні традиції, що відображують ставлення українців до природи. Охорона природи в Україні.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наш край на глобусі і карті 	

<ul style="list-style-type: none"> • Складання характеристики природного угруповання своєї місцевості. • Вивчення умов існування рослин і тварин своєї місцевості. • Моделювання зв'язків в природному угрупованні • Складання календаря народних свят українців, пов'язаних з явищами природи 	
Людина і природа	
<p><i>наводить приклади</i> використання людиною природничо-наукових знань; матеріалів і виробів з них; місцевих виробництв; [4 ГІО 2.2]</p> <p><i>має уявлення</i> про машини і механізми (транспортні засоби, побутові прилади тощо); [4 ПРО 2.1]</p> <p><i>пояснює</i>, як властивості матеріалів зумовлюють їх використання; [4 ПРО 3.3]</p> <p><i>спостерігає</i> за роботою машин, побутових приладів; [4 ПРО 1.4]</p> <p><i>дотримується основних правил</i> безпечного користування електроенергією, побутовими пристроями і приладами (праска, електрична чи газова плита, та ін.); [4 ПРО 3.4], [4 СЗО 4.5],</p> <p><i>розповідає</i> про вирощування рослин, догляд за свійськими тваринами; про винаходи людства і професії, пов'язані з пізнанням природи, її використанням і збереженням (фізик, шахтар, інженер, природозахисник та інші); [4 ПРО 1.5]</p> <p><i>здійснює</i> пошук інформації про розвиток техніки і технологій, <i>обговорює</i> безпечне й доцільне використання знань про природу, матеріали, технології; [4 ПРО 2.1]</p> <p><i>моделює самостійно / у групі</i> зв'язки "природа - людина", "природа - рукотворний світ", "людина - рукотворний світ" і <i>складає розповідь</i> за створеною моделлю; [4 ПРО 1.4]</p>	<p>Взаємозв'язки між людиною, природою і рукотворним світом.</p> <p>Значення природничо-наукових знань для людини.</p> <p>Рукотворний світ - світ, створений працею людини.</p> <p>Використання знань про природу, техніки і технологій людьми різних професій.</p> <p>Властивості і використання матеріалів у різних сферах діяльності людини і (будівництві, виробництві паперу та енергії, продуктів харчування, побутових приладів тощо).</p> <p>Машини і механізми.</p> <p>Безпечне поводження з машинами і механізмами у повсякденному житті.</p> <p>Продукція місцевого виробництва і ресурси для її виготовлення.</p> <p>Рослинництво. Тваринництво.</p> <p>Винаходи людства.</p> <p>Ідеї природи, які людина застосовує у своїй діяльності.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Складання колекції виробів, виготовлених з певного матеріалу. • Дослідження властивостей матеріалів (металів, тканини, скла, деревини та ін.) і складання пропозицій щодо їх використання. • Спостереження роботи машин і механізмів (за моделями, під час реальних чи віртуальних екскурсій). • Моделювання зв'язків між людиною, природою і рукотворним світом. 	
<p><i>називає</i> екологічні проблеми планети; джерела забруднення природи; [4 ПРО 1.1]</p> <p><i>наводить приклади</i> природоохоронних заходів; природоохоронних територій;</p> <p><i>пояснює</i> наслідки забруднення водойм, повітря, ґрунтів, знищення лісів та іншої небезпеки, що спричинює діяльністю людини; [4 ПРО 1.5]</p> <p><i>виявляє самостійно / у групі</i> факти забруднення довкілля, <i>пропонує</i> і <i>обґрунтовує</i> власні ідеї щодо способів зменшення негативного впливу людини на природу і <i>відповідально</i> діє задля цього; [4 ПРО 3.4], [4 СЗО 4.5],</p> <p><i>дізнається</i> про екологічні проблеми від інших людей, із ЗМІ та інших джерел, <i>аналізує</i> цю інформацію, <i>обговорює</i> способи її вирішення; [4 ПРО 2.2]</p> <p><i>аналізує та оцінює</i> свій внесок у збереження довкілля; ситуації повсякденного життя, пов'язані з використанням води, електроенергії, тепла; [4 ПРО 4.4], [4 ГІО 8.2],</p> <p><i>долучається</i> до організації і проведення природоохоронних заходів; [4 ПРО 4.1],</p> <p><i>відповідально ставиться</i> до обговорення проблем природи, ухвалення рішень щодо поводження у природі без заподіяння їй шкоди [4 СЗО 4.5]</p>	<p>Вплив діяльності людини на природу.</p> <p>Негативний вплив людини на природу.</p> <p>Екологічні проблеми планети.</p> <p>Забруднення довкілля: джерела і способи запобігання (будівництво очисних споруд, зменшення кількості побутового сміття, сміттепереробні заводи та ін).</p> <p>Діяльність людини, що допомагає збереженню природи.</p> <p>Ощадливе використання ресурсів.</p> <p>Природоохоронні заходи.</p> <p>Створення природоохоронних територій.</p> <p>Правила поведінки у природі.</p> <p>Захист і збереження природи - справа кожного громадянина.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Моделювання безпечної поведінки у навколишньому середовищі (в ігрових і навчальних ситуаціях). • Дослідження способів заощадження води (вдома, у школі). • Дослідження способів заощадження електроенергії (вдома, у школі). • Дослідження повсякденних звичок, що допоможуть зменшити кількість побутового сміття (відходів). • Розроблення плану природоохоронного заходу. 	

Інформатична освітня галузь Інформатика 2 клас

Пояснювальна записка

Метою навчання інформатиці є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій, формування інформатичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування в учнів уявлення про роль інформаційно-комунікаційних технологій у житті людини;
- формування вмінь описувати об'єкти реальної та віртуальної дійсності різноманітними засобами подання інформації;
- формування початкових навичок інформаційної діяльності, зокрема вмінь опрацюовувати текстову та графічну інформацію;
- формування у дітей початкового досвіду використання комп'ютерної техніки для розв'язування навчальних, творчих і практичних задач;
- розвиток логічного, алгоритмічного, творчого та об'єктно-орієнтованого мислення учнів.

За результатами формування предметної компетентність випускники початкової школи повинні використовувати початкові знання вміння танавички для:

- доступу до інформації (знання де шукати і як отримувати інформацію); опрацювання інформації;
- перетворення інформації із однієї форми в іншу; створення інформаційних моделей;
- оцінки інформації за її властивостями.

Програма побудована лінійно-концентрично (з горизонтальним поглибленням):

Змістові лінії Засоби та об'єкти навчання	Рівні навчання	2 клас	3 клас	4 клас
		графічний редактор	Текстовий редактор	Середовище програмування
Інформація. Дії з інформацією		+	+	зокрема пошук інформації у мережі Інтернет
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією		+	+	+
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти		+	+	+
Об'єкт. Властивості об'єкта		+	+	+
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання.		+	+	+
Алгоритми		+	+	+

2 клас

Програмне забезпечення, яке використовується: графічний редактор (офлайн та онлайн версії), зокрема графічний редактор середовища Scratch

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p><i>пояснює</i> значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду; [2 ІФО 1.1] <i>наводить приклади</i> значення інформації для себе особисто; [2 ІФО 1.1]</p> <p><i>називає</i> органи чуття, якими людина отримує інформацію із навколишнього середовища; [2 ІФО 1.1] <i>наводить приклади</i> інформації у різних видах: текстовій, графічній, звуковій тощо; [2 ІФО 1.1]</p> <p><i>розрізняє</i> правдиву і неправдиву інформацію, припущення і фантазію; [2 ІФО 1.4]</p> <p><i>використовує</i> мережі для отримання інформації та спілкування під контролем дорослих; [2 ІФО 3.3] <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Навколишній світ та інформація. Види інформації за способом подання.</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією	
<p><i>розуміє</i>, що комп'ютер та інші комп'ютерні пристрої це інструменти для виконання дій з інформацією; [2 ІФО 1.1]</p> <p><i>наводить приклади</i> технічних засобів, що допомагають передавати інформацію, поширювати інформацію; [2 ІФО 1.1]</p> <p><i>використовує</i> цифрові пристрої у близькому для себе середовищі; [2 ІФО 3.1]</p> <p><i>пояснює</i>, чому і як потрібно захищати себе і цифрові пристрої; [2 ІФО 4.1]</p> <p><i>звертається</i> за допомогою у випадку наявності проблем та збоїв у роботі комп'ютера; [2 ІФО 3.2]</p> <p><i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Комп'ютерна техніка, як засіб здійснення дій з інформацією.</p>
Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p>Учень/учениця:</p> <p><i>називає</i> об'єкти навколишнього світу, властивості конкретних об'єктів та значення властивостей; [2 ІФО 1.3]</p> <p><i>описує</i> об'єкт називаючи його властивості та їх значення; [2 ІФО 1.3]</p> <p><i>порівнює</i> об'єкти за значеннями властивостей; [2 ІФО 1.3]</p> <p><i>спостерігає</i> за об'єктами, <i>визначає</i> спільні та відмінні ознаки/властивості; [2 ІФО 1.3]</p>	<p>Створення простих геометричних моделей об'єктів за описом їх властивостей. Зміна значень властивостей об'єкта (колір контуру, колір фону, форма об'єкта)</p>

<p><i>наводить приклади об'єктів, що відповідають заданим властивостям</i> <i>оцінює результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</i></p>	
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>запускає</i> знайомі програми; [2 ІФО 2.4] <i>завершує</i> роботу з програмою; [2 ІФО 2.4] <i>називає</i> інструменти малювання у графічному редакторі; [2 ІФО 2.4] <i>обирає</i> інструмент малювання для досягнення конкретного результату; <i>створює</i> не складні малюнки за зразком; [2 ІФО 2.4] <i>створює</i> зображення об'єктів що складаються з геометричних фігур та <i>змінює</i> значення властивостей; [2 ІФО 2.4] <i>вміє</i> змінити колір контуру або тла об'єкта обравши зразком колір іншого об'єкта за допомогою відповідних інструментів графічного редактора; [2 ІФО 2.4] <i>виконує</i> завдання із розфарбування або перефарбування малюнків; [2 ІФО 2.4] <i>пропонує</i> власні кольорові рішення малюнка; [2 ІФО 2.4] <i>пояснює</i> добір кольорів; [2 ІФО 2.4] <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Меню комп'ютерної програми. Огляд різних прикладів меню. Інструменти комп'ютерних програм. Графічний редактор. Інструменти графічного редактора та їх налаштування. Створення та редагування не складних малюнків. Добір кольорової гами малюнка Збереження малюнків</p>
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>об'єднує</i> об'єкти за їх властивостями або значеннями властивостей; [2 ІФО 1.3] <i>створює</i> візуальну відповідь простих та складених геометричних задач; [2 ІФО 2.4] <i>виділяє</i> та <i>переносить</i> фрагменти малюнка; [2 ІФО 2.4] <i>створює</i> графічні відповіді до навчальних завдань; [2 ІФО 2.4] <i>знаходить</i> приклади повторення і послідовності дій у повсякденній діяльності, близькому для себе середовищі; [2 ІФО 2.1] <i>визначає</i> закономірність об'єктів; [2 ІФО 1.3] <i>відтворює</i> послідовність об'єктів із заданою закономірністю; [2 ІФО 2.1] <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Перенесення фрагментів малюнка. Виділення і впорядкування даних за певною ознакою. Прості та складені сюжетні геометричні задачі. Копіювання фрагментів малюнку.</p>

Лінійні алгоритми

Учень/учениця:

визначає послідовність кроків для виконавців; [2 ІФО2.1]

знаходить помилки у алгоритмах;

[2 ІФО 2.2]

визначає результат виконання лінійного алгоритму

побудови простого геометричного зображення;

[2 ІФО 2.2]

створює малюнок за лінійним алгоритмом; [2 ІФО 2.4] *пропонує*

власні алгоритми створення не складних геометричних зображень;

[2 ІФО 2.4]

оцінює результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]

Створення малюнків за

готовими алгоритмами

Складання власних графічних

алгоритмів

Додаткові теми: онлайн графічні редактори, редагування малюнків за допомогою програмного забезпечення смартфонів.

3 клас

Пояснювальна записка

Метою інформатичної освітньої галузі є формування у здобувача освіти інформаційно-комунікаційної та інших ключових компетентностей, здатності до розв'язання завдань з використанням цифрових пристроїв та інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку критичного, аналітичного, синтетичного, логічного мислення, реалізації творчого потенціалу, формування активної, відповідальної, безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві.

Головними завданнями є формування умінь

- знаходити та опрацьовувати інформацію із використанням пошукових систем;
- створювати інформаційні об'єкти та опрацьовувати їх у програмних середовищах;
- здійснювати індивідуальну й колективну діяльність в інформаційному середовищі;
- критично оцінювати інформацію для розв'язання життєвих проблем;
- дотримуватися етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії;
- дотримуватися правил безпечної роботи з комп'ютерними пристроями.

Реалізація мети і завдань навчального предмета здійснюється за змістовими лініями «Інформація. Дії з інформацією», «Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією», «Об'єкт. Властивості об'єкта», «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання» «Алгоритми»

Змістова лінія **«Інформація. Дії з інформацією»** базується на розумінні дитиною поняття «інформація». Здобувачі освіти мають уміти наводити приклади інформації, властивостей інформації, форм подання та дій з інформацією з повсякденного застосування, ефективно використовувати інформацію. Поняття інформації, її властивостей, форм подання та використання у навчальному процесі розширюється і доповнюється на кожному етапі навчання. Таким чином забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Змістова лінія **«Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією»** передбачає формування уявлення про те, що людина в житті постійно зустрічається з інформацією, працює з нею та може використовувати при цьому сучасні засоби ІТ з умінням захистити свій інформаційний простір. Для практичних робіт використовуються програми (онлайн-середовища Інтернету, додатки для мобільних пристроїв).

У ході реалізації змістової лінії **«Об'єкт. Властивості об'єкта»** розглядаються поняття об'єкта, властивостей об'єктів і значень цих властивостей. Діти мають наводити із власного життя приклади різних об'єктів, їхніх властивостей і значень цих властивостей, впорядковувати та групувати об'єкти на основі значень властивостей, мати уявлення про вплив значень властивостей об'єктів на подальше їх використання та опрацювання. Вчать будувати складні об'єкти із запропонованих частин, в тому числі самостійно доповнюючи з відсутніх компонентів, представляти інформацію про них різними способами - у вигляді чисел, тексту, зображень, схем, таблиць, презентацій; змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; досліджувати об'єкти за допомогою створених моделей. Об'єктний підхід має пронизувати навчання теоретичного та практичного матеріалу всіх змістових ліній курсу.

Змістова лінія **«Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання»** забезпечує розвиток навичок створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах, зокрема у табличній формі; початкових навичок використання різноманітних засобів інформаційних технологій для вирішення навчальних завдань; сприймати та представляти інформацію у вигляді тексту: читати та змінювати тексти, визначати ключові слова в тексті, створювати та опрацьовувати текст; сприймати різноманіття графічних даних; створювати власні зображення у вигляді малюнків та творчо опрацьовувати готові зображення; презентувати інформацію у вигляді слайдів.

Змістова лінія **«Алгоритми»** спрямована на розвиток розуміння поняття виконавця, його середовища, команди, системи команд виконавця алгоритму, основних алгоритмічних структур, зокрема, слідування, розгалуження та повторення; умінь виконувати готові алгоритми, а також складати прості алгоритми для виконавців, які працюють у певному зрозумілому для відповідної вікової категорії середовищі, використовуючи просту систему їхніх команд; навичок шукати помилки в послідовності команд, аналізувати зміст завдань на складання алгоритму для виконавців; вміння розв'язувати задачі з повсякденного життя, застосовуючи алгоритмічний підхід: уміння планувати послідовність дій для досягнення мети, передбачати можливі наслідки.

Курс розрахований на 105 годин: по 35 годин у кожному класі з розрахунку 1 година на тиждень

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Учитель може змінювати порядок вивчення тем та самостійно визначає обсяг (кількість годин) на вивчення кожної теми курсу, а також на повторення, узагальнення та систематизацію під час вивчення кожної теми, вибудовуючи найбільш доречну для конкретного класу траєкторію навчання.

Важливо щоб здобувачі освіти зрозуміли головні особливості безпечної роботи з інформаційними джерелами та почали використовувати відповідні навички та знання при вивченні інших навчальних предметів. Важливим є задоволення пізнавальних інтересів здобувачів освіти, підтримка їх творчої ініціативи та прагнення до освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій, що створюватиме відчуття доступності в постійному оновленні своїх компетентностей.

Особливості організації навчально-виховного процесу: для дотримання норм безпеки дитини рекомендується організувати навчання у закритому захищеному інформаційному середовищі. Облікові записи для електронного листування та співпраці в мережі створює адміністратор навчального закладу.

Оцінювання якості підготовки здобувачів освіти з предмету здійснюється в таких аспектах: 1) рівень володіння теоретичними знаннями; 2) здатність до застосування вивченого матеріалу у практичній діяльності; 3) свідоме та відповідальне ставлення до етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії; 4) вміння співпрацювати; 5) використання матеріалу із повсякденного життя, навчальних предметів; 6) свідоме знання правил безпечної праці.

3 клас

Програмне забезпечення, яке використовується: графічний редактор (офлайн та онлайн версії), текстовий редактор.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p><i>пояснює</i> значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>розрізняє</i> види інформації за способом подання; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>уміє</i> перетворювати одну форму подання інформації в іншу: (текстове – в графічне, числове – в текстове тощо); [3 ІФО 1.2]</p> <p><i>створює</i> папку та документи в ній; [3 ІФО 1.2]</p> <p><i>пояснює</i> поняття «комп'ютерна мережа»; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>розуміє</i> призначення програми-браузера; [3 ІФО 3.2]</p> <p><i>вміє</i> використовувати гіперпосилання; [3 ІФО 3.2]</p> <p><i>використовує</i> мережі для отримання достовірної інформації та спілкування; [3 ІФО 3.3]</p> <p><i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації, отриманої з цифрових та інших джерел; [3 ІФО 1.4]</p> <p><i>дотримується</i> правил використання власних і чужих творів; [3 ІФО 4.3]</p> <p><i>виявляє</i> повагу до авторства інших осіб [3 ІФО 4.3]</p>	<p>Роль інформації в житті людини.</p> <p>Перетворення інформації з одного виду в інший. Способи подання повідомлень, носії повідомлень, символи, кодування і декодування. Структурування інформації.</p> <p>Поняття про мережу Інтернет, програма-браузер, веб-сторінка, веб-сайт, гіперпосилання.</p> <p>Авторське право. Безпечна робота в Інтернеті</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією	
<p><i>розповідає</i> про історію виникнення пристроїв для роботи з інформацією; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>називає</i> носії інформації; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>розрізняє</i> технічні засоби для передавання, зберігання інформації; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>використовує</i> пристрої для передавання інформації; [3 ІФО 1.2]</p> <p><i>наводить приклади</i> пристроїв для введення та виведення інформації; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації; [3 ІФО 1.4]</p> <p><i>пояснює</i> наслідки для власного здоров'я надмірного використання цифрових пристроїв [3 ІФО 4.1], [3 СЗО 1.1]</p>	<p>Історія виникнення пристроїв для роботи з інформацією. Джерело інформації. Носії інформації.</p> <p>Пристрої введення та виведення інформації.</p> <p>Введення текстових даних.</p> <p>Правила введення та редагування текстових даних</p>

Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>описує</i> текстові і графічні об'єкти; [3 ІФО 1.3] <i>порівнює</i> властивості текстових і графічних об'єктів за спільними і відмінними ознаками; [3 ІФО 1.3] <i>визначає</i> об'єкти, які відповідають заданим властивостям; [3 ІФО 1.3] <i>вміє</i> змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; [3 ІФО 1.3] <i>досліджує</i> об'єкти за допомогою створених моделей [3 ІФО 1.3]</p>	<p>Види об'єктів: текстові, графічні. Інформаційний об'єкт. Властивості об'єкта. Створення моделі об'єкта за заданими властивостями. Зміна значень властивостей об'єкта (колір тексту, шрифт, накреслення)</p>
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>розрізняє</i> сучасні пристрої для роботи з інформацією; [3 ІФО 1.1] <i>уміє</i> увімкнути та вимкнути комп'ютер та інші пристрої (за умови їх використання); [3 ІФО 1.2] <i>використовує</i> необхідні значки на Робочому столі для запуску і роботи в програмах; [3 ІФО 1.2] <i>орієнтується</i> в середовищах для перегляду зображень, читання текстів, слухання музики, завершує роботу з ними; [3 ІФО 3.2] <i>створює</i> зображення освітніх об'єктів [3 ІФО 2.4]</p>	<p>Текстові редактори. Середовища для читання текстів. Закладки в тексті, цитати тощо. Віртуальні бібліотеки, довідники, енциклопедії, словники. Основні команди редагування: вирізати, копіювати, вставити, видалити. Уведення символів за допомогою клавіатури. Доповнення текстів зображеннями</p>
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>створює</i> інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та/або результатів діяльності; [3 ІФО 2.4] <i>створює</i> та <i>змінює</i> прості зображення; <i>опрацьовує</i> та <i>використовує</i> інформацію з різних джерел; [3 ІФО 2.4] <i>вміє</i> заповнювати таблицю ознак для предметів з однієї групи (класу); [3 ІФО 1.3] <i>розробляє</i> презентацію за логічною послідовністю; [3 ІФО 2.4] <i>доповнює</i> презентацію текстом, зображенням, схемою; [3 ІФО 2.4] <i>редагує</i> і <i>форматує</i> презентацію залежно від її призначення, змінює фон слайду; <i>застосовує</i> режим показу презентацій [3 ІФО 2.4]</p>	<p>Етапи створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах. Створення текстових інформаційних моделей, зокрема у табличній формі. Комп'ютерні презентації, редагування презентацій. Утворення нового слайду, текстового вікна/поля. Доповнення презентації текстом, зображенням, схемою. Форматування презентації. Режим показу презентації</p>
Лінійні алгоритми	
<p><i>визначає</i> алгоритмічні структури; [3 ІФО 2.1] <i>виконує, створює</i> та <i>записує</i> алгоритми; [3 ІФО 2.1] <i>вміє</i> діяти за інструкцією; [3 ІФО 1.3] <i>впорядковує</i> об'єкти за певними ознаками; [3 ІФО 1.3] <i>пояснює</i> наслідки порушення плану, алгоритму послідовності дій у близькому середовищі, готових програмах, іграх; [3 ІФО 1.2] <i>розрізняє</i> істинні та хибні висловлювання [3 ІФО 1.4]</p>	<p>Команди і виконавці, алгоритми, способи подання алгоритму. Запис лінійних алгоритмів. Створення зображень за власними алгоритмами. Знаходження та виправлення помилок у алгоритмах. Логічні висловлювання</p>

4 клас

Програмне забезпечення, яке використовується - середовище програмування.	
Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p><i>вміє</i> здійснювати простий пошук інформації у мережі Інтернет; [4 ІФО 1.2]</p> <p><i>знає</i> адреси деяких сайтів, зокрема електронних бібліотек, сайтів з навчальним контентом; [4 ІФО 3.1]</p> <p><i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації, отриманої з різноманітних джерел; [4 ІФО 1.4]</p> <p><i>розрізняє</i> факти і судження; [4 ІФО 1.4]</p> <p><i>добирає</i> належні засоби для спілкування з іншими особами, зокрема з людьми з особливими потребами безпосередньо та через Інтернет; [4 ІФО 4.2]</p> <p><i>пояснює</i> наслідки використання інформаційних технологій, відповідальність за свою діяльність в Інтернеті; [4 ІФО 4.1]</p> <p><i>дотримується</i> правил використання власних і чужих творів [4 ІФО 4.3]</p>	<p>Пошук інформації у мережі Інтернет. Інформаційна взаємодія. Критичне оцінювання інформації</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією	
<p><i>наводить</i> приклади сучасних різновидів комп'ютерних пристроїв; [4 ІФО 1.1]</p> <p><i>зберігає</i> дані на цифрових носіях; [4 ІФО 1.2]</p> <p><i>пояснює</i>, як організована робота з даними у будь-якому цифровому пристрої; [4 ІФО 1.2]</p> <p><i>має</i> уявлення про процес створення роботів; [4 ІФО 1.1]</p> <p><i>контролює</i> час використання цифрових пристроїв [4 ІФО 4.1]</p>	<p>Сучасні носії інформації. Організація роботи цифрового пристрою (введення, збереження, опрацювання, збереження або виведення даних). Збереження інформації. Пам'ять комп'ютера (внутрішня та зовнішня) Огляд конструкторів з робототехніки</p>
Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>класифікує</i> об'єкти за їх властивостями; <i>зіставляє</i> ознаки моделей реального і цифрового світу; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>аналізує</i> вплив подій на властивості об'єкта; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>досліджує</i> об'єкти за допомогою створених моделей; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>вміє</i> створювати просту анімацію [4 ІФО 2.4]</p>	<p>Об'єкти для створення моделей. Форматування та редагування об'єктів. Додавання анімаційних ефектів до об'єктів</p>
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>вміє</i> відкривати та завершувати роботу у знайомих середовищах для програмування (офлайн та онлайн); [4 ІФО 1.2]</p> <p><i>називає</i> інструменти середовища та пояснює їх призначення; [4 ІФО 3.2]</p> <p><i>описує</i> порядок створення проєктів; [4 ІФО 2.3]</p> <p><i>вміє</i> відкривати готові та зберігати створені проєкти [4 ІФО 2.4]</p>	<p>Середовище програмування. Команди та інструменти. Проєкти</p>
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>називає</i> складові об'єкта; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>називає</i> які дії можна виконувати над об'єктом, які дії може виконувати об'єкт; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>наводить приклади</i> необхідності моделювання для розв'язування конкретних задач; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>називає</i> етапи створення інформаційної моделі; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>створює</i> математичні моделі; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>прогнозує</i> та <i>формулює</i> очікуваний результат; [4 ІФО 2.2]</p> <p><i>коментує</i> успішні та невдалі кроки у процесі роботи [4 ІФО 2.5]</p>	<p>Складові частини об'єктів. Дії об'єктів. Математичні моделі. Розв'язування задач з використанням математичного моделювання</p>
Лінійні алгоритми	
<p><i>визначає</i> алгоритмічні структури; [4 ІФО 2.1]</p> <p><i>створює</i> алгоритми з розгалуженням у середовищі програмування; [4 ІФО 2.1]</p> <p><i>розробляє</i> алгоритми (зокрема, для власної чи групової</p>	<p>Середовище виконання алгоритму. Алгоритми з розгалуженням, складання алгоритмів з повторенням. Створення програмованих проєктів, зокрема</p>

<p>діяльності) з послідовних дій, умов, повторень; [4 ІФО 2.1] <i>аналізує</i> та впорядковує послідовності; [4 ІФО 1.2] <i>знаходить</i> помилки в алгоритмах та виправляє їх; [4 ІФО 2.2] <i>вміє</i> розробляти спільний із однокласниками проєкт під керівництвом вчителя; [4 ІФО 2.5] <i>наводить приклади</i> ігор та стратегій перемоги; [4 ІФО 2.5] <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень та результати своїх однокласників [4 ІФО 1.4]</p>	<p>анімаційних історій. Ігри та стратегії перемоги</p>
---	--

Технологічна освітня галузь
Дизайн і технології
Пояснювальна записка

Зміст технологічної освітньої галузі реалізовується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

Метою навчання дизайну і технологій є розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та проектно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем у взаємодії з іншими, культурного й національного самовираження.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування допитливості, цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво;
- виховання естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-ужитковому мистецтві;
- набуття досвіду поетапного створення корисних і естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в матеріалах;
- вироблення навичок раціонального використання матеріалів, безпечного застосування традиційних та сучасних технологій;
- формування культури праці, прагнення удосконалювати процесі результати проектно-технологічної діяльності, свій життєвий простір.

Реалізація мети і завдань навчального предмета здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проектування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації».

Змістова лінія «**Інформаційно-комунікаційне середовище**» охоплює вивчення питань гармонійного поєднання функціональності та естетичності у виробках; пошук та опрацювання тематичної інформації у взаємодії з іншими; дослідження природних, штучних і синтетичних матеріалів; розрізнення та читання графічних зображень; конструювання виробів з готових деталей.

Змістова лінія «**Середовище проектування**» спрямована на реалізацію творчого потенціалу учнів, створення умов для продукування ідей, вибору особисто привабливих об'єктів праці; проектування – моделювання і конструювання; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів за їх властивостями; читання інструкційних карток із зображеннями для поетапного виготовлення виробу.

Змістова лінія «**Середовище техніки і технологій**» передбачає формування навичок організації робочого місця, безпечної праці з ручними інструментами та пристосуваннями; поетапне виготовлення виробів з використанням традиційних та сучасних технологій; раціональне використання матеріалів.

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>спостерігає</i> за природними об'єктами; [1 ТЕО 1.3] <i>збирає і заготовляє</i> природні матеріали; [1 ТЕО 1.3; 3.1] <i>організовує</i> робоче місце; [1 ТЕО 4.2] <i>дотримується</i> правил внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять; [1 ТЕО 4.3] <i>виготовляє</i> поетапно вироби з природних матеріалів за зображеннями або творчим задумом з допомогою дорослих; [1 ТЕО 1.4] <i>розрізняє</i> вироби декоративно-ужиткового мистецтва; [1 ТЕО 2.2] <i>описує</i> приклади виробів з різних джерел інформації (підручник, фотографії, каталоги, посібники, Інтернет-ресурси, музеї, фільми, мультфільми тощо); [1 ТЕО 2.2] <i>виготовляє</i> виріб, застосовуючи технології декоративно-ужиткового мистецтва; [1 ТЕО 2.1] <i>називає та обговорює</i> у групі матеріали, корисність та естетичну цінність різних виробів; [1 ТЕО 1.1; 1.3] <i>розпізнає</i> матеріали для моделювання, конструювання та виготовлення виробів візуально та на дотик; [1 ТЕО 1.3] <i>пояснює</i> доцільність використання матеріалів вторинної переробки для збереження природних ресурсів (водоймищ, лісу, тварин, корисних копалин тощо); [1 ТЕО 3.2] <i>розрізняє</i> основні креслярські інструменти, лінії, види графічних зображень; [1 ТЕО 1.2] <i>читає</i> елементарні графічні зображення; [1 ТЕО 1.2] <i>складає</i> пласкі та об'ємні геометричні форми, вироби з деталей конструкторів або інших готових елементів (архітектурні споруди, транспортні засоби, роботи тощо) з допомогою дорослих, самостійно, в парі або в групі [1 ТЕО 1.4]</p>	<p>Природне середовище України. Природні матеріали рідного краю. Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять. Організація робочого місця. Матеріали, інструменти та пристосування. Вироби з природних матеріалів. Приклади виробів декоративно-ужиткового мистецтва (витинанка, гончарство, ткацтво, різьблення, писанкарство, аплікація, вишивка тощо). Джерела інформації</p> <p>Види матеріалів (папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, нитки, дріт, пластик тощо).</p> <p>Елементи графічної грамоти. Види конструкторів, навчальних наборів (LEGO, мозаїка, конструктор із дерева, металу, магнітний, банчемс тощо)</p>
Середовище проєктування	
<p><i>продукує</i> ідеї для вибору особисто привабливого об'єкта праці; [1 ТЕО 1.1] <i>вибирає</i> обґрунтовано об'єкт праці із запропонованих з допомогою вчителя; [1 ТЕО 1.1] <i>пояснює</i> функціональну та естетичну цінність обраного для проєктування і виготовлення виробу; [1 ТЕО 1.1] <i>розглядає</i> моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги); [1 ТЕО 1.4]</p>	<p>Виявлення проблеми. Обґрунтований вибір об'єкта праці для його проєктування і виготовлення.</p>

<p><i>здійснює</i> розмічання ліній на папері і картоні; [1 ТЕО 1.4] <i>описує</i> усно модель спроектованого виробу; [1 ТЕО 1.4] <i>пояснює</i> способи та види оздоблення власного виробу (стрічками, тасьмою, мереживом, лелітками, гудзиками, намистинами тощо); [1 ТЕО 1.3; 1.4] <i>добирає</i> матеріали для моделювання, конструювання та виготовлення виробу, зокрема і вторинні (природні, штучні і синтетичні); [1 ТЕО 1.3; 3.1] <i>розрізняє</i> традиційні і сучасні технології виготовлення виробів (аплікація, ліплення, писанкарство, квілінг тощо); [1 ТЕО 2.1] <i>читає</i> графічні зображення для поетапного виготовлення виробу з допомогою дорослих [1 ТЕО 1.2]</p>	<p>Дизайнерське проектування – моделювання та конструювання, зокрема з використанням макетних матеріалів (картон, пінопласт тощо).</p> <p>Графічні зображення для поетапного виготовлення виробу плоскої та об'ємної форми</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>працює</i> з ручними інструментами та пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів праці та норм санітарії; [1 ТЕО 2.1] <i>виготовляє</i> поетапно корисний й естетичний виріб за визначеною послідовністю самостійно або з допомогою дорослих; [1 ТЕО 2.2] <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів або графаретів та <i>вирізує</i> їх; [1 ТЕО 2.1] <i>розміщує</i> деталі виробу на площині; [1 ТЕО 2.1] <i>застосовує</i> нероз'ємні з'єднання (склеювання, причіплювання /пластилін, глина/ тощо); [1 ТЕО 2.1] <i>оздоблює</i> деталі виробу із використанням традиційних та сучасних технологій; [1 ТЕО 1.4; 2.2] <i>раціонально</i> використовує матеріали (папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, нитки, дріт, пластик тощо), зокрема і вторинні з допомогою дорослих [1 ТЕО 3.1; 3.2]</p>	<p>Ручні інструменти та пристосування, органайзери. Виготовлення виробу за інструкційними картками з графічними зображеннями. Технологічні операції з матеріалами (згинання, складання, скручування, рвання, зібгання, різання, склеювання, зв'язування, ліплення тощо).</p> <p>Раціональне розмічання та обробка матеріалів</p>
Середовище соціалізації	
<p><i>пояснює</i> корисність та естетичність створеного виробу; [1 ТЕО 1.1; 1.5] <i>презентує</i> результати власної або колективної проектно-технологічної діяльності, обговорює їх з іншими; [1 ТЕО 1.5] <i>долучається</i> спільно з батьками до благочинної діяльності в групах зі створеними виробами, зокрема для українських воїнів; [1 ТЕО 2.1; 4.1] <i>умотивовує</i> необхідність робити подарунки, допомагати іншим; [1 ТЕО 1.5; 4.1] <i>розрізняє</i> професії дорослих у сім'ї та родині в сфері матеріального і нематеріального виробництва; [1 ТЕО 4.1] <i>виконує</i> трудові дії в побуті: доглядає за одягом та взуттям (зав'язує шалик, пояс, шнурки тощо); [1 ТЕО 4.1; 4.2] <i>пояснює</i> правила догляду за домашніми тваринами, рослинами і <i>доглядає</i> за потреби; [1 ТЕО 4.1] <i>ремонтує</i> нескладні пошкодження книг, іграшок за потреби; [1 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3] <i>сервірує</i> нескладні страви (чай, канапки, тістечка тощо) за наочним прикладом та допомогою дорослих або спільно із старшими учнями [1 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p>	<p>Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проекту. Презентабельність та реклама. Діяльність в групах та середовищі. Благочинна діяльність для задоволення потреб оточуючих. Світ професій. Побутове самообслуговування</p>

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>досліджує</i> природні матеріали за формою, кольорами, властивостями (візуально, на дотик); [2 ТЕО 1.3] <i>порівнює</i> природні і рукотворні форми; [2 ТЕО 1.4; 2.2] <i>організовує</i> робоче місце; [2 ТЕО 4.2] <i>дотримується</i> правил внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять; [2 ТЕО 4.3] <i>створює</i> поетапно композицію та вироби з природних матеріалів за зображеннями, зразком або власним задумом; [2 ТЕО 1.1; 1.4] <i>порівнює</i> традиційні і сучасні вироби декоративно-ужиткового мистецтва за матеріалами, техніками виконання, функціональними та естетичними властивостями; [2 ТЕО 2.2] <i>розрізняє</i> основні види народних декоративних візерунків, орнаментів; [2 ТЕО 2.2] <i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до виробів декоративно-ужиткового мистецтва; [2 ТЕО 2.2] <i>виготовляє</i> виріб, застосовуючи технології декоративно-ужиткового мистецтва; [1 ТЕО 2.1; 2.2] <i>розрізняє</i> види матеріалів та називає сфери їх використання; [2 ТЕО 1.3] <i>досліджує</i> властивості матеріалів візуально та на дотик; [2 ТЕО 1.3] <i>аргументує</i> доцільність використання вторинних матеріалів для збереження навколишнього середовища; [2 ТЕО 3.2] <i>моделює</i> виріб з деталей конструктора за графічними зображеннями або власним задумом (самостійно, в парі або в групі) [2 ТЕО 1.4]</p>	<p>Природне і штучне середовище. Матеріали. Спостереження, імітація, фантазування.</p> <p>Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм. Організація робочого місця. Інструменти та пристосування. Моделі-аналоги.</p> <p>Характеристики традиційних і сучасних виробів декоративно-ужиткового мистецтва, знайомство з народними умільцями свого краю (реально або віртуально). Властивості матеріалів (природні матеріали, папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, тканина, нитки, шнури, дріт, пластик, пінопласт тощо). Конструктори, навчальні набори з графічними зображеннями, інструкційними картками</p>
Середовище проєктування	
<p><i>продукує</i> ідеї для вибору об'єкта праці та обговорює їх з іншими; [2 ТЕО 1.1] <i>оцінює</i> проєктні ідеї – власні та інших; [2 ТЕО 1.1] <i>пояснює</i> вибір особисто привабливого об'єкта праці, відповідаючи на запитання дорослих; [2 ТЕО 1.1; 2.2] <i>обдумує</i> план реалізації задуму в матеріалі; [2 ТЕО 1.1; 2.2] <i>прогнозує</i>, яким має бути виріб, його функціональну і естетичну цінність; [2 ТЕО 1.1; 1.4] <i>порівнює</i> моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги); [2 ТЕО 1.4] <i>моделює</i> виріб з елементами фантазування; [2 ТЕО 1.4] <i>описує</i> модель свого виробу; [2 ТЕО 1.4] <i>пояснює</i> способи та види оздоблення власного виробу (стрічками, тасьмою, мереживом, лелітками, гудзиками, намистинами тощо); [2 ТЕО 1.4; 1.3] <i>добирає</i> матеріали для виготовлення виробу, застосовує вторинні матеріали; [2 ТЕО 1.3] <i>використовує</i> традиційні та сучасні технології виготовлення виробів (комбінована аплікація, оригамі, кірігамі, квілінг, витинанка тощо); [2 ТЕО 2.2] <i>пояснює</i> визначену послідовність виготовлення спроектованого виробу за зображеннями [2 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Виявлення проблеми. Вибір об'єкта праці для його проєктування і виготовлення.</p> <p>Дизайн-проєктування – моделювання та конструювання, зокрема з використанням макетних матеріалів (картон, пінопласт тощо). Графічні зображення для послідовного виготовлення виробу пласкої та об'ємної форми.</p> <p>Поетапне проєктування технології виготовлення виробу</p>

Середовище техніки і технологій

<p><i>працює</i> з ручними інструментами та пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів праці та норм санітарії; [2 ТЕО 2.1; 4.3]</p> <p><i>виготовляє</i> поетапно виріб за визначеною послідовністю; [2 ТЕО 2.2]</p> <p><i>здійснює</i> розмічання ліній на папері і картоні; [2 ТЕО 2.1] <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів або графаретів; [2 ТЕО 2.1]</p> <p><i>з'єднує</i> деталі та <i>оздоблює</i> їх з використанням традиційних та сучасних технологій; [2 ТЕО 2.1]</p> <p><i>дотримується</i> послідовності виготовлення виробу з допомогою вчителя; [2 ТЕО 2.2]</p> <p><i>раціонально</i> використовує матеріали, зокрема і вторинні [2 ТЕО 3.1; 3.2]</p>	<p>Ручні інструменти та пристосування.</p> <p>Виготовлення виробу за графічними зображеннями. Технологічні операції з матеріалами (згинання, складання, скручування, рвання, зібгання, різання, склеювання, зв'язування, ліплення тощо).</p> <p>Раціональне використання матеріалів</p>
---	---

Середовище соціалізації

<p><i>обґрунтовує</i> соціальну, функціональну та естетичну цінність створеного виробу; [2 ТЕО 1.5]</p> <p><i>оцінює</i> та <i>презентує</i> результати власної проєктно-технологічної діяльності; [2 ТЕО 1.5]</p> <p><i>обговорює</i> результати з іншими; [2 ТЕО 1.5]</p> <p><i>долучається</i> до благодійної діяльності в групах з власноруч створеними виробами; [2 ТЕО 2.1; 4.1]</p> <p><i>умотивовує</i> необхідність робити подарунки, допомагати іншим, бережливо ставитися до природного середовища; [2 ТЕО 1.5; 4.1]</p> <p><i>висловлює</i> емоційно-ціннісне ставлення до професій дорослих у сім'ї та родині своїх друзів, однокласників; [2 ТЕО 4.1]</p> <p><i>виконує</i> трудові дії в побуті: дрібний ремонт, догляд за одягом взуттям, засобами гігієни (упорядкування, чищення, пришивання гудзика тощо); [2 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p> <p><i>ремонтує</i> нескладні пошкодження книг, іграшок, шкільного приладдя тощо за потреби; [2 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p> <p><i>готує</i> та <i>сервірує</i> нескладні страви за наочним прикладом з допомогою дорослих або спільно із старшими учнями, дотримується культури поведінки за столом, гостинно пригортає батьків, друзів тощо [2 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p>	<p>Цінність виконаного проєкту для соціальної сфери. Презентабельність та реклама. Благодійна та природоохоронна діяльність в групах та середовищі.</p> <p>Світ професій соціальної сфери. Побутове самообслуговування</p>
--	--

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>розрізняє</i> предмети побуту в традиційному і сучасному інтер'єрі, матеріали, з яких вони зроблені; [3 ТЕО 1.3] <i>вибирає і аналізує</i> конструкцію обраного предмета побуту для виготовлення макету; [3 ТЕО 1.1; 1.3; 1.4] <i>створює</i> поетапно макет предмета побуту за зображеннями, зразком, описом або власним задумом; [3 ТЕО 1.4]</p> <p><i>пояснює</i> культурне розмаїття українського суспільства, місцеві традиції; [3 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>визначає</i> кольорову гамму та особливості побудови й розташування орнаментів на взірцях декоративно-ужиткового мистецтва; [3 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>впорядковує</i> орнаменти за кольоровою гамою та видами (геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні); [3 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>аналізує</i> інформацію з різних джерел (підручник, фотографії, каталоги, посібники, комп'ютерні програми, Інтернет-ресурси, музеї, фільми тощо); [3 ТЕО 1.4; 2.2] <i>розробляє</i> або <i>добудовує</i> орнамент з самостійно вибраних матеріалів; [3 ТЕО 1.4; 2.1]</p> <p><i>досліджує</i> властивості тканих і нетканих матеріалів на дотик та візуально; [3 ТЕО 1.3]</p> <p><i>розрізняє</i> види тканих і нетканих матеріалів натурального походження (рослинного і тваринного) та способи їх виготовлення; [3 ТЕО 1.3]</p>	<p>Предмети побуту в інтер'єрі. Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо). Макетування предметів побуту.</p> <p>Приклади орнаментів декоративно-ужиткового мистецтва за регіонами України. Зустрічі з майстрами. Обговорення вражень. Створення орнаменту з різних матеріалів (картон, папір, пластилін, глина, крупи, насіння, тканина, нитки, блискітки, бісер тощо).</p> <p>Ткани і неткани матеріали натурального походження</p>
<p><i>виготовляє</i> виріб з тканих і нетканих матеріалів, зокрема вторинних; [3 ТЕО 1.4; 2.2; 3.1; 3.2]</p> <p><i>розрізняє</i> та <i>використовує</i> креслярські інструменти та лінії; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>вимірює</i> розміри предметів за допомогою лінійки; [3 ТЕО 1.4]</p> <p><i>виконує</i> розгортку об'ємних фігур, зокрема з використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>експериментує</i>, добудовуючи виготовлені розгортки за потреби та бажанням; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>розробляє</i> макет об'ємних фігур індивідуально або в групі [3 ТЕО 1.4]</p>	<p>(тканина, нитки, повсть, фетр, трикотаж тощо). Вироби з тканих і нетканих матеріалів</p> <p>Креслярські інструменти та лінії. Конструктори, навчальні набори з різних матеріалів (деревинних, металевих, синтетичних тощо), зокрема виготовлені власноруч. Макетування об'ємних фігур</p>

Середовище проєктування	
<p><i>досліджує</i> проблеми та потреби у створенні виробів; [3 ТЕО 1.1; 4.1] <i>вибирає</i> об'єкт проєктування і виготовлення із низки запропонованих або власних ідей; [3 ТЕО 1.1] <i>розробляє</i> план реалізації задуму в матеріалі та критерії оцінювання майбутнього виробу; [3 ТЕО 1.1] <i>аналізує</i> моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги) для продукування нових ідей; [3 ТЕО 1.4] <i>розрізняє</i> і <i>використовує</i> формат композиції (горизонтальний, вертикальний), симетричні й асиметричні форми, рівновага, спектр кольорів, теплі і холодні кольори та відтінки; [3 ТЕО 1.4] <i>виконує</i> завдання з продовженням: добудовує, домальовує, удосконалює або розробляє композицію виробу (засобами малюнку, ескізу, макету), зокрема з використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.2; 1.4] <i>застосовує</i> творчі методи проєктування – переносить форми природних і рукотворних об'єктів на власну модель (метод біоніки); [3 ТЕО 1.4] <i>описує</i> модель спроектованого виробу; [3 ТЕО 1.2; 1.4] <i>добирає</i> матеріал для виготовлення спроектованого виробу; [3 ТЕО 1.3] <i>розраховує</i> орієнтовні витрати на виготовлення виробу; [3 ТЕО 3.1] <i>планує</i> послідовність технологічних операцій для виготовлення спроектованого виробу (пласкої та об'ємної форми) [3 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Обґрунтування виявленої проблеми та вибору об'єкта проєктування і виготовлення. Комунікативна взаємодія.</p> <p>Дизайнерське проєктування – моделювання та конструювання. Експериментування з використанням різних матеріалів, симетричних й асиметричних форм, спектру кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат.</p> <p>Технологічна послідовність виготовлення виробу</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>розрізняє</i> види ручних та механічних інструментів і пристосувань; [3 ТЕО 2.1] <i>працює</i> з інструментами й пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії; [3 ТЕО 2.1; 4.3] <i>організовує</i> робоче місце; [3 ТЕО 4.2] <i>виготовляє</i> поетапно виріб за інструкцією з визначеною послідовністю самостійно або спільно з по-окремим розподілом частин роботи; [3 ТЕО 2.2] <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та <i>вирізує</i> їх; [3 ТЕО 2.1] <i>обробляє</i> деталі виробу за потреби; [3 ТЕО 2.1] <i>застосовує</i> рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання; [3 ТЕО 2.1] <i>удосконалює</i> технологію виготовлення</p>	<p>Безпечна робота з ручними інструментами й пристосуваннями. Виготовлення виробу за інструкційними картками з описом або графічними зображеннями. Рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання.</p> <p>Технологічні операції обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо)</p>

<p>виробу за потреби; [3 ТЕО 2.2] <i>виготовляє</i> деталі виробу із використанням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинка, вишивка,</p>	
<p>плетіння, мозаїка, пап'є-маше, скрапбукінг тощо); [3 ТЕО 2.2] <i>раціонально</i> використовує час та матеріали, зокрема і вторинні; [3 ТЕО 3.1; 3.2] <i>аналізує</i> свої помилки, по-можливості виправляє їх [3 ТЕО 1.5]</p>	<p>Раціональне використання часу та матеріалів, зокрема вторинної переробки</p>

Середовище соціалізації

обговорює корисність, естетичність та якість індивідуально або спільно створених виробів; [3 ТЕО 1.5]
готує презентацію та рекламу, зокрема з використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.5] *презентує* результати власної або спільної проектно-технологічної діяльності; [3 ТЕО 1.5]
виявляє повагу до авторства власних робіт та інших осіб; [3 ТЕО 1.5]
оцінює свою комунікативну діяльність, досягнення, труднощі; [3 ТЕО 1.5]
долучається спільно з рідними та друзями до добродійної діяльності в групах із власноруч створеними виробами; [3 ТЕО 2.2; 4.1]
дотримується правил спільної роботи в групі; [3 ТЕО 1.5; 1.4]
обґрунтовує потребу допомагати іншим, робити корисні справи, подарунки, бережливо ставитися до природного середовища; [3 ТЕО 1.1; 1.5; 3.2] *виявляє* толерантність, милосердя, повагу до інших; [3 ТЕО 1.1; 1.5]
розрізняє професії за сферами життєдіяльності; [3 ТЕО 1.1; 2.1]
пояснює правила догляду за взуттям; [3 ТЕО 4.1] *уміє* правильно складати одяг, розвішувати його на плічках; [3 ТЕО 4.1]
лагодить нескладні пошкодження предметів побуту за потреби; [3 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]
вищує кімнатні рослини для класного приміщення або інших потреб; [3 ТЕО 4.1]
аналізує послідовність приготування різних видів бутербродів та їх користь для здоров'я; [3 ТЕО 4.1] *складає* серветки для святкового столу різними способами [3 ТЕО 4.1]

Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проекту. Презентація досягнень з використанням різних форм.

Діяльність в групах та середовищі. Добродійна діяльність для задоволення потреб оточуючих та навколишнього середовища.

Світ професій.

Побутове самообслуговування. Догляд за власним одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Види бутербродів. Складання серветок різними способами

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>розрізняє</i> об'єкти техніки (виробничої, транспортної, побутової тощо); [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]</p> <p><i>досліджує</i> історію розвитку техніки: [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]</p> <p><i>розрізняє</i> ручні знаряддя праці, механізми і машини, автоматичні пристрої; [4 ТЕО 2.1]</p> <p><i>добирає</i> матеріали та інструменти для виготовлення макету об'єкта техніки; [4 ТЕО 1.3]</p> <p><i>досліджує</i> традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.4; 2.1; 2.2]</p> <p><i>аналізує, синтезує та використовує</i> інформацію з різних джерел; [4 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до привабливих видів декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.5]</p> <p><i>вибирає і виготовляє</i> виріб декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]</p> <p><i>досліджує</i> властивості зразків деревинних матеріалів і металів; [4 ТЕО 1.3]</p> <p><i>класифікує</i> конструкційні матеріали за їх ознаками і властивостями; [4 ТЕО 1.3]</p> <p><i>виготовляє</i> виріб з картону, шпону, фольги, дроту тощо; [4 ТЕО 1.4]</p> <p><i>використовує</i> матеріали вторинної переробки для виготовлення нових виробів; [4 ТЕО 3.2]</p> <p><i>визначає</i> розміри освітнього об'єкта - макета транспортного засобу (автомобіль, автобус, літак, корабель тощо), будинку тощо; [4 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>використовує</i> цифрові пристрої, креслярські інструменти, лінії у побудові розгортки макета транспортного засобу, будинку тощо; [4 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>виготовляє</i> макет вибраного транспортного засобу або будинку [4 ТЕО 1.4]</p>	<p>Види техніки. Історія розвитку техніки. Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо). Макетування об'єкта техніки.</p> <p>Традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва. Виготовлення виробу в традиціях декоративно-ужиткового мистецтва.</p> <p>Виготовлення виробу з деревинних матеріалів і металів.</p> <p>Елементи графічної грамоти. Макетування. Конструктори, навчальні набори (із дерева, металу, магнітні). Конструювання з використанням ігрових комп'ютерних програм</p>
Середовище проєктування	
<p><i>обґрунтовує</i> актуальність виявленої проблеми; [4 ТЕО 1.1] <i>продукує</i> ідеї для вирішення виявленої проблеми; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>формулює</i> мету своєї діяльності; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>вибирає</i> обґрунтовано об'єкт проєктування; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>узгоджує</i> власні потреби та потреби інших у виборі об'єкта проєктування; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>планує</i> дії для реалізації задуму в матеріалі; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>розробляє</i> критерії оцінювання майбутнього виробу; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>аналізує</i> моделі, подібні обраному об'єкту</p>	<p>Виявлення проблеми, потреб у виготовленні виробів. Обмін інформацією. Вибір об'єкта проєктування. Оцінка можливостей, ресурсів і ризиків. Дизайн-проєктування - моделювання та конструювання. Композиція виробу. Удосконалення моделі і конструкції виробу з використанням творчих методів: комбінування, переставляння, замінювання та ін. Властивості кольорів. Поєднання кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат на матеріали.</p>

<p>проектування (моделі-аналоги); [4 ТЕО 1.4] <i>продукує і формулює</i> ідеї під час моделювання обраного об'єкта проектування; [4 ТЕО 1.4] <i>визначає і використовує</i> формат, пропорції і масштаб, види композицій оздоблення виробу (предметні, сюжетні, декоративні); [4 ТЕО 1.2; 1.4] <i>класифікує і використовує</i> кольори за властивостями: тон, насиченість, світлість; [4 ТЕО 1.4] <i>експериментує</i> з поєднанням кольорів, матеріалів; комбінує, переставляє, замінює, оформляє, удосконалює дизайн і конструкцію виробу; [4 ТЕО 1.4] <i>відображає</i> образ майбутнього виробу на папері, в макеті або в цифровому вигляді; [4 ТЕО 1.2; 1.4] <i>описує</i> модель свого виробу, аргументовано її відстоює; [4 ТЕО 1.2; 1.4; 1.5] <i>добирає</i> матеріали для виготовлення спроектованого виробу, зокрема і вторинні; [4 ТЕО 1.3; 3.2] <i>розраховує</i> орієнтовні витрати; [4 ТЕО 3.1] <i>планує</i> технологічну послідовність виготовлення індивідуально або спільно спроектованого виробу [4 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Визначення технологічної послідовності виготовлення спроектованого виробу</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>організовує</i> власну діяльність з виготовлення виробу індивідуально або в групі; [4 ТЕО 1.1; 2.2] <i>використовує</i> інструменти й пристосування, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії; [4 ТЕО 2.1; 4.3] <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та <i>вирізує</i> їх; [4 ТЕО 2.1] <i>застосовує</i> рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання; [4 ТЕО 2.1] <i>виготовляє</i> виріб із використанням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинанка, лозоплетіння, вишивка, шиття, плетіння, мозаїка, комбінована аплікація, оригамі, ниткографіка, скрапбукінг тощо); [4 ТЕО 2.1; 2.2] <i>контролює</i> та <i>удосконалює</i> технологію виготовлення виробу; [4 ТЕО 2.2] <i>раціонально</i> використовує час та матеріали, зокрема і вторинні [4 ТЕО 3.1; 3.21]</p>	<p>Виготовлення виробу за визначеною послідовністю. Безпечне використання інструментів і матеріалів під час виконання технологічних операцій обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо).</p> <p>Раціональне використання часу та матеріалів</p>
Середовище соціалізації	
<p><i>дотримується</i> правил спільної роботи в групах; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5] <i>оцінює і обґрунтовує</i> цінність виконаних проєктів; [4 ТЕО 1.5] <i>описує</i> процес створення виробу, естетичні і технічні рішення; [4 ТЕО 1.5] <i>аналізує</i> ефективність своєї комунікативної</p>	<p>Соціальна, функціональна, технологічна, естетична та економічна цінність індивідуально або спільно створених проєктів. Презентація досягнень та реклама. Авторство і співавторство.</p>

<p>діяльності в команді, зокрема в мережах; [4 ТЕО 1.5]</p> <p><i>презентує</i> результати власної або спільної проектно-технологічної діяльності, <i>обговорює</i> їх з іншими та <i>прогнозує</i> подальші плани щодо проектно-технологічної діяльності; [4 ТЕО 1.5]</p> <p><i>проявляє</i> ініціативність у природоохоронній та добродійній діяльності з власноруч створеними виробами; [4 ТЕО 1.1; 2.2; 4.1]</p> <p><i>виявляє</i> готовність і здатність співпрацювати з іншими; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5]</p> <p><i>охоче робить</i> подарунки, допомагає іншим; [4 ТЕО 1.1; 4.1]</p> <p><i>критично оцінює</i> споживацькі звички, зокрема використання синтетичних виробів, що забруднюють навколишнє середовище; [4 ТЕО 1.1; 3.2]</p> <p><i>розрізняє</i> предмети праці, основні види діяльності за професіями різних сфер життєдіяльності; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]</p> <p><i>читає, інтерпретує та оцінює</i> інструкції продуктів домашнього господарювання; [4 ТЕО 4.1]</p> <p><i>розрізняє</i> корисні і шкідливі звички, пов'язані з вживанням їжі; [4 ТЕО 4.1]</p> <p><i>виготовляє</i> запрошення для гостей; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p> <p><i>розробляє</i> прикраси для святкового столу; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p> <p><i>сервірує</i> святковий стіл спільно з старшими; [4 ТЕО 4.1; 4.3]</p> <p><i>пришиває</i> гудзики різними способами; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p> <p><i>виращує</i> спільно з однокласниками рослини, зелень за потреби; [4 ТЕО 4.1]</p> <p><i>лагодить</i> пошкодження предметів побуту за потреби [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p>	<p>Добродійна діяльність в групах, середовищі для задоволення потреб оточуючих та збереження природного середовища.</p> <p>Світ професій.</p> <p>Рекомендації здорового харчування. Сервірування столу самостійно або спільно з іншими. Побутове самообслуговування. Догляд за одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Ремонт незначних пошкоджень предметів побуту</p>
--	--

Образотворче мистецтво

1-4 класи

Пояснювальна записка

Невід'ємною частиною культури, одним із визначальних її проявів є образотворче мистецтво. Тисячоліттями мистецтво займало одне з пріоритетних місць за силою впливу на особистісний розвиток людини та її виховання. Високорозвинені цивілізації ставили і продовжують ставити мистецтво у центрі всієї освіти, розуміючи його унікальні можливості для розвитку духовності та інтелекту, універсальну доступність різних форм творчості для сприйняття і засвоєння з ранніх років дитинства.

Освітня галузь “Мистецтво” у початковій школі є однією з ланок неперервної мистецької освіти, що логічно продовжує дошкільну освіту, створює базу для успішного опанування учнями художніх компетенцій основної школи.

Навчальна програма “Образотворче мистецтво” реалізує вимоги освітньої галузі “Мистецтво” (змістова лінія “Образотворче мистецтво”) Державного стандарту початкової загальної освіти та гармонійно поєднує навчально-виховний потенціал образотворчої культури з її естетично-мистецькою, зображально-моторною і творчо-діяльнісною складовими.

Зміст програми ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, послідовності, наступності та неперервності змісту загальної мистецької освіти, єдності навчання і виховання. Диференціювання тем базується на принципах системності та циклічності подання матеріалу, що узагальнений в структурні блоки. Принципи поліхудожності, інтегративності та варіативності дають змогу вчителям повноцінно застосувати й адаптувати до даної програми свій творчий потенціал, педагогічний досвід, здійснювати диференціацію завдань, їхню інтерпретацію та аналіз, формувати інноваційні підходи та методи.

Метою вивчення образотворчого мистецтва є художньо естетичний розвиток учнів, їх емоційної чутливості, практичних творчих умінь, формування стійкого інтересу до образотворчої діяльності, формування загальнокультурної компетентності.

Головними завданнями курсу є:

Формування

- емоційно-естетичного досвіду учнів, культури почуттів, елементарних світоглядних орієнтацій та оцінних суджень, основ національної та громадянської свідомості;
- особистісно-позитивного, художньо-естетичного сприйняття дійсності на основі емоційно-чуттєвого досвіду, здатності до художнього мислення та творчої активності;
- художньої компетентності учнів у процесі засвоєння основ образотворчої грамоти;
- елементарних умінь та навичок використовувати художні техніки та матеріали, засоби художньої виразності у власній творчій діяльності;

розвиток

- чуттєво-емоційної сфери, здатності розуміти та інтерпретувати твори мистецтва (у відповідності до вікових можливостей), оцінювати естетичні явища;
- універсальних особистісних якостей та здібностей: образного мислення, уяви, фантазії, спостережливості, зорової пам'яті, художнього смаку та сприйняття кольору, форми, ритму, фактури поверхні тощо;
- художньо-практичних умінь, навичок та вміння використовувати набуті знання у самостійній художній діяльності;

засвоєння учнями

- початкових знань про образотворче мистецтво та його роль у житті суспільства, культурному середовищі;
- основних понять з курсу образотворчого мистецтва через сприйняття композиції, форми, кольору, об'єму, простору, руху тощо;
- елементарних знань про специфіку художньо-образної мови різних видів образотворчого мистецтва та виражальні можливості художніх технік і матеріалів.

Умовою успішної реалізації завдань програми є:

- практичне ознайомлення учнів із виражальними засобами образотворчого мистецтва;
  - формування позитивного ставлення до світу на основі емоційно-чуттєвого досвіду та залучення до художньо-творчої діяльності шляхом опанування основних правил-понять на чуттєвому рівні;
  - розвиток чуттєво-емоційної сфери учнів, художньо-образного мислення, потреби і здатності до художньо-творчої самореалізації;
  - спонування до необхідності вносити елементи краси в побут, природу, стосунки з однолітками, дорослими.
- Програма передбачає такі **основні види художньої діяльності учнів** на уроках, як сприймання (естетичне сприймання дійсності та сприймання творів мистецтва) та практична художня діяльність (репродуктивно-творча і творча).

Сприймання передбачає розвиток естетичного сприйняття, вміння помічати красиве у навколишньому середовищі, емоційно відгукуватися та усвідомлювати красу, здатності до співпереживання; формування вміння висловлювати естетичне ставлення до творів мистецтва, оцінювати їх та інтерпретувати у відповідності до вікових можливостей.

Практична художня діяльність у початковій школі має пропедевтичний характер і передбачає ознайомлення з різноманітними художніми матеріалами й техніками та включає роботу за зразком, з пам'яті, з натури, за уявою; на площині та в об'ємі.

Структура програми базується на засадах особистісно орієнтованого навчання і побудована за **концентричним** принципом вивчення навчального матеріалу, який допускає повторне вивчення окремих тем і понять змістової лінії у кожному наступному році навчання з розширенням змісту й поглибленням рівня його викладу;

Матеріал програми згруповано у **блоки-теми**, кількість уроків та тематика завдань в яких є **орієнтовною**. Вчитель на свій вибір може визначати послідовність виконання репродуктивних, практичних, творчих завдань і вправ, самостійно обирає орієнтовні тематичні завдання та художні техніки і матеріали із запропонованих програмою.

Години резервного часу можуть використовуватися на розсуд учителя, у тому числі на узагальнення тематичного матеріалу, відвідування виставок, проведення уроків на природі тощо.

Методикою програми передбачено гармонійне поєднання в структурі уроку різноманітних видів діяльності та видів мистецтва (музика, поезія тощо). Окрім внутрішньої галузевої інтеграції, доцільно використовувати міжпредметні зв'язки й з іншими галузями: "Технології", "Мови і літератури", "Природознавство", "Суспільствознавство", "Математика", "Здоров'я і фізична культура". У школах, які мають необхідне комп'ютерне забезпечення, при виконанні окремих творчих завдань, бажано користуватися растровими програмами типу Corel Photo – Paint та Painter.

Особливу увагу на уроках образотворчого мистецтва слід приділяти збереженню психічного та фізичного здоров'я дитини. Педагог має створювати на уроках емоційно-піднесену атмосферу, що сприятиме зустрічі з прекрасним та розвантаженню дитини. Для підтримки здоров'я учнів на уроках необхідно дотримуватись санітарно-гігієнічних норм, техніки безпеки при роботі з різноманітними художніми матеріалами та інструментами, розвивати моторику дрібних м'язів пальців і кистей рук, координацію рухів, проводити фізкультхвилинки, уроки на природі тощо.

Орієнтовна тематична структура програми

Клас	Тематика курсу	Тема	Резервний час
1-й клас	ГраMATика образотворчого мистецтва	1. Відтворення простих форм лінією, плямою, в об'ємі 2. Елементарні засоби компонування простих форм 3. Зображення основних форм та їхніх частин у графіці та живописі 4. Цілісність форми у скульптурі та архітектурі 5. Стилізування та орнаментальне оздоблення форм у декоративно-прикладному мистецтві	3
2-й клас	Мова образотворчого мистецтва	1. Мова графіки та живопису 2. Мова скульптури, архітектури та декоративно-прикладного мистецтва 3. Композиційні прийоми у графіці та живописі 4. Композиційні прийоми у скульптурі та декоративно-прикладному мистецтві	3
3-й клас	У майстернях художників	1. У майстерні графіка та живописця 2. У майстернях скульптора, архітектора та народних майстрів 3. В гостях у художників: пейзажиста, анімаліста, портретиста, майстра натюрморту 4. Улюблені сюжети в мистецтві. Художник і театр	3

4-й клас	Художній образ в мистецтві	<ol style="list-style-type: none"> 1. Художній образ у графіці, живописі та скульптурі 2. Художній образ у декоративно-прикладному мистецтві, дизайні та архітектурі 3. Образи природи, тварин, людей у мистецтві 4. Образ рідного краю в мистецтві 	3
----------	----------------------------	---	---

1 клас. Абетка образотворчого мистецтва

35 годин (1 година на тиждень, із них 3 год – резервний час)

У програмі 1 класу головна увага приділяється опануванню учнями елементарних основ формотворення, композивання на площині та кольорознавству. При цьому, теми 1, 2 є увідними, а теми 3, 4, 5 – такими, що розширюють і поглиблюють компетентність учнів стосовно форми, кольору та елементарних засобів композивання. Супутні навчальні завдання мають на меті ознайомлення (на пропедевтичному рівні) з художніми матеріалами та з основними видами візуальних мистецтв.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
<p>Тема 1. Відтворення простих форм лінією, плямою, в об'ємі</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Краса навколо нас”. Загальне ознайомлення з поняттям “образотворче мистецтво”, з матеріалами й інструментами, якими працює художник. •Різноманітність форм навколишнього світу. Прості геометричні форми: площинні – прямокутник, квадрат, трикутник, коло, овал; об'ємні – куб, циліндр, конус, куля. •Лінія, пляма, крапка, штрих як засоби відтворення форми на площині. Графічні матеріали та інструменти. Прийоми роботи графічними інструментами. • Виразальні можливості лінії. Створення (на елементарному рівні) виразного образу за допомогою ліній на основі творчої уяви. • Елементарні засоби композивання простих форм на площині. Створення композиції з крапок, ліній, плям. Правила користування гуашевими фарбами та пензлем. •Виразальні можливості силуетної форми. Правила роботи з ножицями та кольоровим папером. Значення раціонального використання паперу для екології Землі. •Заповнення площини аркуша силуетними зображеннями. 	<p><i>Учень/учениця відчуває та намагається виразити (мовленнєвими засобами та в образотворчій діяльності):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -емоційне ставлення до краси природних форм; <p>виявляє:</p> <ul style="list-style-type: none"> -інтерес до творів образотворчого мистецтва та художньої діяльності; <p>розпізнає:</p> <ul style="list-style-type: none"> -прості геометричні форми (площинні та об'ємні); <p>називає (за допомогою вчителя):</p> <ul style="list-style-type: none"> -деякі художні матеріали та інструменти (олівець, фломастер, ручки, крейда, гуаш, папір, пластилін, природні матеріали); -лінії як засіб створення образу або відтворення форм на площині <p>уміє (на елементарному рівні):</p> <ul style="list-style-type: none"> -проводити лінії графічними інструментами та матеріалами; <p>намагається:</p> <ul style="list-style-type: none"> -передавати основний, узагальнений характер форми: лінією, силуетом (у зображенні на площині) або в об'ємі (у ліпленні); -передавати окремі складові частини форми; -заповнювати зображенням площину аркуша; -створювати певний за характером образ графічними засобами; -відтворювати форму об'єктів різними способами ліплення; -користуватися графічними матеріалами, гуашевими фарбами, пластиліном, ножицями та кольоровим папером; -раціонально організовувати і прибирати робоче місце; <p>дотримується:</p> <ul style="list-style-type: none"> -правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні тематичних завдань.

Послідовність дій у роботі при створенні аплікації .

•Передавання простих форм в об'ємі. Ліплення природної форми за зразком. Правила роботи з пластиліном.

Орієнтовні практичні(на вибір):

“ Я люблю малювати”, “Сяє ясне сонечко”, “Прапорці та повітряні кульки”, “Повітряні змії”, “Капітошка”, “Пригоди Лінії та Крапки”, “Добрий і лихий звір”, “Святковий салют”, “Овочі та фрукти”, “Диво-дерево” (колективна форма роботи), “Осіння казка ” (аплікація з природних матеріалів), “Сімейка грибів”, “Равлик на листочку” тощо.

Матеріали та техніка виконання (на вибір):

Кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейди, гуаш, папір білий та кольоровий, природні матеріали (засушені листочки, квіти), пластилін тощо. Графічні, живописні техніки, аплікація, ліплення.

<p>Тема 2. Елементарні засоби композиції простих форм (на пропедевтичному рівні). Заповнення площини аркуша (велике зображення).</p> <ul style="list-style-type: none"> •Поняття композиції (на пропедевтичному рівні). Заповнення площини аркуша (велике зображення). •Поняття про лінію горизонту. Розміщення елементів зображення з дотриманням їх просторового взаєморозташування (біля, над, під, зліва, справа, вгорі, внизу). •Поняття про основні (жовтий, червоний, синій) та похідні (зелений, фіолетовий) кольори. Способи утворення похідних кольорів. Ознайомлення з прийомами користування акварельними фарбами, пензлями, палітрою. •Ознайомлення із спектральними кольорами та їх послідовністю. Розбіл спектральних кольорів; відтінки кольорів (світло-зелений, темно-синій і т.п.). •Ознайомлення з групами “тепліх” та “холодних” кольорів. •Поняття декору. Вирізування симетричної силуетної форми та її оздоблення простими елементами. •Витинанка як вид художньої роботи з папером. Вирізування симетричних форм із застосуванням однієї або декількох осей симетрії. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Танок кольорів”, “Осіньне дерево”, “Хатинка під горою”, “Три веселих гноми”, “Райдужні квіти”, “Яким буває небо”, “Веселка”, “Спекотливий день”, “Вогняна квітка”, “Синє небо, синє море...”, “Квітка Снігової королеви”, “Святкова ялинка” (колективна форма роботи), “Чарівні сніжинки” тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, фломастери, ручки, папір білий, кольоровий, тонований, фольга тощо. Графічні, живописні техніки, аплікація (з можливим доопрацюванням фломастером, кульковою ручкою), витинанка.</p>	<p>Учень/учениця відчуває та намагається виразити (мовленнєвими засобами та в образотворчій діяльності): -емоційне ставлення до багатства барв у навколишній дійсності та у мистецтві;</p> <p>розпізнає та називає: -матеріали та інструменти у живописі -спектральні кольори; -три основні та похідні від них кольори, користується ними у практичній діяльності;</p> <p>уміє (на елементарному рівні): -користуватися палітрою; -намічати лінію горизонту; -складати, вирізувати та прорізувати прості силуетні форми;</p> <p>намагається (на елементарному рівні): -повністю заповнювати площину аркуша за допомогою великого зображення або рівномірного розташування зображуваних елементів; -працювати одразу фарбами (без попереднього контуру олівцем); -утворювати похідні кольори шляхом змішування основних (на палітрі та безпосередньо у роботі); -утворювати розбілені кольори додаванням білої та чорної фарб; -оздоблювати простими геометричними елементами силуетні форми; -вирізати симетричну силуетну форму із застосуванням однієї або декількох осей симетрії;</p> <p>має елементарне уявлення про: -послідовність роботи над малюнком; -основні правила організації робочого місця; -правила безпечної та раціональної роботи художніми матеріалами та інструментами;</p> <p>дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з ножицями, пензлями;</p> <p>прагне: -прикрашати середовище власною художньою працею.</p>
<p>Узагальнення - 1 год</p>	

Тема 3. Зображення основних форм та їхніх частин у графіці та живописі

- Поняття про вибір положення аркуша паперу залежно від форми об'єкта зображення.
- Розмаїття форм. Взаємозв'язок основної форми та її частин.
- Особливості зображення складної форми на основі простих форм. Порівняння розмірів форм та їх складових частин.
- Виразальні можливості ліній (актуалізація знань). Створення виразного образу графічними засобами на основі творчої уяви.
- Закріплення знань про лінію горизонту. Поняття плановості. Ознайомлення з технікою набризку.
- Поглиблення знань про колір, його виразальні можливості. Асоціативне сприйняття кольорів (за настроєм)
- Елементарні поняття про гармонію споріднених кольорів (наприклад, блакитний – синій – фіолетовий, світло-зелений – зелений – темно-зелений тощо).
- Створення засобами кольору певного за характером виразного образу.
- Симетрія як засіб гармонізації форми. Ознайомлення з технікою монотипії.

Орієнтовні практичні(на вибір):
“Веселий Сніговик”, “Синичка”, “Ялинки – лісові красуні”, “Їжачок-хитрячок”, “Снігопад”, “Зимовий день”, “Казкові птахи”, “Килими доброго та злого чаклунів”, “Квітка для мами”, “Природа прокидається”, “Весняна галявина”, “Дивовижні метелики”, “Весняне чудо-дерево” (колективна форма роботи) тощо.

Матеріали та техніка виконання (на вибір):
Фломастери, кольорові олівці, ручки, кольорові крейди, гуаш, акварель, кольоровий чи тонований папір тощо. Кляксографія, техніка набризку, монотипія, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки.

Учень /учениця виявляє емоційне ставлення (мовленнєвими засобами та в образотворчій діяльності):

-до краси зимової та весняної природи у творах мистецтва та у навколишньому світі;

аналізує (за допомогою вчителя):

-основу форму, її взаємозв'язок з частинами;

розпізнає і називає:

-“холодні” кольори та їх відтінки;

-основні та похідні кольори, відтінки кольорів (типу темно-фіолетовий, жовто-зелений);

уміє:

-малювати на площині фарбами (крейдами, фломастером) одразу в матеріалі (без попереднього контуру олівцем);

намагається:

-раціонально організовувати робоче місце;

-повністю заповнювати аркуш зображенням;

-розміщувати зображення предметів у межах площини землі;

-передавати стан природи (зимової, весняної) засобами живопису;

має уявлення про:

-необхідність свідомого вибору положення аркуша (горизонтальне, вертикальне) залежно від форми об'єкта зображення;

-виразальні можливості кольору та його роль у створенні художнього образу;

-роль осі симетрії у створенні силуетної симетричної форми;

уміє (на елементарному рівні):

-користуватися палітрою;

-змішувати фарби з метою отримання необхідних (світлих, темних) відтінків кольорів;

дотримується:

-правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами.

<p>Тема 4. Цілісність форми у скульптурі та архітектурі</p> <ul style="list-style-type: none"> •Цілісність форми. Особливості створення складної форми на основі простих форм в об'ємі. •Зображення в об'ємі птахів, звірів. Узгодження основної форми з елементами декору. •Поняття про будову фігури людини (тулуб, голова, руки, ноги). •Складові частини будівлі. Визначення основного (геометричного) характеру форми будівлі. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Кумедні пінгвіни”, “Домашні улюбленці”, “Дивовижний птах”, “Космонавт”, “Веселий клоун”, “Хатинка черепахи”, “Житло гномів”, “Чарівна країна” (колективна форма роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Пластилін (глина), білий чи кольоровий папір, фольга, гуаш, фломастери тощо. Ліплення, паперопластика, аплікація (можливо у сполученні з витинанням чи доопрацюванням фарбами та графічними матеріалами), графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>Учень/учениця відчуває та намагається виразити (мовленнєвими засобами та в образотворчій діяльності):</p> <ul style="list-style-type: none"> -емоційне ставлення до краси форм навколишнього світу; <p>розпізнає та називає (з допомогою вчителя):</p> <ul style="list-style-type: none"> -прості об'ємні геометричні форми (куб, циліндр, конус, куля); -основні складові частини будови птахів, звірів, людини, будівель; <p>має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> -особливості ліплення із суцільного шматка пластичного матеріалу; <p>намагається:</p> <ul style="list-style-type: none"> -узгоджувати основну форму з елементами оздоблення; -виконувати елементарні об'ємні зображення в техніці паперопластики; <p>проявляє:</p> <ul style="list-style-type: none"> -кмітливості, аналітичне мислення у процесі виконання дидактичних вправ; <p>дотримується:</p> <ul style="list-style-type: none"> -правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами.
<p>Тема 5. Стилізування та орнаментальне оздоблення форм у декоративно-прикладному мистецтві</p> <ul style="list-style-type: none"> •Розширення уявлень про декоративне прикрашання форм геометричними елементами. Поєднання силуетної форми та декору. •Поняття візерунка та орнаменту (на елементарному рівні). Спрощення форм рослинного світу під час створення орнаменту. •Створення декоративного образу із суцільного шматка пластиліну. Елементарна узгодженість об'ємної форми та декору. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Прикрашаємо торт”, “Кольорові крапанки”,</p>	<p>Учень/учениця виявляє та елементарно висловлює (з допомогою вчителя):</p> <ul style="list-style-type: none"> -своє емоційно-ціннісне ставлення до естетичного в навколишньому світі та творах мистецтва, використовуючи при цьому відомі йому художні терміни та поняття; <p>має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> -візерунок та орнамент; -спрощення форм рослинного світу під час створення орнаменту; -“орігамі” як вид художньої роботи з папером; <p>намагається:</p> <ul style="list-style-type: none"> -спрощувати на елементарному рівні природні форми; -поєднувати силуетну форму та декор; -виконувати об'ємні зображення із суцільного шматка пластичного матеріалу та прикрашати їх декором; -раціонально організовувати робоче місце; <p>дотримується:</p> <ul style="list-style-type: none"> -правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами; <p>володіє:</p> <ul style="list-style-type: none"> -елементарними навичками роботи в колективі.

<p>“Весняна хустина”, “Візерунок для букви”, “Українські свистунці”, “Дивовижна квітка”, тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, фломастери, ручки, пластилін (глина), білий чи кольоровий папір тощо. Ліплення, аплікація (можливо у сполученні з витинанням чи доопрацюванням фарбами та графічними матеріалами), розпис.</p>	
<p>Узагальнення - 2 год</p>	

2 клас. Мова образотворчого мистецтва

35 годин (1 година на тиждень, із них 3 год – резервний час)

Основна лінія програми 2 класу – ознайомлення з різними видами візуальних мистецтв та з засобами художньої виразності.

Провідними навчальними завданнями стосовно образотворчих знань, умінь і навичок, що проходять через увесь курс у 2 класі, залишаються “форма” і “колір”. Крім того, програмою передбачено опанування композиційними прийомами (на елементарному рівні) у різних видах образотворчого мистецтва.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
<p>Тема 1. Мова графіки та живопису</p> <ul style="list-style-type: none"> • Пропедевтичне ознайомлення з видами образотворчого мистецтва. • Початкові уявлення про графіку як вид образотворчого мистецтва; основні графічні матеріали та інструменти. • Засоби виразності графіки: лінія, штрих, крапка, пляма. Елементарні графічні способи передавання форми та характеру поверхні зображуваних предметів. • Силуетно-площинне зображення квітів, дерев. Ознайомлення з технікою “гратографія”. • Початкові уявлення про живопис як вид образотворчого мистецтва. Художні матеріали та інструменти художників-живописців. • Колір – головний засіб виразності живопису. Передача багатства кольорів та відтінків у роботі з природи. • Основні, похідні, теплі, холодні кольори (актуалізація знань). • “хроматичні”, “ахроматичні” кольори (ознайомлення). Збагачення палітри колірних відтінків. <p>Орієнтовні практичні (на вибір): “Сонячний день”, “Хитра пляма”, “Столітній дуб”, “Хто у що одягнений?” (луска риби, пір’я птахів, кора дерев тощо), “Айстра – зоряна квітка”, “Тасмичий ліс уночі”, “Золота осінь”, “Щедрий урожай”,</p>	<p>Учень/учениця милується, намагається виразити емоційне ставлення (образотворчими та мовленнєвими засобами, мімікою) до:</p> <ul style="list-style-type: none"> -різноманітності неживих об’єктів і живих істот; -багатства форм і барв в навколишньому світі та творах мистецтва, їх гармонійного поєднання; <p>визначає:</p> <ul style="list-style-type: none"> -найістотніші ознаки живопису та графіки; <p>користується назвами:</p> <ul style="list-style-type: none"> -елементарних графічних і живописних матеріалів та інструментів; -простих геометричних форм; -різних видів і типів ліній; -основних і похідних кольорів та їх відтінків; <p>має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> -передачу різних за характером поверхонь графічними засобами (лінія, штрих, крапка, пляма); -техніку “гратографії”; -передачу кольором певного настрою залежно від стану природи (веселий, сумний, тривожний, спокійний тощо); -створення друкованого зображення з використанням елементарних прийомів техніки монотипії; <p>уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> -передавати прості за характером силуетні форми і поверхні предметів та об’єктів живої природи кольором, різнохарактерними лініями, штрихами, крапками, плямою, мазком; -передавати простір (“земля – небо”, “вода – небо”) та його плановість шляхом вибору лінії горизонту та за принципом “ближче – нижче, більше”, “далі – вище, менше”; -отримувати похідні кольори та їх відтінки; -раціонально організовувати та прибирати робоче місце; <p>дотримується:</p> <ul style="list-style-type: none"> -правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами.

<p>“Осінній букет”, “Гарячі піски пустелі”, “Синій вечір”, “Котик мій сіренький”, “Осінній дощик” тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Олівець, фломастери, ручки, воскові крейди, туш, свічка, білий чи кольоровий папір, картон, гуаш, акварель тощо. Плямографія, графографія, монотипія, акватипія, інші графічні, живописні та змішані техніки.</p>	
<p>Тема 2. Мова скульптури, архітектури та декоративно-прикладного мистецтва</p> <ul style="list-style-type: none"> •Елементарні поняття про скульптуру як вид образотворчого мистецтва, її основні ознаки; матеріали для роботи художників-скульпторів. •Поняття про об’єм та фактуру як засоби виразності скульптури. •Рельєф. Передавання фактури поверхні у рельєфі. •Елементарне поняття про архітектуру як вид мистецтва. Основні елементи архітектурних споруд. •Силуетне зображення будівель. Спроби передавання просторового явища загороджування у зображенні архітектурних об’єктів. •Початкові уявлення про декоративно-прикладне мистецтво та його засоби виразності (спрощені форми, колір, орнамент). •Розширення уявлень про симетричну форму та роль осі симетрії в її зображенні. Поєднання силуетної форми та декору. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): Герої казки “Цибулино”, “Гарбузові родичі”, “Лісові звірята”, “Золота рибка”, “Підводне царство”, “Казкові будиночки”, “Чарівні куполи”, “Вулиця казкового міста” (колективна форма роботи), “Диво-звір”, “Святкова скатертина”, “Новорічна іграшка”, “Різдвяні голубки” тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Пластилін, глина, солоне тісто, пластика, для рельєфу – картонна основа, гуаш, папір білий, кольоровий або тонований, фольга тощо. Ліплення, аплікація, паперопластика,</p>	<p>Учень/учениця милується і виявляє (мовленнєвими та образотворчими засобами):</p> <ul style="list-style-type: none"> -емоційне ставлення до краси, створеної руками людини; спостерігає, порівнює та аналізує (за допомогою учителя): -різницю між скульптурним зображенням та живописним (графічним); -будову тіла людини (форма тулуба, голови; довжина рук та ніг у порівнянні з тулубом); -складові частини будови тіла тварин; -геометричну форму архітектурних споруд; розуміє і використовує: -особливості скульптурного зображення, (об’ємність, опуклість,); -просте оздоблення рельєфної форми; -прийоми пензлевого та пальцевого розпису; -оптимальну послідовність виконання художньо-творчого завдання; вживає (при підтримці учителя): -спеціальну термінологію у спілкуванні з приводу мистецтва (архітектура, орнамент, рельєф, силует тощо); називає: -основні складові частини будівлі (фундамент, стіни, стеля, дах, вікна, двері, куполи, брами); уміє: -створювати прості за характером об’ємні зображення з паперу, пластиліну, тіста; -виконувати силуетні зображення нескладних архітектурних об’єктів, збагачувати їх декором; -на початковому рівні зображати елементи візерунків та орнаментів ; дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами.

<p>витинанка, штампування, декоративний розпис, інші техніки.</p>	
<p>Узагальнення - 1 год</p>	
<p>Тема 3. Композиційні прийоми у графіці та живописі</p> <ul style="list-style-type: none"> • Роль композиції (вибір формату, розміру зображення) у створенні художнього твору. • Елементарні поняття про будову фігури людини, її складові частини. • Поняття врівноваженої та неврівноваженої композиції. Досягнення композиційної рівноваги шляхом розташування на площині великих та малих елементів. • Поняття композиційного центру. Виділення головного в композиції. • Статична та динамічна композиції Елементарне передавання динамічного стану об'єктів (вітер). • Способи передавання глибини простору, за принципом “ближче – нижче”, “ближче – більше”, “далі – вище”, “далі – менше”; • Симетрія як найпростіший композиційний засіб організації площини. Досягнення рівноваги в асиметричній композиції. • Використання зображувальних можливостей кольору. Поняття про колорит, колірну гаму. Колірні асоціації. • Метод загороджування як відтворення глибини простору. Колір в пейзажній композиції. <p>Орієнтовні практичні (на вибір): Ілюстрації до казок “Котик і Півник”, “Заєць та Їжак” “Улюблений казковий герой”, “Лижник”, “Хоккеїсти”, “Зимові розваги”, “Смачні фрукти”, “Зимова ніч”, “Хуртовина”, “Перші проліски”, “Святковий букет”, “Танок метеликів”, “Світає. Край неба палає...”, “Весна прийшла!” <i>(колективна форма роботи) тощо.</i></p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Кольорові олівці, фломастери, воскові крейди, туш, гуаш, папір кольоровий, тонований тощо. Гратографія, монотипія (з графічним</p>	<p>Учень/учениця виявляє (на рівні вікових можливостей): -з повагою та інтересом ставиться до творів образотворчого мистецтва у житті, прагне до спілкування з ним; вживає: -у спілкуванні з приводу образотворчого мистецтва спеціальну термінологію (формат, симетрія тощо); -у художньо-творчій діяльності назви різних колірних відтінків, які використовує для передачі певного стану природи, настрою; має уявлення про: -деякі просторові явища (лінію горизонту, ілюзорне зменшення віддалених предметів, часткове загороджування дальних предметів ближніми); -врівноважену та неврівноважену, симетричну та асиметричну композиції; уміє: -узгоджувати зображення з форматом; -малювати великі цільні зображення, уникаючи дрібності, узгоджувати величину зображення з розміром робочої поверхні; -повною мірою використовувати всю зображувальну площину, заповнювати малюнок кольором не залишаючи білих прогалин між елементами зображення і тлом (у роботі на білому папері); -передавати (на елементарному рівні) динамічний стан об'єктів; -змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору; дотримується: -правил культури поведінки, гігієни та техніки безпеки під час виконання завдань на уроці та у самостійній художньо-творчій роботі.</p>

<p>доопрацюванням), інші графічні, живописні та змішані техніки.</p>	
<p>Тема 4. Композиційні прийоми у скульптурі та декоративно-прикладному мистецтві</p> <ul style="list-style-type: none"> •Розширення понять про будову тіла тварин, тіла людини. Відтворення особливостей будови та зовнішнього вигляду тварин та людини під час ліплення. •Формування навичок створення статичного чи динамічного образу у скульптурі (круглій або рельєфі); •Спрощення форми в декоративній композиції (рослини, птахи). Створення декоративних образів в об'ємі. •Народна іграшка. Поняття про особливості декоративного образу тварин. •Ознайомлення з традиціями писанкарства в Україні. Колірна гама, особливості писанок різних регіонів України. •Використання спрощення та ритму як засобів створення орнаменту. Види орнаменту. •Вибір формату, виявлення головного та другорядного під час створення декоративної композиції. •Розширення уявлень про симетричну форму. Ознайомлення з різноманітними прийомами обробки паперу: складанням, вирізуванням, гофруванням, прорізуванням, скручуванням тощо. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): Герої казки “Буратіно”, “У зоопарку”, “Дельфін”, “Паперові диво-квіти”, “Чарівний птах”, “Дивовижні коники і баранці”, “Великодні писанки”, “Чудові візерунки” (для оздоблення серветки, закладки тощо), “Гарний посуд”, “Весняний килимок”, “Пташка серед квітів”, “Чарівна ваза”, “Панно з квітами” (колективна форма роботи) тощо.</p>	<p>Учень/учениця милується та виражає емоційне ставлення (мімікою, мовленнєвими та образотворчими засобами): -до краси явищ навколишнього світу та рукотворної краси;</p> <p>вживає: -у спілкуванні з приводу образотворчого мистецтва спеціальну термінологію (орнамент, рослинний та геометричний, візерунок, декоративний, ритм, тощо);</p> <p>сприймає та візуально розрізняє: -круглу скульптуру і рельєф; -рослинний і геометричний орнамент;</p> <p>має уявлення про: -способи спрощення реальної форми для створення декоративної композиції; -ритм як засіб створення орнаменту; -особливості кольору в декоративному зображенні; -ефекти поєднання великих і дрібних елементів у декоративній композиції;</p> <p>уміє: -узгоджувати зображення з форматом; -в об'ємному зображенні створювати виразну цілісну пластичну форму; -вирізати симетричні форми; -використовувати різноманітні прийоми обробки паперу при роботі в техніці паперопластики;</p> <p>дотримується: -правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами, ножицями, клеєм;</p> <p>володіє: -навичками раціональної організації робочого місця; -елементарними навичками роботи в колективі;</p> <p>прагне: -прикрашати середовище власною художньою працею.</p>

<p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Пластилін, глина, солоне тісто, для рельєфу – картонна основа, гуаш, папір білий, кольоровий, тонований, фломастери, воскові крейди тощо. Ліплення, паперопластика, декоративний розпис, витинанка, техніки та прийоми декорування.</p>	
<p>Узагальнення - 2 год</p>	

3 клас. У майстернях художників

35 годин (1 година на тиждень, із них 3 год – резервний час)

У 1-2 класах учні ознайомилися із творами живопису, графіки, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва та архітектури. Тому засвоєння програми 3-го класу передбачає актуалізацію раніше набутих знань, їх поглиблення та розширення на ґрунті уявних подорожей до майстерень митців і перевтілення учнів у художників графіків, живописців, скульпторів тощо. Це дозволяє органічно продовжити формування художньої компетентності учнів з основ образотворчої грамоти.

Новим у навчальному матеріалі програми є ознайомлення (на пропедевтичному рівні) із основними жанрами образотворчого мистецтва (пейзаж, портрет, натюрморт, анімалістичний) та з роботою художника у театрі. Крім того, програмою передбачено ознайомлення зі специфікою роботи графічними, живописними та іншими матеріалами й техніками; збагачення засобів композиційної організації площини, ускладнення палітри кольорів.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
<p>Тема 1. У майстернях графіка та живописця</p> <ul style="list-style-type: none"> •“В гостях у художників”. Екскурсія або відео мандрівка до майстерні художника-графіка. Матеріали, інструменти та обладнання. •Вибір засобів виразності графіки для передавання форми та характеру поверхні зображуваних об’єктів та предметів. •Елементарне поняття про динамічну композицію. Передавання руху в природі графічними засобами. Значення кольору у графічних творах. •Мандрівка до майстерні художника-живописця. Матеріали, інструменти та обладнання. Актуалізація знань з основ кольорознавства (основні та похідні кольори, кольоровий спектр). •Поглиблення знань про колір як засіб вираження характеру й настрою. Кольорові контрасти. •Споріднені кольори, гармонія споріднених кольорів. Кольорові відтінки. 	<p>Учень/учениця милується та виражає емоційне ставлення (мімікою, мовленнєвими й образотворчими засобами):</p> <ul style="list-style-type: none"> -до краси природи навколишнього світу та відображеної у творах графіки та живопису; <p>розпізнає:</p> <ul style="list-style-type: none"> -графічні та живописні твори; <p>має елементарне уявлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> -про спосіб передачі руху в пейзажі; -споріднені кольори, кольорові контрасти та нюанси; -про особливості роботи акварельними фарбами в техніці“по-мокрому”; <p>знає та називає:</p> <ul style="list-style-type: none"> -головні виражальні засоби графіки та живопису; -основні матеріали та інструменти художника-графіка та живописця; <p>розуміє та використовує на практиці:</p> <ul style="list-style-type: none"> - колір у графічних творах; - колірне вирішення у живописних творах; -графічні та живописні матеріали й інструменти для створення практичного завдання; -як передавати рух у природі (вітер, хвилі) графічними засобами; -як користуватися палітрою; -як утворювати відповідно до задуму відтінки кольорів шляхом змішування фарб; -як передавати глибину простору шляхом загороджування об’єктів другого плану об’єктами першого плану; -як раціонально організувати робоче місце та прибрати його; <p>дотримується:</p>

<p>•Свідомий вибір колірною вирішення. Технічні прийоми роботи гуашевими фарбами.</p> <p>•Технічні прийоми роботи акварельними фарбами. Акварель по-мокрому. Виконання швидких колірних замальовок асоціативного характеру.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Королівство Графіки», «Витівки принцеси Лінії», «Які бувають дерева?» (радісне, сумне, сердите, хворе, старе і т.п.), «Вітер з гаєм розмовляє», «Розбурхане море», «Птахи відлітають», «Дарунки осені», «Серед поля мак розцвів», «Дзвінкоголосий півник», «Сонячні квіти», «Осінь золотиста барвами горить», «Схід сонця», «Вечір на сопілці грає», «Дощовий день» тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Простий та кольорові олівці, кулькові, гелеві ручки, воскові крейди, фломастери, коректор, гуашеві та акварельні фарби, пастель, кольоровий папір чи картон тощо. Гризайль, акварель «по-мокрому», монотипія з графічним доопрацюванням, інші графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>-правил техніки безпеки при створенні творів графіки та живопису.</p>
<p>Тема 2. У майстернях скульптора, архітектора і народних майстрів</p> <p>•Мандрівка до майстерні художника-скульптора. Матеріали, інструменти та обладнання.</p> <p>Передача основної форми будови тварин у простих позах.</p> <p>•Виразальні можливості об'ємної та рельєфної форми. Відтворення фактури зображуваної поверхні.</p> <p>•Робоче місце скульптора. Матеріали, інструменти та обладнання художника-архітектора.</p> <p>•Порівняння форм, розмірів, пропорцій споруд. Створення різних за формою та характером будівель.</p> <p>•Робоче місце народних майстрів. Матеріали, інструменти та обладнання. Основні види декоративно-прикладного мистецтва.</p> <p>•Гончарство в Україні Основні види гончарного посуду,</p>	<p>Учень/учениця милується та виражає емоційне ставлення (образотворчими та мовленнєвими засобами, мімікою) до:</p> <p>-краси творів скульптури та архітектури; -рукотворної краси предметів побуту;</p> <p>розпізнає:</p> <p>-твори скульптури, архітектури та декоративно-прикладного мистецтва;</p> <p>знає та називає:</p> <p>-види скульптури (кругла та рельєф), декоративно-прикладного мистецтва (художня кераміка, вишивка, ткацтво, художня обробка металу та дерева, художній розпис, писанкарство); -основні види гончарного посуду (гличка, куманець, горщик, миска);</p> <p>розуміє та пояснює:</p> <p>-виразальні можливості об'ємної та рельєфної форми у скульптурі; -значення орнаментальних композицій у декоративно-прикладному мистецтві;</p> <p>має елементарне уявлення про:</p> <p>-творчість скульптора, архітектора, народних майстрів;</p> <p>уміє:</p> <p>-ліпити різними способами, досягаючи кінцевої мети; -передавати у практичній роботі основні форми будови тіла тварин, спостерігаючи за їх розміром; -узгоджувати декоративне оздоблення з формою предмета;</p>

<p>різноманітність форм. Узгодженість декору з формою.</p> <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Динозаври”, “Африканські звірі”, “Запишався наш павич”, “Гарна хатка”, “Палац Снігової королеви”, “Смарагдове місто”, “Найкращий виріб гончара” (глечик, декоративна тарілка), “Куманець”, “Бородатий Морозенко”, “Новорічний сувенір”, “Різдвяний янгол”, „Готуємось до свята” (групові та колективна форма роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Пластилін, глина, солоне тісто, картонна основа (для роботи у рельєфі), гуаш, акварель, олівці, фломастери, кулькові та гелеві ручки; білий, кольоровий папір чи картон, папір у клітинку, нитки, тканина, фольга, картонні коробочки, різні підручні матеріали тощо. Ліплення, аплікація (з подальшим доопрацюванням фломастером, кульковою ручкою), колаж.</p>	<p>-раціонально організувати робоче місце та прибрати його; дотримується: -правил техніки безпеки при створенні скульптурних, архітектурних та декоративно-прикладних творів.</p>
<p>Узагальнення - 1 год</p>	
<p>Тема 3. В гостях у художників: пейзажиста, анімаліста, портретиста, майстра натюрморту</p> <ul style="list-style-type: none"> •Ознайомлення з основними жанрами образотворчого мистецтва (на пропедевтичному рівні); • Пейзаж. Відтворення плановості розміщення об’єктів у просторі шляхом загороджування. •Передавання глибини простору за допомогою кольору при створенні уявного красивду. •Анімалістичний жанр та його особливості. Розвиток навичок малювання тварин (звірів, птахів, комах), знання їх елементарної будови. •Відтворення характерних особливостей силуету тварин у русі (на початковому рівні). •Портрет у різних видах образотворчого мистецтва. •Актуалізація знань про елементарну будову фігури людини. Зображення людини у русі. •Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва. Особливості виділення 	<p>Учень/учениця виражає емоційне ставлення (образотворчими та мовленнєвими засобами, мімікою): -до творів образотворчого мистецтва різних за жанрами, застосовуючи найпростіші поняття та терміни; має уявлення про: -основні жанри образотворчого мистецтва: пейзаж (краєвид), портрет, натюрморт, анімалістичний; -особливості будови звірів, птахів, комах; уміє (за допомогою вчителя): -класифікувати твори мистецтва за жанрами; -раціонально заповнювати робочу поверхню аркуша (кольором тла, зображенням фігур та інших елементів композиції); -передавати об’єкти у просторі шляхом загороджування та глибину простору за допомогою насиченості кольору при створенні пейзажу та натюрморту; -відтворювати характерні особливості силуетів тварин у русі; -зображати фігуру людини в русі; -виділяти головне у композиції (розміром, розміщенням, кольоровим та тональним контрастом); свідомо обирає: -матеріали та інструменти, відомі художні техніки для створення роботи відповідного жанру; -лінію горизонту відповідно до задуманої композиції при створенні пейзажу; володіє: -умінням раціонально організувати робоче місце; дотримується:</p>

<p>головного в композиції.</p> <p>•Натюрморт з натури. Композиція з неживих предметів (квіти у вазі, овочі, фрукти, шкільне приладдя тощо).</p> <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Зимова казка”, “Яким буває море?”, “Подорож у гори”, “Загадкова країна” (групові та колективна форма роботи), “Світ комах”, “Снігурі”, “Вірні друзі людини”, “Портрет казкового персонажу”, “Моя мама (бабуся, тато, брат тощо)”, “Танцівниця”, “Спортсмен”, “Натюрморт за уявою”, “Вербові котики”, “Квітуча гілочка у вазі” тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, пастель, фломастери, воскові крейди, глина, пластилін, солоне тісто, папір білий, кольоровий, тонований тощо. Монотипія, аплікація, колаж (з використанням різнофактурної тканини, кольорових вирізок із поліграфічної продукції), ліплення, паперопластика, графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>-правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні практичних вправ та художньо-творчих завдань.</p>
<p>Тема 4. Улюблені сюжети в мистецтві. Художник і театр</p> <p>•Побутові теми у творах мистецтва. Поглиблення умінь у створенні багатофігурної композиції.</p> <p>•Зображення тварин та людей в ілюстраціях до казок. Передача індивідуальної характеристики казкового персонажа.</p> <p>•Знайомство з художниками театру, з елементами сценографії (декорації, сцена тощо) та їх призначенням.</p> <p>•Значення форми, кольору, декору у створенні виразних театральних масок.</p> <p>•Роль костюма в розкритті образу театального героя. Узгодження форми (деталей одягу) з декором.</p> <p>•Різновиди ляльок в театрі та мультиплікації. Конструювання лялькового персонажу.</p> <p>•Використання простої шрифтової композиції під час створення ескізу театальної афіші.</p> <p>•Передавання святкового настрою за допомогою кольору та декору у тематичній композиції.</p>	<p>Учень/учениця аналізує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя/вчительки):</p> <p>-живописні та графічні твори на теми побуту;</p> <p>висловлює елементарні судження:</p> <p>-про ілюстрацію як малюнок до літературного твору;</p> <p>-про значення терміну “композиція” та роль ескізу у створенні композиції;</p> <p>має елементарне уявлення про:</p> <p>-професію художників у театрі (декоратор, костюмер, гример тощо);</p> <p>-оздоблення одягу (театального, національного та ін.) декором (вишивкою, аплікацією тощо);</p> <p>уміє (на елементарному рівні та за допомогою вчителя/вчительки):</p> <p>-створювати багатофігурну композицію;</p> <p>-виділяти головне в композиції (розміром, розміщенням, кольором, контрастом);</p> <p>-передавати образність, характер маски засобами паперопластики;</p> <p>-передавати індивідуальні характеристики героїв казок через особливості зовнішніх ознак та одягу;</p> <p>-створювати на основі елементарних прийомів трансформації паперу напівоб’ємні декоративні образи-маски (за умови поетапного керівництва вчителя).</p> <p>-узгоджувати просту шрифтову композицію з малюнком;</p> <p>-передавати святковий настрій у тематичній композиції за допомогою кольору та декору;</p> <p>доотримується:</p>

<p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Веселе свято”, “Спортивні ігри”, “Чудесний хор”, ілюстрації до казок (“Кіт у чоботях”, “Дюймовочка”, “Івасик-Телесик” тощо), “Образ дитячого театру”, “Театральна маска”, “Костюм театального героя”, “Костюм до образу Квітки”, “Персонаж лялькового театру”, “Пальцева голівка”, “Афіша до дитячої вистави”, “На арені цирку (клоуни, жонглери, дресирувальники, фокусники, акробати)” (індивідуальна, групова та колективна форми роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, олівці, фломастери, кулькові та гелеві ручки, воскові крейди, пастель, пластилін, солоне тісто; білий, кольоровий папір, картон, підручні матеріали тощо. Аплікація, колаж (з використанням тканини, кольорових вирізок із поліграфічної продукції), ліплення, об’ємна паперопластика (на основі простих геометричних тіл), графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>-правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами, ножицями, клеєм; володіє: -навичками раціональної організації робочого місця; -елементарними навичками роботи в колективі.</p>
<p>Узагальнення - 2 год</p>	

4 клас. Художній образ в мистецтві

35 годин (1 година на тиждень, із них 3 год – резервний час)

Провідною лінією програми 4 класу є поняття “художній образ”, його тлумачення на пропедевтичному рівні. Учні повинні отримати чітке уявлення про способи створення художнього образу в різних видах образотворчого мистецтва.

Велика увага у програмі приділяється особливостям створення фантастичного (казкового) та реалістичного образу, а також різниці між декоративною та реалістичною манерою зображення.

У 4 класі розширюється коло відомостей про основні жанри образотворчого мистецтва (пейзаж, портрет, натюрморт, анімалістичний), вдосконалюються навички створювати (на елементарному рівні) сюжетно-тематичні картини.

Велика увага у програмі приділяється ознайомленню з художніми традиціями рідного краю, розширюється коло відомостей про деякі осередки народних художніх промислів України.

Програмою передбачено узагальнення вивченого протягом 1-3 класу, формування в учнів системи знань з основ образотворчої грамоти та цілісного художнього бачення світу.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
<p>Тема 1. Художній образ у графіці, живописі та скульптурі</p> <ul style="list-style-type: none"> • Поняття про художній образ в мистецтві. Способи створення художнього образу в різних видах образотворчого мистецтва. • Створення художнього образу за допомогою графічних засобів виразності: ліній, штрихів, крапок, плям. 	<p>Учень/учениця милується і виявляє (мовленнєвими та образотворчими засобами):</p> <ul style="list-style-type: none"> -емоційне ставлення до краси в природі та в мистецтві; -прагнення до власної художньо-творчої праці; <p>Висловлює власну думку:</p> <ul style="list-style-type: none"> -про художній образ в мистецтві; <p>вживає(за допомогою учителя):</p> <ul style="list-style-type: none"> -у спілкуванні з приводу мистецтва спеціальну термінологію (контраст, нюанс, фактура тощо); <p>має уявлення про:</p>

<p>•Значення вибору графічної техніки для створення виразного художнього образу.</p> <p>•Поглиблення знань про колір як засіб виразності живопису. Створення засобами кольору певного за характером образу.</p> <p>•Значення вибору живописної техніки для створення виразного художнього образу.</p> <p>•Поглиблення знань про скульптуру, її види. Особливості створення художнього образу в об'ємі.</p> <p>•Незвичайні матеріали художника-скульптора. Створення казкового образу з природних матеріалів (або інших за вибором).</p> <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Спогади про літо”, “Могутні сосни”, “Природні стихії”, “Осінній натюрморт”, “Кольорові Пори року”, “Наснився мені рожевий сон”, “Синій туман”, “Мелодія осені”, “Екзотичний птах”, “Карнавал тварин”, “Мешканці лісу”, тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Олівці, фломастери, ручки, гуаш, акварель, папір білий та кольоровий, картон, глина, пластилін, солоне тісто, природні матеріали тощо. Графічні, живописні та змішані техніки, графографія, гризайль, малюнок гумкою, монотипія, ліплення, конструювання з природних матеріалів.</p>	<p>-основні виражальні засоби графіки (лінія, штрих, крапка, пляма), живопису (колір), скульптури (об'єм, фактура);</p> <p>називає: -види скульптури (кругла, рельєф);</p> <p>спостерігає та порівнює: -різницю між круглою скульптурою та рельєфом; між скульптурним зображенням та живописним (графічним);</p> <p>описує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя/вчительки): -твори живопису, графіки, скульптури;</p> <p>уміє: -створювати виразні художні образи на площині за допомогою графічних та живописних матеріалів; -змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору; -створювати художній образ в об'ємі зручним способом ліплення;</p> <p>дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами.</p>
<p>Тема 2. Художній образ у декоративно-прикладному мистецтві, архітектурі та дизайні</p> <p>•Відмінність декоративної манери зображення від реалістичної. Особливості декоративного образу (на прикладах творів народних майстрів Опішні, Косова, Києва, Вінниці тощо).</p> <p>•Ознайомлення з українським народним мистецтвом петриківського розпису. Композиційне та колірне рішення творів петриківських майстрів.</p> <p>•Народне мистецтво витинанки. Витинанки прості і складені. Значення осі симетрії при створенні витинанки.</p> <p>•Архітектура як будівельне мистецтво. Образ будівлі, її призначення. Створення на основі асоціацій образу казкового будинку.</p>	<p>Учень/учениця спостерігає, милується та визначає (мовленнєвими та образотворчими засобами): -особливості художньо-образної мови творів народних майстрів (глиняної іграшки, кераміки, петриківського розпису);</p> <p>описує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя): -народні твори декоративно-прикладного мистецтва; - зразки мистецтва архітектури;</p> <p>має елементарне уявлення про: -основні народні промисли України; - техніку, основні елементи та композиційні особливості петриківського розпису; -значення форми та декору у творах декоративно-ужиткового мистецтва; -залежність форми будівлі від призначення; -способи й прийоми конструювання з паперу; -прийоми написання слів (чисел) пензлем (паличкою, пальцем);</p> <p>знає: -різницю між конструктивним та пластичним способом ліплення;</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Дизайн та художнє конструювання. Створення художнього образу в техніках паперопластики, орігамі. • Ознайомлення зі шрифтом. Введення слів та чисел у декоративну композицію. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Світ народної іграшки”, “Тепло опішнянської кераміки”, “Косівські передзвони”, “Казкова квітка Петриківки”, “Вазонова композиція”, “Чарівний палац”, “Будинок для казкового персонажа (пекаря, музиканта тощо)”, “Годинник казкового героя”, “Веселий ліхтарик”, “Незвичайний транспорт”, “Святкова листівка”, “Новорічне панно” (групові чи колективна форма роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, фломастери, ручки, маркери, папір білий, кольоровий, картон, тканина, глина, пластилін, солоне тісто тощо. Аплікація, колаж, ліплення, конструювання, орігамі, паперопластика, змішані техніки.</p>	<p>уміє (на елементарному рівні): -створювати виразну, цілісну декоративну форму (на площині та в об’ємі); -створювати декоративну композицію, використовуючи елементи петриківського, косівського, опішнянського розписів; -створювати декоративно-орнаментальну композицію з уведенням слів і чисел;</p> <p>дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами;</p> <p>прагне: -прикрашати середовище власною художньою працею.</p>
<p>Узагальнення - 1 год</p>	

Тема 3. Образи природи, тварин, людей

у мистецтві

- Зображення явищ природи, глибини простору в пейзажі. Засоби створення художнього образу у пейзажі. Свідомий вибір формату, положення аркуша, межі зламу простору (вище, нижче на аркуші).
- Пропедевтичні відомості про ілюзорне зближення паралельних горизонтальних ліній, що йдуть у глибину (річка, доріжка тощо). Передавання плановості відкритого простору за допомогою кольору та тону.
- Актуалізація знань про колір як засіб вираження настрою у пейзажі. Усвідомлення залежності колірної гами від кольору неба.
- Казкові звірі та істоти у творах образотворчого мистецтва. Трансформація форми як засіб створення фантастичного образу.
- Фантастичні та реалістичні образи в мистецтві. Ознайомлення з графічною технікою штампування. Виготовлення кліше (картон, гумка, морква, картопля).
- Виразальні засоби під час створення образів фантастичних істот за мотивами творів народних художників.
- Образи тварин у творах художників-аніمالістів. Поняття “пропорції”, “динаміка”, “статика”. Зображення фігури тварини (на площині чи в об’ємі) у статичному або динамічному станах.
- Портрет як художній образ. Засоби створення виразного портрету казкового образу.
- Зображення людини у статичному та динамічному станах.

Орієнтовні практичні(на вибір):

“Невідома планета”, “Караван у пустелі”, “Подорож на Північ”, “Морські фантазії”, “Свято весняної природи”, “Космічні прибульці”, “Чудо-Юдо”, “Фантастична істота”, “Пташка щастя”, “Мій чотирилапий друг”, “Портрет козака (Котигорошка, Кирила Кожум’яки тощо)”, “Жіночий казковий персонаж” (Снігова королева, Білосніжка тощо), “Веселі старти” (групові чи колективна форма роботи) тощо.

Учень/учениця спостерігає, милується та виражає (мімікою, мовленнєвими та образотворчими засобами):

-емоційне ставлення до краси навколишнього світу та відображення його в художніх творах;

використовує у спілкуванні:

-мистецтвознавчі терміни і поняття (колірна гама, колорит, плани (передній, дальній);

аналізує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя\вчительки):

- пейзажі (стан і настрої природи, колорит, роль кольору у передачі настрою);

-тематичний зміст пейзажів, портретів та анімалістичних картин;

має уявлення про:

-передавання плановості відкритого простору за допомогою кольору, тону, деталізації;

-ілюзорне зближення паралельних ліній, спрямованих у глибину відкритого простору (на елементарному рівні);

-залежність колірної гами від освітлення;

-особливості зображення голови (обличчя) людини і засоби створення виразного портретного образу;

знає:

-основні складові фігури людини;

-відмінності у технічних прийомах роботи гуашевими та акварельними фарбами;

уміє:

-передавати стан природи за допомогою графічних і живописних засобів виразності;

-відтворювати характерні особливості будови і пластичну виразність (витонченість або масивність тощо) фігури людини і тварин;

-створювати зображення тварин та людей у русі;

-використовувати прийоми трансформації паперу з метою створення виразного художнього образу;

-раціонально, вправно і безпечно працювати з ножицями та іншим необхідним приладдям;

дотримується правил:

-техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами.

<p>Матеріали та техніка виконання (на вибір):</p> <p>Гуаш, акварель, туш, воскові крейди, олівці, фломастери, папір білий, кольоровий, тонований, картон, пластилін, глина, солоне тісто тощо. Гратографія, плямографія, штампування, аплікація (з можливим доопрацюванням графічними матеріалами, витинанням), колаж, ліплення, графічні, живописні та змішані техніки.</p>	
<p>Тема 4. Образ рідного краю у мистецтві</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ознайомлення з художніми традиціями рідного краю. • Особливості природного середовища рідного міста (села). Розвиток спостережливості, зорової пам'яті, вміння сприймати красу природи рідного краю та відтворювати її на площині. • Особливості архітектури рідного міста (села). Важливість збереження пам'яток архітектури. Значення вибору формату для створення виразної врівноваженої композиції. • Зв'язок архітектури з природним середовищем. Уявлення про ландшафтну архітектуру. Вибір колірної гами, художньої техніки та манери зображення, визначення композиційного центру під час створення пейзажу. • Розширення уявлень про роботу художника-дизайнера. Ознайомлення з поняттям малих архітектурних форм (ліхтарі, альтанки, фонтани, лави тощо). • Різноманітність форм металевих виробів. Поняття про ковальське та ливарське мистецтво. Розвиток навичок створювати ажурні витинанки. • Поняття про оформлення вітрин як один з різновидів прикладного мистецтва. Прийоми групування предметів різних за розміром та кольором. • Створення святкового настрою за допомогою кольору та декору у багатоплановій тематичній композиції. <p>Орієнтовні практичні(на вибір):</p> <p>“Український рушничок”, “Мій рідний край”, “Неначе писанка село”, “Пам'ятки архітектури”, “Старовинна споруда”, “Парки, сквери, бульвари”,</p>	<p>Учень/учениця спостерігає, милується та виражає (мімікою, мовленнєвими та образотворчими засобами):</p> <ul style="list-style-type: none"> - емоційне ставлення до краси рідного міста, села; <p>розуміє (за допомогою вчителя/вчительки):</p> <ul style="list-style-type: none"> - значення образотворчого мистецтва у житті людей; - важливість збереження пам'яток архітектури, історії, культури; - характер художніх образів мистецьких творів; інтерпретує їх (мовленнєвими та образотворчими засобами); - значення колірної гами, композиційних засобів і прийомів у передачі задуму автора; <p>має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> - види і жанри образотворчого мистецтва, його взаємозв'язок з іншими мистецтвами; - основні виражальні засоби образотворчого мистецтва, інструменти, матеріали, художні техніки; - художні традиції рідного краю; - роботу художників-дизайнерів; <p>уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пояснити зміст творів образотворчого мистецтва, висловлювати естетичне ставлення до них; - застосовувати найпростіші поняття і терміни у процесі опису та оцінювання художніх творів; - втілювати особисті почуття та думки у власній практичній художній діяльності; - побачити (при спрямуванні вчителя/вчительки) недоліки у своїй роботі; виправити зауваження за допомогою вчителя; <p>дотримується:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правил культури роботи, гігієни та техніки безпеки під час виконання завдань на уроці та у самостійній художньо-творчій роботі; <p>володіє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - навичками раціональної організації робочого місця; - елементарними навичками роботи в колективі.

<p>“Садки цвітуть”, “Чарівні ліхтарі”, „Веселий фонтан”, “Металева мереживо міста (села)”, “Вітрини магазинів”, “Вулиця рідного села”, ”Святкове місто” (<i>групові та колективна форми роботи</i>), “Україна – моя Батьківщина” тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, пастель, туш, воскові крейди, вугіль, фломастери, маркери, ручки, папір білий, кольоровий або тонований, картон та інші різнофактурні матеріали тощо. Аплікація, колаж, витинанка, конструювання, паперопластика, графічні, живописні та змішані техніки.</p>	
<p>Узагальнення - 2 год</p>	

1-4 клас ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма з музичного мистецтва для 1- 4 класів загальноосвітніх навчальних закладів розроблена відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти. Програма визначає концептуальні підходи до музичної освіти учнів початкових класів, конкретизує музично-освітні завдання, розподіляє художньо-педагогічний матеріал, враховує національні музично-педагогічні традиції та сучасні тенденції розвитку національної та світової музичної культури.

В основу програми покладено провідні положення сучасної музичної педагогіки, а саме: визначення мети загальної музичної освіти у широкому культурологічному контексті; підхід до сприймання музики як основи загальної музичної освіти; ставлення до музичного мистецтва як джерела і предмета духовного спілкування. Програмою передбачено неперервність і наступність завдань і змісту музичної освіти у початковій та основній школі; Варіативність її змісту та поліхудожність, що реалізується через встановлення зв'язків між музикою та іншими видами мистецтва.

Програма ґрунтується на таких **принципах** музичної педагогіки:

- орієнтації на духовний розвиток особистості засобами музичного мистецтва;
- зв'язку музики з життям;
- **опори на три типи музики – пісню, танець, марш;**
- активізації музичного мислення;
- єдності емоційного і свідомого, художнього і технічного;
- взаємодії мистецтв;
- особистісно-діяльнісного підходу, визнання самотності й самоцінності особистості учня.

У програмі реалізовано ідею загальної музичної освіти учнів на основі української національної музичної культури як складника *світової*. Її суть полягає у ставленні до музичного мистецтва як невід'ємної частини духовного життя народу; у зверненні до народної музичної творчості крізь призму її життєвих зв'язків із духовним, матеріальним та практичним світом людини; у розгляді української музичної культури в діалектичній єдності з музикою інших народів; у вивченні професійної музики крізь призму її фольклорних джерел; у розкритті естетичного змісту української народної і професійної музики на основі досягнення учнями суті й особливостей музичного мистецтва.

Мета і завдання музичної освіти учнів 1-4 класів зумовлені соціальними функціями музичного мистецтва, вимогами Державного стандарту початкової загальної освіти.

Метою музичної освіти в початковій школі є формування основ музичної культури учнів як важливої і невід'ємної частини їхньої духовної культури, комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі сприймання й інтерпретації кращих зразків української та світової музичної культури, а також формування естетичного досвіду, емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва. Ця мета конкретизується в основних **завданнях**, спрямованих на формування базових освітніх компетентностей та загальний естетичний розвиток учнів:

- введення учнів у світ добра й краси, відбитий у музичних творах, засвоєння ними початкових знань про особливості художньо-образної мови музичного мистецтва;
- розвиток чуттєво-емоційного сприйняття навколишнього світу крізь призму музичного мистецтва, прилучення учнів до животної джерела людських почуттів і переживань, втілених у музиці;
- збагачення емоційно-естетичного досвіду учнів, підведення їх до досягнення художньо-образної суті музичного мистецтва в його найпростіших втіленнях;
- сприяння розвитку образного мислення, уяви, загальних та музичних здібностей учнів;
- формування здатності до різних видів активної музично-творчої діяльності, опанування елементарними практичними вміннями та навичками;
- формування універсальних (духовних, моральних, громадянських, естетичних) якостей творчої особистості;
- виховання ціннісного ставлення до музичного мистецтва.

Змістове наповнення програми передбачає формування в учнів світоглядних, ціннісно-орієнтаційних, навчально-пізнавальних, творчо-діяльнісних, комунікативних компетентностей, що досягається через сприймання та інтерпретацію творів народного і професійного музичного мистецтва, оволодіння досвідом художньо-практичної діяльності, розвиток творчих здібностей, потреби в міжособистісному спілкуванні та спілкуванні з творами музичного мистецтва.

Характеристика структури навчальної програми

В основу структури програми покладені різні грані музики як єдиного цілого. Програма має тематичну побудову, що дає змогу об'єднати різні види музичної діяльності учнів (сприймання музики, виконання,

засвоєння необхідних музичних понять і термінів, елементарне музикування, інсценування пісень, ритмічна й пластична імпровізація, тощо) на одному уроці.

Зміст і послідовність тем визначаються необхідністю розвитку в учнів здатності до співпереживання тих почуттів і станів, що виражає музика; до осягнення художньо-образної суті музичного мистецтва у найпростіших виявах, засвоєння елементів музичної мови; можливостями усвідомлення зв'язків музики з життям, набуттям ними практичного досвіду. Уміннями сприймати, аналізувати і виконувати музику учні оволодівають у тісному зв'язку із засвоєнням конкретної теми.

Тематична побудова програми (заснована на музично-педагогічній концепції Д.Б.Кабалевського) пройшла у свій час багаторічну масову експериментальну перевірку в школах України і зарекомендувала себе як найбільш доцільна.

Теми програми мають не тільки навчальний, але й музично-естетичний характер і відкривають можливість досягнення цілісності та єдності навчального процесу не лише в межах одного уроку, але й протягом семестру, навчального року і всього навчального курсу.

Базова програма передбачає свободу творчості вчителя й можливості вибору *традиційних та сучасних педагогічних методик (М. Лисенка, К. Орфа, Е.Жак-Далькроза, З. Кодая та інших)*. Тому у варіативних авторських концепціях назви навчальних тем, порядок та обсяг їх подання можуть бути іншими (за умови відповідності Державному стандарту). При цьому мають бути використані твори з орієнтовного або додаткового матеріалу для слухання і виконання.

Тематична структура програми

Клас
1 клас Тема 1. Про що розповідає музика Тема 2. Музика навколо нас
2 клас Тема 1. Типи музики Тема 2. Виразальне та зображальне в музиці Тема 3. Основні музичні жанри Тема 4. Мова музики
3 клас Тема 1. Основні властивості музики: пісенність, танцювальність, маршовість Тема 2. Інтонація Тема 3. Розвиток музики Тема 4. Музична форма
4 клас Тема 1. Музика мого народу Тема 2. Музика єднає світ

Найважливішим завданням уроків музики в 1 класі є послідовне збагачення музичного досвіду дітей, виховання в них навичок сприймання **і виконання** музики; від якості цих занять значною мірою залежить музичний розвиток молодших школярів у наступних класах.

Зіставлення музичних, літературних і візуальних образів сприятиме поліхудожньому вихованню молодших школярів. Програма розкриває емоційний зміст музики, характер творів різноманітних жанрів; допомагає учням розпізнавати життєвий зміст музичних творів, виявляти в них ознаки зображальності; на доступних і захоплюючих зразках ознайомлює з виразально-зображальними засобами музичної мови, через залучення учнів до різноманітної музичної діяльності закладає основи елементарних виконавських умінь і навичок. Пропоновані програмою музичні твори є невеликими за обсягом, із яскравими музичними образами.

Зміст програми 2 класу вводить учнів у світ пісні, танцю і маршу як головних сфер музичної образності, що пронизують усю класичну та сучасну симфонічну й камерну, вокальну й інструментальну музику; поглиблює уявлення учнів про зв'язок музики з життям, допомагає усвідомити виразальні та зображальні можливості музики, осягнути виразальне значення елементів музичної мови, повніше пізнати внутрішній світ людини, відчувати красу навколишнього світу.

Програма 3 класу підводить учнів до усвідомлення пісенності, танцювальності й маршовості як найважливіших властивостей музики, що виростають із пісні, танцю й маршу і роблять музику близькою, доступною й зрозумілою людям; дає уявлення про зв'язки музики з мовою, музичну інтонацію як основу музики і носія її життєвого змісту; про музичне мистецтво, що розгортається в звуковому потоці як розподілений у часі зміст; про будову музичного твору як обрану композитором форму втілення образного

змісту.

Завдання програми 4 класу - допомогти учням відчувати красу українського народного музичного мистецтва, досягнути інтонаційні особливості музики українського народу, спільні й відмінні риси народної та професійної творчості; відчувати національну своєрідність, спільне й відмінне в музиці різних народів; підвести учнів до усвідомлення ролі музики як загальнолюдської мови, яка, не потребуючи перекладу, є зрозумілою для людей різних країн.

Особливості організації навчально-виховного процесу

Основні ідеї програми, її тематична побудова й змістова наповненість визначили особливості організації музично-освітньої діяльності учнів.

Формування музичної культури учнів - основа уроку, його зміст, який може мати різне художньо-педагогічне втілення. Цілісність уроку досягається завдяки єдності всіх складових елементів, оскільки в основу його побудови мають бути покладені не різні види діяльності, а різні грані музики як цілісного явища. Це дає можливість вносити в урок будь-які контрасти, необхідні для підтримування уваги учнів, створювати атмосферу творчої зацікавленості, узгоджувати матеріал програми з рівнем розвитку учнів.

Тематизм програми передбачає творчість учителя, який може вносити корективи щодо репертуару (**у межах 50%**), використовуючи додатковий та етнорегіональний матеріал з аналогічними художньо-педагогічними якостями. Критеріями відбору музичного матеріалу є його художня цінність і захопленість для учнів, педагогічна доцільність (чогось навчати), виховна значимість (сприяти вихованню моральних ідеалів і естетичного смаку).

Тематична структура програми створює умови для досягнення цілісності уроку, єдності всіх його складових елементів, оскільки в основу цієї структури покладено не різні види діяльності учнів, а різні грані музики як єдиного цілого.

Відповідно до концепції Д.Кабалевського, проблема сприйняття музики не пов'язується з жодним окремим видом діяльності. Активне сприйняття музики – основа музичного виховання в цілому, усіх його ланок. Підхід до музичного сприймання як основи музичної освіти учнів виводить на перший план завдання аналізу й інтерпретації музичних творів. Емоційне сприйняття музики, роздуми про неї, втілення образного змісту у виконанні створюють можливість оволодівати прийомами порівняння, аналізу, узагальнення, класифікації різних явищ музичного мистецтва. Поглиблення сприймання у власне музичну сферу має відбуватися природним шляхом – від комплексного жанрово-ситуативного враження до диференційованого сприймання музичних творів. Музичне сприймання як основа всіх інших видів музичної діяльності, у цій діяльності й розвивається, забезпечуючи загальний музичний розвиток учнів.

Музичний репертуар програми не прив'язаний до «видів діяльності», а поданий з метою розкриття навчальної теми. Водночас, у центрі уваги вчителя має бути музичний твір, сприйняття (осягнення) якого припускає спів (хоровий, ансамблевий, сольний), пластичне інтонування, музично-ритмічні рухи, гру на дитячих музичних інструментах, ігрове чотирируччя, інсценування пісень, казок, музичних «програмних» творів у контексті навчальної теми.

У програмі особливе місце відводиться хоровому співу, природному способу вираження естетичних почуттів. Навчання співу має бути тісно пов'язане з розвитком музичних здібностей і сприяти активному, зацікавленому й творчому ставленню учнів до музики. *Творча діяльність* учнів може виявлятися в розмірковуваннях про музику, в імпровізації пісенних мелодій (мовній, вокальній, ритмічній, пластичній), створенні нескладних мотивів, інсценуванні сюжетів пісень, складенні елементарних танців, темброво-ритмічних супроводів, у малюнках, доборі музичних колекцій для домашньої фонотеки тощо.

Передбачене програмою *виконання музично-ритмічних рухів*, спрямованих на пластичне вираження змісту музики (пластичне інтонування, вільне диригування, танцювальні рухи, крокування, „гра” на уявних музичних інструментах тощо), має розвивати музичні здібності учнів, їхню здатність емоційно й свідомо сприймати музику. Однією з форм виконавської діяльності учнів запропоновано *гру на елементарних музичних інструментах*, що сприятиме розвитку музичного слуху, вміння розрізняти ритмічні, темброві та динамічні особливості звучання.

Основним видом домашніх завдань із предмета мають бути завдання слухати музику в оточуючому середовищі і розповідати про свої враження на уроках. Доцільно рекомендувати учням слухати і дивитися протягом тижня певні музично-пізнавальні радіо- і телепередачі.

Реалізації завдань навчальної програми сприятиме позаурочне спілкування учнів із музикою: участь у музично-виховних заходах, роботі музичних гуртків, відвідування концертів і спектаклів для дітей, домашнє музичування тощо.

<p>Тема 1. Про що розповідає музика Музика в житті людини. Правила співу та слухання музики. Композитор, виконавець, слухач. Особливості музичних звуків (високі й низькі, довгі та короткі, гучні й тихі). Музика вокальна та інструментальна. Забарвлення звучання голосу людини та музичних інструментів. Різновиди музичних інструментів. Українські народні інструменти: бандура, сопілка, бубон, особливості їх звучання. Розмаїття українських народних пісень (колискові, щедрівки). Народний танець. Особливості українських народних танців (гопак, козачок, аркан). Основні поняття і терміни: <i>мелодія, супровід, темп, пульс, ритм, пісня (народна, колискова), заспів, приспів, композитор.</i></p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> музику як мистецтво, що розповідає про життя, почуття людей і навколишній світ мовою звуків; вокальну та інструментальну музику; музичні звуки (високі й низькі, довгі та короткі, гучні й тихі), окремі музичні інструменти; <i>розпізнає:</i> характер музики; <i>уміє:</i> на елементарному рівні висловлювати враження від музичних творів, передавати у виконанні настрої і характер музики; рухами відтворювати пульс та ритмічний рисунок мелодії; <i>розрізняє на слух:</i> звучання окремих музичних інструментів; вокальну та інструментальну музику; <i>називає:</i> інструментальні твори та пісні, що звучали у класі; зіставляє за допомогою вчителя/вчительки життєвий зміст, настрої та характер музичних творів; <i>розуміє визначення понять:</i> композитор, виконавець, слухач, мелодія, супровід, пісня, колискова тощо; <i>дотримується правил:</i> поведінки в музичному класі, слухання музики та співу, елементарного музикування.</p>
<p><u><i>Виконавська і творча діяльність</i></u> Виконання пісень різного емоційного змісту і характеру. Створення простих ритмічних супроводів до пісень і танців. Пластичне інтонування і дитяча гра, виконання ритмічно-танцювальних рухів. Музикування на дитячих музичних інструментах. Виконання пісень «у ролях» з елементами інсценування; застосування простих прийомів імпровізації: вокальної, ритмічної, пластичної.</p>	
<p><u><i>Орієнтовний матеріал для сприймання</i></u> В.Подвала. „Музичні загадки”; М. Дремлюга. „Ведмежатко в лісі”; Д.Кабалевський. „Клоуни”, “Нова лялька”; Л.Колодуб. „Лялька співає”; І. Беркович. “Українська мелодія”; В.Косенко. “Дощик” (І ч.); М.Парцхаладзе. “Осінній дощик”; Й.-С. Бах “Волинка”; В.Косенко. “Пасторальна”, Я. Степовий. “Коліскова”; українські народні колискові пісні (на вибір учителя); Р. Шуман. «Дід Мороз»; українські троїсті музики (на вибір учителя). «Танок із шаблями» А.Хачатуряна.</p>	

<p><u>Додатковий матеріал для сприймання</u> В.Косенко. “Не хочуть купити ведмедика”, “Купили ведмедика”; Е. Гріг. “Пташка”; “Похід гномів”; С. Майкапар. “У садочку”; Й.-С.Бах. “Менует”; М. Сільванський. Полька ”Комарики”, ”Сумна пісня”; українські народні пісні (на вибір учителя); гуцульські наспіви. С.Прокоф’єв "Прогулянка", "Хода коників", Й-С. Бах "Жарт", П.Чайковський "Вальс" із балету "Спляча красуня". Пісні про школу на вибір; укр. нар. пісні і танці (гопак, колискові, троїсті музики тощо); „Жовтень. Осіння пісня”; В.А.Моцарт. „Менует”; Л.Бетховен „Весело- сумно”, Л.Ревуцький „Колискова”; укр. нар. пісні і танці („Метелиця” та ін., троїсті музики, колядки та щедрівки за вибором); Е.Гріг. „Пташка”; В.Сокальський. „Пташка”; „Зайчик дражнить ведмедика”; М.Коваль „Вовк і семеро козенят” (фрагменти); музика з мульт- і кінофільмів - «Дитячий альбом» П.Чайковського</p>	
<p><u>орієнтовний матеріал для виконання</u> М.Андрєєва. «Музична луна»; Н.Май. «Перший дзвоник»; українські народні пісні «Ой до нори, мишко», “Ходить гарбуз по городу”; А.Філіпенко. «Гарний танець гопачок»; “Щедрівочка щедрувала”. Збірник "Майбутнім зіронькам", Ю.Дерський</p>	

<p><u>Додатковий матеріал для виконання</u> М.Дремлюга. “Ми йдемо сьогодні в клас”; Б.Фільц. “Дзвенять дзвінки”; Т.Димань. “Пісня скрипаля”; М.Шуть. «До школи»; В.Верменич. “Веселі чобітки”; Т.Жупанин. “Черевички нові маєм”; А.Філіпенко. “Берізка”; З.Левіна. “Що нам осінь принесе?»; А.Мігай. “Дощик”; В. Гребенюк. “Осінь”; українська народна пісня «Ой єсть в лісі калина»; Л.Дичко. «Ромен-цвіт»; О.Янушкевич. «Пісня про зарядку»; О.Юдахіна. «Слон і скрипочка»; А.Басова. “Дід Мороз”; А.Філіпенко. “Узяла лисичка скрипку”; “Новорічна”, “То сніжинки, мов пушинки”; П.Майборода. “Новорічна нескінченна”; колядка “Коляд, коляд, колядниця”.</p> <p>Українські народні посівки та пісні („Сів шпак”, „Ходить квочка”, „Ходить гарбуз по городу” та ін.); латиська народна пісня „Ой я, жу-жу”; М.Ведмедеря. „Намалюю Україну”; В.Верменич. „Калинова пісня”; А.Аругюнов. „Осінь”; І.Кишко. „Рідний край”; М.Ведмедеря. „Півникове горе”, „Танцювали зайчики”; Л. Загрудний. „Сніжок”, „Щедрівка”; В.Верменич. „Запросини Діда Мороза”; колядки та щедрівки („Щедрик” та ін. за вибором); пісні з мультфільмів (на вибір).</p>	
<p><u>Матеріал для музикування та виконання в русі</u> українські народні танці “Гопак”, “Козачок”; А.Філіпенко. „Гра з ведмежатком”, „Паровоз”; українська народна пісня в обробці Я.Степового „Плескаємо-тупаємо”; Б.Фільц. Пісня-гра «Ми у лісі були»; В.Верховинець. Пісні-ігри “Ведмедик і лісові звірята”, українські народні пісні „Галя по садочку ходила”, «Голубка», “Два півники”, М. Шуть. “Веселі нотки”; Я.Степовий. «Діти колом стоять»; В.Верховинець. Пісня-гра „Зробим коло”, українські народні пісні “Печу, печу хлібчик”, „Ой Василю- Василечку”, український народний танець “Метелиця”, таночки "Якщо весело живеться - роби так", «Подоляночка".</p>	
<p>Тема 2. Музика навколо нас Значення музики в житті людини. Музика народна та композиторська. Пісенність, танцювальність, маршовість. Народна музика рідного краю. Українські народні пісні і танці (гопак, козачок, метелиця, аркан). <i>Танці народів Європи.</i> Втілення в музиці дитячих образів: іграшки та забави; музика в мультимедіації; світ казкових образів у творах композиторів. Природа в музиці. Виразність музичних інструментів у створенні різноманітних характерів і</p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> музику як мистецтво, що розповідає про життя людей і навколишній світ мовою звуків; народну і композиторську музику; окремі музичні інструменти; способи гри на дитячих музичних інструментах; українські народні пісні, найвідоміші танці; музичні казкові образи; <i>спостерігає:</i> за змінами настрою і характеру музичних творів; <i>розпізнає:</i> життєвий зміст музики;</p>

<p>настроїв музики. Основні поняття і терміни: <i>танець, марш, народна пісня.</i></p>	<p><i>уміє:</i> виразно співати; пластичними рухами передавати емоційний зміст і характер музичних творів; висловлювати власні враження про музичні твори; <i>розрізняє на слух:</i> вокальну та інструментальну музику; яскраво виражені пісенні, танцювальні, маршові твори або інтонації; <i>називає:</i> окремі українські народні пісні і танці, окремі музичні інструменти; музичні твори, що звучали у класі; <i>порівнює (за допомогою вчителя):</i> настрій і характер нескладних музичних творів; <i>наводить приклади:</i> музичних творів, що звучали у класі; <i>пояснює:</i> значення термінів, які використовуються на уроці; <i>дотримується правил:</i> поведінки в музичному класі, слухання музики та співу; елементарного музикування</p>
<p><u>Виконавська і творча діяльність</u> Виконання пісень різного емоційного змісту і характеру. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців. Пластичне інтонування і дитяча гра, виконання ритмічно-танцювальних рухів. Музикування на дитячих музичних інструментах. Виконання пісень «у ролях» з елементами інсценування, застосування простих прийомів імпровізації: вокальної, ритмічної, пластичної</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для сприймання</u> В.Сильвестров. «Марш»; М.Глінка. «Полька», П.Чайковський. «Танець феї Драже», «Пісня жайворонка», Л.Ревуцький. «Колискова»; П.Чайковський. «Баба Яга», В. Косенко. «За метеликом», Е. Гріг „Навесні”, «Метелик»; С.Прокоф'єв. «Ходить місяць над лугами»; В.Сокальський. «Пташка»; В.Барвінський. «Сонечко»; Б.Фільц. «Бабусина казка»; М. Скорик. «Народний танець» (із фортепіанного циклу «Дитячий альбом»). С.Прокоф'єв "Марш".</p>	
<p><u>Додатковий матеріал для сприймання</u> П. Чайковський. «Старовинна французька пісенька» «Полька», «Вальс»; Є.Юцевич. «Марш»; Л.Бетховен. Екосез до мажор; Г.Сасько. „Метелики над квітами”, „Перший пролісок»; українські народні пісні (на вибір учителя); М.Сільванський. Музична казка «Івасик-Телесик»; М. Леонтовича «Гра в зайчика», «Женчичок-бренчичок», «Мак»; К.Стеценко. «Вечірня пісня»; С. Майкапар. «Весною»; С. Прокоф'єв. «Вечір»; П. Чайковський. «Вальс»; В. Косенко. «Казка»; українські троїсті музики (на вибір учителя).</p>	

<p>Українські народні пісні, веснянки за вибором; танці України і народів світу (козачок, полька, вальс тощо); П.Чайковський. „Дитячий альбом” („Старовинна французька пісенька”, „Вальс” та ін. за вибором); Д.Кабалевський. „Три кити”; С.Прокоф’єв. „Марш”, „Вальс” із балету „Попелюшка”; Є.Юцевич. „Марш”; В.Сильвестров. „Марш”; М.Глінка. „Полька”; М.Лисенко. Пісня Лисички з опери „Коза-дереза”; В.Барвінський. „Сонечко”; Й.Штраус. Вальс „Весняні голоси” (фрагмент); музика у виконанні окремих музичних інструментів, ансамблю сопілкарів, трістих музик, різних видів оркестрів (обр. укр. нар. мелодій та фрагменти творів за вибором); В.А.Моцарт. „Маленька нічна музика” (фрагмент); П.Чайковський. „Пісня без слів”, „Баба-яга”, „Вальс квітів”; К.Сен-Санс. „Лебідь”, „Слон”; Ф.Шопен. „Полонез” або ін. фортепіанні мініатюри; А.Вівальді. „Літо” (фрагмент концерта у скрипковому й органному виконанні). Й.Брамс "Угорський танок №5"</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для виконання</u> Леся Горова “Зима”, Марія Бурмака – Альбом “Для дітей”, Ганна Чубач “Черпаха Аха-Аха”. “Я люблю у лузі квіти”, “Не може заснути малюк”. Б.Фільц. “Морозець”; Я.Степовий. “Сніжинки”, М.Завалішина. “Ми любимо весну”; О.Янушкевич. «Мама і я»; Т.Жупанин. “Рання бджілка”; А.Філіпенко. “Зацвіла в долині”, Я.Степовий. “Щебетала пташечка”.</p>	

<p><u>Додатковий матеріал для виконання</u> В. Биченко. «Зима»; Р. Кудашева. «Ялинка»; М. Ведмедеря. “На що схожа доброта? ”; Ю.Рожавська. „Весняночка”; В.Верменич. „Іде весна”; О.Білаш. “Калачі”; І.Кириліна. „Засмутилось кошеня”; А.Філіпенко. «Біля мами гарно нам»; В. Гребенюк. «Маленькі наші ноги»; Ж.Колодуб. „Пісенька каченят”; українські народні пісні «Ой минула вже зима», «Іди, іди, дощику»; Б.Фільц. „Вийшли дітоньки на луг”; В.Таловиря. “Принесла тепло весна”, “Чалапає дощик”; українські народні пісні “Сопілка”, “Край долини мак”; О.Білаш. “Фіолетові заграви”, “Непосида”; М.Рожко. “Літній піснеграй”. Українські народні пісні „Вийди, вийди, сонечко”, „Корольок”, „Два півники” та ін.; А.Філіпенко. „Ой заграйте, дударики”, „Зяблик”; М.Ведмедеря. „Козачата”; М.Лисенко. Пісня Лисички (з опери „Коза- дереза”); А.Павлюк. „Святковий хоровод”; Т.Попатенко. „Пісенька про пісеньку”; В.Іванников. „Наша мама”; В.Верменич. „Повертайся, ластівко”; білоруська нар. пісня „Савка та Гришка”; М.Ведмедеря. „Моя сопілка”, „Віночок”; Ю.Михайленко. „Грає веснонька!”</p>	
<p><u>Матеріал для музикування та виконання в русі</u> Український народний танець “Аркан”; Е. Сіліньш. «Поїзд»; М. Назарець. “Кіт і мишка”; українська народна пісня “Танок мишей”; А.Вієру. „Кішка і собака”, „Мавпочка”; українські народні пісні “Вийди, вийди, сонечко», «Ой прийшла весна», “Подоляночка”; українські веснянки “Чижик”, «Жайвір прилетів», “Кривий танець”; Н. Май. “Кап-кап”, “Виглядаєм сонечко”; пісні-ігри “Іде, іде дід, дід”, „Іди, іди, дощику”; В.Верховинець. Пісня-гра «Гоп-гоп». Танці "Льонок", "Коровай", "Дід і баба", "Город", танці народів світу.</p>	

2 КЛАС

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>Тема 1. Типи музики Роль композиторів, виконавців і слухачів у створенні, виконанні та слуханні музики. Виразальні засоби, інтонаційні особливості, відмінності в характері музики маршу, пісні, танцю. Різновиди маршів, пісень, танців. Життєві обставини, за яких звучать марші, пісні, танці. Поєднання елементів різних типів музики в одному творі. Народна пісня у композиторській творчості. Основні поняття і терміни: <i>пісня, танець, марш, композитор, виконавець, слухач.</i></p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> Пісню, танець, марш та виразальні засоби <i>спостерігає:</i> за змінами настрою у творі; <i>розрізняє на слух:</i> маршевість, пісенність, танцювальність у музичних творах; <i>розуміє:</i> зміст музичних творів, які звучали у класі; <i>орієнтується у поняттях:</i> композитор, виконавець, слухач <i>усвідомлює:</i> роль композитора, виконавця, слухача у створенні, виконанні та сприйманні музики;</p>

	<p><i>уміє:</i> визначати настрій і характер музичних творів різних типів; виразно виконувати пісні; виражати характер і настрій музики в пластичних рухах; грати на елементарних музичних інструментах; створювати простий ритмічний супровід до пісень; <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі; слухання музики, співу; елементарного музикування.</p>
<p><u>Виконавська і творча діяльність</u> Виконання пісень різного емоційного змісту і характеру. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців. Пластичне інтонування характеру музики, виконання ритмічно-танцювальних рухів. Музикування на дитячих музичних інструментах, перкусіях та ритмових паличках. Залучення учнів/учениць до оцінки якості співу (власного чи ровесників та ровесниць).</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для сприймання</u> “Три варіанти маршу”; С.Рахманінов. “Італійська полька”; Є.Адамцевич. “Запорізький марш”; Д.Кабалевський. Д.Шостакович. „Вальс-жарт”; Д.Кабалевський. “Танець молодого бегемота”; Л.Бетховен. “Бабак”; українська народна пісня в обробці Я.Степового “Лугом іду”; Б.Фільц. “Коломийка”, “Лемківська пісня”;</p>	
<p><u>Додатковий матеріал для сприймання</u> В.Сільвестров. „Марш”; С.Чернецький. «Зустрічний марш»; М.Степаненко. „Танок”; В.Дяченко. „Лялька танцює”; К.Дебюссі. «Колискова для слона»; Г.Гладков. „Колискова”; П.Чайковський. „Пісня без слів”; українська народна пісня „Гей, не дивуйте”; Ю.Щуровський. «Українська мелодія». Українські народні пісні й танці, троїсті музики („Козачок” та ін. на вибір); В.Подвала „Музичні загадки”; П.Чайковський. „Дитячий альбом” (пісенні, танцювальні та маршові твори за вибором); Я.Степовий „Колискова”; М.Сільванський „Сумна пісня”, „Комарики”, „Пташка і кицька”; М.Мусоргський. „Гопак” з опери „Сорочинський ярмарок”; П.Чайковський. „Вальс квітів”, „Іспанський танець”, „Марш” із балету „Лускунчик”; Ю.Щуровський „Вечір у степу”; С.Прокоф’єв. „Дощ і веселка”, „Вечір”; М.Степаненко. „Про звірів” (твори за вибором); М.Лисенко. „Коза-дереза” (фрагмент).</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для виконання</u> українська народна пісня „Журавель”; Ф.Колесса. “Школяр”; А.Філіпенко. “Веселий музикант”; Д.Кабалевський.</p>	

<p>Поспівки «Бім-бом», «В нашій класі»; А.Філіпенко. «Ой заграйте, дударики».</p>	
<p><u>Додатковий матеріал для виконання</u> Г.Китастих. «Дитяча молитва»; М.Гайворонський. „Мово рідна”; українські народні пісні „Ой на горі жито”; К.Мясков. «Лісові барабанщики»; О.Білаш. “Горіховий дощ”, “Нічний гість”; Українські народні пісні („Дибидиби”, Ой, ходила дівчина бережком” та ін.); М.Чембержі. „До побачення, літо”; Ф.Колеса. „Школяр”; М.Катричко. „Два єноти вчили ноти”; французька народна пісня „Пастуша пісня”; В.Гребенюк. „Осінь”; А.Островський. „До, ре, мі, фа, соль...”; пісні з мультфільмів (на вибір).</p>	
<p><u>Матеріал для музикування та виконання в русі</u> Українські народні пісні «Женчичок-бренчичок»; В.Верховинець. Пісні-ігри „Діти і ведмідь”, „Цить, не плач”; „Йшла лисичка по стежинці” (поспівка); С.Рахманінов. “Італійська полька”; українська народна пісня «Дощик»; М.Красев. „Зайчики”; Троїсті музики (на вибір учителя). В. Верховинець "Дибидиби".</p>	
<p>Тема 2. Виразальне та зображальне в музиці Життя – джерело музичного мистецтва. Виразальні та зображальні можливості музики. Вираження музикою внутрішнього світу людини (її характеру, настроїв, почуттів, думок). Мова і музика. Зображення музикою різноманітних рухів, певних життєвих подій, картин природи, звукових сигналів тощо. Музика як мистецтво вираження, в якому зображальні деталі відіграють другорядну роль. Основні поняття і терміни: <i>динаміка, вокальна та інструментальна музика.</i></p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> життя як джерело музичного мистецтва; виразальні та зображальні можливості музики; спільні та відмінні риси між мовою і музикою; <i>спостерігає:</i> настрій та характер музичного твору; <i>розуміє:</i> різницю між виразальними та зображальними можливостями музики; зміст музичних творів, які звучали у класі; <i>користується:</i> необхідною музичною термінологією; <i>пояснює:</i> своє враження від музики; <i>порівнює (за допомогою вчителя/вчительки):</i> музичні твори, знаходить в них спільне і відмінне; <i>уміє:</i> визначати емоційний зміст музичних творів, висловлювати свої враження від них; виразно виконувати пісні; оцінювати спів власний та однокласників/однокласниць; виражати характер і настрої музики у пластичних рухах; <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі; слухання музики, співу; елементарного музикування.</p>
<p><u>Виконавська і творча діяльність</u> Виконання пісень різного емоційного змісту і характеру. Пластичне інтонування музики, виконання ритмічно-танцювальних рухів. Музикування на дитячих музичних інструментах. Залучення учнів до оцінки</p>	

якості співу (власного чи ровесників).	
<p><u>Орієнтовний матеріал для сприймання</u> Л.Бетховен. “Весела. Сумна”, Марш; українська народна пісня в обробці М. Леонтовича “Дударик”; Д.Кабалевський. “Три подружки”, „Монтер”; М.Глінка. «Попутна пісня»; М.Римський-Корсаков. “Політ джмеля” з опери “Казка про царя Салтана”; Е.Гріг. “Ранок” із сюїти “Пер Гюнт”; А.Мігай. ”Зимонька-зима”. М. Мусоргський "Картинки з виставки", П. Чайковський "Баба Яга", "Фея Драже" ..</p>	
<p><u>Додатковий матеріал для сприймання</u> П.Чайковський. «Ранкові роздуми»; М. Лисенко. “Враження від радісного дня”; Р. Шуман. “Перша втрата”, «Зима»; В.Дяченко. „Сердитий гном”, В.Самійленко. „Танцювальна”; М. Сільванський. “Пташка і кицька”; М.Завалишина. „Заводне мишеня”; М. Сільванський. „Світанок”. М.Римський-Корсаков. „Політ джмеля”, „Море” (фрагменти); В.Барвінський. „Горобчик”, „Зайчик”; В.Косенко. „Не хочуть купити ведмедика”, „Купили ведмедика”; Й.С.Бах. „Волинка”; Г.Свиридов. „Дощик”; Ф.Шуберт. „Музичний момент”; М.Шух. „Приємний настрій”; українські колядки, щедрівки за вибором.</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для виконання</u> Поспівка «В нашім класі»; білоруська народна пісня “Перепілонька”; Поспівка «Дзвонить дзвінок»; О.Лобова. “Колискова школі”; О.Антоняк. «Як складається пісенька»; А.Житкевич. «Семеро гномів»; М.Шуть. “Сонечко зійшло”; українська щедрівка “Ой сивая тая зозуленька”. "Два єноти вчили ноти" М. Катричка</p>	

<p><u>Додатковий матеріал для виконання</u> Д.Кабалевський «Різні діти»; В.Лепешко. „Поспішай до школи”; А.Мігай. «Колискова»»; білоруська народна пісня „Савка і Гришка”; Б.Гірський. „Зайчик”; Українські народні пісні в обробці Я.Степового “Зима і Весна”, „Зайчик”, „Господарство”; М.Завалишина. „Кіт”; О.Білаш. “Окунці-стрибунці”; І.Кириліна. „Розгнівалась на літо зима”; українська народна пісня „Ой хто, хто Миколая любить”; Є.Карпенко. “Морозище”; Т.Димань. “Наколядуйте, діти, доброти”; Б.Фільц. «Під Новий рік». "Ходить по землі Святий Миколай" Слова, музика Лесі Соболевської бразильська народна пісня „Потяг”; В.Попович. „Зійшов місяць”; М.Ведмедеря. „Різдво”; Т.Попатенко. „Щеня і кошень”; пісні з мультфільмів, колядки, щедрівки (за вибором). "Зимонька" муз. К.Мяскова, сл. Г.Бойка.</p>	
<p><u>Матеріал для музикування та виконання в русі</u> Пісня-гра «Бім-бом»; Троїсті музики (на вибір учителя/вчительки); українські народні пісні-ігри „Зайчику”, „Козлик”, „Не сварітеся”, „Старий горобейко”, ”Мишка та кіт”, «Соловєєчку, сватку, сватку»; Д.Кабалевський. „Карусель”; В.Верховинець. Пісня-гра „Щебетали горобці”.</p>	
<p>Тема 3. Основні музичні жанри Музична мова як виразник образного змісту творів різних жанрів. Зв’язок музики з іншими видами мистецтва. Дитяча опера. Втілення характерів казкових персонажів у творах різних жанрів. Основні поняття і терміни: <i>п’єса, ансамбль, хор, опера, інструментальний концерт, мюзикл.</i></p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> оперу, балет, мюзикл, симфонічний оркестр, інструментальний концерт, <i>спостерігає:</i> за змінами настроїв у музичному творі; <i>називає:</i> музичні твори, що звучали у класі, та їх авторів; <i>порівнює:</i> музичні твори, знаходить у них спільне і відмінне; <i>розуміє:</i> визначення понять: п’єса, опера, балет, мюзикл концерт, ансамбль, оркестр, хор тощо; зміст музичних творів, які звучали у класі; роль музичної мови як виразника образного змісту твору; <i>пояснює</i> належність твору до певного жанру; <i>вміє:</i> визначати емоційний зміст музичних творів, висловлювати враження від них; висловлювати власне ставлення до музичних творів; виразно виконувати пісні, теми персонажів дитячих опер; оцінювати спів власний та однокласників; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі; слухання музики, співу;</p>

	елементарного музикування
<p><u><i>Виконавська і творча діяльність</i></u> Виконання пісень і тем персонажів дитячих сучасних опер та мюзиклів різного емоційного змісту і характеру. Участь у виконанні фрагменту дитячої опери або мюзиклу з елементами театралізації. Пластичне інтонування характеру музики, виконання ритмічно-танцювальних рухів. Залучення учнів до оцінки якості співу (власного чи ровесників).</p>	
<p><u><i>Орієнтовний матеріал для сприймання</i></u> Українські щедрівки і колядки у виконанні народних хорів України; С.Прокоф'єв. Вальс із балету "Попелюшка" (фрагмент), сцена з балету "Попелюшка"; П.Чайковський. „Неаполітанська пісенька” (фортепіано), „Неаполітанський танець” із балету „Лебедине озеро”; П.Чайковський. “Танець маленьких лебедів” (фортепіанна п'еса), українська народна пісня “Журавель”; український народний танок “Козачок”; І.Беркович. Другий концерт для фортепіано з оркестром (II ч., фрагмент); Ж.Бізе. Марш Тореадора з опери «Кармен»; М.Завалишина. “Пісенька друзів” із опери “Коли друзі є”; Сцени з дитячого мюзиклу “Кицин Дім” (С. Бедусенко)</p>	
<p><u><i>Додатковий матеріал для сприймання</i></u> М.Сільванський. „Іжачок і соловейко”; П.Чайковський. Марш; «Вальс снігових пластівців» із балету “Лускунчик”, Л.Дичко. «Весна» з дитячої кантати «Пори року», М.Лисенко. Фрагменти з опери «Зима і Весна»- К. Стеценко. Опера “Лисичка, Котик і Півник”. Українські веснянки, заклички, троїсті музики за вибором; Р.Шуман. „Зимою”, „Мелодія”; М.Коваль. „Вовк і семеро козенят”, К.Стеценко. „Лисичка, Котик і Півник” (фрагменти дитячих опер за вибором); Моцарт „Хліб з маслом”; Е Гріг. „Танець Анітри” із сюїти „Пер Гюнт”; Й.Гайдн. Симфонії „Сюрприз”, „Годинник” (фрагменти); Ритмова пісня-гра “Обвісана”.</p>	
<p><u><i>Орієнтовний матеріал для виконання</i></u> Марія Бурмака “Хлопчик Помогай”, Леонід Ямковський “Тьоп-Шльоп”, “Мавпа Мавпі Говорила” М.Коваль. Хор “Семеро козенят”, хор «Цілий день співаєм, граєм», теми Мами-кози і козенят із опери “Вовк і семеро козенят”; українські народні пісні „Гарний танець гопачок”, Л.Дичко. «Весна». Муз. А. Філіпенка, сл. Г. Бойка "Соловейко"</p>	

<p><u>Додатковий матеріал для виконання</u> Б.Фільц. „Скоро сонечко пригріє”; І.Кириліна. “Про сіамського кота”; українська веснянка “Кривий танець”; Я.Степовий. „Зима і весна”; Н.Рубальська «У перші дні весни»; Ю. Михайленко. «Про матусю»; М.Чембержі. “Колискова для мами”; В. Іванников. “Найкраща”; О.Колодуб. “Вишиванка”; А.Кос-Анатольський. „Берізонька”. Українські народні пісні „Танок”, Ой єсть в лісі калина” та ін., веснянки та заклички за вибором; В.Рамм. „Крижана гора”; М.Ведмедеря. „Наша мова”, „Веснянка”; П.Козицький. „А вже красне сонечко”; Я.Дубравін. „Крапельки”; В.Верменич. „Вишиванка”.</p>	
<p><u>Матеріал для музикування та виконання в русі</u> Українська народна пісня „Горобейко і сестричка”; В.Верховинець. Пісня-гра „Сонечко» українські веснянки: “Просо”; “Огірочки”, “Льон”, “Мак”; М.Коваль. Теми та сцени з опери “Кицин Дім”.</p>	
<p>Тема 4. Мова музики Музична мова як виразник образного змісту твору. Елементи музичної мови (мелодія, ритм, метр, лад, темп, тембр, динаміка, регістр тощо). Роль мелодії і супроводу в музичних творах та їх зв’язок із характером музики. Пісенність, танцювальність і маршовість в інструментальних творах. Симфонічна казка як поєднання елементів літературного твору і музики. Інструменти симфонічного оркестру. Основні музичні поняття і терміни: <i>мелодія, супровід, ритм, метр, темп, тембр, динаміка, регістр</i>.</p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> особливості музичної мови, її елементи; роль та значення мелодії і супроводу в музичних творах; зв’язок між мелодією і характером музики; <i>порівнює:</i> мову музичних творів, знаходить у ній спільне і відмінне; <i>висловлює:</i> власне ставлення до змісту музичних творів; <i>розуміє:</i> залежність емоційного змісту музики від музичної мови; роль і значення основних засобів музичної виразності: мелодії, супроводу, ритму, <i>вміє:</i> розрізняти окремі елементи музичної мови; виявляти пісенність, танцювальність, маршовість в інструментальних творах; оцінювати спів власний та однокласників/однокласниць; <i>виразно виконує:</i> пісні, дотримуючись основних правил співу; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі, на концерті, в театрі.</p>
<p><u>Виконавська і творча діяльність</u> Виконання пісень різного емоційного змісту, характеру і будови. Пластичне інтонування характеру музики, виконання ритмічно-танцювальних рухів. Інсценування пісні-гри. Залучення учнів до оцінки якості співу (власного чи ровесників/ровесниць).</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для сприймання</u> Л.Бетховен. «Бабак», «Весела. Сумна»; П.Чайковський. “Кіт у чоботях і Біла кицька” з балету “Спляча красуня”, Танець із кубками</p>	

<p>з балету «Лебедине озеро»; Р.Шуман. «Перша втрата»; К.Мясковський. «Ніби вальс»; Л.Бетховен. Тема з варіаціями; Ж.Бізе. Марш хлопчиків з опери «Кармен»; Б.Фільц. “Закарпатська новелета № 3 (фрагмент)”; С.Прокоф’єв. Симфонічна казка “Петя і Вовк” (основні теми).</p>	
<p><u>Додатковий матеріал для сприймання</u> Українські троїсті музики (на вибором учителя); П.Чайковський. «Пісня жайворонка»; Б.Фільц. “Закарпатська новелета” №4 (фрагмент); Л.Бетховен. „Бабак”; П.Чайковський. „Пісня жайворонка”; А.Хачатурян. „Дитячий альбом” (на вибір); М. Шух. „Весняні передзвони”; А.Рубінштейн. „Мелодія”; М.Степаненко. „Дитячий зошит” (за вибором); Е.Гріг. „У печері гірського короля”; М.Глінка. „Попутна”; М.Сільванський. „Світанок”, „Ніч на річці”; К.Сен-Санс. «Карнавал тварин» («Слони», «Золоті рибки», «Королівський марш лева» та інші).</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для виконання</u> українська народна пісня “А продай, бабусю, бичка”; українська веснянка “Розлилися води”; українська народна пісня в обробці М.Дремлюги. “Як діждемо літа”; Д.Кабалевський. «Гра в гостей»; А.Мігай. “Зелений світ”; А.Кос-Анатольський. „Чабанец”.</p>	
<p><u>Додаткові твори для виконання</u> Українські народні пісні “Пчілка”, “Ой ходила дівчина бережком”; українські веснянки “Ой ти, красна весно”, “Катерина і Василь”, “Вербовая дощечка”; В.Верменич. “Калинова пісня”; О.Лобова. “Лине музика літа”; А.Житкевич. «Сопілочка з бузини». Пісні сучасних українських авторів (на вибір учителя з репертуару дитячих колективів). Українські народні пісні „Ой, минула вже зима”, веснянки та заклички за вибором; А.Філіпенко. „Зацвіла в долині”, „Соловейко”; Б.Савельєв. „Пограємо в луну”; Н.Рубальська. „Різні барви у природи”; І.Арсеєв. „Гра в слова”; М.Катричко. „Сійся, сійся, дощику”; В.Гребенюк. „Куц калини”; І.Тучак. „Рідний край”; пісні з мультфільмів (за вибором).</p>	
<p><u>Матеріал для музикування та виконання у русі</u> Я.Степовий. „Засмучений зайчик”; українські веснянки „А вже красне сонечко”, “Соловеєчку, сватку. сватку”, “Травка-муравка”; В.Верховинець. Пісні-ігри „Гляньте, діточки малі”, “Ой чого ти, метелику”; Д.Височковська. “Потанцюймо з нами”; А.Житкевич. «Чобітки мої червоні».</p>	

3 КЛАС

<p>Тема 1. Основні властивості музики Пісенність як особливість музики, проникнутої співучістю, мелодійністю, але не обов'язково призначеної для співу. Танцювальність як особливість музики, пронизаної танцювальними ритмами, але не обов'язково призначеної для танців. Маршовість як особливість музики, пройнятої маршовими ритмами, під яку не обов'язково крокувати. Пісенно-маршова і пісенно-танцювальна музика. Пісенність, танцювальність і маршовість в українській народній музиці і композиторських творах. Поняття про увертюру. Основні поняття і терміни: <i>пісенність, танцювальність, маршовість, увертюра, танцювальна пісня, пісня-марш.</i></p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> пісенність, танцювальність і маршовість як властивості музики; пісенність як особливість музики, не обов'язково призначеної для співу; танцювальність як особливість музики, не обов'язково призначеної для танців; маршовість як особливість музики, під яку не обов'язково крокувати; <i>вміє:</i> диференціювати звуковий потік, виділяти у творах елементи пісенності, танцювальності й маршовості; оцінювати спів власний та однокласників; <i>порівнює:</i> жанрові ознаки музичних творів, знаходить у них спільнейі відмінне; <i>називає:</i> музичні твори, що звучали у класі, та їх авторів/авторок; <i>висловлює:</i> власне ставлення до змісту музичних творів; <i>виразно виконує:</i> пісні, дотримуючись основних правил співу; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі, на концерті, в театрі; слухання музики, співу.</p>
<p><u><i>Виконавська і творча діяльність</i></u> Виконання пісень різного емоційного змісту і характеру. Складання виконавського плану пісень. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців. Пластичне інтонування і виконання ритмічно-танцювальних рухів. Залучення учнів/учениць до виконання канонів, оцінювання якості співу (власного чи ровесників/ровесниць). Музикування на дитячих музичних інструментах.</p>	
<p><u><i>Орієнтовний матеріал для сприймання</i></u> Ж. Бізе. Увертюра до опери “Кармен”; Р.Щедрін. «Ніч», «Золоті рибки», «Цар Горох» із балету «Горбоконики»; Ф. Шопен. Полонез ля мажор; Е.Гріг. «Ранок» із сюїти “Пер Гюнт”; Л.Дичко. «Осінь» із дитячої кантати «Пори року». М.Глінка. «Арагонська хота»; Л.Бетховен. Мелодія з III ч. симфонії № 5; Ф. Шопен. Прелюдії № 7, 20.</p>	

<p><u>Додатковий матеріал для сприймання</u></p> <p>М.Дремлюга. «Лірична пісня»; . Ж.Колодуб. Гуцульський танець; П.Чайковський. „Танець із кубками” з балету „Лебедине озеро”.</p> <p>Українські народні пісні (колискові, думи та ін.), їх хорові й інструментальні обробки, пісні у виконанні видатних співаків; танцювальна музика різних народів за вибором; М.Вербицький. Державний гімн України; В.А.Моцарт. „Менует” з „Маленької нічної музики”; Ф.Шуберт. Вальс сі мінор, „Військовий марш”; П.Чайковський. „Баркарола”, „Осінь пісня”, „Дитячий альбом” (пісенні, танцювальні, маршові п’єси); Й.Штраус. „Казки Віденського лісу”, „Марш”; Ж.Бізе. „Марш тореадора”, „Циганський танець” із опери „Кармен”; А.Хачатурян. „Адажіо” з балету „Гаяне”; Ф.Мендельсон. „Весільний марш”.</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для виконання</u></p> <p>Леся Горова “Всі ми потрібні”, “Відчинилося життя”, “Музика звучить”. українська народна пісня в обробці В. Косенка «Ой на горі жита много»; Т.Попатенко. „Шпачок прощається”; Л.Дичко. «Пісня про гарний настрій»;</p>	
<p><u>Додатковий матеріал для виконання</u></p> <p>Я.Степовий. “Літо минулося”; О.Янушкевич. „Ми літо пам’ятаєм”; С.Файнтух. „Люба, рідна Україно”; Д.Львов-Компанієць. «Дружать діти всієї кулі»; Н.Май. „Дощик”; М.Шуть. «Журавлик»; О.Білаш «Пшениченька»; М.Ведмедеря. „Родинне тепло”; О.Янушкевич. «Я малюю мрію»; Українські народні пісні „Раз, два, три, чотири”, „Ой ходить сон”, „Їхав козак за Дунай” та ін.; В.Лепешко. „Поспішай до школи”; Р.Паулс. „Кашалотик”; О.Антоняк. „Як складається пісенька?»; М.Старокадомський. „Любитель-рибалка”; А.Житкевич. „Семеро гномів”; О.Зозуля. „Осінь”; З.Компанієць. „Пісенька горобчика”; пісні з мультфільмів (на вибір).</p>	
<p><u>Матеріал для музикування та виконання в русі</u></p> <p>В.Верховинець. Пісні-ігри „Летів горобейчик”, Я.Степовий. „Вправи з хустинками”; українська народна пісня „Гарний танець гопачок”, Л.Соболевська. „Котячий регтайм”; М.Глінка. «Арагонська хота»; В.Верховинець. Пісня-гра «Шевчик», Р.Щедрін. «Цар Горох» із балету «Горбоконики». Танці різних народів.</p>	
<p>Тема 2. Інтонація Спільність розмовної і музичної мов</p>	<p>Учень/учениця має уявлення про: спільність розмовної і музичної мов;</p>

<p>(посилення і послаблення звучання, чергування сильних і слабких часток, смислові наголоси, паузи). Запитальні, стверджувальні, окличні інтонації в мові та музиці. Інтонація скоромовки. Ритмічні інтонації. Інтонація як основа музики. Імпровізація. Емоційна виразність музичних інтонацій. Вплив тембру на яскравість інтонації. Основні поняття: <i>інтонація, музична інтонація, імпровізація.</i></p>	<p>музичну інтонацію як основу музики; ритмічні інтонації; вплив тембру на яскравість інтонації; <i>порівнює:</i> запитальні, стверджувальні, окличні інтонації, інтонацію скоромовки в мові та музиці; <i>вміє:</i> виявляти характерні інтонації оцінювати спів власний та однокласників/однокласниць; <i>називає:</i> музичні твори, що звучали у класі, та їх авторів; <i>висловлює:</i> власне ставлення до змісту музичних творів; <i>виразно виконує:</i> пісні, дотримуючись основних правил співу; роль у пісні-грі; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі, на концерті, в театрі; слухання музики, співу.</p>
<p><u>Виконавська і творча діяльність</u> Виконання пісень різного змісту і характеру. Пластичне інтонування і виконання ритмічно-танцювальних рухів. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців. Проведення рольових музичних ігор. Інсценування пісень. Участь в обрядах щедрування і колядування.</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для сприймання</u> С. Прокоф'єв. “Базіка”; Е. Гріг. “Весільний день у Трольхаугені”; В. Косенко. „Гумореска”; Д. Кабалевський. “Три подружки”; В. Кирейко. “Награші Лукаша” з опери “Лісова пісня”; М. Римський-Корсаков. “Три чуда” з опери «Казка про царя Салтана»; українська народна пісня в обробці М. Леонтовича “Гра в зайчика”; Л. Дичко. «Зима» з дитячої кантати «Пори року».</p>	
<p><u>Додатковий матеріал для сприймання</u> Ф.Шуберт. „Музичний момент”; Ю.Щуровський. „Розповідь старого кобзаря”; Ж.Колодуб. „Принц і принцеса”; М.Степаненко. „Про звірів”(за вибором учителя); Г.Сасько. „Льодовий палац Снігової королеви”; М.Леонтович. „Щедрик”. В.Косенко. „Пасторальна”, „Колискова”; Я.Степовий. „Колискова”; М.Глінка. Марш Чорномора з опери „Руслан і Людмила”; М.Лисенко. Дума Кобзаря з опери „Тарас Бульба”; Ф.Шуберт. „В путь”, „Форель”; Р.Щедрін. „Пустотливі частівки”; К.В.Глюк. „Мелодія”; Ж.Массне. „Елегія”; М.Лисенко. Календарно-обрядові пісні з опери „Зима і Весна”; колядки, щедрівки за вибором.</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для виконання</u></p>	

<p>Швейцарська народна пісня «Зозулька»; Т.Попатенко. «Щеня і кошеня», «Шпачок прощається»; українська щедрівка «Добрий вечір тобі, пане Господарю!»;</p>	
<p><u>Додаткові твори для виконання</u> Д.Кабалевський. «Найважче»; М.Назарець. «Їжачок»; А.Мігай. «Господар і діти»; І Кириліна. „Засмутилось кошеня”; І.Шамо. «Зима»; М.Чембержі. «Новорічне свято»; ”. Т.Димань. «Колядочка»; Л.Дичко. «Снігуронька»; українські народні пісні “Свято Миколая”, «Йордань»; українська щедрівка „Павочка ходить”; українська колядка “Весело співайте”. Українські народні пісні „Грицю, Грицю, до роботи”, „Господарство” та ін.; В.Маник. „Солодка земля”; М.Ведмедеря. „Україна”; О.Лобова. „Колискова школі”; І.Островерхий. „Ой, щедрівко”; Л.Ященко. „Новорічна пісенька”; Ю.Чичков. „Що новий приносить рік?»; колядки, щедрівки, пісні з мультфільмів (на вибір).</p>	
<p><u>Матеріал для музикування та виконання в русі</u> О.Лазаренко. „Гра з дзвіночками”; українська народна гра «Коза»; білоруська народна пісня «Перепілонька»; Ю.Шутко. „Гра зі скакалкою”; А.Бобир. „Метелиця”.</p>	
<p>Тема 3. Розвиток музики Музика як мистецтво, що не існує без розвитку. Розвиток музики як процес відображення почуттів, настроїв, думок людини в їх динаміці та якісному перетворенні. Способи розвитку музики: виконавські, динамічні, жанрові, мелодичні, темпові, темброві. Виконавське рішення музичного твору. Сюжетний розвиток. Інтонаційно-мелодичний розвиток. Варіаційний розвиток. Жанровий розвиток. Ладовий розвиток. Прийоми симфонічного розвитку. Багатогранність розвитку музики. Обряди зустрічі весни. Народні пісні-веснянки. Основні поняття і терміни: <i>розвиток музики, прийоми розвитку, жанр, лад (мажор, мінор).</i></p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> музику як мистецтво, що не існує без розвитку; прийоми розвитку музики; сюжетний розвиток; інтонаційно-мелодичний розвиток; варіаційний розвиток; жанровий розвиток; ладовий розвиток; прийоми симфонічного розвитку; <i>порівнює:</i> різні прийоми розвитку музики; <i>називає:</i> музичні твори, що звучали у класі, та їх авторів/авторок; <i>висловлює:</i> власне ставлення до змісту музичних творів; <i>вміє:</i> оцінювати спів власний та однокласників/однокласниць; <i>виразно виконує:</i> пісні, дотримуючись основних правил співу; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі, на концерті, в театрі; слухання музики, співу.</p>
<p><u>Виконавська і творча діяльність</u> Виконання пісень різного змісту і характеру. Пластичне інтонування і виконання ритмічно-танцювальних рухів. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців. Інсценування пісень. Імпровізація</p>	

<p>мелодій на тексти лічилок, забавлянок, дражнилок тощо.</p>	
<p><u><i>Орієнтовний матеріал для сприймання</i></u> Ф.Шуберт. Марш; Р.Щедрін. «Купання в котлах» із балету «Горбоконики»; М. Лисенко. Хор «А вже весна» з опери «Зима і весна»; П.Чайковський. Фінал IV симфонії (фрагмент); М.Завадський. «Шумка»; Ф.Шуберт. Вальс. Алегreto; Е. Гріг. «Навесні»; Е. Гріг. «У печері гірського короля».</p>	
<p><u><i>Додатковий матеріал для сприймання</i></u> Г.Сасько. „Весняний дощик”; К.Віленський „Весняночка”; К.М’ясков. «Український танець»; Ф.Шопен. Вальси (на вибір учителя/вчительки). дует Одарки і Карся з опери "Запорожець за Дунаєм", М. де-Фалья "Танець вогню"; М.Мусоргський - Ніч на Лисій горі (Фрагмент); О.Бородін "Половецькі танці", М.Равель "Болеро". Ф.Шопен. Мазурки до мажор, ля мінор, сі-бемоль мажор, Полонез ля мажор; Й.Брамс. „Угорський танець” (за вибором); Й.С.Бах. „Менует”; Т.Альбіноні. „Адажіо”; С.Рахманінов. „Італійська полька”; Д.Шостакович. „Вальс-жарт”; М.Завадський. „Українська шумка”; А.Коломієць. „Український танок”, „Балетна сценка”; Г.Татарченко. „Гей, ви, козаченьки”; П.Майборода. Марш („Засвіт встали козаченьки”).</p>	
<p><u><i>Орієнтовний матеріал для виконання</i></u> Л. Кніппер. “Чому ведмідь взимку спить”; І. Арсєєв. “Гра в слова”; українська народна пісня “Грицю, Грицю, до роботи”; російська народна пісня «У полі береза стояла»; М.Катричко. «Подарунок мамі»; Т.Димань. «Писанка».</p>	
<p><u><i>Додатковий матеріал для виконання</i></u> Т.Шутенко. „Вальс сніжинок”; В Сокальський. “Голочка”; М.Катричко. „Одуд дудочку зробив”; М. Рожко. “Добра казка”; В.Дем’янишин. „Пісенька про вишеньку”.</p> <p>Українські народні пісні, веснянки, заклички („Щебетала пташечка”, „Подоляночка”, „Вийшли в поле косарі” та ін.); Л.Кніпер. „Чому ведмідь взимку спить”; А.Житкевич. „Чобітки мої червоні”; О.Зозуля. „А метелиця”; польська народна пісня „Зозуля”; чеська народна пісня-танець „Полька”; І.Островерхий. „Танцювало дощентко”; Б.Фільц. „Танок сорок”; В.Гребенюк. „Матусю рідненька”; пісні з мультфільмів (за вибором).</p>	

<p><u>Матеріал для музикування та виконання у русі</u> В.Верховинець. Пісня-гра «Сива шапка»; А.Павлюк. „Святковий хоровод”; українська веснянка «Вийди, вийди, Іванку»; українські трієсті музики (на вибір учителя); українські народні пісні „Король по городу ходить”, „Каша”; Я.Степовий. „Ой на горі льон”.</p>	
<p>Тема 4. Музична форма Форма музичного твору. Рондо.Варіації. Куплетна форма. Найважливіші принципи будови музики: повторення (просте, змінене – варіативне) і контраст. Основні поняття і терміни: <i>музична форма, рондо, варіації, куплетна форма.</i></p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> музичну форму, контраст. рондо і варіації; куплетну форму; <i>називає:</i> музичні твори, що звучали у класі, та їх авторів/авторок; <i>обґрунтовує:</i> форму музичного твору; <i>висловлює:</i> власне ставлення до змісту музичних творів; <i>вміє:</i> оцінювати спів власний та однокласників/однокласниць; <i>виразно виконує:</i> пісні, дотримуючись основних правил співу; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі, на концерті, в театрі; слухання музики, співу.</p>
<p><u>Виконавська і творча діяльність</u> Виконання пісень різного змісту і характеру. Пластичне інтонування і виконання ритмічно-танцювальних рухів. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців. Інценування пісень. Створення «Класного рондо». Створення варіації на тему пісні „Ой на горі жито”. Ведення хороводів.</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для сприймання</u> Е Гріг. “Пісня Сольвейг” і „Танець Анітри” із сюїти „Пер Гюнт”; В. Моцарт. “Рондо в турецькому стилі”; М.Різоль. Варіації на тему української народної пісні “Ой на горі жито”; Л.Дичко. «Літо» з дитячої кантати «Пори року».</p>	

<p><u>Додатковий матеріал для сприймання</u> М. Лисенко. Експромт ля мінор; Ф.Шопен. Мазурки (на вибір учителя); Б.Фільц. «Весняне рондо»; А. Шведко. Варіації на тему української народної пісні „Женчичок-бренчичок”; І. Левицький. “Українська рапсодія”. Українська народна пісня „Діду мій, дударіку” в обробці М.Леонтовича; Ф.Мендельсон. „Пісня без слів” (за вибором); Е.Гріг. „Ранок”; Дж.Верді. Марш із опери „Аїда”; Ф.Шопен. „Ноктюрн”; Т.Альбіноні. „Адажіо”; Й.Пахельбель. „Канон”; М.Різолъ. Варіації на тему української народної пісні „Їхав козак за Дунай”; Р.Щедрін. „Ніч”, „Золоті рибки”, „Цар Горох” з балету „Горбоконики”; М.Колесса. „В горах”.</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для виконання</u> Французька народна пісня “Пастух”; М. Катричко. “Писанка”; «Класне рондо»; М.Ведмедеря. «Природа просить порятунку»; українська народна пісня “Соловечку, сватку, сватку”; українська народна пісня в обробці К.Стеценка „Ой на горі жито”; Т.Попатенко. «Ось яка бабуся».</p>	
<p><u>Додатковий матеріал для виконання</u> Ю.Михайленко. «Грає веснонька»; А.Житкевич. «Ой весно, весно»; Р.Бойко. Хор «Світи нам, сонечко» з опери «Пісенька в лісі»; М.Рожко. «Кольорове свято»; українські веснянки “Жучок”, „Скочила коза з воза”; Б.Фільц. “Жук-жученко”; П.Синявський. «Місячний човник». Українські народні пісні, веснянки, заклички „Зірвалася хуртовина” та ін.); стрілецька пісня „Гей, там на горі Січ іде”; естонська народна пісня „У кожного свій музичний інструмент”; І.Тучак. „Добридень, Україно”; О.Лобова. „Лине музика літа”; пісні з мультфільмів (за вибором).</p>	
<p><u>Матеріал для музикування та виконання в русі</u> Українські троїсті музики (на вибір учителя); українські народні пісні „Мости”; В.Верховинець. Пісні-ігри „У вишневому садочку”, „Шум”; А.Філіпенко. „Пісня веселки”.</p>	

4 КЛАС

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>Тема 1. Музика мого народу Джерела і традиції української народної музичної творчості. Колискова пісня. Дитячий фольклор (дражнили, лічилки, забавлянки). Календарно-обрядові пісні: жниварські пісні (зажинкові, власне жниварські, обжинкові), колядки і щедрівки, їх особливості. Жартівливі й жартівливо-</p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> джерела і традиції української народної музичної творчості; найхарактерніші риси української народної музики; спільне й відмінне в народній та професійній творчості; колискові пісні й дитячий фольклор; календарно-обрядові пісні; троїсті музики як тип інструментального ансамблю; жартівливі й жартівливо-танцювальні пісні, коломийки;</p>

<p>танцювальні пісні, коломийки. Троїсті музики. Історичні пісні, українська народна дума. Ліричні пісні. Найхарактерніші риси української народної музики: наспівність, яскрава емоційність, ліричність. Музика народна і професійна. Українська народнопісенна творчість як джерело професійної музики та окраса духовної культури. Сучасна українська музика, виконавці і композитори, Основні поняття і терміни: <i>календарно-обрядова пісня, колядка, щедрівка, жартівливо-танцювальна пісня, коломийка, історична пісня, дума, лірична пісня.</i></p>	<p>історичні та ліричні пісні; українську народу думу; <i>називає:</i> музичні твори, що звучали у класі, та їх авторів/авторок; <i>порівнює:</i> сучасні, народні й професійні пісні; <i>обґрунтовує:</i> належність пісні до народної, професійної або професійної в народному дусі; <i>висловлює:</i> власне ставлення до змісту музичних творів; <i>вміє:</i> оцінювати спів власний та однокласників/однокласниць; <i>виразно виконує:</i> пісні, дотримуючись основних правил співу; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі, на концерті, в театрі; слухання музики, співу.</p>
<p><u><i>Виконавська і творча діяльність</i></u> Виконання пісень різного змісту і характеру. Пластичне інтонування і виконання ритмічно-танцювальних рухів. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців. Виконання пісень із підголосками. Театралізація дитячих музичних розваг (дражнілок, лічилок, забавлянок).</p>	
<p><u><i>Орієнтовний матеріал для сприймання</i></u> М. Вербицький. “Ще не вмерла Україна”; Державний Гімн України (участь у виконанні); пісні з репертуару сучасних виконавців (на вибір учителя) «Пісня про Байду», «Дума про козака Голоту»; М. Лисенко. “Елегія”, «Зоре моя вечірня (зіставлення композиторської пісні Я.Степового і народної); українські колискові пісні «Повіщу я колисочку», “Ой ходить сон коло вікон”; К.Стеценко. «Вечірня пісня»; українські троїсті музики (на вибір учителя); українські щедрівки “Чи дома, дома”, “Слава нашим господарям”; К.Меладзе. «Квітка-душа» (у виконанні Ніни Матвієнко).</p>	
<p><u><i>Додатковий матеріал для сприймання</i></u> В.Філіпенко . «Поле моє, поле»; українська історична пісня «Ой на горі та й женці жнуть»; М.Лисенко. Хор „Гей, не дивуйте” з опери „Тарас Бульба”; українські народні думи «Пісня про Устима Кармелюка», “Батьку Хмелю”; В.Кушпет. “Кобзарська дума”; Д.Бортнянський. Соната до мажор; В.Лепешко. «Кобзарська слава»; М.Вериківський, «Пісня кобзаря» з опери «Гайдамаки»; український народний танець «Метелиця»; К.Данькевич. «Метелиця» з балету «Лілея»; С.Гулак-Артемівський. «Танці з опери “Запорожець за Дунаєм”».</p>	

<p>Вокальні й інструментальні обробки українських народних пісень і танців, троїсті музики (за вибором); пісні сучасних українських композиторів; І.Шамо. „Гуцульські акварелі” (фрагмент); фрагменти дитячих опер за вибором (М.Лисенко. „Коза-дереза”, „Пан Коцький”; М.Коваль. „Вовк і семеро козенят”; К.Стеценко. „Лисичка, Котик і Півник”, „Івасик-Телесик”); Ю.Щуровський. „Музичний калейдоскоп” („Волинка”, „Шарманка” та ін.); Г.Майборода. „Гуцульська рапсодія”; І.Шамо. Прелюдія фа-дієз мінор, „Картини російський живописців” (за вибором); П.Чайковський. „Підсніжник”, „Думка”; М.Лисенко. „Баркарола”, хор „А вже весна” з опери „Зима і весна”; А.Штогаренко. „Вірменські ескізи”; Б.Фільц. „Весняне рондо”; Л.Бетховен. „Турецький марш”, „Варіації на українські теми”; Є.Адамцевич. „Запорозький марш”; українські колядки, щедрівки за вибором.</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для виконання</u> М.Ведмедеря. «Це моя Україна»; українські народні пісні «Вийшли в поле косарі», «Ой на горі та й жінці жнуть»; українська народна пісня «Котику сіренький»; М.Катричко. «Рідна мова»; Л.Попернацький. «Україно-світ»; українські щедрівки «Ой рано-рано кури запіли», «Прийшли щедрувати»; українська народна пісня «Забілів від снігу гай».</p>	

<p><u>Додатковий матеріал для виконання</u> М.Мельник. „Україно-дівчино”; М.Рожко. «Рідня»; українські жнивварські пісні “В понеділок раненько”, “А вже сонце котиться”; М.Ведмедеря. «Здрастуй, вересень»; Л.Дичко. «Сонце і ледачий учень»; О.Лобова. «Прощання з журавлями»; А.Мігай. «Сім нот»; М.Іванников. „Відлетіли журавлі”; В.Мураделі. «Шкільна стежинка»; українська народна пісня “Ой гиля, гиля, гусоньки, на став”; М.Рожко. «Радість»; О.Янушкевич. «Дитинства світ»; П.Майборода. «Пісня допитливих» із кінофільму «Абітурієнтка»; Т.Попатенко. «Новорічна полька»; українські колядки та щедрівки «Ой чи є, чи нема»; «Котився хміль з-під города»; «Місяченьку, мій братику»; «Тече річка невеличка». Українські народні пісні „Ой на горі та й жінці жнуть”, „Заграй мені, скрипалю”, „Верховино, світку ти наш” та ін., колядки, щедрівки (за вибором); М.Ведмедеря. „Здрастуй, школо!”, „Осінь”; О.Злотник. „Музика рідного дому”; О.Лобова. „Вперше Осінь йшла до школи”, „Прощання з журавлями”; М.Глінка. „Не щебечи, соловейку”; О.Хромушин. „Що таке калюжа?»; В.Прихожай. „Нічні музики”; Н.Вересокіна. „Колискова”; С.Гаврилов. „Навчайте мене музики”; М.Матвеев. „Як лікували бегемота”; Є.Карпенко. „Їжачки зелені”; С.Ткачук. „Вітаємо з Різдом”; пісні з мультфільмів.</p>	
<p><u>Матеріал для музичування та виконання в русі</u> Троїсті музики (на вибір учителя); українські народні пісні „Танцювати починаймо”, Ю.Рожавська «Коломийка»; українські народні пісні-ігри в обробці Ж.Колодуб. «Фрікель, нікель», “Йшла зозуля мимо саду”, «Котилася торба»; українська народна пісня в обробці М.Леонтовича «Коза»; В.Верховинець. Вертеп. Пісня-гра „Маланка”.</p>	
<p>Тема 2. Музика єднає світ Пісні народів світу. Танці народів світу. Обрядові пісні у різних народів. Жанр обробки народних пісень. Взаємозбагачення музики різних народів. Основні поняття і терміни: <i>мазурка, полька, баркарола, розспів, багатоголосся</i></p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> народну музику і композиторські твори різних народів. календарно-обрядові пісні різних народів <i>називає:</i> музичні твори, що звучали у класі, та їх авторів; <i>порівнює:</i> пісні різних народів на спільну тематику або сюжети; <i>висловлює:</i> власне ставлення до народної музики різних народів; <i>вміє:</i> оцінювати спів власний та однокласників; Створювати темброво-ритмічний супровід до класичних, сучасних та народних творів, танців, створення театралізацій. <i>виразно виконує:</i></p>

	<p>пісні, дотримуючись основних правил співу; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі, на концерті, в театрі; слухання музики, співу.</p>
<p><u>Виконавська і творча діяльність</u> Виконання пісень різного змісту і характеру. Пластичне інтонування і виконання ритмічно-танцювальних рухів. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців, театралізованих міні-дійств.</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для сприймання</u> Українська народна пісня “Реве та стогне Дніпр широкий”; П. Чайковський. Фінал Першого концерту для фортепіано з оркестром (фрагмент); О.Хромушин. «Фантазія на теми українських народних пісень»; Р. Щедрін. “Пустотливі частівки”; білоруська народна пісня «Бульба»; К. М’ясков. “Білоруський танець”, народні танці «Молдовеняска»; «Лезгінка»; А. Хачатурян. Гопак із балету “Гаяне”; Д. Гершвін. “Колискова” з опери “Поргі та Бесс”; болгарська народна пісня «Посадив я полин»; М.Глінка. «Венеціанська ніч»; М. Лисенко. “Баркарола”; В. А. Моцарт. Варіації на тему французької пісні; С.Рахманінов. «Італійська полька»; З.Кодай. «Чардаш»; Й.Брамс. Угорський танець №2; В. А. Моцарт. Рондо в турецькому стилі; українська народна пісня «Їхав козак за Дунай»; Л.Бетховен. Варіації на українські теми; Д.Кабалевський. Варіації на японську народну тему; Ф. Шопен. Мазурка ля мінор; Я.Сібеліус. «Фінляндія»; Д.Кабалевський. Празький концерт.</p>	
<p><u>Додатковий матеріал для сприймання</u> С. Рахманінов. Третій концерт для фортепіано з оркестром (фрагмент) у виконанні Юджи Ванг (неймовірна техніка виконання, неперевершене враження); Ж.Колодуб. „Троїсті музики»; К. М’ясков. «Литовський танець», «Туркменський танець»; латиська народна пісня «Вій, вітерець», естонський народний танець «Тульяк»; А.Штогаренко. «Вірменські ескізи»; В.А. Моцарт. Симфонія соль мінор (перша частина, фрагмент); Є. Станкович. Купальський танок “Марина”. Український фольклор, пісні й танці різних народів світу (за вибором); А.Вівальді. „Зима” (фрагмент); О.Аляб’єв. „Соловей”; В.А.Моцарт. „Романс” із „Маленької нічної музики”; П.Чайковський. „Танець феї Драже” з балету „Лускунчик”, „Танець маленьких лебедів” із балету „Лебедине озеро”;</p>	

<p>Четверта симфонія (фрагмент фіналу); Й.С.Бах. Прелюдії до мажор, до мінор (з I т. „Добре темперованого клавiру”); Ф.Шопен. Прелюдії №№ 4, 7 (або інші фортепіанні мініатюри за вибором); Н.Паганіні. „Кампанелла”, Каприс № 24; К.Дебюссі. „Маленький пастух”, „Ляльковий кек-уок” (із сюїти „Дитячий куточок”); К.Сен-Санс. „Карнавал тварин” (за вибором); Й.Гайдн. Симфонії „Сюрприз”, „Годинник” (фрагменти); М.Глінка. „Іспанська увертюра” № 1; Ж.Бізе. „Хабанера” з опери „Кармен”; П.Чайковський. „Підсніжник”, „Неаполітанська пісенька”, „Неаполітанський танець”, Перший концерт для фортепіано з оркестром (фінал); О.Аляб'єв-Ф.Ліст. „Соловей”; С.Рахманінов. „Богородице, діво, радуйся”, „Рапсодія на тему Паганіні”; Й.С.Бах-Ш.Гуно. „Аве Марія”; Г.Аллегрі. „Мізерере”; А.Вівальді „Гроза”; В.Мей „Шторм”; Л.Бетховен. „Турецький марш”; В.А.Моцарт. „Турецький марш”; Й.Штраус. „Російський марш”; А.Хачатурян. „Гопак” з балету „Гаяне”; М.Сільванський. Варіації на тему української народної пісні „А вже весна”; Л.Ревуцький. „Веснянка”.</p>	
<p><u>Орієнтовний матеріал для виконання</u> М. Глінка. “Гуде вітер вельми в полі”; українська народна пісня «Вийди, вийди, Іванку»; пісні з репертуару сучасних українських виконавців (на вибір); Е. Гріг. “Захід сонця”; чеська народна пісня “Полька”; японська народна пісня “Вишня”; польська народна пісня «Жайворонок»; естонська нар. пісня«У кожного свій музичний інструмент», білоруський народний танець-пісня „Бульба”;</p>	

<p><u>Додатковий матеріал для виконання</u> латиська народна пісня “Півник”; естонська народна пісня „Зозуля”; грузинська народна пісня «Світлячок»; туркменська народна пісня «Метелик»; О.Янушкевич. «День народження у мами»; українські народні пісні «Прийшла весна з квітами», «Ой весна, весна, та й весняночка»; німецька народна пісня „Музиканти”; А.Житкевич. «Перестук»; Р.Бойко. «Річкова прохолода» із циклу «Пісні в стилі різних народів». Українські народні пісні, веснянки та гаївки („Соловєчку, сватку, сватку”, „А вже весна” та ін.); французька народна пісня „Каде Руссель”;-М.Лисенко. „А вже весна, а вже красна”; Є.Бондаренко. „Співаночка-весняночка”; О.Злотник. „Мамина пісня”; М.Ведмедеря. „Молитва”, „Це моя Україна”; Є.Карпенко. „Зернятко”; В.А.Моцарт-Б.Фліс. „Колискова”; А.Житкевич. „Сопілочко з бузини”; І.Кириліна. „Засмутилось кошєня”; М.Катричко. „Найкраще місце на землі”; пісні з мультфільмів (за вибором).</p>	
<p><u>Матеріал для музикування та виконання в русі</u> Троїсті музики (на вибір учителя); пісні з репертуару сучасних виконавців (на вибір)</p>	

Фізкультурна освітня галузь

Фізична культура

Пояснювальна записка

Метою навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять та виховання фізично загартованих і патріотично налаштованих громадян України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в молодших школярів розуміння значущості занять фізичними вправами, спортивними іграми як важливого засобу зміцнення здоров’я, отримання задоволення, гартування тіла та характеру, самовираження, соціальної взаємодії у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;
- формування в учнів здатності володіння різними способами рухової діяльності, виконання фізичних вправ; уміння грати в рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами;
- розвиток в молодших школярів здатності встановлювати причинно- наслідкові зв’язки позитивних та негативних чинників щодо стану свого здоров’я та фізичного розвитку;
- використовувати різні способи пошуку корисної інформації у довідникових джерелах, у тому числі за допомогою інформаційно- комунікативних технологій і критичного мислення;
- формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід з фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення здоров’я та фізичного вдосконалення;
- розвиток в молодших школярів здатності використовувати навички самоконтролю і самооцінювання свого фізичного стану, дотримуватися санітарно-гігієнічних правил та безпечної поведінки в процесі фізкультурно- оздоровчої діяльності;
- розвиток в учнів здатності спілкуватися і взаємодіяти з дорослими й однолітками, співпрацювати та досягати спільних командних цілей у процесі спортивно-ігрової діяльності, використовувати термінологічний апарат з фізичної культури рідною мовою під час фізкультурно-оздоровчої діяльності;
- виховання в молодших школярів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних

можливостей, бажання керуватися правилами безпечної і чесною гри, уміння боротися, вигравати і програвати; формування зацікавленості досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях.

Зазначена мета і завдання реалізуються за такими **змістовими лініями**:

«Рухова діяльність», «Ігрова та змагальна діяльність».

Змістова лінія **«Рухова діяльність»** передбачає формування в молодших школярів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та формування в молодших школярів умінь і навичок володіння різними способами рухової діяльності; здатності виконання вправ основної гімнастики, організуючих вправ, елементів акробатики, вправ корегувальної спрямованості та тих, що пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, лазінням і перелізанням, стрибками; навичок володіння м'ячем; розвиток фізичних якостей; формування правильної постави й профілактику плоскостопості.

Змістова лінія **«Ігрова та змагальна діяльність»** передбачає виховання в молодших школярів ініціативності, активності та відповідальності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами; забезпечення усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; формування уміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю сприймати поразку, контролювати свої емоції, організувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, виконувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення користуватися власними перевагами і визнавати недоліки тактичних дій у різних видах спорту, планувати та реалізувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет.

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p>має уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини [1 ФІО 2.2]; розуміє терміни з предмету «фізична культура» [1 ФІО 1.2]; пояснює значення фізичних вправ для формування правильної постави [1 ФІО 2.2]; називає життєво важливі способи пересування людини [1 ФІО 1.1]; виконує організуючі вправи: команди на шиккування в шеренгу, колону по одному, в коло; розмикання на інтервал; загальнорозвивальні вправи без предмета (імітаційного характеру) та з предметами; комплекс вправ ранкової гігієнічної гімнастики, присідання тощо [1 ФІО 1.1]; виконує ходьбу на носках, на п'ятах, з високим підніманням стегна, у напівприсіді, у присіді, з різними положеннями рук, ходьбу «змійкою»; біг з високим підніманням стегна, із закиданням гомілок із зміною</p>	<p>Фізична культура як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини. Терміни з предмету «фізична культура». Фізичні вправи – засіб формування правильної постави. Життєво важливі способи пересування людини. Культура рухів з елементами гімнастики: організуючі вправи;</p>

<p>напряму і різних вихідних положень; танцювальні кроки; танцювальні імпрровізаційні вправи; лазіння по горизонтальній та похилій гімнастичній лаві; по гімнастичній стінці у різних напрямках; перелізання через перешкод [1 ФІО 1.1]; <i>виконує</i> вправи з малим м'ячем; вправи з великим м'ячем [1 ФІО 1.3]; <i>володіє</i> елементарними навичками виконання стрибків: на місці на одній нозі, на двох ногах з просуванням уперед, назад, у присіді правим та лівим боком; стрибки в глибину; стрибки у висоту; стрибки у довжину з місця поштовхом однієї і двох ніг [1 ФІО 1.1]; <i>виконує</i> вправи для розвитку фізичних якостей: сили – підтягування у висі лежачи та у висі (хлопці), згинання та розгинання рук в упорі лежачи від гімнастичної лави та від підлоги (хлопці); швидкості – повторний біг на 3–4х10 м; пришвидшення з різних вихідних положень; витривалості – біг почергово з ходьбою; пересування на лижах; нахили тулуба в різних напрямках у положенні стоячи, пружні</p>	<p>Вправи для оволодіння навичками пересувань. Вправи для опанування навичок володіння м'ячем. Вправи для оволодіння навичками стрибків. Вправи для розвитку фізичних якостей.</p>
<p>нахили у положенні сидячи; “напівшпагат”, “шпагат”; координації – пересування по підвищеній і обмеженій за площиною опорі, “човниковий” біг 4х9 м, 3х10 м [1 ФІО 1.2]; [1 ФІО 1.3];</p>	
<p><i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи без предметів на місці; вправи для верхніх кінцівок і плечового поясу; згинання та розгинання верхніх кінцівок, колові рухи руками у фронтальній та сагітальній площині; загальнорозвивальні вправи в русі: різновиди ходьби, бігу, стрибків; вправи на координацію; загальнорозвивальні вправи з предметами [1 ФІО 1.1]; [1 МАО 2.2]; <i>виконує</i> пересування на лижах: організовуючі команди і прийоми, пересування, повороти * [1 ФІО 1.1]; [1 МАО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді, плавання * [1 ФІО 1.1]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у воді [1 ФІО 3.2]</p>	<p>Вправи для формування постави і профілактики плоскостопості. Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах. Вправи для оволодіння навичками плавання. * Правила безпечної поведінки на воді.</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих ігор [1 ФІО 1.3]; [1 ФІО 3.1]; [1 ФІО 3.3]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової та змагальної діяльності [1 ФІО 3.2].</p>	<p>Рухливі ігри та естафети. Правила безпечної поведінки в процесі рухової та змагальної діяльності.</p>

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>розуміє</i> значущість рухового режиму для зміцнення здоров'я та фізичного розвитку [2 ФІО 2.2]; <i>пояснює</i> значення і правила ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурних хвилинок та фізкультурних пауз для фізичного розвитку та здоров'я людини; значущість загартування як засобу зміцнення здоров'я [2 ФІО 2.2]; <i>дотримується</i> рухового режиму протягом дня [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2]; <i>називає</i> основні фізичні якості людини, фізичні вправи та їх вплив на формування фізичних якостей [2 ФІО 2.3]; <i>дотримується</i> правил особистої гігієни в режимі дня [2 ФІО 2.1]; [2 ФІО 2.2];</p>	<p>Руховий режим дня молодшого школяра. Значення і правила виконання ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилинки та фізкультурної паузи.</p> <p>Рухова активність протягом дня. Фізичні вправи та їх вплив на формування фізичних якостей.</p> <p>Правила особистої гігієни молодшого школяра.</p>
<p><i>виконує</i> організовуючі вправи команди на розмикання й змикання приставними кроками, перешикування із колони по одному в колону по три (чотири) [2 ФІО 1.1];</p>	<p>Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи:</p>
<p><i>добирає та виконує</i> загальнорозвивальні вправи: комплекси вправ ранкової гімнастики без предмета (імітаційного характеру), з м'ячем, скакалкою; комплекси фізкультурних пауз та фізкультурних хвилинок [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2]; <i>виконує</i> присідання; виси; підтягування у висі (хлопці), у висі лежачи (дівчата); елементи акробатики [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань: ходьба широкими кроками, зі зміною частоти кроку; ходьба із пришвидшенням та уповільненням, приставним кроком правим і лівим боком; біг; біг почергово з ходьбою; танцювальні кроки; лазіння; подолання штучних перешкод [2 ФІО 1.1]; <i>володіє</i> навичками виконання вправ з малим м'ячем: метання малого м'яча у щит; метання малого м'яча у горизонтальну ціль; метання малого м'яча з-за голови на дальність [2 ФІО 1.3]; <i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: кидки м'яча знизу із положення сидячи та стоячи, передавання і ловіння м'яча двома руками від грудей (у колі, парах, трійках), передача м'яча двома руками з ударом об підлогу; ведення м'яча правою та лівою рукою з одночасними кроками; зупинки м'яча, що котиться, підошвою та внутрішньою стороною ступні, удари внутрішньою стороною ступні по м'ячу, що котиться; ведення м'яча внутрішньою та зовнішньою частинами підйому (по прямій, по дузі, між стійками) [2 ФІО 1.3]; <i>виконує</i> стрибки на місці з поворотами на 45, 90, 180 градусів по «купинах»; стрибки зі скакалкою; стрибки через довгу скакалку, яка обертається вперед; стрибки у глибину з висоти до 80 см з м'яким приземленням; стрибки у висоту; стрибки через перешкоди висотою до 50 см поштовхом однією та двома ногами; стрибки у висоту з</p>	<p>а) загальнорозвивальні вправи;</p> <p>б) положення тіла у просторі: сіди, упори, виси, елементи акробатики.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань.</p> <p>Вправи для опанування навичок володіння малим м'ячем.</p> <p>Вправи з великим м'ячем.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками стрибків.</p> <p>Вправи для розвитку фізичних якостей.</p>

<p>прямого розбігу (через гумову мотузку); стрибки у довжину тощо [2 ФІО 1.1]; [2 ФІО 2.3]; <i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: сили – загальнорозвивальні вправи з гімнастичними палицями; кидки баскетбольного м'яча з-за голови із різних положень; лазіння по горизонтальній гімнастичній лаві однойменним та різнойменним способами (без допомоги ніг); багатоскоки; стрибки через перешкоди; підтягування у висі та у висі лежачи (хлопці); пересування у положенні сиду, зігнувши ноги (у різних напрямках); швидкості - пришвидшення з різних вихідних положень, повторний біг 3–10 м, біг із пришвидшеннями за сигналом; стрибки зі скакалкою; витривалості – біг у чергуванні з ходьбою до 1000 м, біг на дистанцію до 500 м малої інтенсивності; гнучкості □ махові рухи правою і лівою ногою у бічний</p>	
<p>і лицьовій площині, стоячи біля опори та під час ходьби; прогинання та вигинання тулуба у положенні упору стоячи на колінах; пружні похитування у положенні випаду; прогинання тулуба у положенні лежачи на животі; координації – подолання перешкод, ходьбу на носках, ходьба по підвищеній і обмеженій за площиною опорі з різними положеннями рук; пересування із підкиданням дрібних предметів; вправи зі зміною положення тіла у просторі; розслаблення м'язів рук, ніг, тулуба у різних положеннях [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.3]; <i>добирає</i> та <i>виконує</i> фізичні вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: загальнорозвивальні вправи на місці без предметів; вправи для м'язів шиї, нахили та повороти голови; вправи для верхніх кінцівок і плечового поясу: згинання та розгинання верхніх кінцівок, кругові рухи руками, нахили в сторони, пружні рухи [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань на лижах: лижні ходи, повороти, спуски, підйоми, гальмування* [2 ФІО 1.1]; [2 ФІО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді: багаторазові видихи у воду; вправи для оволодіння рухами ногами у плаванні стилями кроль на грудях та кроль на спині; вправи для оволодіння рухами руками як у плаванні стилем кроль на грудях; плавання *[2 ФІО 1.1]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у воді [2 ФІО 3.2].</p>	<p>Вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання. * Правила безпечної поведінки на воді.</p>
Ігрова та змагальна діяльність	

<p><i>бере участь у рухливих іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих ігор</i> [2 ФІО 1.3]; [2 ФІО 3.1]; [2 ФІО 3.3]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової та змагальної діяльності [2 ФІО 2.1]; [2 ФІО 3.2].</p>	<p>Рухливі ігри та естафети.</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової та змагальної діяльності.</p>
--	---

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення</i> про історію виникнення Олімпійських ігор; <i>називає</i> олімпійське гасло та символ Олімпійських ігор; <i>пояснює</i> вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів [3 ФІО 2.2]; <i>добирає</i> спортивний інвентар відповідно виду спорту [3 ФІО 1.2]; <i>контролює</i> свій фізичний стан за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям перед фізичними навантаженнями в процесі та після занять [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 2.2]; <i>виконує</i> організовуючі вправи команди на перешикування з однієї шеренги уступами за розрахунком 9, 6, 3, на місці [3 ФІО 1.1]; <i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів [3 ФІО 1.1];</p>	<p>Історія виникнення Олімпійських ігор. Символи, ритуали і церемонії Олімпійських ігор.</p> <p>Вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів. Спортивний інвентар для різних видів спорту.</p> <p>Оцінка фізичного стану за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям в процесі занять фізичною культурою.</p>

розрізняє та виконує присідання, виси, упори: присідання, нахили тулуба у сіді з різними положеннями ніг; перехід із сіду на правому стегні у сід на лівому стегні;

виси та упори – згинання і розгинання рук в упорі на стегнах, в упорі лежачи; перехід із упору присівши в упор стоячи, із упору лежачи в упор лежачи боком і навпаки; упор на перекладині [3 ФІО 1.2];

виконує елементи акробатики: перекид назад в упор стоячи на колінах, в упор присівши; два перекиди вперед; “міст” із положення лежачи [3 ФІО 1.2];

володіє навичками пересувань: *ходьба* по гімнастичній лаві з високим підніманням стегна, *біг* до 30 м, рівномірний біг почергово з ходьбою до 1200 м; рівномірний біг до 900 м [3 ФІО 1.2];

пересування танцювальними кроками: ритмічне поєднання рухів і кроків, підскоків; танцювальні імпровізаційні вправи босоніж; *лазіння* по похилій гімнастичній лаві (кут нахилу 45 градусів) однойменним та різнойменними способами; *лазіння* по гімнастичній стінці різнойменними та однойменним способом (вгору, вниз, по діагоналі, праворуч, ліворуч); [3 ФІО 1.2]; *лазіння по канату*, закріпленому над похилою гімнастичною лавою (лежачи на спині на похилій лаві) [3 ФІО 1.2];

володіє навичками метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1x1 м) на висоті 3 м з відстані 3 – 4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [3 ФІО 1.3];

виконує вправи з великим м'ячем: елементами *баскетболу* – тримання баскетбольного м'яча; передачі м'яча двома руками від грудей на місці; ловіння м'яча;

Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи. Загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів. Фізичні вправи: присідання, нахили, виси та упори.

Елементи акробатики.

Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг).

Пересування танцювальними кроками.

<p>передачі м'яча двома руками від грудей у ціль і ловіння його після відскоку від підлоги; ведення м'яча на місці та під час ходьби правою та лівою рукою; <i>елементи футболу</i> – удари м'яча внутрішньою та середньою частиною підйому по нерухомому м'ячу у вертикальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8-10 м) та горизонтальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8-10 м), ведення м'яча вивченими способами між стійками і їх обведенням; жонгливання м'ячем (хлопці), повітряною кулькою (дівчата) [3 ФІО 1.3]; <i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх з <i>міні-баскетболу</i> та міні- футболу [3 ФІО 3.1]; <i>виконує</i> стрибки: зі скакалкою на одній, двох ногах [3 ФІО 1.3]; <i>стрибки</i> у висоту з прямого розбігу (через гумову мотузку) способом “зігнувши ноги” [3 ФІО 1.1]; <i>стрибки</i> у довжину з місця, з розбігу 5-7 кроків способом “зігнувши ноги”; стрибки “у кроці” [3 ФІО 1.1]; <i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: <i>сили</i> – у висі піднімання зігнутих і прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині піднімання прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині згинання і розгинання рук, утримуючи обтяження до 1 кг; підтягування у висі лежачи на низькій перекладині [3 ФІО 1.2]; <i>швидкості</i> – біг за м'ячем, обручем, що котиться; прискорення до 10 м; підкидання і ловіння малого м'яча почергово правою і лівою рукою [3 ФІО 1.2]; <i>витривалості</i> – рівномірний біг у повільному темпі до 6 хв. (з можливим переходом на ходьбу, враховуючи індивідуальні особливості учня) [3 ФІО 1.2]; <i>гнучкості</i> – рухи руками, ногами і тулубом з поступовим збільшенням амплітуди рухів; вправи біля гімнастичної стінки: пружинясті нахили тулуба, махи ногами у різних площинах; вправи на розтягування; викрути рук вперед і назад, тримаючи гімнастичну палицю або скакалку; координації – пересування по обмеженій і підвищеній опорі з подоланням перешкод; вправи зі зміною положення тіла у просторі; “човниковий” біг 4 x 9 м [3 ФІО 1.2]</p>	<p>Лазіння різними способами по гімнастичній лаві, гімнастичній стінці. Лазіння по канату. Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем. Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу). Елементи футболу. Гра в міні-баскетбол та міні-футбол. Вправи для оволодіння навичками стрибків. Стрибки у висоту з прямого розбігу “зігнувши ноги”. Стрибки у довжину з місця і розбігу. Фізичні вправи для розвитку сили. Фізичні вправи для розвитку швидкості. Фізичні вправи для розвитку витривалості. Фізичні вправи для розвитку гнучкості. Фізичні вправи для розвитку координації.</p>
--	--

<p><i>добирає та виконує</i> фізичні вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: вправи для м'язів шиї, плечового пояса, верхніх кінцівок, спини, живота, тулуба та нижніх кінцівок; <i>загальнорозвивальні вправи в русі</i>: ходьба, біг, стрибки, випади, повороти тулуба під час бігу, вправи на координацію, викрути тулуба; загальнорозвивальні вправи з предметами: з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалками, обручами, мішечками піску на голові під час ходьби [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2]; <i>вправи</i> для попередження плоскостопості: ходьба, біг на носках, ходьба перекатами з п'яти на носок, "гусинь", "ведмідь клишоногий", стрибки [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань на лижах вивченими ходами (одночасний, безкроковий, поперединний, двокроковий) на відстань до 1000 м; <i>спуски</i> у низькій стійці; <i>підйоми</i> "драбинкою"; <i>гальмування</i> "плугом"; "напівплугом"; * [3 ФІО 1.1]; [3 ФІО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді – стрибок у воду з бортика; багатократні видихи у воду із зануренням; рухи руками і ногами як у плаванні стилем кроль на грудях; узгодження рухів руками із диханням; ковзання на грудях з наступним підключенням роботи ніг, рук і дихання; подолання дистанції до 15 м вивченим способом. *[3 ФІО 1.1]; <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки для себе та однокласників у воді* [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Фізичні вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи в русі. Вправи на координацію.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи з предметами.</p> <p>Вправи для попередження плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах (одночасний, безкроковий, поперединний, двокроковий). *</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання. *</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді.</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих, спортивних іграх та естафетах, ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3]; <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри.</p> <p>Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол).</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності.</p>

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення</i> про фізичне виховання в Запорізькій Січі; <i>розуміє</i> роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму [4 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками моделювання рухової діяльності відповідно до визначених навчальних завдань [4 ФІО 1.2]; <i>виконує</i> організуючі вправи перешикування із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини і точки розмітки гімнастичної зали [4 ФІО 1.1]; <i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г) [4 ФІО 1.3]; <i>розрізняє та виконує</i> сид ноги нарізно на паралельних брусах (хлопці); виси та упори - упор на низьких паралельних брусах; махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на низькій перекладині (хлопці); махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на нижню жердину (дівчата); із упору на низькій перекладині (хлопці) і на нижній жердині (дівчата) зіскок з поворотом на 90 градусів [4 ФІО 1.2];</p>	<p>Фізичне виховання в Запорізькій Січі. Роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму. Закономірності моделювання рухової діяльності Культура рухів з елементами гімнастики: організуючі вправи. Загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г). Фізичні вправи на низьких паралельних брусах.</p>
<p><i>елементи акробатики</i>: "міст" із положення стоячи (з допомогою); стійка на голові й руках із зігнутими ногами (хлопці, з допомогою) [4 ФІО 1.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань: ходьба по спіралі; шеренговим кроком; <i>біг</i> по слабопересіченій місцевості до 1000 м; біг 30 м з низького старту; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера [4 ФІО 1.1]; <i>танцювальні кроки</i>: "бігунець"; "голубець"; ритмічні завдання; фрагмент танцю "Гопак" (32 такти) [4 ФІО 1.1]; <i>лазіння</i> по вертикальному канату в три прийоми; лазіння по горизонтальному канату; подолання лазінням [4 ФІО 1.1]; <i>володіє</i> навичками виконання вправ з малим м'ячем: метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1 x 1 м) на висоті 3 м з відстані 3 - 4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: елементи баскетболу - ловіння і передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі (у парах, трійках, колонах); ловіння і передачі м'яча однією рукою від плеча; ведення м'яча правою і лівою рукою із зміною напрямку, швидкості, висоти відскоку, з обведенням стійок; кидки м'яча у кошик з близьких та середніх дистанцій однією рукою від плеча; [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>елементи футболу</i> - удари м'яча вивченими способами на точність; фінти "відходом", "ударом", "зупинкою"; віднімання м'яча вибиванням у суперника [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>елементи гандболу</i> - ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці (в парах, трійках, колі); кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою; [4 ФІО 1.2];</p>	<p>Елементи акробатики.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг).</p> <p>Танцювальні кроки.</p> <p>Лазіння по вертикальному та горизонтальному канату. Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем.</p> <p>Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу).</p> <p>Елементи футболу.</p> <p>Елементи гандболу.</p> <p>Гра в міні-баскетбол, міні-футбол та міні-гандбол.</p> <p>Стрибки зі скакалкою.</p>

<p>[4 ФІО 1.3]; <i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх міні-баскетболу, міні-футболу та міні-гандболу [4 ФІО 1.3]; [4 ФІО 3.2]; [4 ФІО 3.2]; [4 ФІО 3.3]; <i>виконує</i>: стрибки зі скакалкою на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків; стрибки, обертаючи скакалку вперед із перехресцуванням рук (дівчата) [4 ФІО 1.1]; <i>стрибки у висоту з розбігу способом "переступання"</i> [4 ФІО 1.1]; <i>стрибки у довжину з розбігу 7 - 9 кроків способом "зігнувши ноги"</i> [4 ФІО 1.1];</p>	<p>Стрибки у висоту з розбігу способом "переступання". Стрибки у довжину з розбігу способом "зігнувши ноги".</p>
<p><i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: <i>сили</i> - загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами (вага - 1 кг), з гантелями (вага - 500 г); сидячи згинання та розгинання рук в упорі ззаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів у положенні лежачи на спині [4 ФІО 2.3]; <i>швидкості</i> - біг з високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг з різних вихідних положень на дистанцію 10 - 15 м; біг з прискоренням за сигналом; багатократні кидки м'яча у стіну в максимальному темпі [4 ФІО 2.3]; <i>витривалості</i> - повторний біг 3 - 5 x 30; стрибки зі скакалкою до 2 хв.; рівномірний біг до 6 хв [4 ФІО 2.3]; <i>гнучкості</i> - вправи на розтягування в парах; пружинчасті похитування у положенні "шпагат" (у різних площинах); нахили тулуба назад у різних вихідних положеннях (із допомогою); пружинчасті нахили тулуба із різних вихідних положень [4 ФІО 2.3]; <i>координації</i> - подолання смуги перешкод (разом з акробатичними елементами, висами перелізаннями); "човниковий" біг [4 ФІО 2.3];</p>	<p>Фізичні вправи для розвитку сили. Фізичні вправи для розвитку швидкості. Фізичні вправи для розвитку витривалості. Фізичні вправи для розвитку гнучкості. Фізичні вправи для розвитку координації.</p>
<p><i>складає та виконує</i> комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості; <i>дотримується</i> вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань на лижах до 1200 м вивченими ходами; <i>лижні ходи</i> - одночасні ходи; навперемінний двокроковий хід; <i>спуски</i> - вибір стійки відповідно до висоти схилу; <i>підйоми</i> - "ялинкою"; вибір способу підйому, залежно від рельєфу схилу; <i>гальмування</i> вивченими способами;* [4 ФІО 1.1]; [4 ФІО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді - ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба); ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба) з підключенням роботи ніг як під час плавання способом на спині; ковзання на спині з підключенням роботи ніг як під час плавання способом кроль на спині і гребка однією рукою, одночасного гребка обома руками, навперемінного гребка правою та лівою рукою; подолання дистанції до 25 м;* [4 ФІО 1.1];</p>	<p>Комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості. Правила дотримання вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості. Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах: лижні ходи, спуски, підйоми, гальмування.* Вправи для оволодіння навичками плавання.* Правила безпечної поведінки на воді.</p>

<i>дотримується</i> правил безпечної поведінки для себе та однокласників на воді [4 ФІО 3.2]	
Ігрова та змагальна діяльність	
<i>бере участь</i> у рухливих іграх, спортивних іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих та спортивних ігор [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 3.2]	Рухливі ігри. Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол, гандбол, волейбол). Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності.

ХОРЕОГРАФІЯ ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У системі художньо-естетичної освіти учнів одне з найважливіших місць посідає мистецтво. Дієвим засобом естетичного виховання школярів є, зокрема, мистецтво танцю, яке ефективно впливає на всебічний розвиток особистості. Мета хореографічного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах – сприяти естетичному вихованню і фізичному розвитку молодого покоління. Завдання програми – дати учням початкову хореографічну підготовку, виявити нахили дітей і задовольнити їх потребу в руховій активності; розвинути почуття ритму, хореографічну виразність, координацію рухів і на цій основі виховувати художній смак, уміння повноцінно сприймати мистецтво танцю. Курс за вибором “Хореографія” для 1–4 класів передбачений у межах шкільного компонента і розрахований на чотири роки по одній годині на тиждень (35 годин на рік). Зміст та обсяг програми включає такі розділи: “Ритміка”, “Танцювальна азбука” (елементи класичного, народного, бального танців), “Танці” (танцювальний репертуар) та вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Особливості організації навчально-виховного процесу Матеріал запропонованої програми складається з таких розділів: “Ритміка”, “Танцювальна азбука” (елементи і вправи класичного народного і бального танців), “Танці” (танцювальний репертуар). У розділі “Ритміка” представлено ритмічні вправи, музичні ігри, музичний матеріал для слухання музики. Окрім того, подано колективно-порядкові вправи як організувальний компонент для подальшого засвоєння танцювальної лексики та вміння орієнтуватися в залі, а згодом на сцені. “Танцювальна азбука” передбачає вправи екзерсису класичної школи танцю, народно-сценічного та українського танців. Пропоновані у розділі вправи сприятимуть формуванню правильної постави, координації рухів. Вправи екзерсису класичного танцю використовують з виховною метою. Вони надають тілу і рухам дитини легкості, гнучкості, зміцнюють м’язи, що необхідно при виконанні як народних, так і сучасних танців. Вправи екзерсису народно-сценічного танцю збагачують техніку, підводячи учнів до правильного виконання танцювальних елементів. У розділі подано, крім загальновідомих, елементи рухів і вправ українського танцю. Це дає можливість ознайомити учнів з різними танцями України, передавати їх характер, фольклорні особливості та манеру виконання. Опановуючи навчально-тренувальні вправи, учні на уроках вчать створювати і відчувати образи народних танців, осмислено виконувати рухи різних видів танцю та їх музичного оформлення. У розділі “Танці” представлені танцювальні елементи та танці для масового виконання. Пропоновані танці можна використовувати як у навчанні, так і у проведенні позакласних заходів залежно від конкретних умов. Кожен урок має включати всі основні розділи програми. Час, відведений на кожний розділ, можна варіювати залежно від теми, мети і завдань уроку. Доцільно організувати навчання так, щоб перехід від одного виду діяльності до іншого був логічним і природним.

Перший рік навчання

1 клас

35 годин (1 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів
РИТМІКА	
Колективно-порядкові й ритмічні вправи Фігурне марширування: ходіння по діагоналі, колу; розходження парами, четвірками тощо. Розміщення на площині: перешикування з колони у коло, у шеренгу, ланцюжок, “равлик”. Ритмічні вправи: музичнослухове сприймання твору (веселий, спокійний, енергійний, урочистий). Виразальні засоби музики: повільно, швидко, помірно, дуже швидко.	Учень (учениця): орієнтується у просторі в різних перешикуваннях; виконує рухи відповідно до ритму, що його пропонує музичний матеріал; адекватно реагує на розмір та характер музичного твору; розуміє, що виразальні засоби

<p>Темп музики: на прикладі виконання рухів у різних темпах.</p>	<p>музики впливають на ритмічну структуру танцювального руху</p>
<p>ТАНЦЮВАЛЬНА АЗБУКА</p>	
<p>Вправи біля станка (обличчям до станка). Позичії рук: підготовча, 1, 2, 3. Позичії ніг: 1, 2, 3 (напіввिवоротні). Висування ноги на підлозі (батман тандю) вбік, вперед, назад з 1, 3 позицій. Напівприсідання на двох ногах, не відриваючи п'ят від під Учень (учениця): засвоює головні вправи на формування основного положення танцю, який виконується; знає, як підготувати м'язовий апарат до виконання вправ екзерсису біля палиці, як закріплювати м'язову пам'ять на середині зали (без палиці); 155 логи (демі пліє) за 1, 2, 3 позиціями. Переведення ноги вперед-назад через 1 позицію (пасе партер). Напівколовий рух ногою за точками із зупинками вперед, вбік, назад (демі ронд де жамб партер). Піднімання на півпальцях за 1, 2, 3 позиціями (релеве). Перегинання. Положення ноги на кісточці вперед і назад (сюр ле ку де п'є). Вправи на середині зали Вправи на подальший розвиток рівноваги з поступовим перекатом голови (різні напрямки). Уклін (для дівчат, хлопців) Положення рук: на поясі, за край спіднички. Плавний рух руками (пор де бра 1, 2). Підготовчий рух для переходу з однієї ноги на другу (па де гаже). Стрибки на двох ногах: за 6 позицією (соте)</p>	<p>Учень (учениця): засвоює головні вправи на формування основного положення танцю, який виконується; знає, як підготувати м'язовий апарат до виконання вправ екзерсису біля палиці, як закріплювати м'язову пам'ять на середині зали (без палиці); орієнтується в основних позиціях (для ніг і рук) для подальшого виконання танцювальних вправ і елементів.</p>
<p>ТАНЦІ</p>	
<p>Танцювальний крок з носка (па марше) Потрійний крок. Підскоки (поперемінно). Простий танцювальний крок (веснянка). Гуцульський дрібний хід (на місці, із просуванням). Па польки. Галоп. Притупування однією ногою. Потрійний притуп. Присядки у 1 позицію (для хлопчиків) типу "м'ячик", "жабка". Учень (учениця): починає і закінчує танцювальний рух із початком і закінченням звучання музичного супроводу; виконує танцювальні рухи, вправи, поклони за вимогою педагога 156 Танцювальні етюди і танці будуються на зазначених елементах (на зразок "Поміняй пару", "Веселі гуцулята", "Перші кроки" та інші – на вибір педагога)</p>	<p>Учень (учениця): починає і закінчує танцювальний рух із початком і закінченням звучання музичного супроводу; виконує танцювальні рухи, вправи, поклони за вимогою педагога</p>

Другий рік навчання**2 клас***35 годин (1 год на тиждень)*

Зміст навчального матеріалу	Вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів
РИТМІКА	
<p>Елементи музичної грамоти і ритмічні вправи</p> <p>Характер, темп, динамічні відтінки у музиці, їх передача через рух; затакт, затактові побудови.</p> <p>Особливості маршу. Танцювальні жанри: вальс, полька, галоп.</p> <p>Ознайомлення з музичними розмірами: 2/4, 4/4, 3/4.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>виконує усі ритмічні завдання у пришвидшеному темпі; реагує на побудову музичного твору;</p> <p>розрізняє музичні розміри;</p> <p>самостійно виконує вправи танцювального екзерсису, тримаючись однією рукою за палицю</p>
ТАНЦЮВАЛЬНА АЗБУКА	
<p>Вправи біля станка (боком).</p> <p>Кидки ногою з 1 і 3 позицій уперед, вбік, назад (батман тандю жете).</p> <p>Глибоке присідання з відриванням п'ят від підлоги (повне пліє). Коловий рух ногою вперед і назад за точками (ронд де жамб партер ан деор і ан дедан).</p> <p>Удари ногою по кісточці опорної ноги (батман фрапе). Переведення ноги, що виконує рух (пасе), підготовка до виконання вірвовочки. Чергові кидки з перескоками з однієї ноги на другу, вперед, за 6 позицією на низьких півпальцях (чесанка). Згинання до кісточки і відривання працюючої ноги у вільному положенні вперед на 3/5 з одночасним підскоком на опорній нозі (угинання). Вправи на середині зали</p> <p>Поза круазе (вперед, назад).</p> <p>Плавний рух руками (пор де бра, три види).</p> <p>Стрибки: на двох ногах за 1, 3 позиціями (соте), зі зміною ніг під час стрибка (шонжман де п'є).</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>запам'ятовує назви вправ із системи класичного танцю, вміє їх виконувати;</p> <p>володіє координацією рухів і вправ без опори</p>
ТАНЦІ	
<p>Танцювальні елементи</p> <p>Основні положення рук в українському танці: кисті рук стиснуті в кулачки, великий палець закладений за пройму кептаря (дівчина); руки зігнуті у ліктях, лежать ззаду на поясі, долонями назовні (хлопці). Бігунець. Вірвовочка. Тинок. Вихилятник із потрійним притупом. Угинання. Простий танцювальний біг на напівпальцях. Па вальсу (у кінці року). Танцювальні етюди і танці будують на зазначених елементах.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>передає через танцювальні рухи зміст і образ музичного твору;</p> <p>має уявлення про музичні розміри, якими визначається танцювальний жанр;</p> <p>самостійно виконує рухи для підготовки суглобо-м'язового апарату на продовження формування танцювальних рухів;</p> <p>уміє адекватно до музичного супроводу виконувати танцювальні вправи;</p> <p>знає основні розбіжності танцювальних елементів українського танцю;</p> <p>самостійно визначає рухи, властиві танців інших народів світу</p>

Третій рік навчання

3 клас

35 годин (1 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Повторення матеріалу, вивченого раніше, але дещо пришвидшують темп – вправи виконують у нескладних танцювальних комбінаціях. Крім того, додатково вивчають інший танцювальний матеріал</p>	
<i>РИТМІКА</i>	
<p>Елементи музичної грамоти й музичні вправи Ознайомлення з розмірами 3/8, 6/8, ритмічним рисунком з тріолями, складними розмірами. Розширення уявлення про танцювальні жанри: гавот, менует, полонез</p>	<p>Учень (учениця): відрізняє різноманітні розміри музичного твору; уміє виконувати танцювальні рухи відповідно до складних музичних розмірів та ритмічного рисунку; самостійно визначати танцювальні жанри; володіти комплексом вправ екзерсису і знає про його формувальне значення</p>
<i>ТАНЦЮВАЛЬНА АЗБУКА</i>	
<p>Вправи біля станка Повне присідання (пліє). П'ята позиція ніг. Піднімання ноги на 90° (релеве лян). Високі кидки ногою вбік, уперед, назад (гранд батман жете). Перегинання боком до станка вперед, назад. Додатково вивчають вправи з екзерсису народно-сценічного танцю. Напівприсідання для дівчат і повне присідання для хлопців за 1, 2, 3, 5 (6) позиціями. Виведення ноги (носок, каблук, носок) із 3 позиції. Вивчають окремо у кожному напрямку (вбік, вперед, назад) з поверненням у 3, 5 позицію. Середній батман убік із 3 позиції з ударом об підлогу напівпальцями. Підготовка до каблучних рухів, опорна нога на напівпальцях, удар ногою, що виконує рух об підлогу за 6 позицією. Винесення ноги на каблук уперед і вбік. Удар усією ступнею (у 6 позиції) і винесення ноги на каблук убік. Чесанка з поворотом від станка. Почергові переступання</p>	<p>Учень (учениця): розрізняє вправи екзерсису класичного танцю від вправ народносценічного танцю; уміє виконувати рухи за позиціями, визначеними для народних танців; знає назви вправ; специфіку виконання танцювальних рухів українського танцю; танцювальні елементи в манері, визначеній у назві танцю (регіональної належності); володіє виконавською технікою і самостійно виконує танцювальні рухи та узгоджує їх із пропонованим музичним супроводом; самостійно виконує елементи танців, танці різного характеру та ритму.</p>

<p>опорної ноги на всю ступню, тією, що виконує рухи – вперед на ребро каблука, назад на півпальці (переступчик). Колове ковзання по підлозі (погойдування). Похитування і уклін уперед, убік, назад із переступанням з ноги на ногу (угинання погойдуючись). Вправи на середині зали</p> <p>Повторення вправ, розучених біля станка. Пози 1-го, 2-го і 3-го арабесок із відриванням ноги від підлоги. Плавний рух уперед і назад (тан ліє).</p> <p>Стрибки: скакунець-стрибунець (український).</p> <p>Танцювальні елементи</p> <p>Шасе (ковзний стрибок), крок полонезу, балянсе (похитування), вальс, вальсова доріжка, па де буре (дрібні переступання), припадання з подвійним ударом, віршовочка з переступанням, голубець, вихилясник з угинанням, залітний крок; для хлопців: присядка, розніжка, гусячий хід, повзунець. Поворот на півпальцях (типу сутеню). Поворот на двох припаданнях</p>	
<i>ТАНЦІ</i>	
<p>Танцювальні комбінації будуються на зазначених елементах.</p> <p>Українські етюди: “Гуцулята” – приставний крок (вправо, вліво), чесанка, переступання на високих півпальцях.</p> <p>“Ліричний” – простий танцювальний крок із розведенням рук, крок веснянки, бічна доріжка, присядки.</p> <p>Танці: “Вальс дружби”, “Бальний гопак”, “Ковзанярі”, “Па де грас”, “Наддністрянка” та інші масові танці, які виконують на шкільних ранках, святах</p>	

Четвертий рік навчання

4 клас

35 годин (1 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Повторення вивчених вправ, але у значно пришвидшеному темпі й у різних комбінаціях. Додатково розучують інший танцювальний матеріал</p>	
РИТМІКА	
<p>Елементи музичної грамоти й ритмічні вправи. Систематизація знань з музичної грамоти і зв'язок руху з музикою. Танцювальні жанри.</p>	<p>Учень (учениця): орієнтується в обсязі матеріалу, опанованого за чотири роки; виконує характерні особливості танців різного походження, регіонів України</p>
ТАНЦЮВАЛЬНА АЗБУКА	
<p>Вправи біля станка Кидок ноги на носок з відриванням від підлоги (батман піке). Плавні згинання ноги в коліні у положенні ступні на кісточці в усіх трьох напрямках на 45° (батман фондю). Високі кидки (гранд батман жете). Ковзний рух ноги в усіх трьох напрямках з відриванням її на 45°, 90° (девелопе). Додатково вивчають вправи з тренажу народно-сценічного танцю. Повне присідання за 1, 2, 3, 5 позиціями. Виведення ноги (батман тандю) з 1 позиції вперед, убік, назад, із переведенням ноги з носка на каблук і назад на носок з додаванням напівприсідання при поверненні у вихідну позицію Вправи на середині зали Кидки на 25–30°. Ковзний рух ноги з відриванням її у трьох напрямках на 45° (девелопе). Різке девелопе на 45° у комбінації з підготовкою до віршовочки. Погойдування з поворотом від станка або до станка, з опусканням на коліно. Крок з угинанням на праву ногу вперед у схрещене положення і піднімання зігнутої ноги назад, після чого ліву ногу підводять на півпальці ззаду правої, яка у витягнутому положенні піднімають уперед. Упадання з угинанням. Прикарпатський переступчик. Переступчик з підскоком у прямому положенні. Переступчик навхрест. Дрібушки (для хлопців). Крок “Аркана”. Стрибок із зігнутими ногами (підшва до підшви). Гайдуккруч. Мітелочка. Розтяжка. Виконання вправ, розучених біля станка.</p>	<p>має уявлення про роль хореографії у житті людини та особистому житті учня; назви всіх танцювальних вправ, рухів, танців, що вивчали, навчаючись у початковій школі; практично використовує набуті знання у різних видах хореографічної діяльності; уміє виразно, ритмічно, правильно і вільно виконувати нескладні танцювальні композиції, сучасні масові танці; аналізувати, оцінювати, порівнювати виконання танців різного походження, форми, стилю та спрямування</p>

Їх можуть виконувати в положенні круазе й ефасе	
ТАНЦІ	
<p>Танцювальні елементи</p> <p>Змінний хід з кидком ноги назад.</p> <p>Припадання з подвійним ударом.</p> <p>Вірвочка з переступанням на півпальцях. Подвійна вірвочка.</p> <p>Підготовчі рухи для виконання дрібушок.</p> <p>Ключ затактовий. Дріб з підскоком (із синкопою). Основні рухи прикарпатських і закарпатських танців. Основний хід “Гуцулки”. Основний хід “Аркана”, чесанка, поворот на місці, по одному в парі. Бічний гуцульський хід.</p> <p>Бічний хід танцю “Аркан”.</p> <p>Бічний закарпатський хід.</p> <p>Український етюд: залітний крок, бічний хід, присядка проста і вбік.</p> <p>Матроський етюд: хід матроського танцю, вірвочка, присядка бічна, розтяжка.</p> <p>Танці: “Гуцулка”, “Український ліричний”, “Фігурнийвальс”, “Сударушка”. Крім того, вивчають різні танцювальні комбінації для обраних хореографічних постановок, масові (сезонні) танці, які можна виконувати під час проведення різноманітних позашкільних заходів</p>	

Освітня програма в обсязі 179 (ста семидесяти дев'яти) сторінок
пронумерована, прошнурована, скріплена печаткою

29.08.2023 р.

Директор

Світлана УФІМЦЕВА